નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

અઙ્ગુત્તરનિકાયે

અટ્ઠકનિપાત-અટ્ઠકથા

૧. પઠમપણ્ણાસકં

૧. મેત્તાવગ્ગો

૧. મેત્તાસુત્તવણ્ણના

૧. અટ્ઠકનિપાતસ્સ પઠમે **આસેવિતાયા**તિ આદરેન સેવિતાય. **ભાવિતાયા**તિ વડ્ઢિતાય. **બહુલીકતાયા**તિ પુનપ્પુનં કતાય. **યાનિકતાયા**તિ યુત્તયાનસદિસકતાય. **વત્થુકતાયા**તિ પતિટ્ઠાનટ્ઠેન વત્થુ વિય કતાય. **અનુટ્ઠિતાયા**તિ પચ્ચુપટ્ઠિતાય. **પરિચિતાયા**તિ સમન્તતો ચિતાય ઉપચિતાય. **સુસમારદ્ધાયા**તિ સુટ્ઠુ સમારદ્ધાય સુકતાય. **આનિસંસા**તિ ગુણા. **સુખં સુપતી**તિઆદીસુ યં વત્તબ્બં, તં એકાદસકનિપાતે વક્ખામ.

અપ્પમાણન્તિ ફરણવસેન અપ્પમાણં. **તનૂ સંયોજના હોન્તિ, પસ્સતો ઉપધિક્ખય**ન્તિ મેત્તાપદટ્ઠાનાય વિપસ્સનાય અનુક્કમેન ઉપધિક્ખયસઙ્ખાતં અરહત્તં પત્તસ્સ દસ સંયોજના પહીયન્તીતિ અત્થો. અથ વા **તનૂ સંયોજના હોન્તી**તિ પટિઘઞ્ચેવ પટિઘસમ્પયુત્તસંયોજના ચ તનુકા હોન્તિ. **પસ્સતો ઉપધિક્ખય**ન્તિ તેસંયેવ કિલેસૂપધીનં ખયસઙ્ખાતં મેત્તં અધિગમવસેન પસ્સન્તસ્સ. **કુસલી તેન હોતી**તિ તેન મેત્તાયનેન કુસલો હોતિ. **સત્તસણ્ડ**ન્તિ સત્તસઙ્ખાતેન સણ્ડેન સમન્નાગતં, સત્તભરિતન્તિ અત્થો. **વિજેત્વા**તિ અદણ્ડેન અસત્થેન ધમ્મેનેવ વિજિનિત્વા. **રાજિસયો**તિ ઇસિસદિસા ધમ્મિકરાજાનો. **યજમાના**તિ દાનાનિ દદમાના. **અનુપરિયગા**તિ વિચરિંસુ.

અસ્સમેધન્તિઆદીસુ પોરાણકરાજકાલે કિર સસ્સમેધં, પુરિસમેધં, સમ્માપાસં, વાચાપેય્યન્તિ ચત્તારિ સઙ્ગહવત્થૂનિ અહેસું, યેહિ રાજાનો લોકં સઙ્ગણ્હિંસુ. તત્થ નિપ્ફન્નસસ્સતો દસમભાગગ્ગહણં **સસ્સમેધં** નામ, સસ્સસમ્પાદને મેધાવિતાતિ અત્થો. મહાયોધાનં છમાસિકં ભત્તવેતનાનુપ્પદાનં **પુરિસમેધં** નામ, પુરિસસઙ્ગણ્હને મેધાવિતાતિ અત્થો. દલિદ્દમનુસ્સાનં હત્થતો લેખં ગહેત્વા તીણિ વસ્સાનિ વિના વડ્ઢિયા સહસ્સદ્વિસહસ્સમત્તધનાનુપ્પદાનં **સમ્માપાસં** નામ. તઞ્હિ સમ્મા મનુસ્સે પાસેતિ હદયે બન્ધિત્વા વિય ઠપેતિ, તસ્મા સમ્માપાસન્તિ વુચ્ચતિ. ''તાત, માતુલા''તિઆદિના નયેન પન સણ્હવાચાભણનં **વાચાપેય્યં** નામ, પિયવાચાતિ અત્થો. એવં ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ સઙ્ગહિતં રટ્ઠં ઇદ્ધઞ્ચેવ હોતિ, ફીતઞ્ચ, બહુઅન્નપાનં, ખેમં, નિરબ્બુદં. મનુસ્સા મુદા મોદમાના ઉરે પુત્તે નચ્ચેન્તા અપારુતઘરા વિહરન્તિ. ઇદં ઘરદ્વારેસુ અગ્ગળાનં અભાવતો **નિરગ્ગળ**ન્તિ વુચ્ચતિ. અયં પોરાણિકા પવેણિ.

અપરભાગે પન ઓક્કાકરાજકાલે બ્રાહ્મણા ઇમાનિ ચત્તારિ સઙ્ગહવત્થૂનિ ઇમઞ્ચ રટ્ઠસમ્પત્તિં પરિવત્તેત્વા ઉદ્ધંમૂલકં કત્વા **અસ્સમેધં પુરિસમેધ**ન્તિઆદિકે પઞ્ચ યઞ્ઞે નામ અકંસુ. તેસુ અસ્સમેત્થ મેધન્તિ વધેન્તીતિ

અસ્સમેધો. દ્વીહિ પરિયઞ્ઞેહિ યજિતબ્બસ્સ એકવીસતિયૂપસ્સ એકસ્મિં પચ્છિમદિવસેયેવ સત્તનવુતિપઞ્ચપસુસતઘાતભિંસનસ્સ ઠપેત્વા ભૂમિઞ્ચ પુરિસે ચ અવસેસસબ્બવિભવદક્ખિણસ્સ યઞ્ઞસ્સેતં અધિવચનં. પુરિસમેત્થ મેધન્તીતિ **પુરિસમેધો**. ચતૂહિ પરિયઞ્ઞેહિ યજિતબ્બસ્સ સદ્ધિં ભૂમિયા અસ્સમેધે વુત્તવિભવદક્ખિણસ્સ યઞ્ઞસ્સેતં અધિવચનં. સમ્મમેત્થ પાસન્તીતિ **સમ્માપાસો**. દિવસે દિવસે યુગચ્છિગ્ગળે પવેસનદણ્ડકસઙ્ખાતં સમ્મં ખિપિત્વા તસ્સ પતિતોકાસે વેદિં કત્વા સંહારિમેહિ યૂપાદીહિ સરસ્સતીનદિયા નિમુગ્ગોકાસતો પભુતિ પટિલોમં ગચ્છન્તેન યજિતબ્બસ્સ સત્રયાગસ્સેતં અધિવચનં. વાજમેત્થ પિવન્તીતિ **વાજપેય્યો**. એકેન પરિયઞ્ઞેન સત્તરસહિ પસૂહિ યજિતબ્બસ્સ બેલુવયૂપસ્સ સત્તરસકદક્ખિણસ્સ યઞ્ઞસ્સેતં અધિવચનં. નત્થિ એત્થ અગ્ગળાતિ **નિરગ્ગળો**. નવહિ પરિયઞ્ઞેહિ યજિતબ્બસ્સ સદ્ધિં ભૂમિયા ચ પુરિસેહિ ચ અસ્સમેધે વુત્તવિભવદક્ખિણસ્સ સબ્બમેધપરિયાયનામસ્સ અસ્સમેધવિકપ્પસ્સેતં અધિવચનં.

કલમ્પિ તે નાનુભવન્તિ સોળસિન્તિ તે સબ્બેપિ મહાયાગા એકસ્સ મેત્તાચિત્તસ્સ વિપાકમહન્તતાય સોળસિં કલં ન અગ્ઘન્તિ, સોળસમં ભાગં ન પાપુણન્તીતિ અત્થો. **ન જિનાતી**તિ ન અત્તના પરસ્સ જાનિં કરોતિ. **ન જાપયે**તિ ન પરેન પરસ્સ જાનિં કારેતિ. **મેત્તંસો**તિ મેત્તાયમાનચિત્તકોટ્ઠાસો હુત્વા. **સબ્બભૂતાનન્તિ** સબ્બસત્તેસુ. **વેરં તસ્સ ન કેનચી**તિ તસ્સ કેનચિ સદ્ધિં અકુસલવેરં વા પુગ્ગલવેરં વા નત્થિ.

૨. પઞ્ઞાસુત્તવણ્ણના

૨. દુતિયે **આદિબ્રહ્મચરિયિકાયા**તિ મગ્ગબ્રહ્મચરિયસ્સ આદિભૂતાય. **પઞ્ઞાયા**તિ વિપસ્સનાય. **ગરુટ્ઠાનિયન્તિ** ગારવુપ્પત્તિપચ્ચયભૂતં ગરુભાવનીયં. **તિબ્બન્તિ** બહલં. **પરિપુચ્છતી**તિ અત્થપાળિઅનુસન્ધિપુબ્બાપરં પુચ્છતિ. **પરિપઞ્હતી**તિ પઞ્હં કરોતિ, ઇદઞ્ચિદઞ્ચ પટિપુચ્છિસ્સામીતિ વિતક્કેતિ. **દ્વયેના**તિ દુવિધેન. **અનાનાકથિકો**તિ અનાનત્તકથિકો હોતિ. **અતિરચ્છાનકથિકો**તિ નાનાવિધં તિરચ્છાનકથં ન કથેતિ. **અરિયં વા તુણ્હીભાવન્તિ** અરિયતુણ્હીભાવો નામ ચતુત્થજ્ઝાનં, સેસકમ્મટ્ઠાનમનસિકારોપિ વટ્ટતિ. **જાનં જાનાતી**તિ જાનિતબ્બકં જાનાતિ. **પસ્સં પસ્સતી**તિ પસ્સિતબ્બકં પસ્સતિ. **પિયત્તાયા**તિ પિયભાવત્થાય. **ગરુત્તાયા**તિ ગરુભાવત્થાય. **ભાવનાયા**તિ ભાવનત્થાય ગુણસમ્ભાવનાય વા. **સામઞ્ઞાયા**તિ સમણધમ્મત્થાય. **એકીભાવાયા**તિ નિરન્તરભાવત્થાય.

૩-૪. અપ્પિયસુત્તદ્વયવણ્ણના

૩-૪. તતિયે **અપ્પિયપસંસી**તિ અપ્પિયજનસ્સ પસંસકો વણ્ણભાણી. **પિયગરહી**તિ પિયજનસ્સ નિન્દકો ગરહકો. ચતુત્થે **અનવઞ્ઞત્તિકામો**તિ ''અહો વત મં અઞ્ઞેન અવજાનેય્યુ''ન્તિ અનવજાનનકામો. **અકાલઞ્ઞૂ**તિ કથાકાલં ન જાનાતિ, અકાલે કથેતિ. **અસુચી**તિ અસુચીહિ કાયકમ્માદીહિ સમન્નાગતો.

૫. પઠમલોકધમ્મસુત્તવણ્ણના

૫. પઞ્ચમે લોકસ્સ ધમ્માતિ **લોકધમ્મા**. એતેહિ મુત્તા નામ નત્થિ, બુદ્ધાનમ્પિ હોન્તિ. તેનેવાહ – **લોકં અનુપરિવત્તન્તી**તિ અનુબન્ધન્તિ નપ્પજહન્તિ , લોકતો ન નિવત્તન્તીતિ અત્થો. **લોકો ચ અટ્ઠ લોકધમ્મે અનુપરિવત્તતી**તિ અયઞ્ચ લોકો એતે અનુબન્ધતિ ન પજહતિ, તેહિ ધમ્મેહિ ન નિવત્તતીતિ અત્થો.

લાભો અલાભોતિ લાભે આગતે અલાભો આગતોયેવાતિ વેદિતબ્બો. **અયસાદીસુપિ** એસેવ નયો. **અવેક્ખતિ વિપરિણામધમ્મેતિ** "વિપરિણામધમ્મા ઇમે"તિ એવં અવેક્ખતિ. **વિધૂપિતાતિ** વિધમિતા વિદ્ધંસિતા. **પદઞ્ચ ઞત્વાતિ** નિબ્બાનપદં જાનિત્વા. **સમ્મપ્પજાનાતિ ભવસ્સ પારગૂતિ** ભવસ્સ પારં ગતો નિપ્ફત્તિં મત્થકં પત્તો, નિબ્બાનપદં ઞત્વાવ તં પારં ગતભાવં સમ્મપ્પજાનાતીતિ. ઇમસ્મિં સુત્તે વટ્ટવિવટ્ટં કથિતં.

૬. દુતિયલોકધમ્મસુત્તવણ્ણના

૬. છટ્ઠે **કો વિસેસોતિ** કિં વિસેસકારણં. **કો અધિપ્પયાસોતિ** કો અધિકપ્પયોગો. **પરિયાદાયાતિ** ગહેત્વા પરિનિટ્ઠપેત્વા. ઇધાપિ વટ્ટવિવટ્ટમેવ કથિતં.

૭. દેવદત્તવિપત્તિસુત્તવણ્ણના

૭. સત્તમે **અચિરપક્કન્તેતિ** સઙ્ઘં ભિન્દિત્વા ન ચિરપક્કન્તે. **આરબ્ભાતિ** આગમ્મ પટિચ્ચ સન્ધાય. **અત્તવિપત્તિન્તિ** અત્તનો વિપત્તિં વિપન્નાકારં. સેસપદેસુપિ એસેવ નયો. **અભિભુય્યાતિ** અભિભવિત્વા મદ્દિત્વા.

૮. ઉત્તરવિપત્તિસુત્તવણ્ણના

૮. અટ્ઠમે **વટજાલિકાયન્તિ** એવંનામકે વિહારે. સો કિર વટવને નિવિટ્ઠત્તા વટજાલિકાતિ સઙ્ખં ગતો. **પાતુરહોસીતિ** ઇમમત્થં દેવરઞ્ઞો આરોચેસ્સામીતિ ગન્ત્વા પાકટો અહોસિ. **આદિબ્રહ્મચરિયકોતિ** સિક્ખત્તયસઙ્ખાતસ્સ સકલસાસનબ્રહ્મચરિયસ્સ આદિભૂતો.

૯. નન્દસુત્તવણ્ણના

૯. નવમે **કુલપુત્તોતિ** જાતિકુલપુત્તો. **બલવાતિ** થામસમ્પન્નો. **પાસાદિકોતિ** રૂપસમ્પત્તિયા પસાદજનકો. **તિબ્બરાગોતિ** બહલરાગો. **કિમઞ્ઞત્રાતિ**આદીસુ અયમત્થો – કિં અઞ્ઞેન કારણેન કથિતેન, અયં નન્દો ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો ભોજને મત્તઞ્ઞૂ જાગરિયમનુયુત્તો સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો, યેહિ નન્દો સક્કોતિ પરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. સચે ઇમેહિ કારણેહિ સમન્નાગતો નાભવિસ્સ, ન સક્કુણેય્યાતિ. **ઇતિહ તત્થાતિ** એવં તત્થ. ઇમસ્મિં સુત્તે વટ્ટમેવ કથિતં.

૧૦. કારણ્ડવસુત્તવણ્ણના

૧૦. દસમે **અઞ્ઞેનાઞ્ઞં પટિચરતીતિ** અઞ્ઞેન કારણેન વચનેન વા અઞ્ઞં કારણં વચનં વા પટિચ્છાદેતિ. **બહિદ્ધા કથં અપનામેતીતિ** બાહિરતો અઞ્ઞં આગન્તુકકથં ઓતારેતિ. **અપનેય્યેસોતિ** અપનેય્યો નીહરિતબ્બો એસ. **સમણદૂસીતિ** સમણદૂસકો. **સમણપલાપોતિ** વીહીસુ વીહિપલાપો વિય નિસ્સારતાય સમણેસુ સમણપલાપો. **સમણકારણ્ડવોતિ** સમણકચવરો. **બહિદ્ધા નાસેન્તીતિ** બહિ નીહરન્તિ. **યવકરણેતિ** યવખેત્તે. **કુણમાનસ્સાતિ** ઉચ્ચે ઠાને ઠત્વા મહાવાતે ઓપુનિયમાનસ્સ. **અપસમ્મજ્જન્તીતિ** સારધઞ્ઞાનં એકતો દુબ્બલધઞ્ઞાનં એકતો કરણત્થં પુનપ્પુનં અપસમ્મજ્જન્તિ, અપસમ્મજ્જનિસઙ્ખાતેન વાતગ્ગાહિના સુપ્પેન વા વત્થેન વા નીહરન્તિ. **દદ્દરન્તિ** દદ્દરસદ્દં.

સંવાસાયન્તિ સંવાસેન અયં. **વિજાનાથા**તિ જાનેય્યાથ. **સન્તવાચો**તિ સણ્હવાચો. **જનવતી**તિ જનમજ્ઝે. **રહો કરોતિ કરણ**ન્તિ કરણં વુચ્ચતિ પાપકમ્મં, તં રહો પટિચ્છન્નો હુત્વા કરોતિ. **સંસપ્પી ચ મુસાવાદી**તિ સંસપ્પિત્વા મુસાવાદી, મુસા ભણન્તો સંસપ્પતિ ફન્દતીતિ અત્થો. ઇમસ્મિં સુત્તે વટ્ટમેવ કથેત્વા ગાથાસુ વટ્ટવિવટ્ટં કથિતન્તિ.

મેત્તાવગ્ગો પઠમો.

૨. મહાવગ્ગો

૧. વેરઞ્જસુત્તવણ્ણના

૧૧. દુતિયસ્સ પઠમે **અભિવાદેતીતિ** એવમાદીનિ **ન સમણો ગોતમોતિ** એત્થ વુત્તનકારેન યોજેત્વા એવમેત્થ અત્થો વેદિતબ્બો ''ન વન્દતિ નાસના વુટ્ઠાતિ, નાપિ 'ઇધ ભોન્તો નિસીદન્તૂ'તિ એવં આસનેન વા નિમન્તેતી''તિ. એત્થ હિ વા-સદ્દો વિભાવને નામ અત્થે ''રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિઆદીસુ વિય. એવં વત્વા અથ અત્તનો અભિવાદનાદીનિ અકરોન્તં ભગવન્તં દિસ્વા આહ – **તયિદં, ભો ગોતમ, તથેવાતિ**. યં તં મયા સુતં, તં તથેવ, તં સવનઞ્ચ મે દસ્સનઞ્ચ સંસન્દતિ સમેતિ, અત્થતો એકીભાવં ગચ્છતિ. ન હિ ભવં ગોતમો…પે॰… આસનેન વા નિમન્તેતીતિ. એવં અત્તના સુતં દિટ્ઠેન નિગમેત્વા નિન્દન્તો આહ – **તયિદં, ભો ગોતમ, ન સમ્પન્નમેવાતિ** તં અભિવાદનાદીનં અકરણં અયુત્તમેવાતિ.

અથસ્સ ભગવા અત્તુક્કંસનપરવમ્ભનદોસં અનુપગમ્મ કરુણાસીતલેન હદયેન તં અઞ્ઞાણં વિધમિત્વા યુત્તભાવં દસ્સેતુકામો **નાહં તં બ્રાહ્મણાતિ**આદિમાહ. તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – અહં, બ્રાહ્મણ, અપ્પટિહતેન સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણચક્ખુના ઓલોકેન્તોપિ તં પુગ્ગલં એતસ્મિં સદેવકાદિભેદે લોકે ન પસ્સામિ, યમહં અભિવાદેય્યં વા પચ્ચુટ્ઠેય્યં વા આસનેન વા નિમન્તેય્યં. અનચ્છરિયં વા એતં, સ્વાહં અજ્જ સબ્બઞ્ઞુતં પત્તો એવરૂપં નિપચ્ચાકારારહં પુગ્ગલં ન પસ્સામિ. અપિચ ખો યદાપાહં સમ્પતિજાતોવ ઉત્તરેન મુખો સત્તપદવીતિહારેન ગન્ત્વા સકલં દસસહસ્સિલોકધાતું ઓલોકેસિં, તદાપિ એતસ્મિં સદેવકાદિભેદે લોકે તં પુગ્ગલં ન પસ્સામિ, યમહં એવરૂપં નિપચ્ચકારં કરેય્યં. અથ ખો મં સોળસકપ્પસહસ્સાયુકો ખીણાસવમહાબ્રહ્માપિ અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા ''ત્વં લોકે મહાપુરિસો, ત્વં સદેવકસ્સ લોકસ્સ અગ્ગો ચ જેટ્ઠો ચ સેટ્ઠો ચ, નત્થિ તયા ઉત્તરિતરો''તિ સઞ્જાતસોમનસ્સો પતિમાનેસિ. તદાપિ ચાહં અત્તના ઉત્તરિતરં અપસ્સન્તો આસભિં વાચં નિચ્છારેસિં – ''અગ્ગોહમસ્મિ લોકસ્સ, જેટ્ઠોહમસ્મિ લોકસ્સ, સેટ્ઠોહમસ્મિ લોકસ્સા''તિ. એવં સમ્પતિજાતસ્સાપિ મય્હં અભિવાદનાદિરહો પુગ્ગલો નત્થિ, સ્વાહં ઇદાનિ સબ્બઞ્ઞુતં પત્તો કં અભિવાદેય્યં. તસ્મા ત્વં, બ્રાહ્મણ, મા તથાગતા એવરૂપં પરમનિપચ્ચકારં પત્થયિ. યઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, તથાગતો અભિવાદેય્ય વા…પે॰… આસનેન વા નિમન્તેય્ય, મુદ્ધાપિ તસ્સ પુગ્ગલસ્સ રત્તિપરિયોસાને પરિપાકસિથિલબન્ધનં વણ્ટા મુત્તતાલફલં વિય ગીવતો છિજ્જિત્વા સહસાવ ભૂમિયં નિપતેય્ય.

એવં વુત્તેપિ બ્રાહ્મણો દુપ્પઞ્ઞતાય તથાગતસ્સ લોકજેટ્ઠભાવં અસલ્લક્ખેન્તો કેવલં તં વચનં અસહમાનો આહ – **અરસરૂપો ભવં ગોતમોતિ**. અયં કિરસ્સ અધિપ્પાયો – યં લોકે અભિવાદનપચ્ચુટ્ઠાનઅઞ્જલિકમ્મસામીચિકમ્મં ''સામગ્ગિરસો''તિ વુચ્ચતિ, તં ભોતો ગોતમસ્સ નત્થિ. તસ્મા અરસરૂપો ભવં ગોતમો, અરસજાતિકો અરસસભાવોતિ. અથસ્સ ભગવા ચિત્તમુદુભાવજનનત્થં ઉજુવિપચ્ચનીકભાવં પરિહરન્તો અઞ્ઞથા તસ્સ વચનસ્સ અત્થં અત્તનિ સન્દસ્સેન્તો **અત્થિ ખ્વેસ, બ્રાહ્મણ, પરિયાયોતિ**આદિમાહ.

તત્થ **અત્થિ ખ્વેસાતિ** અત્થિ ખો એસ. **પરિયાયોતિ** કારણં. ઇદં વુત્તં હોતિ – અત્થિ ખો, બ્રાહ્મણ, એતં કારણં, યેન કારણેન મં ''અરસરૂપો ભવં ગોતમો''તિ વદમાનો પુગ્ગલો સમ્મા વદેય્ય, અવિતથવાદીતિ સઙ્ખં ગચ્છેય્ય. કતમો પન સોતિ? યે તે, બ્રાહ્મણ, રૂપરસા…પે॰… ફોટ્ઠબ્બરસા, તે તથાગતસ્સ પહીનાતિ. કિં વુત્તં હોતિ? યે તે

જાતિવસેન વા ઉપપત્તિવસેન વા સેટ્ઠસમ્મતાનમ્પિ પુથુજ્જનાનં રૂપારમ્મણાદીનિ અસ્સાદેન્તાનં અભિનન્દન્તાનં રજ્જન્તાનં ઉપ્પજ્જન્તિ કામસુખસ્સાદસઙ્ખાતા રૂપરસા, સદ્દરસા, ગન્ધરસા, રસરસા, ફોટ્ઠબ્બરસા, યે ઇમં લોકં ગીવાય બન્ધિત્વા વિય આવિઞ્છન્તિ, વત્થારમ્મણાદિસામગ્ગિયઞ્ચ ઉપ્પન્નત્તા સામગ્ગિરસાતિ વુચ્ચન્તિ. તે સબ્બેપિ તથાગતસ્સ પહીના. ''મય્હં પહીના''તિ વત્તબ્બેપિ મમાકારેન અત્તાનં અનુક્ખિપન્તો ધમ્મં દેસેતિ, દેસનાવિલાસો વા એસ તથાગતસ્સ.

તત્થ **પહીના**તિ ચિત્તસન્તાનતો વિગતા, પજહિતા વા. એતસ્મિં પનત્થે કરણે સામિવચનં દટ્ઠબ્બં. અરિયમગ્ગસત્થેન ઉચ્છિન્નં તણ્હાવિજ્જામયં મૂલં એતેસન્તિ **ઉચ્છિન્નમૂલા**. તાલવત્થુ વિય નેસં વત્થુ કતન્તિ **તાલાવત્થુકતા**. યથા હિ તાલરુક્ખં સમૂલં ઉદ્ધરિત્વા તસ્સ વત્થુમત્તે તસ્મિં પદેસે કતે ન પુન તસ્સ તાલસ્સ ઉપ્પત્તિ પઞ્ઞાયતિ, એવં અરિયમગ્ગસત્થેન સમૂલે રૂપાદિરસે ઉદ્ધરિત્વા તેસં પુબ્બે ઉપ્પન્નપુબ્બભાવેન વત્થુમત્તે ચિત્તસન્તાને કતે સબ્બેપિ તે તાલાવત્થુકતાતિ વુચ્ચન્તિ. અવિરુળ્હિધમ્મત્તા વા મત્થકચ્છિન્નતાલો વિય કતાતિ તાલાવત્થુકતા. યસ્મા પન એવં તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા હોન્તિ , યથા નેસં પચ્છાભાવો ન હોતિ, તથા કતા હોન્તિ. તસ્મા આહ – **અનભાવંકતા**તિ. **આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા**તિ અનાગતે અનુપ્પજ્જનકસભાવા.

નો ચ ખો યં ત્વં સન્ધાય વદેસીતિ યઞ્ચ ખો ત્વં સન્ધાય વદેસિ, સો પરિયાયો ન હોતિ. નનુ ચ એવં વુત્તે યો બ્રાહ્મણેન વુત્તો સામગ્ગિરસો, તસ્સ અત્તનિ વિજ્જમાનતા અનુઞ્ઞાતા હોતીતિ? ન હોતિ. યો હિ નં સામગ્ગિરસં કાતું ભબ્બો હુત્વા ન કરોતિ, સો તદભાવેન અરસરૂપોતિ વત્તબ્બતં અરહતિ. ભગવા પન અભબ્બોવ એતં કાતું, તેનસ્સ કારણે અભબ્બતં પકાસેન્તો આહ – ''નો ચ ખો યં ત્વં સન્ધાય વદેસી''તિ. યં પરિયાયં સન્ધાય ત્વં મં ''અરસરૂપો''તિ વદેસિ, સો અમ્હેસુ નેવ વત્તબ્બોતિ.

એવં બ્રાહ્મણો અત્તના અધિપ્પેતં અરસરૂપતં આરોપેતું અસક્કોન્તો અથાપરં **નિબ્ભોગો ભવ**ન્તિઆદિમાહ. સબ્બપરિયાયેસુ ચેત્થ વુત્તનયેનેવ યોજનાક્કમં વિદિત્વા સન્ધાયભાસિતમત્થં એવં વેદિતબ્બં – બ્રાહ્મણો તદેવ વયોવુદ્ધાનં અભિવાદનાદિકમ્મં લોકે ''સામગ્ગિપરિભોગો''તિ મઞ્ઞમાનો તદભાવેન ચ ભગવન્તં ''નિબ્ભોગો''તિઆદિમાહ. ભગવા ચ ય્વાયં રૂપાદીસુ સત્તાનં છન્દરાગપરિભોગો, તદભાવં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો અપરં પરિયાયમનુજાનિ.

પુન બ્રાહ્મણો યં લોકે વયોવુદ્ધાનં અભિવાદનાદિકુલસમુદાચારકમ્મં લોકિયા કરોન્તિ, તસ્સ અકિરિયં સમ્પસ્સમાનો ભગવન્તં **અકિરિયવાદો**તિ આહ. ભગવા પન યસ્મા કાયદુચ્ચરિતાદીનં અકિરિયં વદતિ, તસ્મા તં અકિરિયવાદિતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો અપરં પરિયાયમનુજાનિ. તત્થ ઠપેત્વા કાયદુચ્ચરિતાદીનિ અવસેસા અકુસલા ધમ્મા **અનેકવિહિતા પાપકા અકુસલા ધમ્મા**તિ વેદિતબ્બા.

પુન બ્રાહ્મણો તદેવ અભિવાદનાદિકમ્મં ભગવતિ અપસ્સન્તો ''ઇમં આગમ્મ અયં લોકતન્તિ લોકપવેણી ઉચ્છિજ્જતી''તિ મઞ્ઞમાનો ભગવન્તં **ઉચ્છેદવાદો**તિ આહ. ભગવા પન યસ્મા પઞ્ચકામગુણિકરાગસ્સ ચેવ અકુસલચિત્તદ્વયસમ્પયુત્તસ્સ ચ દોસસ્સ અનાગામિમગ્ગેન ઉચ્છેદં વદતિ, સબ્બાકુસલસમ્ભવસ્સ પન મોહસ્સ અરહત્તમગ્ગેન ઉચ્છેદં વદતિ, ઠપેત્વા તે તયો અવસેસાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં યથાનુરૂપં ચતૂહિ મગ્ગેહિ ઉચ્છેદં વદતિ, તસ્મા તં ઉચ્છેદવાદં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો અપરં પરિયાયમનુજાનિ.

પુન બ્રાહ્મણો "જિગુચ્છતિ મઞ્ઞે સમણો ગોતમો ઇદં વયોવુદ્ધાનં અભિવાદનાદિકુલસમુદાચારકમ્મં, તેન તં ન કરોતી"તિ મઞ્ઞમાનો ભગવન્તં **જેગુચ્છી**તિ આહ. ભગવા પન યસ્મા જિગુચ્છતિ કાયદુચ્ચરિતાદીહિ, યાનિ કાયવચીમનોદુચ્ચરિતાનિ ચેવ યાવ ચ અકુસલાનં લામકધમ્માનં સમાપત્તિ સમાપજ્જના સમઙ્ગિભાવો, તં સબ્બમ્પિ ગૂથં વિય મણ્ડનકજાતિકો પુરિસો જિગુચ્છતિ હિરીયતિ, તસ્મા તં જેગુચ્છિતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો અપરં પરિયાયમનુજાનિ. તત્થ **કાયદુચ્ચરિતેના**તિઆદિ કરણવચનં ઉપયોગત્થે દટ્ઠબ્બં.

પુન બ્રાહ્મણો તદેવ અભિવાદનાદિકમ્મં ભગવતિ અપસ્સન્તો "અયં ઇદં લોકજેટ્ઠકકમ્મં વિનેતિ વિનાસેતિ, અથ વા યસ્મા એતં સામીચિકમ્મં ન કરોતિ, તસ્મા અયં વિનેતબ્બો નિગ્ગણ્હિતબ્બો"તિ મઞ્ઞમાનો ભગવન્તં **વેનયિકો**તિ આહ. તત્રાયં પદત્થો – વિનયતીતિ વિનયો, વિનાસેતીતિ વુત્તં હોતિ. વિનયો એવ **વેનયિકો**. વિનયં વા અરહતીતિ **વેનયિકો**, નિગ્ગહં અરહતીતિ વુત્તં હોતિ. ભગવા પન યસ્મા રાગાદીનં વિનયાય વૂપસમાય ધમ્મં દેસેતિ, તસ્મા વેનયિકો હોતિ. અયમેવ ચેત્થ પદત્થો – વિનયાય ધમ્મં દેસેતીતિ વેનયિકો. વિચિત્રા હિ તદ્ધિતવુત્તિ. સ્વાયં તં વેનયિકભાવં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો અપરં પરિયાયમનુજાનિ.

પુન બ્રાહ્મણો યસ્મા અભિવાદનાદીનિ સામીચિકમ્માનિ કરોન્તા વયોવુદ્ધે તોસેન્તિ હાસેન્તિ , અકરોન્તા પન તાપેન્તિ વિહેસેન્તિ દોમનસ્સં નેસં ઉપ્પાદેન્તિ, ભગવા ચ તાનિ ન કરોતિ, તસ્મા "અયં વયોવુદ્ધે તપતી"તિ મઞ્ઞમાનો સપ્પુરિસાચારવિરહિતત્તા વા "કપણપુરિસો અય"ન્તિ મઞ્ઞમાનો ભગવન્તં **તપસ્સી**તિ આહ. તત્રાયં પદત્થો – તપતીતિ તપો, રોસેતિ વિહેસેતીતિ અત્થો. સામીચિકમ્માકરણસ્સેતં અધિવચનં. તપો અસ્સ અત્થીતિ **તપસ્સી**. દુતિયે અત્થવિકપ્પે બ્યઞ્જનાનિ અવિચારેત્વા લોકે કપણપુરિસો તપસ્સીતિ વુચ્ચતિ. ભગવા પન યે અકુસલા ધમ્મા લોકં તપનતો તપનીયાનિ વુચ્ચન્તિ, તેસં પહીનત્તા યસ્મા તપસ્સીતિ સઙ્ખં ગતો. તસ્મા તં તપસ્સિતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો અપરં પરિયાયમનુજાનિ. તત્રાયં વચનત્થો – તપન્તીતિ તપા, અકુસલધમ્માનમેતં અધિવચનં. તે તપે અસ્સિ નિરસ્સિ પહાસિ વિદ્ધંસીતિ તપસ્સી.

પુન બ્રાહ્મણો તં અભિવાદનાદિકમ્મં દેવલોકગબ્ભસમ્પત્તિયા દેવલોકપટિસન્ધિપટિલાભાય સંવત્તતીતિ મઞ્ઞમાનો ભગવતિ ચસ્સ અભાવં દિસ્વા ભગવન્તં **અપગબ્ભો**તિ આહ. કોધવસેન વા ભગવતો માતુકુચ્છિસ્મિં પટિસન્ધિગ્ગહણે દોસં દસ્સેન્તોપિ એવમાહ. તત્રાયં વચનત્થો – ગબ્ભતો અપગતોતિ **અપગબ્ભો**, અભબ્બો દેવલોકૂપપત્તિં પાપુણિતુન્તિ અધિપ્પાયો. હીનો વા ગબ્ભો અસ્સાતિ અપગબ્ભો. દેવલોકગબ્ભપરિબાહિરત્તા આયતિં હીનગબ્ભપટિલાભભાગીતિ. હીનો વાસ્સ માતુકુચ્છિસ્મિં ગબ્ભવાસો અહોસીતિ અધિપ્પાયો. ભગવતો પન યસ્મા આયતિં ગબ્ભસેય્યા અપગતા, તસ્મા સો તં અપગબ્ભતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો અપરં પરિયાયમનુજાનિ. તત્ર ચ **યસ્સ ખો, બ્રાહ્મણ, આયતિં ગબ્ભસેય્યા પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ પહીના**તિ એતેસં પદાનં એવમત્થો દટ્ઠબ્બો – "બ્રાહ્મણ, યસ્સ પુગ્ગલસ્સ અનાગતે ગબ્ભસેય્યા પુનબ્ભવે ચ અભિનિબ્બત્તિ અનુત્તરેન મગ્ગેન વિહતકારણત્તા પહીના. ગબ્ભસેય્યાગહણેન ચેત્થ જલાબુજયોનિ ગહિતા, પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિગ્ગહણેન ઇતરા તિસ્સો"પિ.

અપિચ ગબ્ભસ્સ સેય્યા **ગબ્ભસેય્યા**. પુનબ્ભવો એવ અભિનિબ્બત્તિ **પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તી**તિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. યથા ચ વિઞ્ઞાણટ્ઠિતીતિ વુત્તેપિ ન વિઞ્ઞાણતો અઞ્ઞા ઠિતિ અત્થિ, એવમિધાપિ ન ગબ્ભતો અઞ્ઞા સેય્યા વેદિતબ્બા. અભિનિબ્બત્તિ ચ નામ યસ્મા પુનબ્ભવભૂતાપિ અપુનબ્ભવભૂતાપિ અત્થિ, ઇધ ચ પુનબ્ભવભૂતા અધિપ્પેતા, તસ્મા વુત્તં – "પુનબ્ભવો એવ અભિનિબ્બત્તિ પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તી"તિ.

એવં આગતકાલતો પટ્ઠાય અરસરૂપતાદીહિ અટ્ઠહિ અક્કોસવત્થૂહિ અક્કોસન્તમ્પિ બ્રાહ્મણં ભગવા ધમ્મિસ્સરો ધમ્મરાજા ધમ્મસામી તથાગતો અનુકમ્પાય સીતલેનેવ ચક્ખુના બ્રાહ્મણં ઓલોકેન્તો યં ધમ્મધાતું પટિવિજ્ઝિત્વા દેસનાવિલાસપ્પત્તો નામ હોતિ, તસ્સા ધમ્મધાતુયા સુપ્પટિવિદ્ધત્તા વિગતવલાહકે નભે પુણ્ણચન્દો વિય ચ સરદકાલે સૂરિયો વિય ચ બ્રાહ્મણસ્સ હદયન્ધકારં વિધમેન્તો તાનિયેવ અક્કોસવત્થૂનિ તેન તેન પરિયાયેન અઞ્ઞથા દસ્સેત્વા પુનપિ અત્તનો કરુણાવિપ્ફારં અટ્ઠહિ લોકધમ્મેહિ અકમ્પિયભાવેન પટિલદ્ધતાદિગુણલક્ખણં પથવિસમચિત્તતં અકુપ્પધમ્મતઞ્ચ પકાસેન્તો ‘‘અયં બ્રાહ્મણો કેવલં પલિતસિરખણ્ડદન્તવલિત્તચતાદીહિ અત્તનો વુદ્ધભાવં સલ્લક્ખેતિ, નો ચ ખો જાનાતિ અત્તાનં જાતિયા અનુગતં જરાય અનુસટં બ્યાધિનો અધિભૂતં મરણેન અબ્ભાહતં અજ્જ મરિત્વા પુન સ્વેવ ઉત્તાનસેય્યદારકભાવગમનીયં . મહન્તેન ખો પન ઉસ્સાહેન મમ સન્તિકં આગતો, તદસ્સ આગમનં સાત્થકં હોતૂ’’તિ ચિન્તેત્વા ઇમસ્મિં લોકે અત્તનો અપ્પટિસમં પુરેજાતભાવં દસ્સેન્તો **સેય્યથાપિ**, **બ્રાહ્મણા**તિઆદિના નયેન બ્રાહ્મણસ્સ ધમ્મદેસનં વડ્ઢેસિ.

તત્થ **સેય્યથાપી**તિઆદીનં હેટ્ઠા વુતનયેનેવ અત્થો વેદિતબ્બો. અયં પન વિસેસો – હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ હિ તે કુક્કુટપોતકા પક્ખે વિધુનન્તા તંખણાનુરૂપં વિરવન્તા નિક્ખમન્તિ. એવં નિક્ખમન્તાનઞ્ચ તેસં યો પઠમતરં નિક્ખમતિ, સો જેટ્ઠોતિ વુચ્ચતિ. તસ્મા ભગવા તાય ઉપમાય અત્તનો જેટ્ઠભાવં સાધેતુકામો બ્રાહ્મણં પુચ્છતિ – **યો નુ ખો તેસં કુક્કુટચ્છાપોતકાનં...પે॰... કિન્તિ સ્વાસ્સ વચનીયો**તિ. તત્થ **કુક્કુટચ્છાપકાન**ન્તિ કુક્કુટપોતકાનં. **કિન્તિ સ્વાસ્સ વચનીયો**તિ સો કિન્તિ વચનીયો અસ્સ, કિં વત્તબ્બો ભવેય્ય જેટ્ઠો વા કનિટ્ઠો વાતિ.

‘‘**જેટ્ઠો**’’**તિસ્સ**, **ભો ગોતમ**, **વચનીયો**તિ, ભો ગોતમ, સો જેટ્ઠો ઇતિ અસ્સ વચનીયો. કસ્માતિ ચે? **સો હિ નેસં જેટ્ઠો**તિ, યસ્મા સો નેસં વુદ્ધતરોતિ અત્થો. અથસ્સ ભગવા ઓપમ્મં સમ્પટિપાદેન્તો **એવમેવ ખો**તિ આહ, યથા સો કુક્કુટપોતકો, એવં અહમ્પિ. **અવિજ્જાગતાય પજાયા**તિ અવિજ્જા વુચ્ચતિ અઞ્ઞાણં, તત્થ ગતાય. **પજાયા**તિ સત્તધિવચનમેતં, અવિજ્જાકોસસ્સ અન્તો પવિટ્ઠેસુ સત્તેસૂપિ વુત્તં હોતિ. **અણ્ડભૂતાયા**તિ અણ્ડે ભૂતાય પજાતાય સઞ્જાતાય. યથા હિ અણ્ડે નિબ્બત્તા એકચ્ચે સત્તા અણ્ડભૂતાતિ વુચ્ચન્તિ, એવમયં સબ્બાપિ પજા અવિજ્જણ્ડકોસે નિબ્બત્તત્તા અણ્ડભૂતાતિ વુચ્ચતિ. **પરિયોનદ્ધાયા**તિ તેન અવિજ્જણ્ડકોસેન સમન્તતો ઓનદ્ધાય બદ્ધાય વેઠિતાય. **અવિજ્જણ્ડકોસં પદાલેત્વા**તિ તં અવિજ્જામયં અણ્ડકોસં ભિન્દિત્વા. **એકોવ લોકે**તિ સકલેપિ લોકસન્નિવાસે અહમેવ એકો અદુતિયો. **અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો**તિ ઉત્તરરહિતં સબ્બસેટ્ઠં સમ્મા સામઞ્ચ બોધિં, અથ વા પસત્થં સુન્દરઞ્ચ બોધિં. અરહત્તમગ્ગઞાણસ્સેતં નામં, સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણસ્સાપિ નામમેવ. ઉભયમ્પિ વટ્ટતિ. અઞ્ઞેસં અરહત્તમગ્ગો અનુત્તરા બોધિ હોતિ, ન હોતીતિ? ન હોતિ. કસ્મા? અસબ્બગુણદાયકત્તા. તેસઞ્હિ કસ્સચિ અરહત્તમગ્ગો અરહત્તફલમેવ દેતિ, કસ્સચિ તિસ્સો વિજ્જા, કસ્સચિ છ અભિઞ્ઞા, કસ્સચિ ચતસ્સો પટિસમ્ભિદા, કસ્સચિ સાવકપારમિઞાણં. પચ્ચેકબુદ્ધાનમ્પિ પચ્ચેકબોધિઞાણમેવ દેતિ, બુદ્ધાનં પન સબ્બગુણસમ્પત્તિં દેતિ અભિસેકો વિય રઞ્ઞો સબ્બલોકિસ્સરભાવં. તસ્મા અઞ્ઞસ્સ કસ્સચિપિ અનુત્તરા બોધિ ન હોતીતિ. **અભિસમ્બુદ્ધો**તિ અબ્ભઞ્ઞાસિં પટિવિજ્ઝિં, પત્તોમ્હિ અધિગતોમ્હીતિ વુત્તં હોતિ.

ઇદાનિ યદેતં ભગવતા ‘‘એવમેવ ખો’’તિઆદિના નયેન વુત્તં ઓપમ્મસમ્પટિપાદનં, તં એવં અત્થેન સંસન્દિત્વા વેદિતબ્બં – યથા હિ તસ્સા કુક્કુટિયા અત્તનો અણ્ડેસુ અધિસયનાદિતિવિધકિરિયાકરણં, એવં બોધિપલ્લઙ્કે નિસિન્નસ્સ બોધિસત્તભૂતસ્સ ભગવતો અત્તનો સન્તાને અનિચ્ચં, દુક્ખં, અનત્તાતિ તિવિધાનુપસ્સનાકરણં. કુક્કુટિયા તિવિધકિરિયાસમ્પાદનેન અણ્ડાનં અપૂતિભાવો વિય બોધિસત્તભૂતસ્સ ભગવતો તિવિધાનુપસ્સનાસમ્પાદનેન વિપસ્સનાઞાણસ્સ અપરિહાનિ. કુક્કુટિયા તિવિધકિરિયાકરણેન અણ્ડાનં

અલ્લસિનેહપરિયાદાનં વિય બોધિસત્તભૂતસ્સ ભગવતો તિવિધાનુપસ્સનાસમ્પાદનેન ભવત્તયાનુગતનિકન્તિસિનેહપરિયાદાનં. કુક્કુટિયા તિવિધકિરિયાકરણેન અણ્ડકપાલાનં તનુભાવો વિય બોધિસત્તભૂતસ્સ ભગવતો તિવિધાનુપસ્સનાસમ્પાદનેન અવિજ્જણ્ડકોસસ્સ તનુભાવો, કુક્કુટિયા તિવિધકિરિયાકરણેન કુક્કુટપોતકસ્સ પાદનખતુણ્ડકાનં થદ્ધખરભાવો વિય બોધિસત્તભૂતસ્સ ભગવતો તિવિધાનુપસ્સનાસમ્પાદનેન વિપસ્સનાઞાણસ્સ તિક્ખખરવિપ્પસન્નસૂરભાવો. કુક્કુટિયા તિવિધકિરિયાકરણેન કુક્કુટપોતકસ્સ પરિણામકાલો વિય બોધિસત્તભૂતસ્સ ભગવતો તિવિધાનુપસ્સનાસમ્પાદનેન વિપસ્સનાઞાણસ્સ પરિણામકાલો વડ્ઢિકાલો ગબ્ભગ્ગહણકાલો. કુક્કુટિયા તિવિધકિરિયાકરણેન કુક્કુટપોતકસ્સ પાદનખસિખાય વા મુખતુણ્ડકેન વા અણ્ડકોસં પદાલેત્વા પક્ખે પપ્ફોટેત્વા સોત્થિના અભિનિબ્ભિદાકાલો વિય ભગવતો તિવિધાનુપસ્સનાસમ્પાદનેન વિપસ્સનાઞાણગબ્ભં ગણ્હાપેત્વા અનુપુબ્બાધિગતેન અરહત્તમગ્ગેન અવિજ્જણ્ડકોસં પદાલેત્વા અભિઞ્ઞાપક્ખે પપ્ફોટેત્વા સોત્થિના સકલબુદ્ધગુણસચ્છિકતકાલો વેદિતબ્બો.

અહઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, જેટ્ઠો સેટ્ઠો લોકસ્સાતિ, બ્રાહ્મણ, યથા તેસં કુક્કુટપોતકાનં પઠમતરં અણ્ડકોસં પદાલેત્વા અભિનિબ્બત્તો કુક્કુટપોતકો જેટ્ઠો હોતિ, એવં અવિજ્જાગતાય પજાય તં અવિજ્જણ્ડકોસં પદાલેત્વા પઠમતરં અરિયાય જાતિયા જાતત્તા અહઞ્હિ જેટ્ઠો વુદ્ધતમોતિ સઙ્ખં ગતો, સબ્બગુણેહિ પન અપ્પટિસમત્તા સેટ્ઠોતિ.

એવં ભગવા અત્તનો અનુત્તરં જેટ્ઠસેટ્ઠભાવં બ્રાહ્મણસ્સ પકાસેત્વા ઇદાનિ યાય પટિપદાય તં અધિગતો, તં પટિપદં પુબ્બભાગતો પભુતિ દસ્સેતું **આરદ્ધં ખો પન મે, બ્રાહ્મણા**તિઆદિમાહ. તત્થ **આરદ્ધં ખો પન મે, બ્રાહ્મણ, વીરિયં અહોસી**તિ, બ્રાહ્મણ, ન મયા અયં અનુત્તરો જેટ્ઠસેટ્ઠભાવો કુસીતેન મુટ્ઠસ્સતિના સારદ્ધકાયેન વિક્ખિત્તચિત્તેન અધિગતો, અપિચ ખો તદધિગમાય આરદ્ધં ખો પન મે વીરિયં અહોસિ. બોધિમણ્ડે નિસિન્નેન મયા ચતુસમ્મપ્પધાનભેદં વીરિયં આરદ્ધં અહોસિ, પગ્ગહિતં અસિથિલપ્પવત્તિતં. આરદ્ધત્તાયેવ ચ મે તં **અસલ્લીનં** અહોસિ . ન કેવલઞ્ચ વીરિયમેવ, સતિપિ મે આરમ્મણાભિમુખભાવેન **ઉપટ્ઠિતા** અહોસિ, ઉપટ્ઠિતત્તાયેવ ચ **અસમ્મુટ્ઠા. પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો**તિ કાયચિત્તપ્પસ્સદ્ધિવસેન કાયોપિ મે પસ્સદ્ધો અહોસિ. તત્થ યસ્મા નામકાયે પસ્સદ્ધે રૂપકાયોપિ પસ્સદ્ધોયેવ હોતિ, તસ્મા ''નામકાયો રૂપકાયો''તિ અવિસેસેત્વાવ ''પસ્સદ્ધો કાયો''તિ વુત્તં. **અસારદ્ધો**તિ સો ચ ખો પસ્સદ્ધત્તાયેવ અસારદ્ધો, વિગતદરથોતિ વુત્તં હોતિ . **સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગ**ન્તિ ચિત્તમ્પિ મે સમ્મા આહિતં સુટ્ઠુ ઠપિતં અપ્પિતં વિય અહોસિ, સમાહિતત્તા એવ ચ એકગ્ગં અચલં નિપ્ફન્દનન્તિ. એત્તાવતા ઝાનસ્સ પુબ્બભાગપટિપદા કથિતા હોતિ.

ઇદાનિ ઇમાય પટિપદાય અધિગતં પઠમજ્ઝાનં આદિં કત્વા વિજ્જાત્તયપરિયોસાનં વિસેસં દસ્સેન્તો **સો ખો અહ**ન્તિઆદિમાહ. તત્થ યં યાવ વિનિચ્છયનયેન વત્તબ્બં સિયા, તં વિસુદ્ધિમગ્ગે (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૬૯) વુત્તમેવ.

અયં ખો મે, બ્રાહ્મણાતિઆદીસુ પન **વિજ્જા**તિ વિદિતકરણટ્ઠેન વિજ્જા. કિં વિદિતં કરોતિ ? પુબ્બેનિવાસં. **અવિજ્જા**તિ તસ્સેવ પુબ્બેનિવાસસ્સ અવિદિતકરણટ્ઠેન તપ્પટિચ્છાદકમોહો. **તમો**તિ સ્વેવ મોહો તપ્પટિચ્છાદકટ્ઠેન તમો નામ. **આલોકો**તિ સા એવ વિજ્જા ઓભાસકરણટ્ઠેન આલોકોતિ. એત્થ ચ વિજ્જા અધિગતાતિ અત્થો, સેસં પસંસાવચનં. યોજના પનેત્થ – અયં ખો મે વિજ્જા અધિગતા, તસ્સ મે અધિગતવિજ્જસ્સ અવિજ્જા વિહતા, વિનટ્ઠાતિ અત્થો. કસ્મા? યસ્મા વિજ્જા ઉપ્પન્ના. એસ નયો ઇતરસ્મિમ્પિ પદદ્વયે. **યથા ત**ન્તિ એત્થ **ત**ન્તિ નિપાતમત્તં. સતિયા અવિપ્પવાસેન અપ્પમત્તસ્સ વીરિયાતાપેન આતાપિનો કાયે ચ જીવિતે ચ અનપેક્ખતાય પહિતત્તસ્સ પેસિતત્તસ્સાતિ અત્થો. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો અવિજ્જા

વિહઞ્ઞેય્ય, વિજ્જા ઉપ્પજ્જેય્ય તમો વિહઞ્ઞેય્ય, આલોકો ઉપ્પજ્જેય્ય, એવમેવ મમ અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના, તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો. એતસ્સ મે પધાનાનુયોગસ્સ અનુરૂપમેવ ફલં લદ્ધન્તિ.

અયં ખો મે, બ્રાહ્મણ, પઠમા અભિનિબ્ભિદા અહોસિ કુક્કુટચ્છાપકસ્સેવ અણ્ડકોસમ્હાતિ અયં ખો મમ, બ્રાહ્મણ, પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણમુખતુણ્ડકેન પુબ્બે નિવુત્થખન્ધપ્પટિચ્છાદકં અવિજ્જણ્ડકોસં પદાલેત્વા પઠમા અભિનિબ્ભિદા પઠમા નિક્ખન્તિ પઠમા અરિયાજાતિ અહોસિ કુક્કુટચ્છાપકસ્સેવ મુખતુણ્ડકેન વા ં પાદનખસિખાય વા અણ્ડકોસં પદાલેત્વા તમ્હા અણ્ડકોસમ્હા અભિનિબ્ભિદા નિક્ખન્તિ કુક્કુટનિકાયે પચ્ચાજાતીતિ. અયં તાવ પુબ્બેનિવાસકથાયં નયો.

ચુતુપપાતકથાય પન **વિજ્જા**તિ દિબ્બચક્ખુઞાણવિજ્જા. **અવિજ્જા**તિ ચુતુપપાતપ્પટિચ્છાદિકા અવિજ્જા. યથા પન પુબ્બેનિવાસકથાયં ''પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણમુખતુણ્ડકેન પુબ્બે નિવુત્થક્ખન્ધપ્પટિચ્છાદકં અવિજ્જણ્ડકોસં પદાલેત્વા''તિ વુત્તં, એવમિધ ''ચુતુપપાતઞાણમુખતુણ્ડકેન ચુતુપપાતપ્પટિચ્છાદકં અવિજ્જણ્ડકોસં પદાલેત્વા''તિ વત્તબ્બં.

યં પનેતં પચ્ચવેક્ખણઞાણપરિગ્ગહિતં આસવાનં ખયઞાણાધિગમં બ્રાહ્મણસ્સ દસ્સેન્તો **અયં ખો મે, બ્રાહ્મણ, તતિયા વિજ્જા**તિઆદિમાહ, તત્થ **વિજ્જા**તિ અરહત્તમગ્ગવિજ્જા. **અવિજ્જા**તિ ચતુસચ્ચપ્પટિચ્છાદિકા અવિજ્જા. **અયં ખો મે, બ્રાહ્મણ, તતિયા અભિનિબ્ભિદા અહોસી**તિ એત્થ અયં ખો મમ, બ્રાહ્મણ, આસવાનં ખયઞાણમુખતુણ્ડકેન ચતુસચ્ચપટિચ્છાદકં અવિજ્જણ્ડકોસં પદાલેત્વા તતિયા અભિનિબ્ભિદા તતિયા નિક્ખન્તિ તતિયા અરિયજાતિ અહોસિ કુક્કુટચ્છાપકસ્સેવ મુખતુણ્ડકેન વા પાદનખસિખાય વા અણ્ડકોસં પદાલેત્વા તમ્હા અણ્ડકોસમ્હા અભિનિબ્ભિદા નિક્ખન્તિ કુક્કુટનિકાયે પચ્ચાજાતીતિ.

એત્તાવતા કિં દસ્સેસીતિ? સો હિ, બ્રાહ્મણ, કુક્કુટચ્છાપકો અણ્ડકોસં પદાલેત્વા તતો નિક્ખમન્તો સકિમેવ જાયતિ, અહં પન પુબ્બેનિવુત્થક્ખન્ધપ્પટિચ્છાદકં અવિજ્જણ્ડકોસં ભિન્દિત્વા પઠમં તાવ પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણવિજ્જાય જાતો. તતો સત્તાનં ચુતિપટિસન્ધિપ્પટિચ્છાદકં અવિજ્જણ્ડકોસં પદાલેત્વા દુતિયં દિબ્બચક્ખુઞાણવિજ્જાય જાતો, પુન ચતુસચ્ચપ્પટિચ્છાદકં અવિજ્જણ્ડકોસં પદાલેત્વા તતિયં આસવાનં ખયઞાણવિજ્જાય જાતો. એવં તીહિ વિજ્જાહિ તિક્ખત્તું જાતોમ્હિ. સા ચ મે જાતિ અરિયા સુપરિસુદ્ધાતિ ઇદં દસ્સેતિ. એવંદસ્સેન્તો ચ પુબ્બેનિવાસઞાણેન અતીતંસઞાણં, દિબ્બચક્ખુના પચ્ચુપ્પન્નાનાગતંસઞાણં, આસવક્ખયેન સકલલોકિયલોકુત્તરગુણન્તિ એવં તીહિ વિજ્જાહિ સબ્બેપિ સબ્બઞ્ઞુગુણે પકાસેત્વા અત્તનો અરિયાય જાતિયા જેટ્ઠસેટ્ઠભાવં બ્રાહ્મણસ્સ દસ્સેસિ.

એવં વુત્તે વેરઞ્જો બ્રાહ્મણોતિ એવં ભગવતા લોકાનુકમ્પકેન બ્રાહ્મણં અનુકમ્પમાનેન નિગુહિતબ્બેપિ અત્તનો અરિયાય જાતિયા જેટ્ઠસેટ્ઠભાવે વિજ્જાત્તયપકાસિકાય ધમ્મદેસનાય વુત્તે પીતિવિપ્ફારપરિપુણ્ણગત્તચિત્તો વેરઞ્જો બ્રાહ્મણો તં ભગવતો અરિયાય જાતિયા જેટ્ઠસેટ્ઠભાવં વિદિત્વા ''ઈદિસં નામાહં સબ્બલોકજેટ્ઠં સબ્બગુણસમન્નાગતં સબ્બઞ્ઞું 'અઞ્ઞેસં અભિવાદનાદિકમ્મં ન કરોતી'તિ અવચં, ધિરત્થુ વત, ભો, અઞ્ઞાણ''ન્તિ અત્તાનં ગરહિત્વા ''અયં દાનિ લોકે અરિયાય જાતિયા પુરેજાતટ્ઠેન જેટ્ઠો, સબ્બગુણેહિ અપ્પટિસમટ્ઠેન સેટ્ઠો''તિ નિટ્ઠં ગન્ત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – **જેટ્ઠો ભવં ગોતમો સેટ્ઠો ભવં ગોતમો**તિ. એવઞ્ચ પન વત્વા પુન તં ભગવતો ધમ્મદેસનં અબ્ભનુમોદમાનો **અભિક્કન્તં ભો ગોતમા**તિઆદિમાહ. તં વુત્તત્થમેવાતિ.

૨. સીહસુત્તવણ્ણના

૧૨. દુતિયે **અભિઞ્ઞાતા**તિ ઞાતા પઞ્ઞાતા પાકટા. **સન્થાગારે**તિ મહાજનસ્સ વિસ્સમનત્થાય કતે અગારે. સા કિર સન્થાગારસાલા નગરમજ્ઝે અહોસિ, ચતૂસુ ઠાનેસુ ઠિતાનં પઞ્ઞાયતિ, ચતૂહિ દિસાહિ આગતમનુસ્સા પઠમં તત્થ વિસ્સમિત્વા પચ્છા અત્તનો અત્તનો ફાસુકટ્ઠાનં ગચ્છન્તિ. રાજકુલાનં રજ્જકિચ્ચસન્થરણત્થાય કતં અગારન્તિપિ વદન્તિયેવ. તત્થ હિ નિસીદિત્વા લિચ્છવિરાજાનો રજ્જકિચ્ચં સન્થરન્તિ કરોન્તિ વિચારેન્તિ. **સન્નિસિન્ના**તિ તેસં નિસીદનત્થઞ્ઞેવ પઞ્ઞત્તેસુ મહારહવરપચ્ચત્થરણેસુ સમુસ્સિતસેતચ્છત્તેસુ આસનેસુ સન્નિસિન્ના. **અનેકપરિયાયેન બુદ્ધસ્સ વણ્ણં ભાસન્તી**તિ રાજકુલે કિચ્ચઞ્ચેવ લોકત્થચરિયઞ્ચ વિચારેત્વા અનેકેહિ કારણેહિ બુદ્ધસ્સ વણ્ણં ભાસન્તિ કથેન્તિ દીપેન્તિ. પણ્ડિતા હિ તે રાજાનો સદ્ધા પસન્ના સોતાપન્નાપિ સકદાગામિનોપિ અનાગામિનોપિ અરિયસાવકા, તે સબ્બેપિ લોકિયજટં છિન્દિત્વા બુદ્ધાદીનં તિણ્ણં રતનાનં વણ્ણં ભાસન્તિ. તત્થ તિવિધો બુદ્ધવણ્ણો નામ ચરિયવણ્ણો, સરીરવણ્ણો, ગુણવણ્ણોતિ. તત્રિમે રાજાનો ચરિયાય વણ્ણં આરભિંસુ – ‘‘દુક્કરં વત કતં સમ્માસમ્બુદ્ધેન કપ્પસતસહસ્સાધિકાનિ ચત્તારિ અસઙ્ખેય્યાનિ દસ પારમિયો, દસ ઉપપારમિયો, દસ પરમત્થપારમિયોતિ સમત્તિંસ પારમિયો પૂરેન્તેન, ઞાતત્થચરિયં, લોકત્થચરિયં, બુદ્ધચરિયં મત્થકં પાપેત્વા પઞ્ચ મહાપરિચ્ચાગે પરિચ્ચજન્તેના’’તિ અટ્ઠચ્છક્કેહિ જાતકસતેહિ બુદ્ધવણ્ણં કથેન્તા તુસિતભવનં પાપેત્વા ઠપયિંસુ.

ધમ્મસ્સ વણ્ણં ભાસન્તા પન ‘‘તેન ભગવતા ધમ્મો દેસિતો, નિકાયતો પઞ્ચ નિકાયા, પિટકતો તીણિ પિટકાનિ, અઙ્ગતો નવ અઙ્ગાનિ, ખન્ધતો ચતુરાસીતિધમ્મક્ખન્ધસહસ્સાની’’તિ કોટ્ઠાસવસેન ધમ્મગુણં કથયિંસુ.

સઙ્ઘસ્સ વણ્ણં ભાસન્તા સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા ‘‘પટિલદ્ધસદ્ધા કુલપુત્તા ભોગક્ખન્ધઞ્ચેવ ઞાતિપરિવટ્ટઞ્ચ પહાય સેતચ્છત્તં ઓપરજ્જં સેનાપતિસેટ્ઠિભણ્ડાગારિકટ્ઠાનન્તરાદીનિ અગણેત્વા નિક્ખમ્મ સત્થુ વરસાસને પબ્બજન્તિ. સેતચ્છત્તં પહાય પબ્બજિતાનં ભદ્દિયરાજમહાકપ્પિનપુક્કુસાતિઆદીનં રાજપબ્બજિતાનંયેવ બુદ્ધકાલે અસીતિસહસ્સાનિ અહેસું. અનેકકોટિસતં ધનં પહાય પબ્બજિતાનં પન યસકુલપુત્તસોણસેટ્ઠિપુત્તરટ્ઠપાલકુલપુત્તાદીનં પરિચ્છેદો નત્થિ. એવરૂપા ચ એવરૂપા ચ કુલપુત્તા સત્થુ સાસને પબ્બજન્તી’’તિ પબ્બજ્જાસઙ્ખેપવસેન સઙ્ઘગુણે કથયિંસુ.

સીહો સેનાપતીતિ એવંનામકો સેનાય અધિપતિ. વેસાલિયઞ્હિ સત્ત સહસ્સાનિ સત્ત સતાનિ સત્ત ચ રાજાનો. તે સબ્બેપિ સન્નિપતિત્વા સબ્બેસં મનં ગહેત્વા ‘‘રટ્ઠં વિચારેતું સમત્થં એકં વિચિનથા’’તિ વિચિનન્તા સીહં રાજકુમારં દિસ્વા ‘‘અયં સક્ખિસ્સતી’’તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા તસ્સ રત્તમણિવણ્ણં કમ્બલપરિયોનદ્ધં સેનાપતિચ્છત્તં અદંસુ. તં સન્ધાય વુત્તં – ‘‘સીહો સેનાપતી’’તિ. **નિગણ્ઠસાવકો**તિ નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ પચ્ચયદાયકો ઉપટ્ઠાકો. જમ્બુદીપતલસ્મિઞ્હિ તયો જના નિગણ્ઠાનં અગ્ગુપટ્ઠાકા – નાળન્દાયં, ઉપાલિ ગહપતિ, કપિલપુરે વપ્પો સક્કો, વેસાલિયં અયં સીહો સેનાપતીતિ. **નિસિન્નો હોતી**તિ સેસરાજૂનં પરિસાય અન્તરન્તરે આસનાનિ પઞ્ઞાપયિંસુ, સીહસ્સ પન મજ્ઝે ઠાનેતિ તસ્મિં પઞ્ઞત્તે મહારહે રાજાસને નિસિન્નો હોતિ. **નિસ્સંસયન્તિ** નિબ્બિચિકિચ્છં અદ્ધા એકંસેન, ન હેતે યસ્સ વા તસ્સ વા અપ્પેસક્ખસ્સ એવં અનેકસતેહિ કારણેહિ વણ્ણં ભાસન્તિ.

યેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો તેનુપસઙ્કમીતિ નિગણ્ઠો કિર નાટપુત્તો ‘‘સચાયં સીહો કસ્સચિદેવ સમણસ્સ ગોતમસ્સ વણ્ણં કથેન્તસ્સ સુત્વા સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતિ, મય્હં પરિહાનિ ભવિસ્સતી’’તિ ચિન્તેત્વા

પઠમતરંયેવ સીહં સેનાપતિં એતદવોચ – ''સેનાપતિ ઇમસ્મિં લોકે 'અહં બુદ્ધો અહં બુદ્ધો'તિ બહૂ વિચરન્તિ. સચે ત્વં કસ્સચિ દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુકામો અહોસિ, મં પુચ્છેય્યાસિ. અહં તે યુત્તટ્ઠાનં પેસેસ્સામિ, અયુત્તટ્ઠાનતો નિવારેસ્સામી''તિ. સો તં કથં અનુસ્સરિત્વા ''સચે મં પેસેસ્સતિ, ગમિસ્સામિ. નો ચે, ન ગમિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા યેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો, તેનુપસઙ્કમિ.

અથસ્સ વચનં સુત્વા નિગણ્ઠો મહાપબ્બતેન વિય બલવસોકેન ઓત્થટો ''યત્થ દાનિસ્સાહં ગમનં ન ઇચ્છામિ, તત્થેવ ગન્તુકામો જાતો, હતોહમસ્મી''તિ અનત્તમનો હુત્વા ''પટિબાહનુપાયમસ્સ કરિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા **કિં પન ત્વ**ન્તિઆદિમાહ. એવં વદન્તો વિચરન્તં ગોણં દણ્ડેન પહરન્તો વિય જલમાનં પદીપં નિબ્બાપેન્તો વિય ભત્તભરિતં પત્તં નિક્કુજ્જન્તો વિય ચ સીહસ્સ ઉપ્પન્નપીતિં વિનાસેસિ. **ગમિયાભિસઙ્ખારો**તિ હત્થિયાનાદીનં યોજાપનગન્ધમાલાદિગ્ગહણવસેન પવત્તો પયોગો. **સો પટિપ્પસ્સમ્ભી**તિ સો વૂપસન્તો.

દુતિયમ્પિ ખોતિ દુતિયવારમ્પિ. ઇમસ્મિઞ્ચ વારે બુદ્ધસ્સ વણ્ણં ભાસન્તા તુસિતભવનતો પટ્ઠાય યાવ મહાબોધિપલ્લઙ્કા દસબલસ્સ હેટ્ઠા પાદતલેહિ ઉપરિ કેસગ્ગેહિ પરિચ્છિન્દિત્વા દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણઅસીતિઅનુબ્યઞ્જનબ્યામપ્પભાનં વસેન સરીરવણ્ણં કથયિંસુ. ધમ્મસ્સ વણ્ણં ભાસન્તા ''એકપદેપિ એકબ્યઞ્જનેપિ અવખલિતં નામ નત્થી''તિ સુકથિતવસેનેવ ધમ્મગુણં કથયિંસુ. સઙ્ઘસ્સ વણ્ણં ભાસન્તા ''એવરૂપં યસસિરિવિભવં પહાય સત્થુ સાસને પબ્બજિતા ન કોસજ્જપકતિકા હોન્તિ, તેરસસુ પન ધુતઙ્ગગુણેસુ પરિપૂરકારિનો હુત્વા સત્તસુ અનુપસ્સનાસુ કમ્મં કરોન્તિ, અટ્ઠતિંસારમ્મણવિભત્તિયો વળઞ્જેન્તી''તિ પટિપદાવસેન સઙ્ઘગુણે કથયિંસુ.

તતિયવારે પન બુદ્ધસ્સ વણ્ણં ભાસમાના ''ઇતિપિ સો ભગવા''તિ સુત્તન્તપરિયાયેનેવ બુદ્ધગુણે કથયિંસુ, ''સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો''તિઆદિના સુત્તન્તપરિયાયેનેવ ધમ્મગુણે, ''સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો''તિઆદિના સુત્તન્તપરિયાયેનેવ સઙ્ઘગુણે ચ કથયિંસુ. તતો સીહો ચિન્તેસિ – ''ઇમેસઞ્ચ લિચ્છવિરાજકુમારાનં તતિયદિવસતો પટ્ઠાય બુદ્ધધમ્મસઙ્ઘગુણે કથેન્તાનં મુખં નપ્પહોતિ, અદ્ધા અનોમગુણેન સમન્નાગતા સો ભગવા, ઇમં દાનિ ઉપ્પન્નં પીતિં અવિજહિત્વાવ અહં અજ્જ સમ્માસમ્બુદ્ધં પસ્સિસ્સામી''તિ. અથસ્સ ''કિં હિ મે કરિસ્સન્તિ નિગણ્ઠા''તિ વિતક્કો ઉદપાદિ. તત્થ **કિં હિ મે કરિસ્સન્તી**તિ કિં નામ મય્હં નિગણ્ઠા કરિસ્સન્તિ. **અપલોકિતા વા અનપલોકિતા વા**તિ આપુચ્છિતા વા અનાપુચ્છિતા વા. ન હિ મે તે આપુચ્છિતા યાનવાહનસમ્પત્તિં, ન ચ ઇસ્સરિયવિસેસં દસ્સન્તિ, નાપિ અનાપુચ્છિતા હરિસ્સન્તિ, અફલં એતેસં આપુચ્છનન્તિ અધિપ્પાયો.

વેસાલિયા નિય્યાસીતિ યથા હિ ગિમ્હકાલે દેવે વુટ્ઠે ઉદકં સન્દમાનં નદિં ઓતરિત્વા થોકમેવ ગન્ત્વા તિટ્ઠતિ નપ્પવત્તતિ, એવં સીહસ્સ પઠમદિવસે ''દસબલં પસ્સિસ્સામી''તિ ઉપ્પન્નાય પીતિયા નિગણ્ઠેન પટિબાહિતકાલો. યથાપિ દુતિયદિવસે દેવે વુટ્ઠે ઉદકં સન્દમાનં નદિં ઓતરિત્વા થોકં ગન્ત્વા વાલિકાપુઞ્જં પહરિત્વા અપ્પવત્તં હોતિ, એવં સીહસ્સ દુતિયદિવસે ''દસબલં પસ્સિસ્સામી''તિ ઉપ્પન્નાય પીતિયા નિગણ્ઠેન પટિબાહિતકાલો. યથા તતિયદિવસે દેવે વુટ્ઠે ઉદકં સન્દમાનં નદિં ઓતરિત્વા પુરાણપણ્ણસુક્ખદણ્ડકટ્ઠકચવરાદીનિ પરિકડ્ઢન્તં વાલિકાપુઞ્જં ભિન્દિત્વા સમુદ્દનિન્નમેવ હોતિ, એવં સીહો તતિયદિવસે તિણ્ણં વત્થૂનં ગુણકથં સુત્વા ઉપ્પન્ને પીતિપામોજ્જે ''અફલા નિગણ્ઠા નિપ્ફલા નિગણ્ઠા, કિં મે ઇમે કરિસ્સન્તિ, ગમિસ્સામહં સત્થુસન્તિક''ન્તિ મનં અભિનીહરિત્વા વેસાલિયા નિય્યાસિ. નિય્યન્તો ચ ''ચિરસ્સાહં દસબલસ્સ સન્તિકં ગન્તુકામો જાતો, ન ખો પન મે

યુત્તં અઞ્ઞાતકવેસેન ગન્તુ''ન્તિ ''યેકેચિ દસબલસ્સ સન્તિકં ગન્તુકામા, સબ્બે નિક્ખમન્તૂ''તિ ઘોસનં કારેત્વા પઞ્ચરથસતાનિ યોજાપેત્વા ઉત્તમરથે ઠિતો તેહિ ચેવ પઞ્ચહિ રથસતેહિ મહતિયા ચ પરિસાય પરિવુતો ગન્ધપુપ્ફચુણ્ણવાસાદીનિ ગાહાપેત્વા નિય્યાસિ. **દિવા દિવસ્સા**તિ દિવસસ્સ ચ દિવા, મજ્ઝન્હિકે અતિક્કન્તમત્તે.

યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમીતિ આરામં પવિસન્તો દૂરતોવ અસીતિ-અનુબ્યઞ્જન-બ્યામપ્પભા-દ્વત્તિંસ-મહાપુરિસલક્ખણાનિ છબ્બણ્ણઘનબુદ્ધરસ્મિયો ચ દિસ્વા ''એવરૂપં નામ પુરિસં એવં આસન્ને વસન્તં એત્તકં કાલં નાદ્દસં, વઞ્ચિતો વતમ્હિ, અલાભા વત મે''તિ ચિન્તેત્વા મહાનિધિં દિસ્વા દલિદ્દપુરિસો વિય સઞ્જાતપીતિપામોજ્જો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ. **ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોન્તી**તિ ભોતા ગોતમેન વુત્તકારણસ્સ અનુકારણં કથેન્તિ. કારણવચનો હેત્થ ધમ્મસદ્દો ''હેતુમ્હિ ઞાણં ધમ્મપટિસમ્ભિદા''તિઆદીસુ (વિભ॰ ૭૨૦) વિય. કારણન્તિ ચેત્થ તથાપવત્તસ્સ સદ્દસ્સ અત્થો અધિપ્પેતો તસ્સ પવત્તિહેતુભાવતો. અત્થપ્પયુત્તો હિ સદ્દપ્પયોગો. અનુકારણન્તિ એસો એવ પરેહિ તથા વુચ્ચમાનો. **સહધમ્મિકો વાદાનુવાદોતિ**. પરેહિ વુત્તકારણેહિ સકારણો હુત્વા તુમ્હાકં વાદો વા તતો પરં તસ્સ અનુવાદો વા કોચિ અપ્પમત્તકોપિ વિઞ્ઞૂહિ ગરહિતબ્બં ઠાનં કારણં ન આગચ્છતિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – કિં સબ્બાકારેનપિ તવ વાદે ગારય્હં કારણં નત્થીતિ. **અનબ્ભક્ખાતુકામા**તિ ન અભૂતેન વત્તુકામા. **અત્થિ સીહપરિયાયો**તિઆદીનં અત્થો વેરઞ્જકણ્ડે આગતનયેનેવ વેદિતબ્બો. **પરમેન અસ્સાસેના**તિ ચતુમગ્ગચતુફલસઙ્ખાતેન ઉત્તમેન. **અસ્સાસાય ધમ્મં દેસેમી**તિ અસ્સાસનત્થાય સન્થમ્ભનત્થાય ધમ્મં દેસેમિ. ઇતિ ભગવા અટ્ઠહઙ્ગેહિ સીહસ્સ સેનાપતિસ્સ ધમ્મં દેસેસિ.

અનુવિચ્ચકારન્તિ અનુવિદિત્વા ચિન્તેત્વા તુલયિત્વા કત્તબ્બં કરોહીતિ વુત્તં હોતિ. **સાધુ હોતી**તિ સુન્દરો હોતિ. તુમ્હાદિસસ્મિઞ્હિ મં દિસ્વા મં સરણં ગચ્છન્તે નિગણ્ઠં દિસ્વા નિગણ્ઠં સરણં ગચ્છન્તે ''કિં અયં સીહો દિટ્ઠદિટ્ઠમેવ સરણં ગચ્છતી''તિ ગરહા ઉપ્પજ્જતિ, તસ્મા અનુવિચ્ચકારો તુમ્હાદિસાનં સાધૂતિ દસ્સેતિ. **પટાકં પરિહરેય્યુ**ન્તિ તે કિર એવરૂપં સાવકં લભિત્વા ''અસુકો નામ રાજા વા રાજમહામત્તો વા સેટ્ઠિ વા અમ્હાકં સરણં ગતો સાવકો જાતો''તિ પટાકં ઉક્ખિપિત્વા નગરે ઘોસેન્તા આહિણ્ડન્તિ. કસ્મા? એવં નો મહન્તભાવો આવિભવિસ્સતીતિ ચ. સચે પનસ્સ ''કિમહં એતેસં સરણં ગતો''તિ વિપ્પટિસારો ઉપ્પજ્જેય્ય, તમ્પિ સો ''એતેસં મે સરણગતભાવં બહૂ જાનન્તિ, દુક્ખં ઇદાનિ પટિનિવત્તિતુ''ન્તિ વિનોદેત્વા ન પટિક્કમિસ્સતીતિ ચ. તેનાહ – ''પટાકં પરિહરેય્યુ''ન્તિ. **ઓપાનભૂત**ન્તિ પટિયત્તઉદપાનો વિય ઠિતં. **કુલ**ન્તિ તવ નિવેસનં. **દાતબ્બં મઞ્ઞેય્યાસી**તિ પુબ્બે દસપિ વીસતિપિ સટ્ઠિપિ જને આગતે દિસ્વા નત્થીતિ અવત્વા દેસિ, ઇદાનિ મં સરણં ગતકારણમત્તેનેવ મા ઇમેસં દેય્યધમ્મં ઉપચ્છિન્દિ. સમ્પત્તાનઞ્હિ દાતબ્બમેવાતિ ઓવદિ. **સુતં મેતં, ભન્તે**તિ કુતો સુતન્તિ? નિગણ્ઠાનં સન્તિકા. તે કિર કુલઘરેસુ એવં પકાસેન્તિ ''મયં યસ્સ કસ્સચિ સમ્પત્તસ્સ દાતબ્બન્તિ વદામ, સમણો પન ગોતમો 'મય્હમેવ દાનં દાતબ્બં નાઞ્ઞેસં, મય્હમેવ સાવકાનં દાનં દાતબ્બં, નાઞ્ઞેસં સાવકાનં, મય્હમેવ દિન્નં દાનં મહપ્ફલં, નાઞ્ઞેસં, મય્હમેવ સાવકાનં દિન્નં મહપ્ફલં, નાઞ્ઞેસ'ન્તિ એવં વદતી''તિ. તં સન્ધાય અયં ''સુતં મેત''ન્તિ આહ.

અનુપુબ્બિં કથન્તિ દાનાનન્તરં સીલં, સીલાનન્તરં સગ્ગં, સગ્ગાનન્તરં મગ્ગન્તિ એવં અનુપટિપાટિકથં. તત્થ **દાનકથ**ન્તિ ઇદં દાનં નામ સુખાનં નિદાનં, સમ્પત્તીનં મૂલં, ભોગાનં પતિટ્ઠા, વિસમગતસ્સ તાણં લેણં ગતિ પરાયણં, ઇધલોકપરલોકેસુ દાનસદિસો અવસ્સયો પતિટ્ઠા આરમ્મણં તાણં લેણં ગતિ પરાયણં નત્થિ. ઇદઞ્હિ અવસ્સયટ્ઠેન રતનમયસીહાસનસદિસં, પતિટ્ઠાનટ્ઠેન મહાપથવીસદિસં, આરમ્મણટ્ઠેન આલમ્બનરજ્જુસદિસં. ઇદઞ્હિ દુક્ખનિત્થરણટ્ઠેન નાવા, સમસ્સાસનટ્ઠેન સઙ્ગામસૂરો, ભયપરિત્તાણટ્ઠેન સુસઙ્ખતનગરં, મચ્છેરમલાદીહિ

અનુપલિત્તટ્ઠેન પદુમં, તેસં નિદહનટ્ઠેન અગ્ગિ, દુરાસદટ્ઠેન આસિવિસો, અસન્તાસનટ્ઠેન સીહો, બલવન્તટ્ઠેન હત્થી, અભિમઙ્ગલસમ્મતટ્ઠેન સેતવસભો, ખેમન્તભૂમિસમ્પાપનટ્ઠેન વલાહકો અસ્સરાજા. દાનં નામેતં મયા ગતમગ્ગો, મય્હેસો વંસો, મયા દસ પારમિયો પૂરેન્તેન વેલામમહાયઞ્ઞો, મહાગોવિન્દમહાયઞ્ઞો, મહાસુદસ્સનમહાયઞ્ઞો, વેસ્સન્તરમહાયઞ્ઞોતિ, અનેકમહાયઞ્ઞા પવત્તિતા, સસભૂતેન જલિતઅગ્ગિક્ખન્ધે અત્તાનં નિય્યાદેન્તેન સમ્પત્તયાચકાનં ચિત્તં ગહિતં. દાનઞ્હિ લોકે સક્કસમ્પત્તિં દેતિ મારસમ્પત્તિં બ્રહ્મસમ્પત્તિં, ચક્કવત્તિસમ્પત્તિં, સાવકપારમીઞાણં, પચ્ચેકબોધિઞાણં, અભિસમ્બોધિઞાણં દેતીતિ એવમાદિદાનગુણપ્પટિસંયુત્તં કથં.

યસ્મા પન દાનં દેન્તો સીલં સમાદાતું સક્કોતિ, તસ્મા તદનન્તરં સીલકથં કથેસિ. **સીલકથન્તિ** સીલં નામેતં અવસ્સયો પતિટ્ઠા આરમ્મણં તાણં લેણં ગતિ પરાયણં. સીલં નામેતં મમ વંસો , અહં સઙ્ખપાલનાગરાજકાલે ભૂરિદત્તનાગરાજકાલે ચમ્પેય્યનાગરાજકાલે સીલવરાજકાલે માતુપોસકહત્થિરાજકાલે છદ્દન્તહત્થિરાજકાલેતિ અનન્તેસુ અત્તભાવેસુ સીલં પરિપૂરેસિં. ઇધલોકપરલોકસમ્પત્તીનઞ્હિ સીલસદિસો અવસ્સયો પતિટ્ઠા આરમ્મણં તાણં લેણં ગતિ પરાયણં નત્થિ, સીલાલઙ્કારસદિસો અલઙ્કારો નત્થિ, સીલપુપ્ફસદિસં પુપ્ફં નત્થિ, સીલગન્ધસદિસો ગન્ધો નત્થિ. સીલાલઙ્કારેન હિ અલઙ્કતં સીલગન્ધાનુલિત્તં સદેવકોપિ લોકો ઓલોકેન્તો તિત્તિં ન ગચ્છતીતિ એવમાદિસીલગુણપ્પટિસંયુત્તં કથં.

‘‘ઇદં પન સીલં નિસ્સાય અયં સગ્ગો લબ્ભતી’’તિ દસ્સેતું સીલાનન્તરં સગ્ગકથં કથેસિ. **સગ્ગકથન્તિ** ‘‘અયં સગ્ગો નામ ઇટ્ઠો કન્તો મનાપો, નિચ્ચમેત્થ કીળા, નિચ્ચં સમ્પત્તિયો લબ્ભન્તિ, ચાતુમહારાજિકા દેવા નવુતિવસ્સસતસહસ્સાનિ દિબ્બસુખં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તિ, તાવતિંસા તિસ્સો ચ વસ્સકોટિયો સટ્ઠિ ચ વસ્સસતસહસ્સાની’’તિ એવમાદિસગ્ગગુણપ્પટિસંયુત્તં કથં. સગ્ગસમ્પત્તિં કથયન્તાનઞ્હિ બુદ્ધાનં મુખં નપ્પહોતિ. વુત્તમ્પિ ચેતં – ‘‘અનેકપરિયાયેન ખ્વાહં, ભિક્ખવે, સગ્ગકથં કથેય્ય’’ન્તિઆદિ (મ॰ નિ॰ ૩.૨૫૫).

એવં સગ્ગકથાય પલોભેત્વા પન હત્થિં અલઙ્કરિત્વા તસ્સ સોણ્ડં છિન્દન્તો વિય ‘‘અયમ્પિ સગ્ગો અનિચ્ચો અદ્ધુવો, ન એત્થ છન્દરાગો કત્તબ્બો’’તિ દસ્સનત્થં ‘‘અપ્પસ્સાદા કામા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો’’તિઆદિના (મ॰ નિ॰ ૧.૨૩૫-૨૩૬; ૨.૪૨) નયેન **કામાનં આદીનવં ઓકારં સંકિલેસં** કથેસિ. તત્થ **આદીનવોતિ** દોસો. **ઓકારોતિ** અવકારો લામકભાવો. **સંકિલેસોતિ** તેહિ સત્તાનં સંસારે સંકિલિસ્સનં. યથાહ – ‘‘સંકિલિસ્સન્તિ વત, ભો, સત્તા’’તિ (મ॰ નિ॰ ૨.૩૫૧).

એવં કામાદીનવેન તજ્જેત્વા **નેક્ખમ્મે આનિસંસં પકાસેસિ**. **કલ્લચિત્તન્તિ** અરોગચિત્તં. **સામુક્કંસિકાતિ** સામં ઉક્કંસિકા અત્તનાયેવ ઉદ્ધરિત્વા ગહિતા, સયમ્ભુઞાણેન દિટ્ઠા અસાધારણા અઞ્ઞેસન્તિ અત્થો. કા પન સાતિ? અરિયસચ્ચદેસના. તેનેવાહ – **દુક્ખં સમુદયં નિરોધં મગ્ગન્તિ**. **વિરજં વીતમલન્તિ** રાગરજાદીનં અભાવા વિરજં, રાગમલાદીનં વિગતત્તા વીતમલં. **ધમ્મચક્ખુન્તિ** ઇધ સોતાપત્તિમગ્ગો અધિપ્પેતો. તસ્સ ઉપ્પત્તિઆકારદસ્સનત્થં **યંકિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં સબ્બં તં નિરોધધમ્મન્તિ** આહ. તઞ્હિ નિરોધં આરમ્મણં કત્વા કિચ્ચવસેન એવં સબ્બસઙ્ખતં પટિવિજ્ઝન્તં ઉપ્પજ્જતિ. દિટ્ઠો અરિયસચ્ચધમ્મો એતેનાતિ **દિટ્ઠધમ્મો**. એસ નયો સેસેસુપિ. તિણ્ણા વિચિકિચ્છા અનેનાતિ **તિણ્ણવિચિકિચ્છો**. વિગતા કથંકથા અસ્સાતિ **વિગતકથંકથો**. વિસારજ્જં પત્તોતિ **વેસારજ્જપ્પત્તો**. કત્થ? સત્થુસાસને. નાસ્સ પરો પચ્ચયો, ન પરં સદ્ધાય એત્થ વત્તતીતિ **અપરપ્પચ્ચયો**.

પવત્તમંસન્તિ પકતિયા પવત્તં કપ્પિયમંસં મૂલં ગહેત્વા અન્તરાપણે પરિયેસાહીતિ અધિપ્પાયો. **સમ્બહુલા નિગણ્ઠાતિ** પઞ્ચસતમત્તા નિગણ્ઠા. **થૂલં પસુન્તિ** થૂલં મહાસરીરં ગોકણ્ણમહિંસસૂકરસઙ્ખાતં પસું. **ઉદ્દિસ્સકતન્તિ** અત્તાનં ઉદ્દિસિત્વા કતં, મારિતન્તિ અત્થો. **પટિચ્ચકમ્મન્તિ** સ્વાયં તં મંસં પટિચ્ચ તં પાણવધકમ્મં ફુસતિ. તઞ્હિ અકુસલં ઉપડ્ઢં દાયકસ્સ, ઉપડ્ઢં પટિગ્ગાહકસ્સ હોતીતિ નેસં લદ્ધિ. અપરો નયો – **પટિચ્ચકમ્મન્તિ** અત્તાનં પટિચ્ચકતં. અથ વા **પટિચ્ચકમ્મન્તિ** નિમિત્તકમ્મસ્સેતં અધિવચનં, તં પટિચ્ચકમ્મં એત્થ અત્થીતિ મંસમ્પિ પટિચ્ચકમ્મન્તિ વુત્તં. **ઉપકણ્ણકેતિ** કણ્ણમૂલે. **અલન્તિ** પટિક્ખેપવચનં, કિં ઇમિનાતિ અત્થો. **ન ચ પનેતેતિ** એતે આયસ્મન્તો દીઘરત્તં અવણ્ણકામા હુત્વા અવણ્ણં ભાસન્તાપિ અબ્ભાચિક્ખન્તા ન જિરિદન્તિ, અબ્ભક્ખાનસ્સ અન્તં ન ગચ્છન્તીતિ અત્થો. અથ વા લજ્જનત્થે ઇદં **જિરિદન્તીતિ** પદં દટ્ઠબ્બં, ન લજ્જન્તીતિ અત્થો.

૩. અસ્સાજાનીયસુત્તવણ્ણના

૧૩. તતિયે **અઙ્ગેહીતિ** ગુણઙ્ગેહિ. **તસ્સં દિસાયં જાતો હોતીતિ** તસ્સં સિન્ધુનદીતીરદિસાયં જાતો હોતિ. અઞ્ઞેપિ ભદ્રા અસ્સાજાનીયા તત્થેવ જાયન્તિ. **અલ્લં વા સુક્ખં વાતિ** અલ્લતિણં વા સુક્ખતિણં વા. **નાઞ્ઞે અસ્સે ઉબ્બેજેતાતિ** અઞ્ઞે અસ્સે ન ઉબ્બેજેતિ ન પહરતિ ન ડંસતિ ન કલહં કરોતિ. **સાઠેય્યાનીતિ** સઠભાવો. **કૂટેય્યાનીતિ** કૂટભાવો. **જિમ્હેય્યાનીતિ** જિમ્હભાવો. **વઙ્કેય્યાનીતિ** વઙ્કભાવા. ઇચ્ચસ્સ ચતૂહિપિ પદેહિ અસિક્ખિતભાવોવ કથિતો . **વાહીતિ** વહનસભાવો દિન્નોવાદપટિકરો. **યાવ જીવિતમરણપરિયાદાનાતિ** યાવ જીવિતસ્સ મરણેન પરિયોસાના. **સક્કચ્ચં પરિભુઞ્જતીતિ** અમતં વિય પચ્ચવેક્ખિત્વા પરિભુઞ્જતિ. **પુરિસથામેનાતિ**આદીસુ ઞાણથામાદયો કથિતા. **સણ્ઠાનન્તિ** ઓસક્કનં પટિપ્પસ્સદ્ધિ.

૪. અસ્સખળુઙ્કસુત્તવણ્ણના

૧૪. ચતુત્થે **“પેહી”તિ વુત્તોતિ** “ગચ્છા”તિ વુત્તો. **પિટ્ઠિતો રથં પવત્તેતીતિ** ખન્ધટ્ઠિકેન યુગં ઉપ્પીળિત્વા પચ્છિમભાગેન રથં પવટ્ટેન્તો ઓસક્કતિ. **પચ્છા લઙ્ઘતિ, કુબ્બરં હનતીતિ** દ્વે પચ્છિમપાદે ઉક્ખિપિત્વા તેહિ પહરિત્વા રથકુબ્બરં ભિન્દતિ. **તિદણ્ડં ભઞ્જતીતિ** રથસ્સ પુરતો તયો દણ્ડકા હોન્તિ, તે ભઞ્જતિ. **રથીસાય સત્થિં ઉસ્સજ્જિત્વાતિ** સીસં નામેત્વા યુગં ભૂમિયં પાતેત્વા સત્થિના રથીસં પહરિત્વા. **અજ્ઝોમદ્દતીતિ** દ્વીહિ પુરિમપાદેહિ ઈસં મદ્દન્તો તિટ્ઠતિ. **ઉબ્બટુમં રથં કરોતીતિ** થલં વા કણ્ડકટ્ઠાનં વા રથં આરોપેતિ. **અનાદિયિત્વાતિ** અમનસિકત્વા અગણિત્વા. **મુખાધાનન્તિ** મુખઠપનત્થાય દિન્નં અયસઙ્ખલિકં. **ખીલટ્ઠાયીતિ** ચત્તારો પાદે થમ્ભે વિય નિચ્ચલં ઠપેત્વા ખીલટ્ઠાનસદિસેન ઠાનેન તિટ્ઠતિ. ઇમસ્મિં સુત્તે વટ્ટમેવ કથિતં.

૫. મલસુત્તવણ્ણના

૧૫. પઞ્ચમે **અસજ્ઝાયમલાતિ** ઉગ્ગહિતમન્તાનં અસજ્ઝાયકરણં મલં નામ હોતિ. **અનુટ્ઠાનમલા ઘરાતિ** ઉટ્ઠાનવીરિયાભાવો ઘરાનં મલં નામ. **વણ્ણસ્સાતિ** સરીરવણ્ણસ્સ. **રક્ખતોતિ** યંકિઞ્ચિ અત્તનો સન્તકં રક્ખન્તસ્સ. **અવિજ્જા પરમં મલન્તિ** તતો સેસાકુસલધમ્મમલતો અટ્ઠસુ ઠાનેસુ અઞ્ઞાણભૂતા વટ્ટમૂલસઙ્ખાતા બહલન્ધકારઅવિજ્જા પરમં મલં. તતો હિ મલતરં નામ નત્થિ. ઇમસ્મિમ્પિ સુત્તે વટ્ટમેવ કથિતં.

૬. દૂતેય્યસુત્તવણ્ણના

૧૬. છટ્ઠે **દૂતેય્યન્તિ** દૂતકમ્મં. **ગન્તુમરહતીતિ** તં દૂતેય્યસઙ્ખાતં સાસનં ધારેત્વા હરિતું અરહતિ. **સોતાતિ** યો તં અસ્સ સાસનં દેતિ , તસ્સ સોતા. **સાવેતાતિ** તં ઉગ્ગણ્હિત્વા ''ઇદં નામ તુમ્હેહિ વુત્ત''ન્તિ પટિસાવેતા. **ઉગ્ગહેતાતિ** સુગ્ગહિતં કત્વા ઉગ્ગહેતા. **ધારેતાતિ** સુધારિતં કત્વા ધારેતા. **વિઞ્ઞાતિ** અત્થાનત્થસ્સ અત્થં જાનિતા. **વિઞ્ઞાપેતાતિ** પરં વિજાનાપેતા. **સહિતા સહિતસ્સાતિ** ઇદં સહિતં, ઇદં અસહિતન્તિ એવં સહિતાસહિતસ્સ કુસલો, ઉપગતાનુપગતેસુ છેકો સાસનં આરોચેન્તો સહિતં સલ્લક્ખેત્વા આરોચેતિ. **ન બ્યથતીતિ** વેધતિ ન છમ્ભતિ. **અસન્દિદ્ધન્તિ** નિસ્સન્દેહં વિગતસંસયં. **પુચ્છિતોતિ** પઞ્હત્થાય પુચ્છિતો.

૭-૮. બન્ધનસુત્તદ્વયવણ્ણના

૧૭-૧૮. સત્તમે **રુણ્ણેનાતિ** રુદિતેન. **આકપ્પેનાતિ** નિવાસનપારુપનાદિના વિધાનેન. **વનભઙ્ગેનાતિ** વનતો ભઞ્જિત્વા આહટેન પુપ્ફફલાદિપણ્ણાકારેન. અટ્ઠમેપિ એસેવ નયો.

૯. પહારાદસુત્તવણ્ણના

૧૯. નવમે **પહારાદોતિ** એવંનામકો. **અસુરિન્દોતિ** અસુરજેટ્ઠકો. અસુરેસુ હિ વેપચિત્તિ રાહુ પહારાદોતિ ઇમે તયો જેટ્ઠકા. **યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમીતિ** દસબલસ્સ અભિસમ્બુદ્ધદિવસતો પટ્ઠાય ''અજ્જ ગમિસ્સામિ સ્વે ગમિસ્સામી''તિ એકાદસ વસ્સાનિ અતિક્કમિત્વા દ્વાદસમે વસ્સે સત્થુ વેરઞ્જાયં વસનકાલે ''સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ સન્તિકં ગમિસ્સામી''તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેત્વા ''મમ 'અજ્જ સ્વે'તિ દ્વાદસ વસ્સાનિ જાતાનિ, હન્દાહં ઇદાનેવ ગચ્છામી''તિ તઙ્ખણંયેવ અસુરગણપરિવુતો અસુરભવના નિક્ખમિત્વા દિવા દિવસ્સ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ, **એકમન્તં અટ્ઠાસીતિ** સો કિર ''તથાગતં પઞ્હં પુચ્છિત્વા એવ ધમ્મં સુણિસ્સામી''તિ આગતો, તથાગતસ્સ પન દિટ્ઠકાલતો પટ્ઠાય બુદ્ધગારવેન પુચ્છિતું અસક્કોન્તો અપિ સત્થારં વન્દિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. તતો સત્થા ચિન્તેસિ – ''અયં પહારાદો મયિ અકથેન્તે પઠમતરં કથેતું ન સક્ખિસ્સતિ, ચિણ્ણવસિટ્ઠાનેયેવ નં કથાસમુટ્ઠાપનત્થં એકં પઞ્હં પુચ્છિસ્સામી''તિ .

અથ નં પુચ્છન્તો **અપિ પન પહારાદાતિઆદિમાહ**. તત્થ **અભિરમન્તીતિ** રતિં વિન્દન્તિ, અનુક્કણ્ઠમાના વસન્તીતિ અત્થો. સો ''પરિચિણ્ણટ્ઠાનેયેવ મં ભગવા પુચ્છતી''તિ અત્તમનો હુત્વા **અભિરમન્તિ, ભન્તેતિ** આહ. **અનુપુબ્બનિન્નોતિઆદીનિ** સબ્બાનિ અનુપટિપાટિયા નિન્નભાવસ્સ વેવચનાનિ. **ન આયતકેનેવ પપાતોતિ** ન છિન્નતટમહાસોબ્ભો વિય આદિતોવ પપાતો . સો હિ તીરતો પટ્ઠાય એકઙ્ગુલદ્વઙ્ગુલવિદત્થિરતનયટ્ઠિઉસભઅડ્ઢગાવુતગાવુતઅડ્ઢયોજનાદિવસેન ગમ્ભીરો હુત્વા ગચ્છન્તો સિનેરુપાદમૂલે ચતુરાસીતિયોજનસહસ્સગમ્ભીરો હુત્વા ઠિતોતિ દસ્સેતિ.

ઠિતધમ્મોતિ ઠિતસભાવો. **કુણપેનાતિ** યેન કેનચિ હત્થિઅસ્સાદીનં કળેવરેન. **થલં ઉસ્સારેતીતિ** હત્થેન ગહેત્વા વિય વીચિપહારેનેવ થલં ખિપતિ.

ગઙ્ગાયમુનાતિ ઇધ ઠત્વા ઇમાસં નદીનં ઉપ્પત્તિકથં કથેતું વટ્ટતિ. અયં તાવ જમ્બુદીપો દસસહસ્સયોજનપરિમાણો, તત્થ ચતુસહસ્સયોજનપરિમાણો પદેસો ઉદકેન અજ્ઝોત્થટો મહાસમુદ્દોતિ સઙ્ખં ગતો, તિસહસ્સયોજનપ્પમાણે મનુસ્સા વસન્તિ, તિસહસ્સયોજનપ્પમાણે હિમવા પતિટ્ઠિતો ઉબ્બેધેન પઞ્ચયોજનસતિકો ચતુરાસીતિકૂટસહસ્સપટિમણ્ડિતો સમન્તતો સન્દમાનપઞ્ચસતનદીવિચિત્તો, યત્થ આયામવિત્થારેન ચ ગમ્ભીરતો

ચ પણ્ણાસપણ્ણાસયોજના દિયડ્ઢયોજનસતપરિમણ્ડલા અનોતત્તદહો કણ્ણમુણ્ડદહો રથકારદહો છદ્દન્તદહો કુણાલદહો મન્દાકિનિદહો સીહપ્પપાતદહોતિ સત્ત મહાસરા પતિટ્ઠહન્તિ.

તેસુ **અનોતત્તો** સુદસ્સનકૂટં ચિત્તકૂટં કાળકૂટં ગન્ધમાદનકૂટં કેલાસકૂટન્તિ ઇમેહિ પઞ્ચહિ પબ્બતેહિ પરિક્ખિત્તો. તત્થ સુદસ્સનકૂટં સોવણ્ણમયં દ્વિયોજનસતુબ્બેધં અન્તોવઙ્કં કાકમુખસણ્ઠાનં તમેવ સરં પટિચ્છાદેત્વા તિટ્ઠતિ, ચિત્તકૂટં સબ્બરતનમયં, કાળકૂટં અઞ્જનમયં, ગન્ધમાદનકૂટં સાનુમયં અબ્ભન્તરે મુગ્ગવણ્ણં, મૂલગન્ધો સારગન્ધો ફેગ્ગુગન્ધો તચગન્ધો પપટિકાગન્ધો રસગન્ધો પત્તગન્ધો પુપ્ફગન્ધો ફલગન્ધો ગન્ધગન્ધોતિ ઇમેહિ દસહિ ગન્ધેહિ ઉસ્સન્નં, નાનપ્પકારઓસધસઞ્છન્નં કાળપક્ખઉપોસથદિવસે આદિત્તમિવ અઙ્ગારં જલન્તં તિટ્ઠતિ, કેલાસકૂટં રજતમયં. સબ્બાનિ સુદસ્સનેન સમાનુબ્બેધસણ્ઠાનાનિ તમેવ સરં પટિચ્છાદેત્વા ઠિતાનિ. તાનિ સબ્બાનિ દેવાનુભાવેન નાગાનુભાવેન ચ વસ્સન્તિ, નદિયો ચેતેસુ સન્દન્તિ. તં સબ્બમ્પિ ઉદકં અનોતત્તમેવ પવિસતિ. ચન્દિમસૂરિયા દક્ખિણેન વા ઉત્તરેન વા ગચ્છન્તા પબ્બતન્તરેન તત્થ ઓભાસં કરોન્તિ, ઉજું ગચ્છન્તા ન કરોન્તિ. તેનેવસ્સ અનોતત્તો તિસઙ્ખા ઉદપાદિ.

તત્થ મનોહરસિલાતલાનિ નિમ્મચ્છકચ્છપાનિ ફલિકસદિસનિમ્મલોદકાનિ ન્હાનતિત્થાનિ સુપટિયત્તાનિ હોન્તિ , યેસુ બુદ્ધા ખીણાસવા ચ પચ્ચેકબુદ્ધા ચ ઇદ્ધિમન્તા ચ ઇસયો ન્હાયન્તિ, દેવયક્ખાદયો ઉદકકીળં કીળન્તિ.

તસ્સ ચતૂસુ પસ્સેસુ સીહમુખં, હત્થિમુખં, અસ્સમુખં, ઉસભમુખન્તિ ચત્તારિ મુખાનિ હોન્તિ, યેહિ ચતસ્સો નદિયો સન્દન્તિ. સીહમુખેન નિક્ખન્તનદીતીરે સીહા બહુતરા હોન્તિ, હત્થિમુખાદીહિ હત્થિઅસ્સઉસભા. પુરત્થિમદિસતો નિક્ખન્તનદી અનોતત્તં તિક્ખત્તું પદક્ખિણં કત્વા ઇતરા તિસ્સો નદિયો અનુપગમ્મ પાચીનહિમવન્તેનેવ અમનુસ્સપથં ગન્ત્વા મહાસમુદ્દં પવિસતિ. પચ્છિમદિસતો ચ ઉત્તરદિસતો ચ નિક્ખન્તનદિયોપિ તથેવ પદક્ખિણં કત્વા પચ્છિમહિમવન્તેનેવ ઉત્તરહિમવન્તેનેવ ચ અમનુસ્સપથં ગન્ત્વા મહાસમુદ્દં પવિસન્તિ. દક્ખિણમુખતો નિક્ખન્તનદી પન તં તિક્ખત્તું પદક્ખિણં કત્વા ઉત્તરેન ઉજુકં પાસાણપિટ્ઠેનેવ સટ્ઠિ યોજનાનિ ગન્ત્વા પબ્બતં પહરિત્વા ઉટ્ઠાય પરિક્ખેપેન તિગાવુતપ્પમાણા ઉદકધારા હુત્વા આકાસેન સટ્ઠિ યોજનાનિ ગન્ત્વા તિયગ્ગળે નામ પાસાણે પતિતા, પાસાણો ઉદકધારાવેગેન ભિન્નો. તત્થ પઞ્ઞાસયોજનપ્પમાણા તિયગ્ગળા નામ મહાપોક્ખરણી જાતા, પોક્ખરણિયા કૂલં ભિન્દિત્વા પાસાણં પવિસિત્વા સટ્ઠિ યોજનાનિ ગતા. તતો ઘનપથવિં ભિન્દિત્વા ઉમઙ્ગેન સટ્ઠિ યોજનાનિ ગન્ત્વા ગિઞ્ઝં નામ તિરચ્છાનપબ્બતં પહરિત્વા હત્થતલે પઞ્ચઙ્ગુલિસદિસા પઞ્ચ ધારા હુત્વા પવત્તતિ. સા તિક્ખત્તું અનોતત્તં પદક્ખિણં કત્વા ગતટ્ઠાને **આવત્તગઙ્ગા**તિ વુચ્ચતિ . ઉજુકં પાસાણપિટ્ઠેન સટ્ઠિ યોજનાનિ ગતટ્ઠાને **કણ્હગઙ્ગા**, આકાસેન સટ્ઠિ યોજનાનિ ગતટ્ઠાને **આકાસગઙ્ગા**, તિયગ્ગળપાસાણે પઞ્ઞાસયોજનોકાસે ઠિતા **તિયગ્ગળપોક્ખરણી**, કૂલં ભિન્દિત્વા પાસાણં પવિસિત્વા સટ્ઠિ યોજનાનિ ગતટ્ઠાને **બહલગઙ્ગા**તિ, ઉમઙ્ગેન સટ્ઠિ યોજનાનિ ગતટ્ઠાને **ઉમઙ્ગગઙ્ગા**તિ વુચ્ચતિ. વિઞ્ઝં નામ તિરચ્છાનપબ્બતં પહરિત્વા પઞ્ચ ધારા હુત્વા પવત્તનટ્ઠાને પન ગઙ્ગા, યમુના, અચિરવતી, સરભૂ, મહીતિ પઞ્ચ સઙ્ખં ગતા. એવમેતા પઞ્ચ મહાનદિયો હિમવન્તતો પવત્તન્તીતિ વેદિતબ્બા.

સવન્તિયોતિ યા કાચિ સવમાના ગચ્છન્તી મહાનદિયો વા કુન્નદિયો વા. **અપ્પેન્તી**તિ અલ્લીયન્તિ ઓસરન્તિ. **ધારા**તિ વુટ્ઠિધારા. **પૂરત્તન્તિ** પુણ્ણભાવો. મહાસમુદ્દસ્સ હિ અયં ધમ્મતા – ''ઇમસ્મિં કાલે દેવો મન્દો જાતો, જાલક્ખિપાદીનિ આદાય મચ્છકચ્છપે ગણ્હિસ્સામા''તિ વા ''ઇમસ્મિં કાલે મહન્તા વુટ્ઠિ, લભિસ્સામ નુ ખો

પિટ્ઠિપસારણટ્ઠાન''ન્તિ વા વત્તું ન સક્કા. પઠમકપ્પિકકાલતો પટ્ઠાય હિ યં સિનેરુમેખલં આહચ્ચ ઉદકં ઠિતં, તતો એકઙ્ગુલમત્તમ્પિ ઉદકં નેવ હેટ્ઠા ઓસીદતિ, ન ઉદ્ધં ઉત્તરતિ. **એકરસો**તિ અસમ્ભિન્નરસો.

મુત્તાતિ ખુદ્દકમહન્તવટ્ટદીઘાદિભેદા અનેકવિધા . **મણી**તિ રત્તનીલાદિભેદો અનેકવિધો. **વેળુરિયો**તિ વંસવણ્ણસિરીસપુપ્ફવણ્ણાદિભેદો અનેકવિધો. **સઙ્ખો**તિ દક્ખિણાવટ્ટતમ્બકુચ્છિકધમનસઙ્ખાદિભેદો અનેકવિધો. **સિલા**તિ સેતકાળમુગ્ગવણ્ણાદિભેદો અનેકવિધા. **પવાળ**ન્તિ ખુદ્દકમહન્તરત્તઘનરત્તાદિભેદં અનેકવિધં. **મસારગલ્લ**ન્તિ કબરમણિ. **નાગા**તિ ઊમિપિટ્ઠવાસિનોપિ વિમાનટ્ઠકા નાગાપિ.

અટ્ઠ પહારાદાતિ સત્થા અટ્ઠપિ ધમ્મે વત્તું સક્કોતિ, સોળસપિ બાત્તિંસપિ ચતુસટ્ઠિપિ સહસ્સમ્પિ, પહારાદેન પન અટ્ઠ કથિતા, અહમ્પિ તેહેવ સરિક્ખકે કત્વા કથેસ્સામીતિ ચિન્તેત્વા એવમાહ. **અનુપુબ્બસિક્ખા**તિઆદીસુ અનુપુબ્બસિક્ખાય તિસ્સો સિક્ખા ગહિતા, અનુપુબ્બકિરિયાય તેરસ ધુતઙ્ગાનિ, અનુપુબ્બપટિપદાય સત્ત અનુપસ્સના અટ્ઠારસ મહાવિપસ્સના અટ્ઠતિંસ આરમ્મણવિભત્તિયો સત્તતિંસ બોધપક્ખિયધમ્મા . **ન આયતકેનેવ અઞ્ઞાપટિવેધો**તિ મણ્ડૂકસ્સ ઉપ્પતિત્વા ગમનં વિય આદિતોવ સીલપૂરણાદિં અકત્વા અરહત્તપ્પટિવેધો નામ નત્થિ, પટિપાટિયા પન સીલસમાધિપઞ્ઞાયો પૂરેત્વાવ સક્કા અરહત્તં પત્તુન્તિ અત્થો.

આરકાવાતિ દૂરેયેવ. **ન તેન નિબ્બાનધાતુયા ઊનત્તં વા પૂરત્તં વા**તિ અસઙ્ખ્યેય્યેપિ કપ્પે બુદ્ધેસુ અનુપ્પન્નેસુ એકસત્તોપિ પરિનિબ્બાતું ન સક્કોતિ, તદાપિ ''તુચ્છા નિબ્બાનધાતૂ''તિ ન સક્કા વત્તું. બુદ્ધકાલે ચ પન એકેકસ્મિં સમાગમે અસઙ્ખ્યેય્યાપિ સત્તા અમતં આરાધેન્તિ, તદાપિ ન સક્કા વત્તું – ''પૂરા નિબ્બાનધાતૂ''તિ.

૧૦. ઉપોસથસુત્તવણ્ણના

૨૦. દસમે **નિસિન્નો હોતી**તિ ઉપોસથકરણત્થાય ઉપાસિકાય રતનપાસાદે નિસિન્નો. નિસજ્જ પન ભિક્ખૂનં ચિત્તાનિ ઓલોકેન્તો એકં દુસ્સીલપુગ્ગલં દિસ્વા ''સચાહં ઇમસ્મિં પુગ્ગલે નિસિન્નેયેવ પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિસ્સામિ, સત્તધા તસ્સ મુદ્ધા ફલિસ્સતી''તિ તસ્સ અનુકમ્પાય તુણ્હીયેવ અહોસિ. **અભિક્કન્તા**તિ અતિક્કન્તા પરિક્ખીણા. **ઉદ્ધસ્તે અરુણે**તિ ઉગ્ગતે અરુણસીસે. **નન્દિમુખિયા**તિ તુટ્ઠમુખિયા. **અપરિસુદ્ધા, આનન્દ, પરિસા**તિ ''અસુકપુગ્ગલો અપરિસુદ્ધો''તિ અવત્વા ''અપરિસુદ્ધા, આનન્દ, પરિસા''તિ આહ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

મહાવગ્ગો દુતિયો.

૩. ગહપતિવગ્ગો

૧. પઠમઉગ્ગસુત્તવણ્ણના

૨૧. તતિયસ્સ પઠમે **પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદી**તિ તસ્સ કિર ઘરે પઞ્ચન્નં ભિક્ખુસતાનં પઞ્ચ આસનસતાનિ નિચ્ચં પઞ્ઞત્તાનેવ હોન્તિ, તેસુ અઞ્ઞતરસ્મિં આસને નિસીદિ. **તં સુણાહી**તિ તે સુણાહિ, તં વા અટ્ઠવિધં અચ્છરિયધમ્મં સુણાહિ. **ચિત્તં પસીદી**તિ ''બુદ્ધો નુ ખો ન બુદ્ધો નુ ખો''તિ વિતક્કમત્તમ્પિ ન ઉપ્પજ્જિ, અયમેવ બુદ્ધોતિ ચિત્તુપ્પાદો પસન્નો અનાવિલો અહોસિ. **સકાનિ વા ઞાતિકુલાની**તિ અત્તનો યાપનમત્તં ધનં ગહેત્વા ઞાતિઘરાનિ ગચ્છતુ. **કસ્સ વો દમ્મી**તિ કતરપુરિસસ્સ તુમ્હે દદામિ, આરોચેથ મે અત્તનો અધિપ્પાયં. **અપ્પટિવિભત્તા**તિ ''એત્તકં દસ્સામિ એત્તકં ન દસ્સામિ, ઇદં દસ્સામિ ઇદં ન દસ્સામી''તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેન્તેન હિ પટિવિભત્તા નામ હોતિ, મય્હં પન ન એવં. અથ ખો સઙ્ઘિકા વિય ગણસન્તકા વિય ચ સીલવન્તેહિ સદ્ધિં સાધારણાયેવ. **સક્કચ્ચંયેવ પયિરુપાસામી**તિ સહત્થા ઉપટ્ઠહામિ, ચિત્તીકારેન ઉપસઙ્કમામિ.

અનચ્છરિયં ખો પન મં, ભન્તેતિ, ભન્તે, યં મં દેવતા ઉપસઙ્કમિત્વા એવં આરોચેન્તિ, ઇદં ન અચ્છરિયં. યં પનાહં તતોનિદાનં ચિત્તસ્સ ઉણ્ણતિં નાભિજાનામિ, તં એવ અચ્છરિયન્તિ વદતિ. **સાધુ સાધુ, ભિક્ખૂ**તિ એત્થ કિઞ્ચાપિ ભિક્ખું આમન્તેતિ, ઉપાસકસ્સેવ પન વેય્યાકરણસમ્પહંસને એસ સાધુકારોતિ વેદિતબ્બો.

૨. દુતિયઉગ્ગસુત્તવણ્ણના

૨૨. દુતિયે **નાગવને**તિ તસ્સ કિર સેટ્ઠિનો નાગવનં નામ ઉય્યાનં, સો તત્થ પુરેભત્તં ગન્ધમાલાદીનિ ગાહાપેત્વા ઉય્યાનકીળિકં કીળિતુકામો ગન્ત્વા પરિચારિયમાનો ભગવન્તં અદ્દસ. સહ દસ્સનેનેવસ્સ પુરિમનયેનેવ ચિત્તં પસીદિ, સુરાપાનેન ચ ઉપ્પન્નમન્દો તઙ્ખણંયેવ પહીયિ. તં સન્ધાયેવમાહ. **ઓણોજેસિ**ન્તિ ઉદકં હત્થે પાતેત્વા અદાસિં. **અસુકો**તિ અમુકો. **સમચિત્તોવ દેમી**તિ ''ઇમસ્સ થોકં, ઇમસ્સ બહુક''ન્તિ એવં ચિત્તનાનત્તં ન કરોમિ, દેય્યધમ્મં પન એકસદિસં કરોમીતિ દસ્સેતિ. **આરોચેન્તી**તિ આકાસે ઠત્વા આરોચેન્તિ. **નત્થિ તં સંયોજન**ન્તિ ઇમિના ઉપાસકો અત્તનો અનાગામિફલં બ્યાકરોતિ.

૩. પઠમહત્થકસુત્તવણ્ણના

૨૩. તતિયે **હત્થકો આળવકો**તિ ભગવતા આળવકયક્ખસ્સ હત્થતો હત્થેહિ સમ્પટિચ્છિતત્તા હત્થકોતિ લદ્ધનામો રાજકુમારો. **સીલવા**તિ પઞ્ચસીલદસસીલેન સીલવા. **ચાગવા**તિ ચાગસમ્પન્નો. **કચ્ચિત્થ, ભન્તે**તિ, ભન્તે, કચ્ચિ એત્થ ભગવતો બ્યાકરણટ્ઠાને. **અપ્પિચ્છો**તિ અધિગમપ્પિચ્છતાય અપ્પિચ્છો.

૪. દુતિયહત્થકસુત્તવણ્ણના

૨૪. ચતુત્થે **પઞ્ચમત્તેહિ ઉપાસકસતેહી**તિ સોતાપન્નસકદાગામીનંયેવ અરિયસાવકઉપાસકાનં પઞ્ચહિ સતેહિ પરિવુતો ભુત્તપાતરાસો ગન્ધમાલવિલેપનચુણ્ણાનિ ગહેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ. **સઙ્ગહવત્થૂની**તિ સઙ્ગણ્હનકારણાનિ. **તેહાહ**ન્તિ તેહિ અહં. **તં દાનેન સઙ્ગણ્હામી**તિ નઙ્ગલબલિબદ્દભત્તબીજાદીનિ ચેવ ગન્ધમાલમૂલાદીનિ ચ દત્વા સઙ્ગણ્હામિ. **પેય્યવજ્જેના**તિ અમ્મ, તાત, ભાતર, ભગિનીતિઆદિકેન કણ્ણસુખેન

મુદુકેન પિયવચનેન સઙ્ગણ્હામિ. **અત્થચરિયાયા**તિ ‘‘ઇમસ્સ દાનેન વા પિયવચનેન વા કિચ્ચં નત્થિ, અત્થચરિયાય સઙ્ગણ્હિતબ્બયુત્તકો અય’’ન્તિ ઞત્વા ઉપ્પન્નકિચ્ચનિત્થરણસઙ્ખાતાય અત્થચરિયાય સઙ્ગણ્હામિ. **સમાનત્તતાયા**તિ ‘‘ઇમસ્સ દાનાદીહિ કિચ્ચં નત્થિ, સમાનત્તતાય સઙ્ગણ્હિતબ્બો અય’’ન્તિ એકતો ખાદનપિવનનિસજ્જાદીહિ અત્તના સમાનં કત્વા સઙ્ગણ્હામિ. **દલિદ્દસ્સ ખો નો તથા સોતબ્બં મઞ્ઞન્તી**તિ દલિદ્દસ્સ કિઞ્ચિ દાતું વા કાતું વા અસક્કોન્તસ્સ, યથા દલિદ્દસ્સ નો તથા સોતબ્બં મઞ્ઞન્તિ, મમ પન સોતબ્બં મઞ્ઞન્તિ, દિન્નોવાદે તિટ્ઠન્તિ, ન મે અનુસાસનિં અતિક્કમિતબ્બં મઞ્ઞન્તિ. **યોનિ ખો ત્યાયન્તિ** ઉપાયો ખો તે અયં. ઇમેસુ પન દ્વીસુપિ સુત્તેસુ સત્થારા સીલચાગપઞ્ઞા મિસ્સકા કથિતાતિ વેદિતબ્બા.

૫-૬. મહાનામસુત્તાદિવણ્ણના

૨૫-૨૬. પઞ્ચમે **અત્થૂપપરિક્ખિતા હોતી**તિ અત્થાનત્થં કારણાકારણં ઉપપરિક્ખિતા હોતિ. છટ્ઠે સદ્ધાસીલચાગા મિસ્સકા કથિતા.

૭. પઠમબલસુત્તવણ્ણના

૨૭. સત્તમે **ઉજ્ઝત્તિબલા**તિ ઉજ્ઝાનબલા. બાલાનઞ્હિ ‘‘યં અસુકો ઇદઞ્ચિદઞ્ચ આહ, મં સો આહ, ન અઞ્ઞ’’ન્તિ એવં ઉજ્ઝાનમેવ બલં. **નિજ્ઝત્તિબલા**તિ ‘‘ન ઇદં એવં, એવં નામેત’’ન્તિ અત્થાનત્થનિજ્ઝાપનંયેવ બલં. **પટિસઙ્ખાનબલા**તિ પચ્ચવેક્ખણબલા. **ખન્તિબલા**તિ અધિવાસનબલા.

૮. દુતિયબલસુત્તવણ્ણના

૨૮. અટ્ઠમે **બલાની**તિ ઞાણબલાનિ. **આસવાનં ખયં પટિજાનાતી**તિ અરહત્તં પટિજાનાતિ. **અનિચ્ચતો**તિ હુત્વા અભાવાકારેન. **યથાભૂત**ન્તિ યથાસભાવતો. **સમ્મપ્પઞ્ઞાયા**તિ સહવિપસ્સનાય મગ્ગપઞ્ઞાય. **અઙ્ગારકાસૂપમા**તિ સન્તાપનટ્ઠેન અઙ્ગારકાસુયા ઉપમિતા ઇમે કામાતિ. **વિવેકનિન્ન**ન્તિ ફલસમાપત્તિવસેન નિબ્બાનનિન્નં. **વિવેકટ્ઠ**ન્તિ કિલેસેહિ વજ્જિતં દૂરીભૂતં વા. **નેક્ખમ્માભિરત**ન્તિ પબ્બજ્જાભિરતં. **બ્યન્તિભૂત**ન્તિ વિગતન્તભૂતં એકદેસેનાપિ અનલ્લીનં વિસંયુત્તં વિસંસટ્ઠં. **આસવટ્ઠાનિયેહી**તિ સમ્પયોગવસેન આસવાનં કારણભૂતેહિ, કિલેસધમ્મેહીતિ અત્થો. અથ વા **બ્યન્તિભૂત**ન્તિ વિગતવાયન્તિ અત્થો. કુતો? **સબ્બસો આસવટ્ઠાનિયેહિ ધમ્મેહિ**, સબ્બેહિ તેભૂમકધમ્મેહીતિ અત્થો. ઇમસ્મિં સુત્તે અરિયમગ્ગો લોકિયલોકુત્તરો કથિતો.

૯. અક્ખણસુત્તવણ્ણના

૨૯. નવમે ખણે કિચ્ચાનિ કરોતીતિ **ખણકિચ્ચો**, ઓકાસં લભિત્વાવ કિચ્ચાનિ કરોતીતિ અત્થો. **ધમ્મો**તિ ચતુસચ્ચધમ્મો. **ઓપસમિકો**તિ કિલેસૂપસમાવહો. **પરિનિબ્બાયિકો**તિ કિલેસપરિનિબ્બાનકરો. ચતુમગ્ગઞાણસઙ્ખાતં સમ્બોધિં ગચ્છતિ સમ્પાપુણાતીતિ **સમ્બોધગામી. દીઘાયુકં દેવનિકાય**ન્તિ ઇદં અસઞ્ઞં દેવનિકાયં સન્ધાય વુત્તં. **અવિઞ્ઞાતારેસૂ**તિ અતિવિય અવિઞ્ઞૂસુ.

સુપ્પવેદિતેતિ સુકથિતે. **અન્તરાયિકા**તિ અન્તરાયકરા. **ખણો વે મા ઉપચ્ચગા**તિ અયં લદ્ધો ખણો મા અતિક્કમિ. **ઇધ ચેવ નં વિરાધેતી**તિ સચે કોચિ પમત્તચારી ઇધ ઇમં ખણં લભિત્વાપિ સદ્ધમ્મસ્સ નિયામતં અરિયમગ્ગં વિરાધેતિ ન સમ્પાદેતિ. **અતીતત્થો**તિ હાપિતત્થો. **ચિરત્તં અનુતપિસ્સતી**તિ ચિરરત્તં સોચિસ્સતિ. યથા

હિ ‘‘અસુકટ્ઠાને ભણ્ડં સમુપ્પન્ન’’ન્તિ સુત્વા એકો વાણિજો ન ગચ્છેય્ય, અઞ્ઞે ગન્ત્વા ગણ્હેય્યું, તેસં તં અટ્ઠગુણમ્પિ દસગુણમ્પિ ભવેય્ય. અથ ઇતરો ‘‘મમ અત્થો અતિક્કન્તો’’તિ અનુતપેય્ય, એવં યો ઇધ ખણં લભિત્વા અપ્પટિપજ્જન્તો સદ્ધમ્મસ્સ નિયામતં વિરાધેતિ, સો અયં વાણિજોવ અતીતત્થો ચિરં અનુતપિસ્સતિ સોચિસ્સતિ. કિઞ્ચ ભિય્યો **અવિજ્જાનિવુતો**તિ તથા. **પચ્ચવિદ્દુન્તિ** પટિવિજ્ઝિંસુ. **સંવરા**તિ સીલસંવરા. **મારધેય્યપરાનુગે**તિ મારધેય્યસઙ્ખાતં સંસારં અનુગતે. **પારઙ્ગતા**તિ નિબ્બાનં ગતા. **યે પત્તા આસવક્ખયન્તિ** યે અરહત્તં પત્તા. એવમિધ ગાથાસુ વટ્ટવિવટ્ટં કથિતં.

૧૦. અનુરુદ્ધમહાવિતક્કસુત્તવણ્ણના

૩૦. દસમે **ચેતીસૂ**તિ ચેતિનામકાનં રાજૂનં નિવાસટ્ઠાનત્તા એવંલદ્ધવોહારે રટ્ઠે. **પાચીનવંસદાયે**તિ દસબલસ્સ વસનટ્ઠાનતો પાચીનદિસાય ઠિતે વંસદાયે નીલોભાસેહિ વેળૂહિ સઞ્છન્ને અરઞ્ઞે. **એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદી**તિ થેરો કિર પબ્બજિત્વા પઠમઅન્તોવસ્સમ્હિયેવ સમાપત્તિલાભી હુત્વા સહસ્સલોકધાતુદસ્સનસમત્થં દિબ્બચક્ખુઞાણં ઉપ્પાદેસિ. સો સારિપુત્તત્થેરસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા એવમાહ – ‘‘ઇધાહં, આવુસો સારિપુત્ત, દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સહસ્સલોકં ઓલોકેમિ. આરદ્ધં ખો પન મે વીરિયં અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં. અથ ચ પન મે અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં ન વિમુચ્ચતી’’તિ. અથ નં થેરો આહ – ‘‘યં ખો તે, આવુસો અનુરુદ્ધ, એવં હોતિ ‘અહં દિબ્બેન ચક્ખુના…પે॰… ઓલોકેમી’તિ, ઇદં તે માનસ્મિં. યમ્પિ તે, આવુસો, અનુરુદ્ધ એવં હોતિ ‘આરદ્ધં ખો પન મે વીરિયં…પે॰… એકગ્ગ’ન્તિ, ઇદં તે ઉદ્ધચ્ચસ્મિં. યમ્પિ તે, આવુસો અનુરુદ્ધ, એવં હોતિ ‘અથ ચ પન મે અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં ન વિમુચ્ચતી’તિ, ઇદં તે કુક્કુચ્ચસ્મિં. સાધુ વતાયસ્મા અનુરુદ્ધો ઇમે તયો ધમ્મે પહાય ઇમે તયો ધમ્મે અમનસિકરિત્વા અમતાય ધાતુયા ચિત્તં ઉપસંહરતૂ’’તિ એવમસ્સ થેરો કમ્મટ્ઠાનં કથેસિ. સો કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વા સત્થારં આપુચ્છિત્વા ચેતિરટ્ઠં ગન્ત્વા સમણધમ્મં કરોન્તો અટ્ઠમાસં ચઙ્કમેન વીતિનામેસિ. સો પધાનવેગનિમ્મથિતત્તા કિલન્તકાયો એકસ્સ વેળુગુમ્બસ્સ હેટ્ઠા નિસીદિ. અથસ્સાયં એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ, એસ મહાપુરિસવિતક્કો ઉપ્પજ્જીતિ અત્થો.

અપ્પિચ્છસ્સાતિ એત્થ પચ્ચયપ્પિચ્છો, અધિગમપ્પિચ્છો, પરિયત્તિઅપ્પિચ્છો, ધુતઙ્ગપ્પિચ્છોતિ ચત્તારો અપ્પિચ્છા. તત્થ પચ્ચયપ્પિચ્છો બહું દેન્તે અપ્પં ગણ્હાતિ, અપ્પં દેન્તે અપ્પતરં ગણ્હાતિ, ન અનવસેસગ્ગાહી હોતિ. અધિગમપ્પિચ્છો મજ્ઝન્તિકત્થેરો વિય અત્તનો અધિગમં અઞ્ઞેસં જાનિતું ન દેતિ. પરિયત્તિઅપ્પિચ્છો તેપિટકોપિ સમાનો ન બહુસ્સુતભાવં જાનાપેતુકામો હોતિ સાકેતતિસ્સત્થેરો વિય. ધુતઙ્ગપ્પિચ્છો ધુતઙ્ગપરિહરણભાવં અઞ્ઞેસં જાનિતું ન દેતિ દ્વેભાતિકત્થેરેસુ જેટ્ઠત્થેરો વિય. વત્થુ વિસુદ્ધિમગ્ગે કથિતં. **અયં ધમ્મો**તિ એવં સન્તગુણનિગુહનેન ચ પટિગ્ગહણે મત્તઞ્ઞુતાય ચ અપ્પિચ્છસ્સ પુગ્ગલસ્સ અયં નવલોકુત્તરધમ્મો સમ્પજ્જતિ, નો મહિચ્છસ્સ. એવં સબ્બત્થ યોજેતબ્બં.

સન્તુટ્ઠસ્સાતિ ચતૂસુ પચ્ચયેસુ તીહિ સન્તોસેહિ સન્તુટ્ઠસ્સ. **પવિવિત્તસ્સા**તિ કાયચિત્તઉપધિવિવેકેહિ વિવિત્તસ્સ. તત્થ કાયવિવેકો નામ ગણસઙ્ગણિકં વિનોદેત્વા આરમ્ભવત્થુવસેન એકીભાવો. એકીભાવમત્તેનેવ કમ્મં ન નિપ્ફજ્જતીતિ કસિણપરિકમ્મં કત્વા અટ્ઠ સમાપત્તિયો નિબ્બત્તેતિ, અયં ચિત્તવિવેકો નામ. સમાપત્તિમત્તેનેવ કમ્મં ન નિપ્ફજ્જતીતિ ઝાનં પાદકં કત્વા સઙ્ખારે સમ્મસિત્વા સહ પટિસમ્ભિદાહિ અરહત્તં પાપુણાતિ, અયં સબ્બાકારતો ઉપધિવિવેકો નામ. તેનાહ ભગવા – ‘‘કાયવિવેકો ચ વિવેકટ્ઠકાયાનં નેક્ખમ્માભિરતાનં, ચિત્તવિવેકો

ચ પરિસુદ્ધચિત્તાનં પરમવોદાનપ્પત્તાનં, ઉપધિવિવેકો ચ નિરુપધીનં પુગ્ગલાનં વિસઙ્ખારગતાન’’ન્તિ (મહાનિ॰ ૭, ૪૯).

સઙ્ગણિકારામસ્સાતિ ગણસઙ્ગણિકાય ચેવ કિલેસસઙ્ગણિકાય ચ રતસ્સ. **આરદ્ધવીરિયસ્સા**તિ કાયિકચેતસિકવીરિયવસેન આરદ્ધવીરિયસ્સ. **ઉપટ્ઠિતસ્સતિસ્સા**તિ ચતુસતિપટ્ઠાનવસેન ઉપટ્ઠિતસ્સતિસ્સ. **સમાહિતસ્સા**તિ એકગ્ગચિત્તસ્સ. **પઞ્ઞવતો**તિ કમ્મસ્સકતપઞ્ઞાય પઞ્ઞવતો.

સાધુ સાધૂતિ થેરસ્સ વિતક્કં સમ્પહંસેન્તો એવમાહ. **ઇમં અટ્ઠમ**ન્તિ સત્ત નિધી લદ્ધપુરિસસ્સ અટ્ઠમં દેન્તો વિય, સત્ત મણિરતનાનિ, સત્ત હત્થિરતનાનિ, સત્ત અસ્સરતનાનિ લદ્ધપુરિસસ્સ અટ્ઠમં દેન્તો વિય સત્ત મહાપુરિસવિતક્કે વિતક્કેત્વા ઠિતસ્સ અટ્ઠમં આચિક્ખન્તો એવમાહ. **નિપ્પપઞ્ચારામસ્સા**તિ તણ્હામાનદિટ્ઠિપપઞ્ચરહિતત્તા નિપ્પપઞ્ચસઙ્ખાતે નિબ્બાનપદે અભિરતસ્સ. ઇતરં તસ્સેવ વેવચનં. **પપઞ્ચારામસ્સા**તિ યથાવુત્તેસુ પપઞ્ચેસુ અભિરતસ્સ. ઇતરં તસ્સેવ વેવચનં.

યતોતિ યદા. **તતો**તિ તદા. **નાનારત્તાન**ન્તિ નિલપીતલોહિતોદાતવણ્ણેહિ નાનારજનેહિ રત્તાનં. **પંસુકૂલ**ન્તિ તેવીસતિયા ખેત્તેસુ ઠિતપંસુકૂલચીવરં. **ખાયિસ્સતી**તિ યથા તસ્સ પુબ્બણ્હસમયાદીસુ યસ્મિં સમયે યં ઇચ્છતિ, તસ્મિં સમયે તં પારુપન્તસ્સ સો દુસ્સકરણ્ડકો મનાપો હુત્વા ખાયતિ, એવં તુય્હમ્પિ ચીવરસન્તોસમહાઅરિયવંસેન તુટ્ઠસ્સ વિહરતો પંસુકૂલચીવરં ખાયિસ્સતિ ઉપટ્ઠહિસ્સતિ. **રતિયા**તિ રતિઅત્થાય. **અપરિતસ્સાયા**તિ તણ્હાદિટ્ઠિપરિતસ્સનાહિ અપરિતસ્સનત્થાય. **ફાસુવિહારાયા**તિ સુખવિહારત્થાય. **ઓક્કમનાય નિબ્બાનસ્સા**તિ અમતં નિબ્બાનં ઓતરણત્થાય.

પિણ્ડિયાલોપભોજનન્તિ ગામનિગમરાજધાનીસુ જઙ્ઘાબલં નિસ્સાય ઘરપટિપાટિયા ચરન્તેન લદ્ધપિણ્ડિયાલોપભોજનં. **ખાયિસ્સતી**તિ તસ્સ ગહપતિનો નાનગ્ગરસભોજનં વિય ઉપટ્ઠહિસ્સતિ . **સન્તુટ્ઠસ્સ વિહરતો**તિ પિણ્ડપાતસન્તોસમહાઅરિયવંસેન સન્તુટ્ઠસ્સ વિહરતો. **રુક્ખમૂલસેનાસનં ખાયિસ્સતી**તિ તસ્સ ગહપતિનો તેભૂમકપાસાદે ગન્ધકુસુમવાસસુગન્ધં કૂટાગારં વિય રુક્ખમૂલં ઉપટ્ઠહિસ્સતિ. **સન્તુટ્ઠસ્સા**તિ સેનાસનસન્તોસમહાઅરિયવંસેન સન્તુટ્ઠસ્સ. **તિણસન્થારકો**તિ તિણેહિ વા પણ્ણેહિ વા ભૂમિયં વા ફલકપાસાણતલાનિ વા અઞ્ઞતરસ્મિં સન્થતસન્થતો. **પૂતિમુત્ત**ન્તિ યંકિઞ્ચિ મુત્તં. તઙ્ખણે ગહિતમ્પિ પૂતિમુત્તમેવ વુચ્ચતિ દુગ્ગન્ધત્તા. **સન્તુટ્ઠસ્સ વિહરતો**તિ ગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારસન્તોસેન સન્તુટ્ઠસ્સ વિહરતો.

ઇતિ ભગવા ચતૂસુ ઠાનેસુ અરહત્તં પક્ખિપન્તો કમ્મટ્ઠાનં કથેત્વા ‘‘કતરસેનાસને નુ ખો વસન્તસ્સ કમ્મટ્ઠાનં સપ્પાયં ભવિસ્સતી’’તિ આવજ્જેન્તો ‘‘તસ્મિઞ્ઞેવ વસન્તસ્સા’’તિ ઞત્વા **તેન હિ ત્વં, અનુરુદ્ધા**તિઆદિમાહ. **પવિવિત્તસ્સ વિહરતો**તિ તીહિ વિવેકેહિ વિવિત્તસ્સ વિહરન્તસ્સ. **ઉય્યોજનિકપટિસંયુત્ત**ન્તિ ઉય્યોજનિકેહેવ વચનેહિ પટિસંયુત્તં, તેસં ઉપટ્ઠાનગમનકંયેવાતિ અત્થો. **પપઞ્ચનિરોધે**તિ નિબ્બાનપદે . **પક્ખન્દતી**તિ આરમ્મણકરણવસેન પક્ખન્દતિ. **પસીદતી**તિઆદીસુપિ આરમ્મણવસેનેવ પસીદનસન્તિટ્ઠનમુચ્ચના વેદિતબ્બા. ઇતિ ભગવા ચેતિરટ્ઠે પાચીનવંસદાયે આયસ્મતો અનુરુદ્ધસ્સ કથિતે અટ્ઠ મહાપુરિસવિતક્કે પુન ભેસકળાવનમહાવિહારે નિસીદિત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ વિત્થારેન કથેસિ.

મનોમયેનાતિ મનેન નિબ્બત્તિતકાયોપિ મનોમયોતિ વુચ્ચતિ મનેન ગતકાયોપિ, ઇધ મનેન ગતકાયં સન્ધાયેવમાહ. **યથા મે અહુ સઙ્કપ્પો**તિ યથા મય્હં વિતક્કો અહોસિ, તતો ઉત્તરિ અટ્ઠમં મહાપુરિસવિતક્કં દસ્સેન્તો

૪. દાનવગ્ગો

૧. પઠમદાનસુત્તવણ્ણના

૩૧. ચતુત્થસ્સ પઠમે **આસજ્જ દાનં દેતી**તિ પત્વા દાનં દેતિ. આગતં દિસ્વા તં મુહુત્તંયેવ નિસીદાપેત્વા સક્કારં કત્વા દાનં દેતિ, દસ્સામીતિ ન કિલમેતિ. **ભયા**તિ ‘‘અયં અદાયકો અકારકો’’તિ ગરહભયા, અપાયભયા વા. **અદાસિ મે**તિ મય્હં પુબ્બે એસ ઇદં નામ અદાસીતિ દેતિ. **દસ્સતિ મે**તિ અનાગતે ઇદં નામ દસ્સતીતિ દેતિ. **સાહુ દાન**ન્તિ દાનં નામ સાધુ સુન્દરં બુદ્ધાદીહિ પણ્ડિતેહિ પસત્થન્તિ દેતિ. **ચિત્તાલઙ્કારચિત્તપરિક્ખારત્થં દાનં દેતી**તિ સમથવિપસ્સનાચિત્તસ્સ અલઙ્કારત્થઞ્ચેવ પરિક્ખારત્થઞ્ચ દેતિ. દાનઞ્હિ ચિત્તં મુદું કરોતિ. યેન લદ્ધો, સો ‘‘લદ્ધં મે’’તિ મુદુચિત્તો હોતિ. યેન દિન્નં, સોપિ ‘‘દિન્નં મયા’’તિ મુદુચિત્તો હોતિ. ઇતિ ઉભિન્નં ચિત્તં મુદું કરોતિ. તેનેવ ‘‘અદન્તદમન’’ન્તિ વુચ્ચતિ. યથાહ –

> ‘‘અદન્તદમનં દાનં, અદાનં દન્તદૂસકં;
> દાનેન પિયવાચાય, ઉન્નમન્તિ નમન્તિ ચા’’તિ.

ઇમેસુ પન અટ્ઠસુ દાનેસુ ચિત્તાલઙ્કારદાનમેવ ઉત્તમન્તિ.

૨. દુતિયદાનસુત્તવણ્ણના

૩૨. દુતિયે **સદ્ધા**તિ યાય સદ્ધાય દાનં દેતિ, સા સદ્ધા. **હિરિય**ન્તિ યાય હિરિયા દાનં દેતિ, સાવ અધિપ્પેતા. **કુસલઞ્ચ દાન**ન્તિ અનવજ્જઞ્ચ દાનં. **દિવિય**ન્તિ દિવઙ્ગમં.

૩. દાનવત્થુસુત્તવણ્ણના

૩૩. તતિયે **દાનવત્થૂની**તિ દાનકારણાનિ. **છન્દા દાનં દેતી**તિ પેમેન દાનં દેતિ. **દોસા**તિ દોસેન કુદ્ધો હુત્વા યં અત્થિ, તં વેગેન ગણ્હિત્વા દેતિ. **મોહા**તિ મોહેન મૂળ્હો દેતિ. **ભયા**તિ ગરહભયેન વા અપાયભયેન વા, તસ્સ તસ્સેવ વા પન ભયેન દેતિ. **કુલવંસ**ન્તિ કુલપવેણિં.

૪. ખેત્તસુત્તવણ્ણના

૩૪. ચતુત્થે **ન મહપ્ફલં હોતી**તિ ધઞ્ઞફલેન મહપ્ફલં ન હોતિ. **ન મહસ્સાદ**ન્તિ યમ્પિસ્સ ફલં હોતિ, તસ્સ અસ્સાદો ન મહા હોતિ મન્દસ્સાદં ન મધુરં. **ન ફાતિસેય્ય**ન્તિ સેય્યાપિસ્સ ન હોતિ વુદ્ધિ, તસ્સ મહન્તં વીહિથમ્ભસન્નિવેસં ન હોતીતિ અત્થો. **ઉન્નામનિન્નામી**તિ થલનિન્નવસેન વિસમતલં. તત્થ થલે ઉદકં ન સણ્ઠાતિ, નિન્ને અતિબહુ તિટ્ઠતિ. **પાસાણસક્ખરિક**ન્તિ પત્થરિત્વા ઠિતપિટ્ઠિપાસાણેહિ ચ ખુદ્દકપાસાણેહિ ચ સક્ખરાહિ ચ સમન્નાગતં. **ઊસર**ન્તિ ઉબ્ભિન્નલોણં. **ન ચ ગમ્ભીરસિત**ન્તિ થદ્ધભૂમિતાય ગમ્ભીરાનુગતં, નઙ્ગલમગ્ગં કત્વા કસિતું ન સક્કા હોતિ, ઉત્તાનનઙ્ગલમગ્ગમેવ હોતિ. **ન આયસમ્પન્ન**ન્તિ ન ઉદકાગમનસમ્પન્નં. **ન અપાયસમ્પન્ન**ન્તિ પચ્છાભાગે ઉદકનિગ્ગમનમગ્ગસમ્પન્નં ન હોતિ. **ન માતિકાસમ્પન્ન**ન્તિ ન ખુદ્દકમહન્તીહિ ઉદકમાતિકાહિ સમ્પન્નં

હોતિ . **ન મરિયાદસમ્પન્નન્તિ** ન કેદારમરિયાદાહિ સમ્પન્નં. **ન મહપ્ફલન્તિ**આદીનિ સબ્બાનિ વિપાકફલવસેનેવ વેદિતબ્બાનિ.

સમ્પન્નેતિ પરિપુણ્ણે સમ્પત્તિયુત્તે. **પવુત્તા બીજસમ્પદા**તિ સમ્પન્નં બીજં રોપિતં. **દેવે સમ્પાદયન્તમ્હી**તિ દેવે સમ્મા વસ્સન્તે. **અનીતિસમ્પદા હોતી**તિ કીટકિમિઆદિપાણકઈતિયા અભાવો એકા સમ્પદા હોતિ. **વિરૂળ્હી**તિ વડ્ઢિ દુતિયા સમ્પદા હોતિ. **વેપુલ્લન્તિ** વિપુલભાવો તતિયા સમ્પદા હોતિ. **ફલન્તિ** પરિપુણ્ણફલં ચતુત્થી સમ્પદા હોતિ. **સમ્પન્નસીલેસૂ**તિ પરિપુણ્ણસીલેસુ. **ભોજનસમ્પદા**તિ સમ્પન્નં વિવિધભોજનં. **સમ્પદાનન્તિ** તિવિધં કુસલસમ્પદં. **ઉપનેતી**તિ સા ભોજનસમ્પદા ઉપનયતિ. કસ્મા? **સમ્પન્નઞ્હિસ્સ તં કતં**, યસ્માસ્સ તં કતકમ્મં સમ્પન્નં પરિપુણ્ણન્તિ અત્થો. **સમ્પન્નત્થૂધા**તિ સમ્પન્નો અત્થુ ઇધ. **વિજ્જાચરણસમ્પન્નો**તિ તીહિ વિજ્જાહિ ચ પન્નરસહિ ચરણધમ્મેહિ ચ સમન્નાગતો. **લદ્ધા**તિ એવરૂપો પુગ્ગલો ચિત્તસ્સ સમ્પદં અવેકલ્લપરિપુણ્ણભાવં લભિત્વા. **કરોતિ કમ્મસમ્પદન્તિ** પરિપુણ્ણકમ્મં કરોતિ. **લભતિ ચત્થસમ્પદન્તિ** અત્થઞ્ચ પરિપુણ્ણં લભતિ. **દિટ્ઠિસમ્પદન્તિ** વિપસ્સનાદિટ્ઠિં. **મગ્ગસમ્પદન્તિ** સોતાપત્તિમગ્ગં. **યાતિ સમ્પન્નમાનસો**તિ પરિપુણ્ણચિત્તો હુત્વા અરહત્તં યાતિ. **સા હોતિ સબ્બસમ્પદા**તિ સા સબ્બદુક્ખેહિ વિમુત્તિ સબ્બસમ્પદા નામ હોતીતિ.

૫. દાનૂપપત્તિસુત્તવણ્ણના

૩૫. પઞ્ચમે **દાનૂપપત્તિયો**તિ દાનપચ્ચયા ઉપપત્તિયો. **દહતી**તિ ઠપેતિ. **અધિટ્ઠાતી**તિ તસ્સેવ વેવચનં. **ભાવેતી**તિ વડ્ઢેતિ. **હીને વિમુત્તન્તિ** હીનેસુ પઞ્ચસુ કામગુણેસુ વિમુત્તં. **ઉત્તરિ અભાવિતન્તિ** તતો ઉત્તરિમગ્ગફલત્થાય અભાવિતં. **તત્રૂપપત્તિયા સંવત્તતી**તિ યં ઠાનં પત્થેત્વા કુસલં કતં, તત્થ નિબ્બત્તનત્થાય સંવત્તતિ. **વીતરાગસ્સા**તિ મગ્ગેન વા સમુચ્છિન્નરાગસ્સ સમાપત્તિયા વા વિક્ખમ્ભિતરાગસ્સ. દાનમત્તેનેવ હિ બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિતું ન સક્કા, દાનં પન સમાધિવિપસ્સનાચિત્તસ્સ અલઙ્કારપરિવારં હોતિ. તતો દાનેન મુદુચિત્તો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તતિ. તેન વુત્તં – ''વીતરાગસ્સ નો સરાગસ્સા''તિ.

૬. પુઞ્ઞકિરિયવત્થુસુત્તવણ્ણના

૩૬. છટ્ઠે પુઞ્ઞકિરિયાનિ ચ તાનિ તેસં તેસં આનિસંસાનં વત્થૂનિ ચાતિ **પુઞ્ઞકિરિયવત્થૂનિ**. દાનાદીનઞ્હિ લક્ખણે ચિત્તં ઠપેત્વા ''એવરૂપં નામ અમ્હેહિ દાનં દાતબ્બં, સીલં રક્ખિતબ્બં, ભાવના ભાવેતબ્બા''તિ સત્તા પુઞ્ઞાનિ કરોન્તિ. દાનમેવ **દાનમયં**, દાનચેતનાસુ વા પુરિમચેતનાતો નિપ્ફન્ના સન્નિટ્ઠાપકચેતના **દાનમયં** સીલાદીહિ સીલમયાદીનિ વિય. સેસદ્વયેસુપિ એસેવ નયો. **પરિત્તં કતં હોતી**તિ થોકં મન્દં કતં હોતિ. **નાભિસમ્ભોતી**તિ ન નિપ્ફજ્જતિ. **અકતં હોતી**તિ ભાવનાયયોગોયેવ અનારદ્ધો હોતીતિ અત્થો. **મનુસ્સદોભગ્યન્તિ** મનુસ્સેસુ સમ્પત્તિરહિતં પઞ્ચવિધં નીચકુલં. **ઉપપજ્જતી**તિ પટિસન્ધિવસેન ઉપગચ્છતિ, તત્થ નિબ્બત્તતીતિ અત્થો. **મત્તસો કતન્તિ** પમાણેન કતં, થોકં ન બહુ. **મનુસ્સસોભગ્યન્તિ** મનુસ્સેસુ સુભગભાવં તિવિધકુલસમ્પત્તિં. **અધિમત્તન્તિ** અધિકપ્પમાણં બલવં વા. **અધિગણ્હન્તી**તિ અભિભવિત્વા ગણ્હન્તિ, વિસિટ્ઠતરા જેટ્ઠકા હોન્તીતિ અત્થો.

૭. સપ્પુરિસદાનસુત્તવણ્ણના

૩૭. સત્તમે **સુચિન્તિ** પરિસુદ્ધં વણ્ણસમ્પન્નં દેતિ. **પણીતન્તિ** રસૂપપન્નં. **કાલેનાતિ** યુત્તપત્તકાલેન. **કપ્પિયન્તિ** યં કપ્પિયં, તં દેતિ. **વિચેય્ય દેતીતિ** ''ઇમસ્સ દિન્નં મહપ્ફલં ભવિસ્સતિ, ઇમસ્સ ન મહપ્ફલ''ન્તિ એવં પટિગ્ગાહકપરિયેસનવસેન દાનં વા પણિધાયવસેન દાનં વા વિચિનિત્વા દેતિ.

૮. સપ્પુરિસસુત્તવણ્ણના

૩૮. અટ્ઠમે **અત્થાયાતિ** અત્થત્થાય. **હિતાય સુખાયાતિ** હિતત્થાય સુખત્થાય. **પુબ્બપેતાનન્તિ** પરલોકગતાનં ઞાતીનં. ઇમસ્મિં સુત્તે અનુપ્પન્ને બુદ્ધે ચક્કવત્તિરાજાનો બોધિસત્તા પચ્ચેકબુદ્ધા લબ્ભન્તિ, બુદ્ધકાલે બુદ્ધા ચેવ બુદ્ધસાવકા ચ. યથાવુત્તાનઞ્હિ એતેસં અત્થાય હિતાય સુખાય સંવત્તન્તિ. **બહુન્નં વત અત્થાય, સપ્પઞ્ઞો ઘરમાવસન્તિ** સપ્પઞ્ઞો ઘરે વસન્તો બહૂનં વત અત્થાય હોતિ. **પુબ્બેતિ** પઠમેવ. **પુબ્બેકતમનુસ્સરન્તિ** માતાપિતૂનં પુબ્બકારગુણે અનુસ્સરન્તો. **સહધમ્મેનાતિ** સકારણેન પચ્ચયપૂજનેન પૂજેતિ. **અપચે બ્રહ્મચારયોતિ** બ્રહ્મચારિનો અપચયતિ, નીચવુત્તિતં નેસં આપજ્જતિ. **પેસલોતિ** પિયસીલો.

૯. અભિસન્દસુત્તવણ્ણના

૩૯. નવમે **દાનાનીતિ** ચેતનાદાનાનિ. **અગ્ગઞ્ઞાનીતિ**આદીનં અત્થો હેટ્ઠા વુત્તોયેવ.

૧૦. દુચ્ચરિતવિપાકસુત્તવણ્ણના

૪૦. દસમે **પાણાતિપાતોતિ** પાણાતિપાતચેતના. **સબ્બલહુસોતિ** સબ્બલહુકો. **અપ્પાયુકસંવત્તનિકોતિ** તેન પરિત્તકેન કમ્મવિપાકેન અપ્પાયુકો હોતિ, દિન્નમત્તાય વા પટિસન્ધિયા વિલીયતિ માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તમત્તે વા. એવરૂપો હિ ન અઞ્ઞસ્સ કસ્સચિ નિસ્સન્દો, પાણાતિપાતસ્સેવ ગતમગ્ગો એસોતિ. **ભોગબ્યસનસંવત્તનિકોતિ** યથા કાકણિકામત્તમ્પિ હત્થે ન તિટ્ઠતિ, એવં ભોગબ્યસનં સંવત્તેતિ. **સપત્તવેરસંવત્તનિકો હોતીતિ** સહ સપત્તેહિ વેરં સંવત્તેતિ. તસ્સ હિ સપત્તા ચ બહુકા હોન્તિ. યો ચ નં પસ્સતિ, તસ્મિં વેરમેવ ઉપ્પાદેતિ ન નિબ્બાયતિ. એવરૂપો હિ પરસ્સ રક્ખિતગોપિતભણ્ડે અપરાધસ્સ નિસ્સન્દો.

અભૂતબ્ભક્ખાનસંવત્તનિકો હોતીતિ અભૂતેન અબ્ભક્ખાનં સંવત્તેતિ, યેન કેનચિ કતં તસ્સેવ ઉપરિ પતતિ. **મિત્તેહિ ભેદનસંવત્તનિકોતિ** મિત્તેહિ ભેદં સંવત્તેતિ. યં યં મિત્તં કરોતિ, સો સો ભિજ્જતિયેવ. **અમનાપસદ્દસંવત્તનિકોતિ** અમનાપસદ્દં સંવત્તેતિ. યા સા વાચા કણ્ટકા કક્કસા કટુકા અભિસજ્જની મમ્મચ્છેદિકા, ગતગતટ્ઠાને તમેવ સુણાતિ, મનાપસદ્દસવનં નામ ન લભતિ. એવરૂપો ફરુસવાચાય ગતમગ્ગો નામ. **અનાદેય્યવાચાસંવત્તનિકોતિ** અગ્ગહેતબ્બવચનતં સંવત્તેતિ, ''ત્વં કસ્મા કથેસિ, કો હિ તવ વચનં ગહેસ્સતી''તિ વત્તબ્બતં આપજ્જતિ. અયં સમ્ફપ્પલાપસ્સ ગતમગ્ગો. **ઉમ્મત્તકસંવત્તનિકો હોતીતિ** ઉમ્મત્તકભાવં સંવત્તેતિ. તેન હિ મનુસ્સો ઉમ્મત્તો વા ખિત્તચિત્તો વા એળમૂગો વા હોતિ. અયં સુરાપાનસ્સ નિસ્સન્દો. ઇમસ્મિં સુત્તે વટ્ટમેવ કથિતન્તિ.

દાનવગ્ગો ચતુત્થો.

૫. ઉપોસથવગ્ગો

૪. વાસેટ્ઠસુત્તવણ્ણના

૪૪. પઞ્ચમસ્સ ચતુત્થે **ઇમે ચેપિ, વાસેટ્ઠ, મહાસાલા**તિ પુરતો ઠિતે દ્વે સાલરુક્ખે દસ્સેન્તો પરિકપ્પોપમં આહ. ઇદં વુત્તં હોતિ – ઇમે તાવ મહાસાલા અચેતના. સચે એતેપિ સચેતના હુત્વા અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં ઉપોસથં ઉપવસેય્યું, એતેસમ્પિ સો ઉપોસથવાસો દીઘરત્તં હિતાય સુખાય અસ્સ. ભૂતે પન વત્તબ્બમેવ નત્થીતિ.

૬. અનુરુદ્ધસુત્તવણ્ણના

૪૬. છટ્ઠે **યેનાયસ્મા અનુરુદ્ધો**તિ તા કિર દેવતા અત્તનો સમ્પત્તિં ઓલોકેત્વા ''કિં નુ ખો નિસ્સાય અયં સમ્પત્તિ અમ્હેહિ લદ્ધા''તિ આવજ્જમાના થેરં દિસ્વા ''મયં અમ્હાકં અય્યસ્સ પુબ્બે ચક્કવત્તિરજ્જં કરોન્તસ્સ પાદપરિચારિકા હુત્વા તેન દિન્નોવાદે ઠત્વા ઇમં સમ્પત્તિં લભિમ્હ, ગચ્છામ થેરં આનેત્વા ઇમં સમ્પત્તિં અનુભવિસ્સામા''તિ દિવા યેનાયસ્મા અનુરુદ્ધો તેનુપસઙ્કમિંસુ. **તીસુ ઠાનેસૂ**તિ તીસુ કારણેસુ. **ઠાનસો પટિલભામા**તિ ખણેનેવ લભામ. **સરન્તિ** વચનસદ્દં વા ગીતસદ્દં વા આભરણસદ્દં વા. **પીતા અસ્સૂ**તિઆદીનિ નીલા તાવ જાતા, પીતા ભવિતું ન સક્ખિસ્સન્તીતિઆદિના નયેન ચિન્તેત્વા વિતક્કેતિ. તાપિ ''ઇદાનિ અય્યો અમ્હાકં પીતભાવં ઇચ્છતિ, ઇદાનિ લોહિતભાવ''ન્તિ તાદિસાવ અહેસું.

અચ્છરં વાદેસીતિ પાણિતલં વાદેસિ. **પઞ્ચઙ્ગિકસ્સા**તિ આતતં, વિતતં, આતતવિતતં, ઘનં, સુસિરન્તિ ઇમેહિ પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતસ્સ. તત્થ આતતં નામ ચમ્મપરિયોનદ્ધેસુ ભેરિઆદીસુ એકતલતૂરિયં, વિતતં નામ ઉભયતલં, આતતવિતતં નામ સબ્બસો પરિયોનદ્ધં, સુસિરં વંસાદિ, ઘનં સમ્માદિ. **સુવિનીતસ્સા**તિ આકડ્ઢનસિથિલકરણાદીહિ સમુચ્છિતસ્સ. **સુપ્પટિપતાળિતસ્સા**તિ પમાણે ઠિતભાવજાનનત્થં સુટ્ઠુ પટિપતાળિતસ્સ. **કુસલેહિ સુસમન્નાહતસ્સા**તિ યે વાદેતું કુસલા છેકા, તેહિ વાદિતસ્સ. **વગ્ગૂ**તિ છેકો સુન્દરો. **રજનીયો**તિ રઞ્જેતું સમત્થો. **કમનીયો**તિ કામેતબ્બયુત્તો. ખમનીયોતિ વા પાઠો, દિવસમ્પિ સુય્યમાનો ખમતેવ, ન નિબ્બિન્દતીતિ અત્થો. **મદનીયો**તિ માનમદપુરિસમદજનનો. **ઇન્દ્રિયાનિ ઓક્ખિપી**તિ ''અસારુપ્પં ઇમા દેવતા કરોન્તી''તિ ઇન્દ્રિયાનિ હેટ્ઠા ખિપિ, ન અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા ઓલોકેસિ. **ન ખ્વય્યો અનુરુદ્ધો સાદિયતી**તિ ''મયં નચ્ચામ ગાયામ, અય્યો પન અનુરુદ્ધો ન ખો સાદિયતિ, અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા ન ઓલોકેતિ, કિં મયં નચ્ચિત્વા વા ગાયિત્વા વા કરિસ્સામા''તિ તત્થેવ અન્તરધાયિંસુ. **યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમી**તિ તાસં દેવતાનં આનુભાવં દિસ્વા ''કતિહિ નુ ખો ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો મનાપકાયિકે દેવલોકે નિબ્બત્તતી''તિ ઇમમત્થં પુચ્છિતું ઉપસઙ્કમિ.

૯-૧૦. ઇધલોકિકસુત્તદ્વયવણ્ણના

૪૯-૫૦. નવમે **અયં'સ લોકો આરદ્ધો હોતી**તિ અયમસ્સ લોકો ઇધલોકે કરણમત્તાય આરદ્ધત્તા પરિપુણ્ણત્તા આરદ્ધો હોતિ પરિપુણ્ણો. **સોળસાકારસમ્પન્ના**તિ સુત્તે વુત્તેહિ અટ્ઠહિ, ગાથાસુ અટ્ઠહીતિ સોળસહિ આકારેહિ સમન્નાગતા, યાનિ વા અટ્ઠઙ્ગાનિ પરમ્પિ તેસુ સમાદપેતીતિ એવમ્પિ સોળસાકારસમ્પન્નાતિ એકે. સદ્ધાસીલપઞ્ઞા પનેત્થ મિસ્સિકા કથિતા. દસમં ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ કથિતં. સબ્બસુત્તેસુ પન યં ન વુત્તં, તં હેટ્ઠા આગતનયત્તા ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

(૬) ૧. ગોતમીવગ્ગો

૧. ગોતમીસુત્તવણ્ણના

૫૧. છટ્ઠસ્સ પઠમે **સક્કેસુ વિહરતી**તિ પઠમગમનેન ગન્ત્વા વિહરતિ. **મહાપજાપતી**તિ પુત્તપજાય ચેવ ધીતુપજાય ચ મહન્તત્તા એવંલદ્ધનામા. **યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમી**તિ ભગવા કપિલપુરં ગન્ત્વા પઠમમેવ નન્દં પબ્બાજેસિ, સત્તમે દિવસે રાહુલકુમારં. **ચુમ્બટકકલહે** (દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૩૩૧; સં॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧.૩૭) પન ઉભયનગરવાસિકેસુ યુદ્ધત્થાય નિક્ખન્તેસુ સત્થા ગન્ત્વા તે રાજાનો સઞ્ઞાપેત્વા **અત્તદણ્ડસુત્તં** (સુ॰ નિ॰ ૯૪૧ આદયો; મહાનિ॰ ૧૭૦ આદયો) કથેસિ. રાજાનો પસીદિત્વા અડ્ઢતિયસતે અડ્ઢતિયસતે કુમારે અદંસુ, તાનિ પઞ્ચ કુમારસતાનિ સત્થુ સન્તિકે પબ્બજિંસુ, અથ નેસં પજાપતિયો સાસનં પેસેત્વા અનભિરતિં ઉપ્પાદયિંસુ. સત્થા તેસં અનભિરતિયા ઉપ્પન્નભાવં ઞત્વા તે પઞ્ચસતે દહરભિક્ખૂ કુણાલદહં નેત્વા અત્તનો કુણાલકાલે નિસિન્નપુબ્બે પાસાણતલે નિસીદિત્વા **કુણાલજાતકકથાય** (જા॰ ૨.૨૧.કુણાલજાતક) તેસં અનભિરતિં વિનોદેત્વા સબ્બેપિ તે સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાપેસિ, પુન મહાવનં આનેત્વા અરહત્તફલેતિ. તેસં ચિત્તજાનનત્થં પુનપિ પજાપતિયો સાસનં પહિણિંસુ. તે ''અભબ્બા મયં ઘરાવાસસ્સા''તિ પટિસાસનં પહિણિંસુ. તા ''ન દાનિ અમ્હાકં ઘરં ગન્તું યુત્તં, મહાપજાપતિયા સન્તિકં ગન્ત્વા પબ્બજ્જં અનુજાનાપેત્વા પબ્બજિસ્સામા''તિ પઞ્ચસતાપિ મહાપજાપતિં ઉપસઙ્કમિત્વા ''અય્યે, અમ્હાકં પબ્બજ્જં અનુજાનાપેથા''તિ આહંસુ. મહાપજાપતી તા ઇત્થિયો ગહેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ. સેતચ્છત્તસ્સ હેટ્ઠા રઞ્ઞો પરિનિબ્બુતકાલે ઉપસઙ્કમીતિપિ વદન્તિયેવ.

અલં ગોતમિ, મા તે રુચ્ચીતિ કસ્મા પટિક્ખિપિ, નનુ સબ્બેસમ્પિ બુદ્ધાનં ચતસ્સો પરિસા હોન્તીતિ? કામં હોન્તિ, કિલમેત્વા પન અનેકવારં યાચિતે અનુઞ્ઞાતં પબ્બજ્જં ''દુક્ખેન લદ્ધા''તિ સમ્મા પરિપાલેસ્સન્તીતિ ગરું કત્વા અનુઞ્ઞાતુકામો પટિક્ખિપિ. **પક્કામી**તિ પુન કપિલપુરમેવ પાવિસિ. **યથાભિરન્તં વિહરિત્વા**તિ બોધનેય્યસત્તાનં ઉપનિસ્સયં ઓલોકેન્તો યથાજ્ઝાસયને વિહરિત્વા. **ચારિકં પક્કામી**તિ મહાજનસઙ્ગહં કરોન્તો ઉત્તમાય બુદ્ધસિરિયા અનોપમેન બુદ્ધવિલાસેન અતુરિતચારિકં પક્કામિ.

સમ્બહુલાહિ સાકિયાનીહિ સદ્ધિન્તિ અન્તોનિવેસનમ્હિયેવ દસબલં ઉદ્દિસ્સ પબ્બજ્જાવેસં ગહેત્વા પઞ્ચસતા સાકિયાનિયો પબ્બજ્જાવેસંયેવ ગાહાપેત્વા સબ્બાહિપિ તાહિ સમ્બહુલાહિ સાકિયાનીહિ સદ્ધિં. **ચારિકં પક્કામી**તિ ગમનં અભિનીહરિ. ગમનાભિનીહરણકાલે પન તા સુખુમાલા રાજિત્થિયો પદસા ગન્તું ન સક્ખિસ્સન્તીતિ સાકિયકોલિયરાજાનો સોવણ્ણસિવિકાયો ઉપટ્ઠાપયિંસુ. તા પન ''યાને આરુય્હ ગચ્છન્તીતિ સત્થરિ અગારવો કતો હોતી''તિ એકપણ્ણાસયોજનિકં પદસાવ પટિપજ્જિંસુ. રાજાનોપિ પુરતો ચ પચ્છતો ચ આરક્ખં સંવિદહાપેત્વા તણ્ડુલસપ્પિતેલાદીનં સકટાનિ પૂરાપેત્વા ''ગતટ્ઠાને ગતટ્ઠાને આહારં પટિયાદેથા''તિ પુરિસે પેસયિંસુ. **સૂનેહિ પાદેહી**તિ તાસઞ્હિ સુખુમાલત્તા પાદેસુ એકો ફોટો ઉટ્ઠેતિ, એકો ભિજ્જતિ. ઉભો પાદા કતકટ્ઠિસમ્પરિકિણ્ણા વિય હુત્વા ઉદ્ધુમાતા જાતા. તેન વુત્તં – ''સૂનેહિ પાદેહી''તિ. **બહિદ્વારકોટ્ઠકે**તિ દ્વારકોટ્ઠકતો બહિ. કસ્મા પનેવં ઠિતાતિ? એવં કિરસ્સા અહોસિ – ''અહં તથાગતેન અનનુઞ્ઞાતા સયમેવ પબ્બજ્જાવેસં અગ્ગહેસિં, એવં ગહિતભાવો ચ પન મે સકલજમ્બુદીપે પાકટો જાતો. સચે સત્થા પબ્બજ્જં અનુજાનાતિ, ઇચ્ચેતં કુસલં. સચે પન નાનુજાનિસ્સતિ, મહતી ગરહા ભવિસ્સતી''તિ વિહારં પવિસિતું અસક્કોન્તી રોદમાનાવ અટ્ઠાસિ.

કિં નુ ત્વં ગોતમીતિ કિં નુ રાજકુલાનં વિપત્તિ ઉપ્પન્ના, કેન ત્વં કારણેન એવં વિવણ્ણભાવં પત્તા, સૂનેહિ પાદેહિ...પે॰... ઠિતાતિ. **અઞ્ઞેનપિ પરિયાયેનાતિ** અઞ્ઞેનપિ કારણેન. **બહુકારા, ભન્તેતિ**આદિના તસ્સા ગુણં કથેત્વા પુન પબ્બજ્જં યાચન્તો એવમાહ. સત્થાપિ ‘‘ઇત્થિયો નામ પરિત્તપઞ્ઞા, એકયાચિતમત્તેન પબ્બજ્જાય અનુઞ્ઞાતાય ન મમ સાસનં ગરું કત્વા ગણ્હિસ્સન્તી’’તિ તિક્ખત્તું પટિક્ખિપિત્વા ઇદાનિ ગરું કત્વા ગાહાપેતુકામતાય **સચે, આનન્દ, મહાપજાપતી ગોતમી અટ્ઠ ગરુધમ્મે પટિગ્ગણ્હાતિ, સાવ’સ્સા હોતુ ઉપસમ્પદાતિ**આદિમાહ. તત્થ **સાવસ્સાતિ** સા એવ અસ્સા પબ્બજ્જાપિ ઉપસમ્પદાપિ હોતુ.

તદહૂપસમ્પન્નસ્સાતિ તંદિવસં ઉપસમ્પન્નસ્સ. **અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મં કત્તબ્બન્તિ** ઓમાનાતિમાને અકત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન અભિવાદનં, આસના પચ્ચુટ્ઠાય પચ્ચુગ્ગમનવસેન પચ્ચુટ્ઠાનં, દસનખે સમોધાનેત્વા અઞ્જલિકમ્મં, આસનપઞ્ઞાપનબીજનાદિકં અનુચ્છવિકકમ્મસઙ્ખાતં સામીચિકમ્મઞ્ચ કતબ્બં. **અભિક્ખુકે આવાસેતિ** યત્થ વસન્તિયા અનન્તરાયેન ઓવાદત્થાય ઉપસઙ્કમનટ્ઠાને ઓવાદદાયકો આચરિયો નત્થિ, અયં અભિક્ખુકો આવાસો નામ. એવરૂપે આવાસે વસ્સં ન ઉપગન્તબ્બં. **અન્વદ્ધમાસન્તિ** અનુપોસથિકં. **ઓવાદૂપસઙ્કમનન્તિ** ઓવાદત્થાય ઉપસઙ્કમનં. **દિટ્ઠેનાતિ** ચક્ખુના દિટ્ઠેન. **સુતેનાતિ** સોતેન સુતેન. **પરિસઙ્કાયાતિ** દિટ્ઠસુતવસેન પરિસઙ્કિતેન. **ગરુધમ્મન્તિ** ગરુકં સઙ્ઘાદિસેસાપત્તિં. **પક્ખમાનત્તન્તિ** અનૂનાનિ પન્નરસ દિવસાનિ માનત્તં. **છસુ ધમ્મેસૂતિ** વિકાલભોજનચ્છટ્ઠેસુ સિક્ખાપદેસુ. **સિક્ખિતસિક્ખાયાતિ** એકસિક્ખમ્પિ અખણ્ડં કત્વા પૂરિતસિક્ખાય. **અક્કોસિતબ્બો પરિભાસિતબ્બોતિ** દસન્નં અક્કોસવત્થૂનં અઞ્ઞતરેન અક્કોસવત્થુના ન અક્કોસિતબ્બો, ભયૂપદંસનાય યાય કાયચિ પરિભાસાય ન પરિભાસિતબ્બો.

ઓવટો ભિક્ખુનીનં ભિક્ખૂસુ વચનપથોતિ ઓવાદાનુસાસનધમ્મકથાસઙ્ખાતો વચનપથો ભિક્ખુનીનં ભિક્ખૂસુ ઓવરિતો પિહિતો, ન ભિક્ખુનિયા કોચિ ભિક્ખુ ઓવદિતબ્બો અનુસાસિતબ્બો વા ‘‘ભન્તે, પોરાણકત્થેરા ઇદં ચીવરવત્તં પૂરયિંસૂ’’તિ એવં પન પવેણિવસેન કથેતું વટ્ટતિ. **અનોવટો ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીસુ વચનપથોતિ** ભિક્ખૂનં પન ભિક્ખુનીસુ વચનપથો અનિવારિતો, યથારુચિ ઓવદિતું અનુસાસિતું ધમ્મકથં કથેતુન્તિ અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારતો પનેસા ગરુધમ્મકથા સમન્તપાસાદિકાય વિનયસંવણ્ણનાય (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૮) વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બા.

ઇમે પન અટ્ઠ ગરુધમ્મે સત્થુ સન્તિકે ઉગ્ગહેત્વા થેરેન અત્તનો આરોચિયમાને સુત્વાવ મહાપજાપતિયા તાવ મહન્તં દોમનસ્સં ખણેન પટિપ્પસ્સમ્ભિ, અનોતત્તદહતો આભતેન સીતુદકસ્સ ઘટસતેન મત્થકે પરિસિત્તા વિય વિગતપરિળાહા અત્તમના હુત્વા ગરુધમ્મપટિગ્ગહણેન ઉપ્પન્નપીતિપામોજ્જં આવિકરોન્તી **સેય્યથાપિ, ભન્તેતિ**આદિકં ઉદાનં ઉદાનેસિ.

કુમ્ભત્થેનકેહીતિ કુમ્ભે દીપં જાલેત્વા તેન આલોકેન પરઘરે ભણ્ડં વિચિનિત્વા થેનકચોરેહિ. **સેતટ્ઠિકા નામ રોગજાતીતિ** એકો પાણકો નાળમજ્ઝગતં કણ્ડં વિજ્ઝતિ, યેન વિદ્ધા કણ્ડા નિક્ખન્તમ્પિ સાલિસીસં ખીરં ગહેતું ન સક્કોતિ. **મઞ્જિટ્ઠિકા નામ રોગજાતીતિ** ઉચ્છૂનં અન્તોરત્તભાવો.

મહતો તળાકસ્સ પટિકચ્ચેવ આળિન્તિ ઇમિના પન એતમત્થં દસ્સેતિ – યથા મહતો તળાકસ્સ પાળિયા અબદ્ધાયપિ કિઞ્ચિ ઉદકં તિટ્ઠતેવ, પઠમમેવ બદ્ધાય પન યં અબદ્ધપચ્ચયા ન તિટ્ઠેય્ય, તમ્પિ તિટ્ઠેય્ય, એવમેવ યે ઇમે અનુપ્પન્ને વત્થુસ્મિં પટિકચ્ચેવ અનતિક્કમનત્થાય ગરુધમ્મા પઞ્ઞત્તા, તેસુ અપઞ્ઞત્તેસુ માતુગામસ્સ

પબ્બજિતત્તા પઞ્ચ વસ્સસતાનિ સદ્ધમ્મો તિટ્ઠેય્ય. પટિકચ્ચેવ પઞ્ઞત્તત્તા પન અપરાનિપિ પઞ્ચ વસ્સસતાનિ ઠસ્સતીતિ એવં પઠમં વુત્તવસ્સસહસ્સમેવ ઠસ્સતિ. **વસ્સસહસ્સ**ન્તિ ચેતં પટિસમ્ભિદાપભેદપ્પત્તખીણાસવાનં વસેનેવ વુત્તં, તતો પન ઉત્તરિપિ સુક્ખવિપસ્સકખીણાસવવસેન વસ્સસહસ્સં, અનાગામિવસેન વસ્સસહસ્સં, સકદાગામિવસેન વસ્સસહસ્સં, સોતાપન્નવસેન વસ્સસહસ્સન્તિ એવં પઞ્ચવસ્સસહસ્સાનિ પટિવેધસદ્ધમ્મો ઠસ્સતિ. પરિયત્તિધમ્મોપિ તાનિયેવ. ન હિ પરિયત્તિયા અસતિ પટિવેધો અત્થિ, નાપિ પરિયત્તિયા સતિ પટિવેધો ન હોતિ. લિઙ્ગં પન પરિયત્તિયા અન્તરહિતાયપિ ચિરં પવત્તિસ્સતીતિ.

૨. ઓવાદસુત્તવણ્ણના

૫૨. દુતિયે **બહુસ્સુતો**તિ ઇધ સકલસ્સપિ બુદ્ધવચનસ્સ વસેન બહુસ્સુતભાવો વેદિતબ્બો. **ગરુધમ્મ**ન્તિ કાયસંસગ્ગં. અયમેત્થ સઙ્ખેપો. ભિક્ખુનોવાદકવિનિચ્છયો પન સમન્તપાસાદિકાય (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૧૪૪ આદયો) વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો.

૩. સંખિત્તસુત્તવણ્ણના

૫૩. તતિયે **સરાગાયા**તિ સરાગત્થાય. **વિરાગાયા**તિ વિરજ્જનત્થાય. **સંયોગાયા**તિ વટ્ટે સંયોગત્થાય. **વિસંયોગાયા**તિ વટ્ટે વિસંયોગભાવત્થાય. **આચયાયા**તિ વટ્ટસ્સ વડ્ઢનત્થાય. **નો અપચયાયા**તિ ન વટ્ટવિદ્ધંસનત્થાય. **દુબ્ભરતાયા**તિ દુપ્પોસનત્થાય. **નો સુભરતાયા**તિ ન સુખપોસનત્થાય. ઇમસ્મિં સુત્તે પઠમવારેન વટ્ટં કથિતં, દુતિયવારેન વિવટ્ટં કથિતં. ઇમિના ચ પન ઓવાદેન ગોતમી અરહત્તં પત્તાતિ.

૪. દીઘજાણુસુત્તવણ્ણના

૫૪. ચતુત્થે **બ્યગ્ઘપજ્જા**તિ ઇદમસ્સ પવેણિ નામ વસેન આલપનં. તસ્સ હિ પુબ્બપુરિસા બ્યગ્ઘપથે જાતાતિ તસ્મિં કુલે મનુસ્સા બ્યગ્ઘપજ્જાતિ વુચ્ચન્તિ. **ઇસ્સત્થેના**તિ ઇસ્સાસકમ્મેન. **તત્રુપાયાયા**તિ ‘‘ઇમસ્મિં કાલે ઇદં નામ કાતું વટ્ટતી’’તિ જાનને ઉપાયભૂતાય. **વુદ્ધસીલિનો**તિ વડ્ઢિતસીલા વુદ્ધસમાચારા. **આય**ન્તિ આગમનં. **નાચ્ચોગાળ્હ**ન્તિ નાતિમહન્તં. **નાતિહીન**ન્તિ નાતિકસિરં. **પરિયાદાયા**તિ ગહેત્વા ખેપેત્વા. તત્થ યસ્સ વયતો દિગુણો આયો, તસ્સ વયો આયં પરિયાદાતું ન સક્કોતિ.

> ‘‘ચતુધા વિભજે ભોગે, પણ્ડિતો ઘરમાવસં;
> એકેન ભોગે ભુઞ્જેય્ય, દ્વીહિ કમ્મં પયોજયે;
> ચતુત્થઞ્ચ નિધાપેય્ય, આપદાસુ ભવિસ્સતી’’તિ. (દી॰ નિ॰ ૩.૨૬૫) –

એવં પટિપજ્જતો પન વયો આયં પરિયાદાતું ન સક્કોતિયેવ.

ઉદુમ્બરખાદીવાતિ યથા ઉદુમ્બરાનિ ખાદિતુકામેન પક્કે ઉદુમ્બરરુક્ખે ચાલિતે એકપ્પહારેનેવ બહૂનિ ફલાનિ પતન્તિ, સો ખાદિતબ્બયુત્તકાનિ ખાદિત્વા ઇતરાનિ બહુતરાનિ પહાય ગચ્છતિ, એવમેવં યો આયતો વયં બહુતરં કત્વા વિપ્પકિરન્તો ભોગે પરિભુઞ્જતિ, સો ‘‘ઉદુમ્બરખાદિકંવાયં કુલપુત્તો ભોગે ખાદતી’’તિ વુચ્ચતિ. **અજેટ્ઠમરણ**ન્તિ અનાયકમરણં . **સમં જીવિકં કપ્પેતી**તિ સમ્મા જીવિકં કપ્પેતિ. **સમજીવિતા**તિ સમજીવિતાય જીવિતા. **અપાયમુખાની**તિ વિનાસસ્સ ઠાનાનિ.

ઉટ્ઠાતા કમ્મધેય્યેસૂતિ કમ્મકરણટ્ઠાનેસુ ઉટ્ઠાનવીરિયસમ્પન્નો. **વિધાનવા**તિ વિદહનસમ્પન્નો. **સોત્થાનં સમ્પરાયિકન્તિ** સોત્થિભૂતં સમ્પરાયિકં. **સચ્ચનામેના**તિ બુદ્ધત્તાયેવ બુદ્ધોતિ એવં અવિતથનામેન. **ચાગો પુઞ્ઞં પવડ્ઢતી**તિ ચાગો ચ સેસપુઞ્ઞઞ્ચ પવડ્ઢતિ. ઇમસ્મિં સુત્તે સદ્ધાદયો મિસ્સકા કથિતા. પઞ્ચમં ઉત્તાનમેવ.

૬. ભયસુત્તવણ્ણના

૫૬. છટ્ઠે **ગબ્ભો**તિ ગબ્ભવાસો. **દિટ્ઠધમ્મિકાપી**તિ સન્દિટ્ઠિકા ગબ્ભવાસસદિસા પુનપિ મનુસ્સગબ્ભા. **સમ્પરાયિકાપી**તિ ઠપેત્વા મનુસ્સગબ્ભે સેસગબ્ભા. **ઉભયં એતે કામા પવુચ્ચન્તી**તિ ભયઞ્ચ દુક્ખઞ્ચ, ભયઞ્ચ રોગો ચ, ભયઞ્ચ ગણ્ડો ચ, ભયઞ્ચ સલ્લઞ્ચ, ભયઞ્ચ સઙ્ગો ચ, ભયઞ્ચ પઙ્કો ચ, ભયઞ્ચ ગબ્ભો ચાતિ એવં ઉભયં એતે કામા પવુચ્ચન્તિ. **સાતરૂપેના**તિ કામસુખેન. **પલિપથન્તિ** વટ્ટપલિપથં. **અતિક્કમ્મા**તિ ઇમસ્મિં ઠાને વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અસ્સ ભિક્ખુનો અરહત્તપ્પત્તભાવો ગહિતો. એવરૂપં પજં જાતિજરૂપેતં તીસુ ભવેસુ ફન્દમાનં અવેક્ખતીતિ સુત્તે વટ્ટં કથેત્વા ગાથાસુ વિવટ્ટં કથિતન્તિ. સત્તમટ્ઠમાનિ ઉત્તાનત્થાનેવ.

૯-૧૦. પુગ્ગલસુત્તદ્વયવણ્ણના

૫૯-૬૦. નવમે **ઉજુભૂતો**તિ કાયવઙ્કાદીનં અભાવેન ઉજુકો. **પઞ્ઞાસીલસમાહિતો**તિ પઞ્ઞાય ચ સીલેન ચ સમન્નાગતો. **યજમાનાનન્તિ** દાનં દદન્તાનં. **પુઞ્ઞપેક્ખાનન્તિ** પુઞ્ઞં ઓલોકેન્તાનં ગવેસન્તાનં . **ઓપધિકન્તિ** ઉપધિવિપાકં, ઓપધિભૂતં ઠાનં અપ્પમાણં. દસમે **સમુક્કટ્ઠો**તિ ઉક્કટ્ઠો ઉત્તમો. **સત્તાનન્તિ** સબ્બસત્તાનં. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

ગોતમીવગ્ગો છટ્ઠો.

(૭) ૨. ભૂમિચાલવગ્ગો

૧. ઇચ્છાસુત્તવણ્ણના

૬૧. સત્તમસ્સ પઠમે **પવિવિત્તસ્સા**તિ કાયવિવેકેન વિવિત્તસ્સ. **નિરાયત્તવુત્તિનો**તિ કત્થચિ અનાયત્તવુત્તિનો વિપસ્સનાકમ્મિકસ્સ. **લાભાયા**તિ ચતુપચ્ચયલાભાય. **સોચી ચ પરિદેવી ચા**તિ સોકી ચ પરિદેવી ચ. સોચિચ્ચ પરિદેવિચ્ચાતિપિ પાઠો. **ચુતો ચ સદ્ધમ્મા**તિ તંખણંયેવ વિપસ્સનાસદ્ધમ્મા ચુતો. ઇમસ્મિં સુત્તે વટ્ટવિવટ્ટં કથિતં.

૨. અલંસુત્તવણ્ણના

૬૨. દુતિયે **અલં અત્તનો અલં પરેસ**ન્તિ અત્તનો ચ પરેસઞ્ચ હિતપટિપત્તિયં સમત્થો પરિયત્તો અનુચ્છવિકો. **ખિપ્પનિસન્તી**તિ ખિપ્પં ઉપધારેતિ, ખન્ધધાતુઆયતનાદીસુ કથિયમાનેસુ તે ધમ્મે ખિપ્પં જાનાતીતિ અત્થો. ઇમસ્મિં સુત્તે સમથવિપસ્સના કથિતા. પુગ્ગલજ્ઝાસયેન પન દેસનાવિલાસેન ચેતં મત્થકતો પટ્ઠાય હેટ્ઠા ઓતરન્તં કથિતન્તિ.

૩. સંખિત્તસુત્તવણ્ણના

૬૩. તતિયે **એવમેવા**તિ નિક્કારણેનેવ. યથા વા અયં યાચતિ, એવમેવ. **મોઘપુરિસા**તિ મૂળ્હપુરિસા તુચ્છપુરિસા. **અજ્ઝેસન્તી**તિ યાચન્તિ. **અનુબન્ધિતબ્બ**ન્તિ ઇરિયાપથાનુગમનેન અનુબન્ધિતબ્બં મં ન વિજહિતબ્બં મઞ્ઞન્તિ. આજાનનત્થં અપસાદેન્તો એવમાહ. એસ કિર ભિક્ખુ ઓવાદે દિન્નેપિ પમાદમેવ અનુયુઞ્જતિ, ધમ્મં સુત્વા તત્થેવ વસતિ, સમણધમ્મં કાતું ન ઇચ્છતિ. તસ્મા ભગવા એવં અપસાદેત્વા પુન યસ્મા સો અરહત્તસ્સ ઉપનિસ્સયસમ્પન્નો , તસ્મા તં ઓવદન્તો **તસ્માતિહ તે ભિક્ખુ એવં સિક્ખિતબ્બ**ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **અજ્ઝત્તં મે ચિત્તં ઠિતં ભવિસ્સતિ સુસણ્ઠિતં, ન ચ ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સન્તી**તિ ઇમિના તાવસ્સ ઓવાદેન નિયકજ્ઝત્તવસેન ચિત્તેકગ્ગતામત્તો મૂલસમાધિ વુત્તો.

તતો ‘‘એત્તકેનેવ સન્તુટ્ઠિં અનાપજ્જિત્વા એવં સો સમાધિ વડ્ઢેતબ્બો’’તિ દસ્સેતું **યતો ખો તે ભિક્ખુ અજ્ઝત્તં ચિત્તં ઠિતં હોતિ સુસણ્ઠિતં, ન ચ ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ, તતો તે ભિક્ખુ એવં સિક્ખિતબ્બં ‘‘મેત્તા મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા ભવિસ્સતિ…પે॰… સુસમારદ્ધા’’**તિ એવમસ્સ મેત્તાવસેન ભાવનં વડ્ઢેત્વા પુન **યતો ખો તે ભિક્ખુ અયં સમાધિ એવં ભાવિતો હોતિ બહુલીકતો, તતો ત્વં ભિક્ખુ ઇમં સમાધિં સવિતક્કસવિચારમ્પિ ભાવેય્યાસી**તિઆદિ વુત્તં. તસ્સત્થો – યદા તે ભિક્ખુ અયં મૂલસમાધિ એવં મેત્તાવસેન ભાવિતો હોતિ, તદા ત્વં તાવતકેનપિ તુટ્ઠિં અનાપજ્જિત્વાવ ઇમં મૂલસમાધિં અઞ્ઞેસુપિ આરમ્મણેસુ ચતુક્કપઞ્ચકજ્ઝાનાનિ પાપયમાનો ‘‘સવિતક્કસવિચારમ્પી’’તિઆદિના નયેન ભાવેય્યાસીતિ.

એવં વત્વા ચ પન અવસેસબ્રહ્મવિહારપુબ્બઙ્ગમમ્પિસ્સ અઞ્ઞેસુ આરમ્મણેસુ ચતુક્કપઞ્ચકજ્ઝાનભાવનં કરેય્યાસીતિ દસ્સેન્તો **યતો ખો તે ભિક્ખુ અયં સમાધિ એવં ભાવિતો હોતિ સુભાવિતો, તતો તે ભિક્ખુ એવં સિક્ખિતબ્બં ‘‘કરુણા મે ચેતોવિમુત્તી’’**તિઆદિમાહ. એવં મેત્તાપુબ્બઙ્ગમં ચતુક્કપઞ્ચકજ્ઝાનભાવનં દસ્સેત્વા પુન કાયાનુપસ્સનાદિપુબ્બઙ્ગમં દસ્સેતું **યતો ખો તે ભિક્ખુ અયં સમાધિ એવં ભાવિતો હોતિ સુભાવિતો, તતો તે ભિક્ખુ એવં સિક્ખિતબ્બં ‘‘કાયે કાયાનુપસ્સી’’**તિઆદિં વત્વા **યતો ખો તે ભિક્ખુ અયં સમાધિ એવં ભાવિતો હોતિ**

સુભાવિતો, તતો ત્વં ભિક્ખુ યેન યેનેવ ગઙ્ઘસીતિઆદિમાહ. તત્થ **ગઙ્ઘસી**તિ ગમિસ્સસિ. **ફાસુંયેવા**તિ ઇમિના અરહત્તં દસ્સેતિ. અરહત્તપ્પત્તો હિ સબ્બિરિયાપથેસુ ફાસુ વિહરતિ નામ.

૪. ગયાસીસસુત્તવણ્ણના

૬૪. ચતુત્થે **એતદવોચા**તિ અત્તનો પધાનભૂમિયં ઉપ્પન્નં વિતક્કં ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ આરોચેતું – ''પુબ્બાહં, ભિક્ખવે''તિઆદિવચનં અવોચ. **ઓભાસ**ન્તિ દિબ્બચક્ખુઞાણોભાસં. **ઞાણદસ્સન**ન્તિ દિબ્બચક્ખુભૂતં ઞાણસઙ્ખાતં દસ્સનં. **સન્નિવુત્થપુબ્બ**ન્તિ એકતો વસિતપુબ્બં. ઇમસ્મિં પન સુત્તે દિબ્બચક્ખુઞાણં, ઇદ્ધિવિધઞાણં, ચેતોપરિયઞાણં, યથાકમ્મુપગઞાણં, અનાગતંસઞાણં, પચ્ચુપ્પન્નંસઞાણં, અતીતંસઞાણં, પુબ્બેનિવાસઞાણન્તિ ઇમાનિ તાવ અટ્ઠ ઞાણાનિ પાળિયંયેવ આગતાનિ, તેહિ પન સદ્ધિં વિપસ્સનાઞાણાનિ ચત્તારિ મગ્ગઞાણાનિ, ચત્તારિ ફલઞાણાનિ, ચત્તારિ પચ્ચવેક્ખણઞાણાનિ, ચત્તારિ પટિસમ્ભિદાઞાણાનિ છ અસાધારણઞાણાનીતિ એતાનિ ઞાણાનિ સમોધાનેત્વા કથેન્તેન એવં ઇદં સુત્તં કથિતં નામ હોતિ.

૫. અભિભાયતનસુત્તવણ્ણના

૬૫. પઞ્ચમે **અભિભાયતનાની**તિ અભિભવનકારણાનિ. કિં અભિભવન્તિ? પચ્ચનીકધમ્મેપિ આરમ્મણાનિપિ. તાનિ હિ પટિપક્ખભાવેન પચ્ચનીકધમ્મે અભિભવન્તિ, પુગ્ગલસ્સ ઞાણુત્તરિયતાય આરમ્મણાનિ. **અજ્ઝત્તં રૂપસઞ્ઞી**તિઆદીસુ પન અજ્ઝત્તરૂપે પરિકમ્મવસેન અજ્ઝત્તં રૂપસઞ્ઞી નામ હોતિ. અજ્ઝત્તઞ્હિ નીલપરિકમ્મં કરોન્તો કેસે વા પિત્તે વા અક્ખિતારકાય વા કરોતિ. પીતપરિકમ્મં કરોન્તો મેદે વા છવિયા વા હત્થતલપાદતલેસુ વા અક્ખીનં પીતટ્ઠાને વા કરોતિ. લોહિતપરિકમ્મં કરોન્તો મંસે વા લોહિતે વા જિવ્હાય વા અક્ખીનં રત્તટ્ઠાને વા કરોતિ. ઓદાતપરિકમ્મં કરોન્તો અટ્ઠિમ્હિ વા દન્તે વા નખે વા અક્ખીનં સેતટ્ઠાને વા કરોતિ. તં પન સુનીલકં સુપીતકં સુલોહિતકં સુઓદાતં ન હોતિ, અવિસુદ્ધમેવ હોતિ.

એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતીતિ યસ્સેવં પરિકમ્મં અજ્ઝત્તં ઉપ્પન્નં હોતિ, નિમિત્તં પન બહિદ્ધા, સો એવં અજ્ઝત્તં પરિકમ્મસ્સ બહિદ્ધા ચ અપ્પનાય વસેન ''અજ્ઝત્તં રૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતી''તિ વુચ્ચતિ. **પરિત્તાની**તિ અવડ્ઢિતાનિ. **સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાની**તિ સુવણ્ણાનિ વા હોન્તુ દુબ્બણ્ણાનિ વા, પરિત્તવસેનેવ ઇદં અભિભાયતનં વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં. **તાનિ અભિભુય્યા**તિ યથા નામ સમ્પન્નગ્ગહણિકો કટચ્છુમત્તં ભત્તં લભિત્વા ''કિં એત્થ ભુઞ્જિતબ્બં અત્થી''તિ સંકડ્ઢિત્વા એકકબળમેવ કરોતિ, એવમેવ ઞાણુત્તરિકો પુગ્ગલો વિસદઞાણો ''કિમેત્થ પરિત્તકે આરમ્મણે સમાપજ્જિતબ્બં અત્થિ, નાયં મમ ભારો''તિ તાનિ રૂપાનિ અભિભવિત્વા સમાપજ્જતિ, સહ નિમિત્તુપ્પાદેનેવેત્થ અપ્પનં પાપેતીતિ અત્થો. **જાનામિ પસ્સામી**તિ ઇમિના પનસ્સ આભોગો કથિતો. સો ચ ખો સમાપત્તિતો વુટ્ઠિતસ્સ, ન અન્તોસમાપત્તિયં. **એવંસઞ્ઞી હોતી**તિ આભોગસઞ્ઞાયપિ ઞાનસઞ્ઞાયપિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. અભિભવનસઞ્ઞા હિસ્સ અન્તોસમાપત્તિયમ્પિ અત્થિ, આભોગસઞ્ઞા પન સમાપત્તિતો વુટ્ઠિતસ્સેવ.

અપ્પમાણાનીતિ વડ્ઢિતપ્પમાણાનિ, મહન્તાનીતિ અત્થો. **અભિભુય્યા**તિ એત્થ ચ પન યથા મહગ્ઘસો પુરિસો એકં ભત્તવડ્ઢિતકં લભિત્વા ''અઞ્ઞાપિ હોતુ, અઞ્ઞાપિ હોતુ, કિં એસા મય્હં કરિસ્સતી''તિ ન તં મહન્તતો પસ્સતિ, એવમેવ ઞાણુત્તરો પુગ્ગલો વિસદઞાણો ''કિં એત્થ સમાપજ્જિતબ્બં, નયિદં અપ્પમાણં, ન મય્હં ચિત્તેકગ્ગતાકરણે ભારો અત્થી''તિ અભિભવિત્વા સમાપજ્જતિ, સહ નિમિત્તુપ્પાદનેવેત્થ અપ્પનં પાપેતીતિ અત્થો.

અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞીતિ અલાભિતાય વા અનત્થિકતાય વા અજ્ઝત્તરૂપે પરિકમ્મસઞ્ઞાવિરહિતો.

એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતીતિ યસ્સ પરિકમ્મમ્પિ નિમિત્તમ્પિ બહિદ્ધા ઉપ્પન્નં, સો એવં બહિદ્ધા પરિકમ્મસ્સ ચેવ અપ્પનાય ચ વસેન ‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતી’’તિ વુચ્ચતિ. સેસમેત્થ ચતુત્થાભિભાયતને ચ વુત્તનયમેવ. ઇમેસુ પન ચતૂસુ પરિત્તં વિતક્કચરિતવસેન આગતં, અપ્પમાણં મોહચરિતવસેન, સુવણ્ણં દોસચરિતવસેન, દુબ્બણ્ણં રાગચરિતવસેન. એતેસઞ્હિ એતાનિ સપ્પાયાનિ. સા ચ નેસં સપ્પાયતા વિસુદ્ધિમગ્ગે (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૪૩) ચરિયનિદ્દેસે વુત્તા.

પઞ્ચમઅભિભાયતનાદીસુ **નીલાની**તિ સબ્બસઙ્ગાહિકવસેન વુત્તં. **નીલવણ્ણાની**તિ વણ્ણવસેન. **નીલનિદસ્સનાની**તિ નિદસ્સનવસેન. અપઞ્ઞાયમાનવિવરાનિ અસમ્ભિન્નવણ્ણાનિ એકનીલાનેવ હુત્વા દિસ્સન્તીતિ વુત્તં હોતિ. **નીલનિભાસાની**તિ ઇદં પન ઓભાસવસેન વુત્તં, નીલોભાસાનિ નીલપ્પભાયુત્તાનીતિ અત્થો. એતેન નેસં સુવિસુદ્ધતં દસ્સેતિ. વિસુદ્ધવણ્ણવસેનેવ હિ ઇમાનિ અભિભાયતનાનિ વુત્તાનિ. ‘‘નીલકસિણં ઉગ્ગણ્હન્તો નીલસ્મિં નિમિત્તં ગણ્હાતિ પુપ્ફસ્મિં વા વત્થસ્મિં વા વણ્ણધાતુયા વા’’તિઆદિકં પનેત્થ કસિણકરણઞ્ચ પરિકમ્મઞ્ચ અપ્પનાવિધાનઞ્ચ સબ્બં વિસુદ્ધિમગ્ગે (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૫૫) વિત્થારતો વુત્તમેવાતિ.

૬. વિમોક્ખસુત્તવણ્ણના

૬૬. **વિમોક્ખા**તિ કેનટ્ઠેન વિમોક્ખા? અધિમુચ્ચનટ્ઠેન. કો પનાયં અધિમુચ્ચનટ્ઠો નામ? પચ્ચનીકધમ્મેહિ ચ સુટ્ઠુ મુચ્ચનટ્ઠો, આરમ્મણે ચ અભિરતિવસેન સુટ્ઠુ મુચ્ચનટ્ઠો, પિતુઅઙ્કે વિસ્સટ્ઠઙ્ગપચ્ચઙ્ગસ્સ દારકસ્સ સયનં વિય અનિગ્ગહિતભાવેન નિરાસઙ્કતાય આરમ્મણે પવત્તીતિ વુત્તં હોતિ. અયં પનત્થો પચ્છિમે વિમોક્ખે નત્થિ, પુરિમેસુ વિમોક્ખેસુ અત્થિ.

રૂપી રૂપાનિ પસ્સતીતિ એત્થ અજ્ઝત્તં કેસાદીસુ નીલકસિણાદિવસેન ઉપ્પાદિતં રૂપજ્ઝાનં રૂપં, તદસ્સત્થીતિ રૂપી. બહિદ્ધાપિ નીલકસિણાદીનિ રૂપાનિ ઝાનચક્ખુના પસ્સતિ. ઇમિના અજ્ઝત્તબહિદ્ધવત્થુકેસુ કસિણેસુ ઉપ્પાદિતજ્ઝાનસ્સ પુગ્ગલસ્સ ચત્તારિ રૂપાવચરજ્ઝાનાનિ દસ્સિતાનિ. **અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી**તિ અજ્ઝત્તં ન રૂપસઞ્ઞી, અત્તનો કેસાદીસુ અનુપ્પાદિતરૂપાવચરજ્ઝાનોતિ અત્થો. ઇમિના બહિદ્ધા પરિકમ્મં કત્વા બહિદ્ધાવ ઉપ્પાદિતજ્ઝાનસ્સ રૂપાવચરજ્ઝાનાનિ દસ્સિતાનિ.

સુભન્તેવ અધિમુત્તો હોતીતિ ઇમિના સુવિસુદ્ધેસુ નીલાદીસુ વણ્ણકસિણેસુ ઝાનાનિ દસ્સિતાનિ. તત્થ કિઞ્ચાપિ અન્તોઅપ્પનાય ‘‘સુભ’’ન્તિ આભોગો નત્થિ, યો પન સુવિસુદ્ધં સુભં કસિણં આરમ્મણં કત્વા વિહરતિ, સો યસ્મા ‘‘સુભન્તિ અધિમુત્તો હોતી’’તિ વત્તબ્બતં આપજ્જતિ, તસ્મા એવં દેસના કતા. પટિસમ્ભિદામગ્ગે પન –

> ‘‘કથં સુભન્તેવ અધિમુત્તો હોતીતિ વિમોક્ખો? ઇધ ભિક્ખુ મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં …પે॰… વિહરતિ. મેત્તાય ભાવિતત્તા સત્તા અપ્પટિકૂલા હોન્તિ. કરુણાસહગતેન…પે॰… મુદિતાસહગતેન …પે॰… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં…પે॰… વિહરતિ. ઉપેક્ખાય ભાવિતત્તા સત્તા અપ્પટિકૂલા હોન્તિ. એવં સુભન્તેવ અધિમુત્તો હોતીતિ વિમોક્ખો’’તિ (પટિ॰ મ॰ ૧.૨૧૨) વુત્તં.

સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનન્તિઆદીસુ યં વત્તબ્બં, તં વિસુદ્ધિમગ્ગે (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૨૭૬-૨૭૭) વુત્તમેવ. **અયં અટ્ઠમો વિમોક્ખો**તિ અયં ચતુન્નં ખન્ધાનં સબ્બસો વિસ્સટ્ઠત્તા વિમુત્તત્તા અટ્ઠમો ઉત્તમો વિમોક્ખો નામ.

૭-૮. અનરિયવોહારસુત્તવણ્ણના

૬૭-૬૮. સત્તમે **અનરિયવોહારા**તિ ન અરિયકથા સદોસકથા. યાહિ ચેતનાહિ તે વોહારે વોહરન્તિ, તાસં એતં નામં. અટ્ઠમે વુત્તપટિપક્ખનયેન અત્થો વેદિતબ્બો.

૯. પરિસાસુત્તવણ્ણના

૬૯. નવમે **ખત્તિયપરિસા**તિ ખત્તિયાનં પરિસાનં સન્નિપાતો સમાગમો. એસ નયો સબ્બત્થ. **અનેકસતં ખત્તિયપરિસ**ન્તિ બિમ્બિસારસમાગમ-ઞાતિસમાગમ-લિચ્છવિસમાગમાદિસદિસં, અઞ્ઞેસુ ચક્કવાળેસુપિ લબ્ભતેવ. **સલ્લપિતપુબ્બ**ન્તિ આલાપસલ્લાપો કતપુબ્બો. **સાકચ્છા**તિ ધમ્મસાકચ્છાપિ સમાપજ્જિતપુબ્બા. **યાદિસકો તેસં વણ્ણો**તિ તે ઓદાતાપિ હોન્તિ કાળાપિ મઙ્ગુરચ્છવીપિ, સત્થા સુવણ્ણવણ્ણો. ઇદં પન સણ્ઠાનં પટિચ્ચ કથિતં. સણ્ઠાનમ્પિ ચ કેવલં તેસં પઞ્ઞાયતિયેવ. ન પન ભગવા મિલક્ખસદિસો હોતિ, નાપિ આમુત્તમણિકુણ્ડલો, બુદ્ધવેસેનેવ નિસીદતિ. તેપિ અત્તનો સમાનસણ્ઠાનમેવ પસ્સન્તિ. **યાદિસકો તેસં સરો**તિ તે છિન્નસ્સરાપિ હોન્તિ ગગ્ગસ્સરાપિ કાકસ્સરાપિ, સત્થા બ્રહ્મસ્સરોવ. ઇદં પન ભાસન્તરં સન્ધાય કથિતં. સચેપિ હિ સત્થા રાજાસને નિસિન્નો કથેતિ, ''અજ્જ રાજા મધુરેન કથેતી''તિ નેસં હોતિ. કથેત્વા પક્કન્તે પન ભગવતિ પુન રાજાનં આગતં દિસ્વા ''કો નુ ખો અય''ન્તિ વીમંસા ઉપ્પજ્જતિ. તત્થ **કો નુ ખો અય**ન્તિ ''ઇમસ્મિં ઠાને ઇદાનેવ માગધભાસાય સીહળભાસાય મધુરેન આકારેન કથેન્તો કો નુ ખો અયં અન્તરહિતો, કિં દેવો ઉદાહુ મનુસ્સો''તિ એવં વીમંસન્તાપિ ન જાનન્તીતિ અત્થો. કિમત્થં પનેવં અજાનન્તાનં ધમ્મં દેસેતીતિ? વાસનત્થાય. એવં સુતોપિ હિ ધમ્મો અનાગતે પચ્ચયો હોતીતિ અનાગતં પટિચ્ચ દેસેતિ. **અનેકસતં બ્રાહ્મણપરિસ**ન્તિઆદિનં સોણદણ્ડસમાગમાદિવસેન ચેવ અઞ્ઞચક્કવાળવસેન ચ સમ્ભવો વેદિતબ્બો.

૧૦. ભૂમિચાલસુત્તવણ્ણના

૭૦. દસમે **નિસીદન**ન્તિ ઇધ ચમ્મખણ્ડં અધિપ્પેતં. **ઉદેનં ચેતિય**ન્તિ ઉદેનયક્ખસ્સ વસનટ્ઠાને કતવિહારો વુચ્ચતિ. **ગોતમકા**દીસુપિ એસેવ નયો. **ભાવિતા**તિ વડ્ઢિતા. **બહુલીકતા**તિ પુનપ્પુનં કતા. **યાનીકતા**તિ યુત્તયાનં વિય કતા. **વત્થુકતા**તિ પતિટ્ઠાનટ્ઠેન વત્થુ વિય કતા. **અનુટ્ઠિતા**તિ અધિટ્ઠિતા. **પરિચિતા**તિ સમન્તતો ચિતા સુવડ્ઢિતા. **સુસમારદ્ધા**તિ સુટ્ઠુ સમારદ્ધા.

ઇતિ અનિયમેન કથેત્વા પુન નિયમેત્વા દસ્સેન્તો **તથાગતસ્સ ખો**તિઆદિમાહ. એત્થ **કપ્પ**ન્તિ આયુકપ્પં. તસ્મિં તસ્મિં કાલે યં મનુસ્સાનં આયુપ્પમાણં, તં પરિપુણ્ણં કરોન્તો તિટ્ઠેય્ય. **કપ્પાવસેસં વા**તિ ''અપ્પં વા ભિય્યો''તિ વુત્તવસ્સસતતો અતિરેકં વા. મહાસીવત્થેરો પનાહ – ''બુદ્ધાનં અટ્ઠાને ગજ્જિતં નામ નત્થિ, પુનપ્પુનં સમાપજ્જિત્વા મરણન્તિકવેદનં વિક્ખમ્ભેન્તો ભદ્દકપ્પમેવ તિટ્ઠેય્ય. કસ્મા પન ન ઠિતોતિ? ઉપાદિન્નકસરીરં નામ ખણ્ડિચ્ચાદીહિ અભિભુય્યતિ, બુદ્ધા ચ ખણ્ડિચ્ચાદિભાવં અપ્પત્વા પઞ્ચમે આયુકોટ્ઠાસે બહુજનસ્સ પિયમનાપકાલેયેવ પરિનિબ્બાયન્તિ. બુદ્ધાનુબુદ્ધેસુ ચ મહાસાવકેસુ પરિનિબ્બુતેસુ એકકેનેવ ખાણુકેન વિય

ઠાતબ્બં હોતિ દહરસામણેરપરિવારેન વા, તતો ‘અહો બુદ્ધાનં પરિસા’તિ હીળેતબ્બતં આપજ્જેય્ય. તસ્મા ન ઠિતો’’તિ. એવં વુત્તેપિ યો પન વુચ્ચતિ ‘‘આયુકપ્પો’’તિ, ઇદમેવ અટ્ઠકથાય નિયામિતં.

યથા તં મારેન પરિયુટ્ઠિતચિત્તોતિ એત્થ તન્તિ નિપાતમત્તં, યથા મારેન પરિયુટ્ઠિતચિત્તો અજ્ઝોત્થટચિત્તો અઞ્ઞોપિ કોચિ પુથુજ્જનો પટિવિજ્ઝિતું ન સક્કુણેય્ય, એવમેવ નાસક્ખિ પટિવિજ્ઝિતુન્તિ અત્થો. મારો હિ યસ્સ સબ્બેન સબ્બં દ્વાદસ વિપલ્લાસા અપ્પહીના, તસ્સ ચિત્તં પરિયુટ્ઠાતિ. થેરસ્સ ચ ચત્તારો વિપલ્લાસા અપ્પહીના, તેનસ્સ મારો ચિત્તં પરિયુટ્ઠાસિ. સો પન ચિત્તપરિયુટ્ઠાનં કરોન્તો કિં કરોતીતિ? ભેરવં રૂપારમ્મણં વા દસ્સેતિ, સદ્દારમ્મણં વા સાવેતિ. તતો સત્તા તં દિસ્વા વા સુત્વા વા સતિં વિસ્સજ્જેત્વા વિવટમુખા હોન્તિ, તેસં મુખેન હત્થં પવેસેત્વા હદયં મદ્દતિ, તતો વિસઞ્ઞાવ હુત્વા તિટ્ઠન્તિ. થેરસ્સ પનેસ મુખે હત્થં પવેસેતું કિં સક્ખિસ્સતિ, ભેરવારમ્મણં પન દસ્સેસિ. તં દિસ્વા થેરો નિમિત્તોભાસં નપ્પટિવિજ્ઝિ. ભગવા જાનન્તોયેવ કિમત્થં યાવ તતિયં આમન્તેસીતિ? પરતો ‘‘તિટ્ઠતુ, ભન્તે ભગવા’’તિ યાચિતે ‘‘તુય્હેવેતં દુક્કટં, તુય્હેવેતં અપરદ્ધ’’ન્તિ દોસારોપનેન સો કતનુકરણત્થં.

મારો પાપિમાતિ એત્થ સત્તે અનત્થે નિયોજેન્તો મારેતીતિ **મારો**. **પાપિમા**તિ તસ્સેવ વેવચનં . સો હિ પાપધમ્મસમન્નાગતત્તા ‘‘પાપિમા’’તિ વુચ્ચતિ. કણ્હો, અન્તકો, નમુચિ, પમત્તબન્ધૂતિપિ તસ્સેવ નામાનિ. **ભાસિતા ખો પનેસા**તિ અયઞ્હિ ભગવતો સમ્બોધિપત્તિયા અટ્ઠમે સત્તાહે બોધિમણ્ડેયેવ આગન્ત્વા ‘‘ભગવા યદત્થં તુમ્હેહિ પારમિયો પૂરિતા, સો વો અત્થો અનુપ્પત્તો, પટિવિદ્ધં સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં, કિં તે લોકવિચારણેના’’તિ વત્વા યથા અજ્જ, એવમેવ ‘‘પરિનિબ્બાતુ દાનિ, ભન્તે ભગવા’’તિ યાચિ. ભગવા ચસ્સ ‘‘ન તાવાહ’’ન્તિઆદીનિ વત્વા પટિક્ખિપિ. તં સન્ધાય – ‘‘ભાસિતા ખો પનેસા, ભન્તે’’તિઆદિમાહ.

તત્થ **વિયત્તા**તિ મગ્ગવસેન બ્યત્તા, તથેવ **વિનીતા**, તથા **વિસારદા**. **બહુસ્સુતા**તિ તેપિટકવસેન બહુ સુતં એતેસન્તિ **બહુસ્સુતા**. તમેવ ધમ્મં ધારેન્તીતિ **ધમ્મધરા**. અથ વા પરિયત્તિબહુસ્સુતા ચેવ પટિવેધબહુસ્સુતા ચ. પરિયત્તિપટિવેધધમ્માનંયેવ ધારણતો ધમ્મધરાતિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. **ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના**તિ અરિયધમ્મસ્સ અનુધમ્મભૂતં વિપસ્સનાધમ્મં પટિપન્ના. **સામીચિપ્પટિપન્ના**તિ અનુચ્છવિકપટિપદં પટિપન્ના. **અનુધમ્મચારિનો**તિ અનુધમ્મં ચરણસીલા. **સકં આચરિયક**ન્તિ અત્તનો આચરિયવાદં. **આચિક્ખિસ્સન્તી**તિઆદીનિ સબ્બાનિ અઞ્ઞમઞ્ઞવેવચનાનિ. **સહધમ્મેના**તિ સહેતુકેન સકારણેન વચનેન. **સપ્પાટિહારિય**ન્તિ યાવ નિય્યાનિકં કત્વા ધમ્મં દેસેસ્સન્તિ.

બ્રહ્મચરિયન્તિ સિક્ખાત્તયસઙ્ગહિતં સકલં સાસનબ્રહ્મચરિયં. **ઇદ્ધ**ન્તિ સમિદ્ધં ઝાનસ્સાદવસેન. **ફીત**ન્તિ વુદ્ધિપત્તં સબ્બપાલિફુલ્લં વિય અભિઞ્ઞાસમ્પત્તિવસેન. **વિત્થારિક**ન્તિ વિત્થતં તસ્મિં તસ્મિં દિસાભાગે પતિટ્ઠિતવસેન. **બાહુજઞ્ઞ**ન્તિ બહૂહિ ઞાતં પટિવિદ્ધં મહાજનાભિસમયવસેન. **પુથુભૂત**ન્તિ સબ્બાકારેન પુથુલભાવપ્પત્તં. કથં? **યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિત**ન્તિ, યત્તકા વિઞ્ઞુજાતિકા દેવા ચેવ મનુસ્સા ચ અત્થિ, સબ્બેહિ સુટ્ઠુ પકાસિતન્તિ અત્થો. **અપ્પોસ્સુક્કો**તિ નિરાલયો. ત્વઞ્હિ પાપિમ અટ્ઠમસત્તાહતો પટ્ઠાય ‘‘પરિનિબ્બાતુ દાનિ, ભન્તે ભગવા, પરિનિબ્બાતુ સુગતો’’તિ વિરવન્તો આહિણ્ડિત્થ. અજ્જ દાનિ પટ્ઠાય વિગતુસ્સાહો હોહિ, મા મય્હં પરિનિબ્બાનત્થં વાયામં કરોહીતિ વદતિ.

સતો સમ્પજાનો આયુસઙ્ખારં ઓસ્સજ્જીતિ સતિં સૂપટ્ઠિતં કત્વા ઞાણેન પરિચ્છિન્દિત્વા આયુસઙ્ખારં વિસ્સજ્જિ પજહિ. તત્થ ન ભગવા હત્થેન લેડ્ડું વિય આયુસઙ્ખારં ઓસ્સજિ, તેમાસમત્તમેવ પન ફલસમાપત્તિં સમાપજ્જિત્વા તતો પરં ન સમાપજ્જિસ્સામીતિ ચિત્તં ઉપ્પાદેસિ. તં સન્ધાય વુત્તં ''ઓસ્સજી''તિ. ઉસ્સજીતિપિ પાઠો. **મહાભૂમિચાલો**તિ મહન્તો પથવીકમ્પો. તદા કિર દસસહસ્સી લોકધાતુ કમ્પિત્થ. **ભિંસનકો**તિ ભયજનકો. **દેવદુન્દુભિયો ચ ફલિંસૂ**તિ દેવભેરિયો ફલિંસુ, દેવો સુક્ખગજ્જિતં ગજ્જિ, અકાલવિજ્જુલતા નિચ્છરિંસુ, ખણિકવસ્સં વસ્સીતિ વુત્તં હોતિ.

ઉદાનં ઉદાનેસીતિ કસ્મા ઉદાનેસિ? કોચિ નામ વદેય્ય ''ભગવા પચ્છતો પચ્છતો અનુબન્ધિત્વા 'પરિનિબ્બાતુ, ભન્તે'તિ ઉપદ્દુતો ભયેન આયુસઙ્ખારં વિસ્સજ્જેસી''તિ, તસ્સોકાસો મા હોતુ, ભીતસ્સ હિ ઉદાનં નામ નત્થીતિ પીતિવેગવિસ્સટ્ઠં ઉદાનં ઉદાનેસિ.

તત્થ સબ્બેસં સોણસિઙ્ગાલાદીનમ્પિ પચ્ચક્ખભાવતો તુલિતં પરિચ્છિન્નન્તિ **તુલં**. કિં તં? કામાવચરકમ્મં. ન તુલં, ન વા તુલં સદિસમસ્સ અઞ્ઞં લોકિયં કમ્મં અત્થીતિ **અતુલં**. કિં તં? મહગ્ગતકમ્મં. અથ વા કામાવચરં રૂપાવચરં તુલં, અરૂપાવચરં અતુલં. અપ્પવિપાકં વા તુલં, બહુવિપાકં અતુલં. **સમ્ભવ**ન્તિ સમ્ભવહેતુભૂતં, રાસિકારકં પિણ્ડકારકન્તિ અત્થો. **ભવસઙ્ખાર**ન્તિ પુનબ્ભવસઙ્ખારણકં. **અવસ્સજી**તિ વિસ્સજ્જેસિ. **મુની**તિ બુદ્ધમુનિ. **અજ્ઝત્તરતો**તિ નિયકજ્ઝત્તરતો. **સમાહિતો**તિ ઉપચારપ્પનાસમાધિવસેન સમાહિતો. **અભિન્દિ કવચમિવા**તિ કવચં વિય અભિન્દિ. **અત્તસમ્ભવ**ન્તિ અત્તનિ સઞ્જાતં કિલેસં. ઇદં વુત્તં હોતિ – સવિપાકટ્ઠેન સમ્ભવં, ભવાભિસઙ્ખરણટ્ઠેન ભવસઙ્ખારન્તિ ચ લદ્ધનામં તુલાતુલસઙ્ખાતં લોકિયકમ્મઞ્ચ ઓસ્સજિ, સઙ્ગામસીસે મહાયોધો કવચં વિય અત્તસમ્ભવં કિલેસઞ્ચ અજ્ઝત્તરતો હુત્વા સમાહિતો હુત્વા અભિન્દીતિ.

અથ વા **તુલ**ન્તિ તુલેન્તો તીરેન્તો. **અતુલઞ્ચ સમ્ભવ**ન્તિ નિબ્બાનઞ્ચેવ સમ્ભવઞ્ચ. **ભવસઙ્ખાર**ન્તિ ભવગામિકમ્મં. **અવસ્સજિ મુની**તિ ''પઞ્ચક્ખન્ધા અનિચ્ચા, પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો નિબ્બાનં નિચ્ચ''ન્તિઆદિના (પટિ॰ મ॰ ૩.૩૭-૩૮) નયેન તુલયન્તો બુદ્ધમુનિ ભવે આદીનવં, નિબ્બાને ચ આનિસંસં દિસ્વા તં ખન્ધાનં મૂલભૂતં ભવસઙ્ખારં કમ્મં ''કમ્મક્ખયાય સંવત્તતી''તિ (મ॰ નિ॰ ૨.૮૧; અ॰ નિ॰ ૪.૨૩૨-૨૩૩) એવં વુત્તેન કમ્મક્ખયકરેન અરિયમગ્ગેન અવસ્સજિ. કથં? **અજ્ઝત્તરતો સમાહિતો, અભિન્દિ કવચમિવત્તસમ્ભવં**. સો હિ વિપસ્સનાવસેન અજ્ઝત્તરતો, સમથવસેન સમાહિતોતિ એવં પુબ્બભાગતો પટ્ઠાય સમથવિપસ્સનાબલેન કવચમિવ અત્તભાવં પરિયોનન્ધિત્વા ઠિતં, અત્તનિ સમ્ભવત્તા ''અત્તસમ્ભવ''ન્તિ લદ્ધનામં સબ્બકિલેસજાલં અભિન્દિ. કિલેસાભાવેન ચ કતં કમ્મં અપ્પટિસન્ધિકત્તા અવસ્સટ્ઠં નામ હોતીતિ એવં કિલેસપ્પહાનેન કમ્મં પજહિ. પહીનકિલેસસ્સ ચ ભયં નામ નત્થિ, તસ્મા અભીતોવ આયુસઙ્ખારં ઓસ્સજ્જિ, અભીતભાવઞાપનત્થઞ્ચ ઉદાનં ઉદાનેસીતિ વેદિતબ્બો.

યં મહાવાતાતિ યેન સમયેન યસ્મિં વા સમયે મહાવાતા. **વાયન્તી**તિ ઉપક્ખેપકવાતા નામ ઉટ્ઠહન્તિ, તે વાયન્તા સટ્ઠિસહસ્સાધિકનવયોજનસતસહસ્સબહલં ઉદકસન્ધારકવાતં ઉપચ્છિન્દન્તિ, તતો આકાસે ઉદકં ભસ્સતિ, તસ્મિં ભસ્સન્તે પથવી ભસ્સતિ, પુન વાતો અત્તનો બલેન અન્તોધમ્મકરણે વિય ઉદકં આબન્ધિત્વા ગણ્હાતિ, તતો ઉદકં ઉગ્ગચ્છતિ, તસ્મિં ઉગ્ગચ્છન્તે પથવી ઉગ્ગચ્છતિ. એવં ઉદકં કમ્પિતં પથવિં કમ્પેતિ. એતઞ્ચ કમ્પનં યાવજ્જકાલાપિ હોતિયેવ, બહુભાવેન પન ઓગચ્છનુગ્ગચ્છનં ન પઞ્ઞાયતિ.

મહિદ્ધિકા મહાનુભાવાતિ ઇજ્ઝનસ્સ મહન્તતાય મહિદ્ધિકા, અનુભવિતબ્બસ્સ મહન્તતાય મહાનુભાવા. **પરિત્તાતિ** દુબ્બલા. **અપ્પમાણાતિ** બલવા. **સો ઇમં પથવિં કમ્પેતીતિ** સો ઇદ્ધિં નિબ્બત્તેત્વા સંવેજેન્તો મહામોગ્ગલ્લાનો વિય, વીમંસન્તો વા મહાનાગત્થેરસ્સ ભાગિનેય્યો સઙ્ઘરક્ખિતસામણેરો વિય પથવિં કમ્પેતિ. **સઙ્કમ્પેતીતિ** સમન્તતો કમ્પેતિ. **સમ્પકમ્પેતીતિ** તસ્સેવ વેવચનં. ઇતિ ઇમેસુ અટ્ઠસુ પથવિકમ્પેસુ પઠમો ધાતુકોપેન, દુતિયો ઇદ્ધાનુભાવેન, તતિયચતુત્થા પુઞ્ઞતેજેન, પઞ્ચમો ઞાણતેજેન, છટ્ઠો સાધુકારદાનવસેન, સત્તમો કારુઞ્ઞસભાવેન, અટ્ઠમો આરોદનેન. માતુકુચ્છિં ઓક્કમન્તે ચ તતો નિક્ખમન્તે ચ મહાસત્તે તસ્સ પુઞ્ઞતેજેન પથવી અકમ્પિત્થ, અભિસમ્બોધિયં ઞાણતેજાભિહતા હુત્વા અકમ્પિત્થ, ધમ્મચક્કપ્પવત્તને સાધુકારભાવસણ્ઠિતા સાધુકારં દદમાના અકમ્પિત્થ, આયુસઙ્ખારઓસ્સજ્જને કારુઞ્ઞસભાવસણ્ઠિતા ચિત્તસઙ્ખોભં અસહમાના અકમ્પિત્થ, પરિનિબ્બાને આરોદનવેગતુન્ના હુત્વા અકમ્પિત્થ. અયં પનત્થો પથવિદેવતાય વસેન વેદિતબ્બો. મહાભૂતપથવિયા પનેતં નત્થિ અચેતનત્તા. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

ભૂમિચાલવગ્ગો સત્તમો.

(૮) ૩. યમકવગ્ગો

૧-૨. સદ્ધાસુત્તદ્વયવણ્ણના

૭૧-૭૨. અટ્ઠમસ્સ પઠમે **નો ચ સીલવાતિ** ન સીલેસુ પરિપૂરકારી. **સમન્તપાસાદિકો**તિ સમન્તતો પસાદજનકો. **સબ્બાકારપરિપૂરો**તિ સબ્બેહિ સમણાકારેહિ સમણધમ્મકોટ્ઠાસેહિ પરિપૂરો. દુતિયે **સન્તા**તિ પચ્ચનીકસન્તતાય સન્તા. **વિમોક્ખા**તિ પચ્ચનીકધમ્મેહિ વિમુત્તત્તા ચ વિમોક્ખા.

૩-૯. મરણસ્સતિસુત્તદ્વયાદિવણ્ણના

૭૩-૭૯. તતિયે **ભાવેથ નો**તિ ભાવેથ નુ. **સાસન**ન્તિ અનુસિટ્ઠિ. **આસવાનં ખયાયા**તિ અરહત્તફલત્થાય. ચતુત્થે **પતિહિતાયા**તિ પટિપન્નાય. **સો મમસ્સ અન્તરાયો**તિ સો મમ જીવિતન્તરાયોપિ, પુથુજ્જનકાલકિરિયં કરોન્તસ્સ સગ્ગન્તરાયોપિ મગ્ગન્તરાયોપિ અસ્સ. **સત્થકા વા મે વાતા**તિ સત્થં વિય અઙ્ગમઙ્ગાનિ કન્તન્તીતિ સત્થકા. પઞ્ચમાદીનિ વુત્તનયાનેવ. નવમે **સંસગ્ગારામતા**તિ પઞ્ચવિધે સંસગ્ગે આરામતા.

૧૦. કુસીતારમ્ભવત્થુસુત્તવણ્ણના

૮૦. દસમે **કુસીતવત્થૂની**તિ કુસીતસ્સ અલસસ્સ વત્થૂનિ પતિટ્ઠા, કોસજ્જકારણાનીતિ અત્થો. **કમ્મં કત્તબ્બં હોતી**તિ ચીવરવિચારણાદિકમ્મં કત્તબ્બં હોતિ. **ન વીરિયં આરભતી**તિ દુવિધમ્પિ વીરિયં નારભતિ. **અપ્પત્તસ્સા**તિ ઝાનવિપસ્સનામગ્ગફલધમ્મસ્સ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા. **અનધિગતસ્સા**તિ તસ્સેવ અનધિગતસ્સ અધિગમત્થાય. **અસચ્છિકતસ્સા**તિ તદેવ અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકરણત્થાય. **ઇદં પઠમ**ન્તિ ઇદં ''હન્દાહં નિપજ્જામી''તિ એવં ઓસીદનં પઠમં કુસીતવત્થુ. ઇમિના નયેન સબ્બત્થ અત્થો વેદિતબ્બો. **માસાચિતકં મઞ્ઞે**તિ એત્થ પન માસાચિતં નામ તિન્તમાસો. યથા તિન્તમાસો ગરુકો હોતિ, એવં ગરુકોતિ અધિપ્પાયો . **ગિલાના વુટ્ઠિતો હોતી**તિ ગિલાનો હુત્વા પચ્છા વુટ્ઠિતો હોતિ. **આરમ્ભવત્થૂની**તિ વીરિયકારણાનિ. તેસમ્પિ ઇમિનાવ નયેન અત્થો વેદિતબ્બો. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

યમકવગ્ગો અટ્ઠમો.

(૯) ૪. સતિવગ્ગો

૧-૨. સતિસમ્પજઞ્ઞસુત્તવણ્ણના

૮૧-૮૨. નવમસ્સ પઠમં હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ. દુતિયે **સદ્ધો**તિ દુવિધાય સદ્ધાય સમન્નાગતો. **નો ચુપસઙ્કમિતા**તિ ન ઉપટ્ઠહતિ. **નો ચ પરિપુચ્છિતા**તિ અત્થાનત્થં કારણાકારણં પરિપુચ્છિતા ન હોતિ. **સમન્નાગતો**તિ સામિઅત્થે પચ્ચત્તં, સમન્નાગતસ્સાતિ વુત્તં હોતિ. **એકન્તપટિભાના તથાગતં ધમ્મદેસના હોતી**તિ તથાગતસ્સ એકન્તપટિભાના ધમ્મદેસના હોતિ, એકન્તેનેવ પટિભાતિ ઉપટ્ઠાતીતિ અત્થો.

૩. મૂલકસુત્તવણ્ણના

૮૩. તતિયે **સબ્બે ધમ્મા**તિ પઞ્ચક્ખન્ધા. **છન્દમૂલકા**તિ અજ્ઝાસયચ્છન્દો કત્તુકમ્યતાછન્દો તં મૂલં એતેસન્તિ છન્દમૂલકા. મનસિકારતો સમ્ભવન્તીતિ **મનસિકારસમ્ભવા**. ફસ્સતો સમુદેન્તિ રાસી ભવન્તીતિ **ફસ્સસમુદયા**. વેદનાય સમોસરન્તીતિ **વેદનાસમોસરણા**. સમાધિ એતેસં પમુખોતિ **સમાધિપ્પમુખા**. જેટ્ઠકટ્ઠેન સતિ અધિપતિ એતેસન્તિ **સતાધિપતેય્યા**, સતિજેટ્ઠકાતિ અત્થો. પઞ્ઞા ઉત્તરા એતેસન્તિ **પઞ્ઞુત્તરા**. વિમુત્તિ એવ સારો એતેસન્તિ **વિમુત્તિસારા**. એત્થ ચ છન્દમૂલકાદયો ચત્તારોપિ લોકિયા કથિતા, સેસા લોકિયલોકુત્તરમિસ્સકાતિ.

૪. ચોરસુત્તવણ્ણના

૮૪. ચતુત્થે **મહાચોરો**તિ રજ્જન્તરે દુબ્ભિતું સમત્થો મહાચોરો. **પરિયાપજ્જતી**તિ પરિયાદાનં ગચ્છતિ. **ન ચિરટ્ઠિતિકો હોતી**તિ અદ્ધાનં પાલેન્તો ઠાતું ન સક્કોતિ. **અપ્પહરન્તસ્સ પહરતી**તિ અત્તનો અવેરિને અપ્પહરન્તે ગુણસમ્પન્ને ચ મહલ્લકે ચ તરુણદારકે ચ અપ્પહરિતબ્બયુત્તકે પહરતિ. **અનવસેસં આદિયતી**તિ નિસ્સેસં ગણ્હાતિ. બ્યત્તચોરાનઞ્હિ ઇદં વત્તં – પરસ્સ દ્વીસુ સાટકેસુ એકો ગહેતબ્બો, એકસ્મિં સન્તે દુબ્બલં દત્વા થિરો ગહેતબ્બો. પુટભત્તતણ્ડુલાદીસુ એકં કોટ્ઠાસં દત્વા એકો ગહેતબ્બોતિ. **અચ્ચાસન્ને કમ્મં કરોતી**તિ ગામનિગમરાજધાનીનં આસન્નટ્ઠાને ચોરિકકમ્મં કરોતિ. **ન ચ નિધાનકુસલો હોતી**તિ યં લદ્ધં, તં દક્ખિણેય્યે નિદહિતું છેકો ન હોતિ, પરલોકમગ્ગં ન સોધેતિ.

૫. સમણસુત્તવણ્ણના

૮૫. પઞ્ચમે **યં સમણેના**તિ યં ગુણજાતં સમણેન પત્તબ્બં. **વુસીમતા**તિ બ્રહ્મચરિયવાસંવુતેન. **મુત્તો મોચેમિ બન્ધના**તિ અહં સબ્બબન્ધનેહિ મુત્તો હુત્વા મહાજનમ્પિ રાગાદિબન્ધનતો મોચેમિ. **પરમદન્તો**તિ અઞ્ઞેન કેનચિ અસિક્ખાપિતો અચોદિતો સયમ્ભુઞાણેન પટિવિજ્ઝિત્વા પરમદમથેન દન્તત્તા પરમદન્તો નામ. **પરિનિબ્બુતો**તિ કિલેસપરિનિબ્બાનેન પરિનિબ્બુતો.

૬. યસસુત્તવણ્ણના

૮૬. છટ્ઠે **મા ચ મયા યસો**તિ યસો ચ મયા સદ્ધિં મા ગઞ્છિ. **અકસિરલાભી**તિ વિપુલલાભી. **સીલપઞ્ઞાણન્તિ** સીલઞ્ચેવ ઞાણઞ્ચ. **સઙ્ગમ્મા**તિ સન્નિપતિત્વા. **સમાગમ્મા**તિ સમાગન્ત્વા. **સઙ્ગણિકવિહાર**ન્તિ ગણસઙ્ગણિકવિહારં. **ન હિ**

નૂનમેતિ ન હિ નૂન ઇમે. **તથા હિ પનમે**તિ તથા હિ પન ઇમે. **અઙ્ગુલિપતોદકેહી**તિ અઙ્ગુલિપતોદયટ્ઠિં કત્વા વિજ્ઝનેન. **સઞ્જગ્ઘન્તે**તિ મહાહસિતં હસન્તે. **સંકીળન્તે**તિ કેળિં કરોન્તે.

૭. પત્તનિકુજ્જનસુત્તવણ્ણના

૮૭. સત્તમે **નિક્કુજ્જેય્યા**તિ તેન દિન્નસ્સ દેય્યધમ્મસ્સ અપ્પટિગ્ગહણત્થં પત્તનિક્કુજ્જનકમ્મવાચાય નિકુજ્જેય્ય, ન અધોમુખઠપનેન. **અલાભાયા**તિ ચતુન્નં પચ્ચયાનં અલાભત્થાય. **અનત્થાયા**તિ ઉપદ્દવાય અવડ્ઢિયા. **ઉક્કુજ્જેય્યા**તિ ઉક્કુજ્જનકમ્મવાચાય ઉક્કુજ્જેય્ય.

૮. અપ્પસાદપવેદનીયસુત્તવણ્ણના

૮૮. અટ્ઠમે **અપ્પસાદં પવેદેય્યુ**ન્તિ અપ્પસન્નભાવં જાનાપેય્યું. અપ્પસાદં પવેદેન્તેન પન કિં કાતબ્બન્તિ? નિસિન્નાસનતો ન ઉટ્ઠાતબ્બં ન વન્દિતબ્બં ન પચ્ચુગ્ગમનં કાતબ્બં, ન દેય્યધમ્મો દાતબ્બો. **અગોચરે**તિ પઞ્ચવિધે અગોચરે.

૯. પટિસારણીયસુત્તવણ્ણના

૮૯. નવમે **ધમ્મિકઞ્ચ ગિહિપટિસ્સવ**ન્તિ ‘‘ઇમં તેમાસં ઇધેવ વસિતબ્બ’’ન્તિ વુત્તો ‘‘એવં હોતૂ’’તિઆદિના નયેન પટિસ્સવં. **ન સચ્ચાપેતી**તિ વુત્તં ન સચ્ચં કરોતિ વિસંવાદેતિ.

૧૦. સમ્માવત્તનસુત્તવણ્ણના

૯૦. દસમે **પચ્ચેકટ્ઠાને**તિ અધિપતિટ્ઠાને જેટ્ઠકટ્ઠાને. તસ્મિં જેટ્ઠકં કત્વા કિઞ્ચિ સઙ્ઘકમ્મં કાતું ન લભતિ. **ન ચ તેન મૂલેન વુટ્ઠાપેતબ્બો**તિ તં મૂલં કત્વા અબ્ભાનકમ્મં કાતું ન લભતિ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

સતિવગ્ગો નવમો.

(૧૦) ૫. સામઞ્ઞવગ્ગો

૯૧. ઇતો પરં **અથ ખો બોજ્ઝા ઉપાસિકા**તિઆદીસુ બોજ્ઝા ઉપાસિકા, સિરિમા ઉપાસિકા, પદુમા ઉપાસિકા, સુતના ઉપાસિકા, મનુજા ઉપાસિકા, ઉત્તરા ઉપાસિકા, મુત્તા ઉપાસિકા, ખેમા ઉપાસિકા, રુચી ઉપાસિકા, ચુન્દી રાજકુમારી, બિમ્બી ઉપાસિકા, સુમના રાજકુમારી, મલ્લિકા દેવી , તિસ્સા ઉપાસિકા, તિસ્સામાતા ઉપાસિકા, સોણા ઉપાસિકા, સોણાય માતા ઉપાસિકા, કાણા ઉપાસિકા, કાણમાતા ઉપાસિકા, ઉત્તરા નન્દમાતા, વિસાખા મિગારમાતા, ખુજ્જુત્તરા ઉપાસિકા, સામાવતી ઉપાસિકા, સુપ્પવાસા કોલિયધીતા, સુપ્પિયા ઉપાસિકા, નકુલમાતા ગહપતાનીતિ ઇમાસં એત્તકાનં અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં ઉપોસથકમ્મમેવ કથિતં. ઇચ્છન્તેન વિત્થારેત્વા કથેતબ્બં. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

મનોરથપૂરણિયા અઙ્ગુત્તરનિકાય-અટ્ઠકથાય

અટ્ઠકનિપાતસ્સ સંવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

અઙ્ગુત્તરનિકાયે

નવકનિપાત-અટ્ઠકથા

૧. પઠમપણ્ણાસકં

૧. સમ્બોધિવગ્ગો

૧. સમ્બોધિસુત્તવણ્ણના

૧. નવકનિપાતસ્સ પઠમે **સમ્બોધિપક્ખિકાનન્તિ** ચતુમગ્ગસઙ્ખાતસ્સ સમ્બોધિસ્સ પક્ખે ભવાનં, ઉપકારકાનન્તિ અત્થો. પાળિયં આગતે નવ ધમ્મે સન્ધાયેવં પુચ્છતિ. **કા ઉપનિસા**તિ કો ઉપનિસ્સયપચ્ચયો. અભિસલ્લેખન્તીતિ **અભિસલ્લેખિકા**. સમથવિપસ્સનાચિત્તસ્સ વિવરણે સપ્પાયા ઉપકારકાતિ **ચેતોવિવરણસપ્પાયા**. અપ્પિચ્છતં આરબ્ભ પવત્તા કથા **અપ્પિચ્છકથા**. સેસેસુપિ એસેવ નયો.

અસુભા ભાવેતબ્બા રાગસ્સ પહાનાયાતિ અયમત્થો સાલિલાયકોપમાય વિભાવેતબ્બો – એકો હિ પુરિસો અસિતં ગહેત્વા કોટિતો પટ્ઠાય સાલિક્ખેત્તે સાલિયો લાયતિ. અથસ્સ વતિં ભિન્દિત્વા ગાવો પવિસિંસુ. સો અસિતં ઠપેત્વા યટ્ઠિં આદાય તેનેવ મગ્ગેન ગાવો નીહરિત્વા વતિં પાકતિકં કત્વા પુનપિ અસિતં આદાય સાલિયો લાયિ. એત્થ સાલિક્ખેત્તં વિય બુદ્ધસાસનં દટ્ઠબ્બં, સાલિલાયકો વિય યોગાવચરો, અસિતં વિય પઞ્ઞા, લાયનકાલો વિય વિપસ્સનાય કમ્મકરણકાલો, યટ્ઠિ વિય અસુભકમ્મટ્ઠાનં, વતિ વિય સંવરો, વતિં ભિન્દિત્વા ગાવીનં પવિસનં વિય સહસા અપ્પટિસઙ્ખાય પમાદં આરબ્ભ રાગસ્સ ઉપ્પજ્જનં, અસિતં ઠપેત્વા યટ્ઠિં આદાય પવિટ્ઠમગ્ગેનેવ ગાવો નીહરિત્વા વતિં પટિપાકતિકં કત્વા પુન કોટિતો પટ્ઠાય સાલિલાયનં વિય અસુભકમ્મટ્ઠાનેન રાગં વિક્ખમ્ભેત્વા પુન વિપસ્સનાય કમ્મં આરભનકાલો. ઇમમત્થં સન્ધાય વુત્તં – ''અસુભા ભાવેતબ્બા રાગસ્સ પહાનાયા''તિ.

તત્થ **રાગસ્સા**તિ પઞ્ચકામગુણિકરાગસ્સ. **મેત્તા**તિ મેત્તાકમ્મટ્ઠાનં. **બ્યાપાદસ્સ પહાનાયા**તિ વુત્તનયેનેવ ઉપ્પન્નસ્સ કોપસ્સ પજહનત્થાય. **આનાપાનસ્સતી**તિ સોળસવત્થુકા આનાપાનસ્સતિ. **વિતક્કુપચ્છેદાયા**તિ વુત્તનયેનેવ ઉપ્પન્નાનં વિતક્કાનં ઉપચ્છેદનત્થાય. **અસ્મિમાનસમુગ્ઘાતાયા**તિ અસ્મીતિ ઉપ્પજ્જનકસ્સ માનસ્સ સમુગ્ઘાતત્થાય. **અનત્તસઞ્ઞા સણ્ઠાતી**તિ અનિચ્ચલક્ખણે દિટ્ઠે અનત્તલક્ખણં દિટ્ઠમેવ હોતિ. એતેસુ હિ તીસુ લક્ખણેસુ એકસ્મિં દિટ્ઠે ઇતરદ્વયં દિટ્ઠમેવ હોતિ. તેન વુત્તં – ''અનિચ્ચસઞ્ઞિનો, ભિક્ખવે, અનત્તસઞ્ઞા સણ્ઠાતી''તિ. **દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિબ્બાનન્તિ** દિટ્ઠેયેવ ધમ્મે અપચ્ચયપરિનિબ્બાનઞ્ચ પાપુણાતીતિ ઇમસ્મિં સુત્તે વટ્ટવિવટ્ટં કથિતં.

૨. નિસ્સયસુત્તવણ્ણના

૨. દુતિયે **નિસ્સયસમ્પન્નો**તિ પતિટ્ઠાસમ્પન્નો. **સદ્ધન્તિ** ઓકપ્પનસદ્ધં. **વીરિયન્તિ** કાયિકચેતસિકવીરિયં. **યંસા**તિ યં અસ્સ. **અરિયાય પઞ્ઞાયા**તિ સહવિપસ્સનાય મગ્ગપઞ્ઞાય. **સઙ્ખાયા**તિ જાનિત્વા. **એકં પટિસેવતી**તિ સેવિતબ્બયુત્તકં સેવતિ. **અધિવાસેતી**તિ અધિવાસેતબ્બયુત્તકં અધિવાસેતિ. **પરિવજ્જેતી**તિ પરિવજ્જેતબ્બયુત્તકં પરિવજ્જેતિ. **વિનોદેતી**તિ નીહરિતબ્બયુત્તકં નીહરતિ. **એવં ખો ભિક્ખૂ**તિ એવં ખો ભિક્ખુ ઉગ્ગહપરિપુચ્છાવસેન ચેવ ધમ્મવવત્થાનવસેન ચ પટિસેવિતબ્બાદીનિ સુપ્પટિવિદ્ધાનિ સુપચ્ચક્ખાનિ કત્વા પટિસેવન્તો અધિવાસેન્તો પરિવજ્જેન્તો વિનોદેન્તો ચ ભિક્ખુ નિસ્સયસમ્પન્નો નામ હોતીતિ.

૩. મેઘિયસુત્તવણ્ણના

૩. તતિયે **ચાલિકાયન્તિ** એવંનામકે નગરે. તં કિર ચલમગ્ગં નિસ્સાય કતત્તા ઓલોકેન્તાનં ચલમાનં વિય ઉપટ્ઠાતિ, તસ્મા ચાલિકાતિ સઙ્ખં ગતં. **ચાલિયપબ્બતે**તિ સોપિ પબ્બતો સબ્બસેતત્તા કાળપક્ખુપોસથે ઓલોકેન્તાનં ચલમાનો વિય ઉપટ્ઠાતિ, તસ્મા ચાલિયપબ્બતોતિ વુત્તો. તત્થ મહન્તં વિહારં કારયિંસુ. ઇતિ ભગવા તં નગરં નિસ્સાય ચાલિકાપબ્બતમહાવિહારે વિહરતિ. **જન્તુગામન્તિ** એવંનામકં અપરમ્પિ તસ્સેવ વિહારસ્સ ગોચરગામં. જત્તુગામન્તિપિ પઠન્તિ. **પધાનત્થિકસ્સા**તિ પધાનકમ્મિકસ્સ. **પધાનાયા**તિ સમણધમ્મકરણત્થાય. **આગમેહિ તાવા**તિ સત્થા થેરસ્સ વચનં સુત્વા ઉપધારેન્તો ‘‘ન તાવસ્સ ઞાણં પરિપક્ક’’ન્તિ ઞત્વા પટિબાહન્તો એવમાહ. **એકકમ્હિ તાવા**તિ ઇદં પનસ્સ ‘‘એવમયં ગન્ત્વાપિ કમ્મે અનિપ્ફજ્જમાને નિરાસઙ્કો હુત્વા પેમવસેન પુન આગચ્છિસ્સતી’’તિ ચિત્તમદ્દવજનનત્થં આહ. **નત્થિ કિઞ્ચિ ઉત્તરિ કરણીયન્તિ** ચતૂસુ સચ્ચેસુ ચતુન્નં કિચ્ચાનં કતત્તા અઞ્ઞં ઉત્તરિ કરણીયં નામ નત્થિ. **કતસ્સ વા પટિચયો**તિ અધિગતસ્સ વા પુન પટિચયોપિ નત્થિ. ન હિ ભાવિતમગ્ગો પુન ભાવીયતિ, ન પહીનકિલેસાનં પુન પહાનં અત્થિ. **પધાનન્તિ ખો, મેઘિય, વદમાનં કિન્તિ વદેય્યામા**તિ ‘‘સમણધમ્મં કરોમી’’તિ તં વદમાનં મયં અઞ્ઞં કિં નામ વદેય્યામ.

દિવાવિહારં નિસીદીતિ દિવાવિહારત્થાય નિસીદિ. નિસીદન્તો ચ યસ્મિં મઙ્ગલસિલાપટ્ટે પુબ્બે અનુપટિપાટિયા પઞ્ચ જાતિસતાનિ રાજા હુત્વા ઉય્યાનકીળિકં કીળન્તો તિવિધનાટકપરિવારો નિસીદિ, તસ્મિંયેવ નિસીદિ. અથસ્સ નિસિન્નકાલતો પટ્ઠાય સમણભાવો જહિતો વિય અહોસિ, રાજવેસં ગહેત્વા નાટકવરપરિવુતો સેતચ્છત્તસ્સ હેટ્ઠા મહારહે પલ્લઙ્કે નિસિન્નો વિય જાતો. અથસ્સ તં સમ્પત્તિં અસ્સાદયતો કામવિતક્કો ઉદપાદિ. સો તસ્મિંયેવ ખણે મહાયોધેહિ ગહિતે દ્વે ચોરે આનેત્વા પુરતો ઠપિતે વિય અદ્દસ. તેસુ એકસ્સ વધં આણાપનવસેનસ્સ બ્યાપાદવિતક્કો ઉપ્પજ્જિ, એકસ્સ બન્ધનં આણાપનવસેન વિહિંસાવિતક્કો. એવં સો લતાજાલેન રુક્ખો વિય મધુમક્ખિકાહિ મધુઘાતકો વિય અકુસલવિતક્કેહિ પરિક્ખિત્તો અહોસિ. તં સન્ધાય – **અથ ખો આયસ્મતો મેઘિયસ્સા**તિઆદિ વુત્તં. **અન્વાસત્તા**તિ અનુબદ્ધા સમ્પરિવારિતા. **યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમી**તિ એવં પાપવિતક્કેહિ સમ્પરિકિણ્ણો કમ્મટ્ઠાનં સપ્પાયં કાતું અસક્કોન્તો ‘‘ઇદં વત દિસ્વા દીઘદસ્સી ભગવા પટિસેધેસી’’તિ સલ્લક્ખેત્વા ‘‘ઇદં કારણં દસબલસ્સ આરોચેસ્સામી’’તિ નિસિન્નાસનતો વુટ્ઠાય યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ.

૪. નન્દકસુત્તવણ્ણના

૪. ચતુત્થે **ઉપટ્ઠાનસાલાયન્તિ** ભોજનસાલાયં. **યેનુપટ્ઠાનસાલા**તિ સત્થા નન્દકત્થેરેન મધુરસ્સરેન આરદ્ધાય ધમ્મદેસનાય સદ્દં સુત્વા, ‘‘આનન્દ, કો એસો ઉપટ્ઠાનસાલાય મધુરસ્સરેન ધમ્મં દેસેતી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ધમ્મકથિકનન્દકત્થેરસ્સ અજ્જ, ભન્તે, વારો’’તિ સુત્વા ‘‘અતિમધુરં કત્વા, આનન્દ, એસો ભિક્ખુ ધમ્મં કથેતિ, મયમ્પિ ગન્ત્વા સુણિસ્સામા’’તિ વત્વા યેનુપટ્ઠાનસાલા તેનુપસઙ્કમિ. **બહિદ્વારકોટ્ઠકે અટ્ઠાસી**તિ છબ્બણ્ણરસ્મિયો ચીવરગબ્ભે પટિચ્છાદેત્વા અઞ્ઞાતકવેસેન અટ્ઠાસિ. **કથાપરિયોસાનં આગમયમાનો**તિ ‘‘ઇદમવોચા’’તિ ઇદં કથાવસાનં ઉદિક્ખમાનો ધમ્મકથં સુણન્તો અટ્ઠાસિયેવ. અથાયસ્મા આનન્દો નિક્ખન્તે પઠમે યામે સત્થુ સઞ્ઞં અદાસિ – ‘‘પઠમયામો અતિક્કન્તો, ભન્તે, થોકં વિસ્સમથા’’તિ. સત્થા તત્થેવ અટ્ઠાસિ. અથાયસ્મા આનન્દો મજ્ઝિમયામેપિ નિક્ખન્તે, ‘‘ભન્તે, તુમ્હે પકતિયા ખત્તિયસુખુમાલા, પુન બુદ્ધસુખુમાલાતિ પરમસુખુમાલા, મજ્ઝિમયામોપિ અતિક્કન્તો, મુહુત્તં વિસ્સમથા’’તિ આહ. સત્થા તત્થેવ અટ્ઠાસિ. તત્થ ઠિતકસ્સેવસ્સ અરુણગ્ગં પઞ્ઞાયિત્થ. અરુણુગ્ગમનઞ્ચ થેરસ્સ ‘‘ઇદમવોચા’’તિ પાપેત્વા કથાપરિયોસાનઞ્ચ દસબલસ્સ છબ્બણ્ણસરીરસ્મિવિસ્સજ્જનઞ્ચ એકપ્પહારેનેવ અહોસિ. **અગ્ગળં આકોટેસી**તિ અગ્ગનખેન દ્વારકવાટં આકોટેસિ.

સારજ્જમાનરૂપોતિ હરાયમાનો ઓત્તપ્પમાનો. દોમનસ્સસારજ્જં પનસ્સ નત્થિ. **એત્તકમ્પિ નો નપ્પટિભાસેય્યા**તિ પટિસમ્ભિદાપ્પત્તસ્સ અપ્પટિભાનં નામ નત્થિ. એત્તકમ્પિ ન કથેય્યન્તિ દસ્સેતિ. **સાધુ સાધૂ**તિ થેરસ્સ ધમ્મદેસનં સમ્પહંસન્તો આહ. અયઞ્હેત્થ અત્થો ''સુગહિતા ચ તે ધમ્મદેસના સુકથિતા ચા''તિ. **કુલપુત્તાન**ન્તિ આચારકુલપુત્તાનઞ્ચેવ જાતિકુલપુત્તાનઞ્ચ. **અરિયો ચ તુણ્હિભાવો**તિ દુતિયજ્ઝાનસમાપત્તિં સન્ધાયેવમાહ. **અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાયા**તિ સઙ્ખારપરિગ્ગહવિપસ્સનાઞાણસ્સ . **ચતુપ્પાદકો**તિ અસ્સગોણગદ્રભાદિકો. **ઇદં વત્વા**તિ ઇમં ચતૂહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં ધમ્મં કથયિત્વા. **વિહારં પાવિસી**તિ ગન્ધકુટિં પવિટ્ઠો.

કાલેન ધમ્મસ્સવનેતિ કાલે કાલે ધમ્મસ્સવનસ્મિં. **ધમ્મસાકચ્છાયા**તિ પઞ્હકથાય. **ગમ્ભીરં અત્થપદ**ન્તિ ગમ્ભીરં ગુળ્હં રહસ્સં અત્થં. **પઞ્ઞાયા**તિ સહવિપસ્સનાય મગ્ગપઞ્ઞાય. સમ્મસનપટિવેધપઞ્ઞાપિ ઉગ્ગહપરિપુચ્છાપઞ્ઞાપિ વટ્ટતિયેવ. **પત્તો વા પજ્જતિ વા**તિ અરહત્તં પત્તો વા પાપુણિસ્સતિ વાતિ એવં ગુણસમ્ભાવનાય સમ્ભાવેતિ. **અપ્પત્તમાનસા**તિ અપ્પત્તઅરહત્તા, અરહત્તં વા અપ્પત્તં માનસં એતેસન્તિપિ અપ્પત્તમાનસા. **દિટ્ઠધમ્મસુખવિહાર**ન્તિ એત્થ દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારો લોકિયોપિ વટ્ટતિ લોકુત્તરોપિ.

૫. બલસુત્તવણ્ણના

૫. પઞ્ચમે અવિજ્જાકોસજ્જસાવજ્જઅસ્સદ્ધિયેસુ અકમ્પનતો **પઞ્ઞાબલાદીનિ** દટ્ઠબ્બાનિ. **અકુસલસઙ્ખાતા**તિ અકુસલાતિ ઞાતા. એસ નયો સબ્બત્થ. **નાલમરિયા**તિ અરિયભાવં કાતું અસમત્થા, અરિયાનં વા અનનુચ્છવિકા. **વોદિટ્ઠા**તિ સુટ્ઠુ દિટ્ઠા. **વોચરિતા**તિ મનોદ્વારે સમુદાચારપ્પત્તા. **અત્થિકસ્સા**તિ ધમ્મદેસનાય અત્થિકસ્સ. **આજીવિકાભય**ન્તિ જીવિતવુત્તિભયં. **અસિલોકભય**ન્તિ ગરહાભયં. **પરિસાસારજ્જભય**ન્તિ પરિસં પત્વા સારજ્જં ઓક્કમનભયં. ઇમસ્મિં સુત્તે વટ્ટવિવટ્ટં કથિતં.

૬. સેવનાસુત્તવણ્ણના

૬. છટ્ઠે **જીવિતપરિક્ખારા**તિ જીવિતસમ્ભારા. **સમુદાનેતબ્બા**તિ સમાહરિતબ્બા. **કસિરેન સમુદાગચ્છન્તી**તિ દુક્ખેન ઉપ્પજ્જન્તિ. **રત્તિભાગં વા દિવસભાગં વા**તિ એત્થ રત્તિભાગે ઞત્વા રત્તિભાગેયેવ પક્કમિતબ્બં, રત્તિં ચણ્ડવાળાદિપરિપન્થે સતિ અરુણુગ્ગમનં આગમેતબ્બં. દિવસભાગે ઞત્વા દિવા પક્કમિતબ્બં, દિવા પરિપન્થે સતિ સૂરિયત્થઙ્ગમનં આગમેતબ્બં. **સઙ્ખાપી**તિ સામઞ્ઞત્થસ્સ ભાવનાપારિપૂરિઆગમનં જાનિત્વા. **સો પુગ્ગલો**તિ પદસ્સ પન ''નાનુબન્ધિતબ્બો''તિ ઇમિના સમ્બન્ધો. **અનાપુચ્છા**તિ ઇધ પન તં પુગ્ગલં અનાપુચ્છા પક્કમિતબ્બન્તિ અત્થો. **અપિ પનુજ્જમાનેના**તિ અપિ નિક્કડ્ઢિયમાનેન. એવરૂપો હિ પુગ્ગલો સચેપિ દારુકલાપસતં વા ઉદકઘટસતં વા વાલિકાઘટસતં વા દણ્ડં આરોપેતિ, મા ઇધ વસીતિ નિક્કડ્ઢાપેતિ વા, તં ખમાપેત્વાપિ યાવજીવં સો અનુબન્ધિતબ્બોવ, ન વિજહિતબ્બો.

૭. સુતવાસુત્તવણ્ણના

૭. સત્તમે **પઞ્ચ ઠાનાનિ અજ્ઝાચરિતુ**ન્તિ પઞ્ચ કારણાનિ અતિક્કમિતું. **પાણ**ન્તિ અન્તમસો કુન્થકિપિલ્લિકં. **અદિન્ન**ન્તિ અન્તમસો તિણસલાકમ્પિ પરસન્તકં. **થેય્યસઙ્ખાત**ન્તિ થેય્યચિત્તેન. **સન્નિધિકારકં કામે પરિભુઞ્જિતુ**ન્તિ સન્નિધિં કત્વા ઠપેત્વા વત્થુકામકિલેસકામે પરિભુઞ્જિતું અભબ્બો. અકપ્પિયં કામગુણં સન્ધાયેતં વુત્તં. **બુદ્ધં**

પચ્ચક્ખાતુન્તિ ‘‘ન બુદ્ધો અય’’ન્તિ એવં પટિક્ખિપિતું. **ધમ્મા**દીસુપિ એસેવ નયો. એવં તાવ અટ્ઠકથાય આગતં. પાળિયં પન ઇમસ્મિં સુત્તે અગતિગમનાનિ કથિતાનિ.

૮-૧૦. સજ્ઝસુત્તાદિવણ્ણના

૮-૧૦. અટ્ઠમે બુદ્ધાદીનં પચ્ચક્ખાનં કથિતં. નવમે પુથુજ્જનેન સદ્ધિં ગહિતત્તા ‘‘આહુનેય્યા’’તિ વુત્તં. દસમે **ગોત્રભૂ**તિ સોતાપત્તિમગ્ગસ્સ અનન્તરપચ્ચયેન સિખાપત્તબલવવિપસ્સનાચિત્તેન સમન્નાગતો. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

સમ્બોધવગ્ગો પઠમો.

૨. સીહનાદવગ્ગો

૧. સીહનાદસુત્તવણ્ણના

૧૧. દુતિયસ્સ પઠમે **યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમી**તિ ‘‘સચે સત્થા ચારિકં પક્કમિતુકામો અસ્સ , ઇમસ્મિં કાલે પક્કમેય્ય. હન્દાહં ચારિકં ગમનત્થાય સત્થારં આપુચ્છામી’’તિ ચિન્તેત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો ઉપસઙ્કમિ. **આયસ્મા મં, ભન્તે**તિ સો કિર ભિક્ખુ થેરં મહતા ભિક્ખુપરિવારેન ગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘ઇમે ભિક્ખૂ તથાગતં પહાય સારિપુત્તં પરિવારેત્વા નિક્ખન્તા, ગમનવિચ્છેદમસ્સ કરિસ્સામી’’તિ અટ્ઠાને કોપં બન્ધિત્વા એવમાહ. તત્થ **આસજ્જા**તિ ઘટ્ટેત્વા. **અપ્પટિનિસ્સજ્જા**તિ અક્ખમાપેત્વા અચ્ચયં અદેસેત્વા. કિસ્મિં પન સો કારણે આઘાતં બન્ધીતિ? થેરસ્સ કિર દસબલં વન્દિત્વા ઉટ્ઠાય ગચ્છતો ચીવરકણ્ણો તસ્સ સરીરં ફુસિ, વાતો પહરીતિપિ વદન્તિ. એત્તકેન આઘાતં બન્ધિત્વા થેરં મહતા પરિવારેન ગચ્છન્તં દિસ્વા ઉસૂયમાનો ‘‘ગમનવિચ્છેદમસ્સ કરિસ્સામી’’તિ એવમાહ. **એહિ ત્વં ભિક્ખૂ**તિ સત્થા તસ્સ ભિક્ખુનો વચનં સુત્વા ‘‘ન તં ભિક્ખુ સારિપુત્તો પહરીતિ વુત્તે, ‘ભન્તે, તુમ્હે અત્તનો અગ્ગસાવકસ્સેવ પક્ખં વહથ, ન મય્હ’ન્તિ મયિ મનોપદોસં કત્વા અપાયે નિબ્બત્તેય્યા’’તિ ઞત્વા ‘‘સારિપુત્તં પક્કોસાપેત્વા ઇમમત્થં પુચ્છિસ્સામી’’તિ એકં ભિક્ખું આમન્તેત્વા એવમાહ. **અવાપુરણં આદાયા**તિ કુઞ્ચિકં ગહેત્વા. **સીહનાદ**ન્તિ સેટ્ઠનાદં પમુખનાદં અપ્પટિવત્તિયનાદં. એવં દ્વીહિ મહાથેરેહિ આરોચિતો ભિક્ખુસઙ્ઘો રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનાનિ પહાય સત્થુ સન્તિકં અગમાસિ. **ખીયનધમ્મ**ન્તિ કથાધમ્મં.

ગૂથગતન્તિ ગૂથમેવ. સેસેસુપિ એસેવ નયો. **પથવીસમેના**તિ અકુજ્ઝનટ્ઠેન પથવિયા સમાનેન. ન હિ પથવી ‘‘મયિ સુચિં નિક્ખિપન્તી’’તિ સોમનસ્સં કરોતિ, ન ‘‘અસુચિં નિક્ખિપન્તી’’તિ દોમનસ્સં. મય્હમ્પિ એવરૂપં ચિત્તન્તિ દસ્સેતિ. **વિપુલેના**તિ અપરિત્તેન. **મહગ્ગતેના**તિ મહન્તભાવં ગતેન. **અપ્પમાણેના**તિ વડ્ઢિતપ્પમાણેન. **અવેરેના**તિ અકુસલવેરપુગ્ગલવેરરહિતેન. **અબ્યાપજ્ઝેના**તિ નિદ્દુક્ખેન વિગતદોમનસ્સેન. **સો ઇધા**તિ સો અનુપટ્ઠિતકાયાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનો ભિક્ખુ એવં કરેય્ય, માદિસો કથં એવરૂપં કરિસ્સતિ, ભન્તેતિ પઠમં સીહનાદં નદિ. એવં સબ્બત્થ યોજના વેદિતબ્બા.

રજોહરણન્તિ રજસમ્મજ્જનચોળકં, પાદપુઞ્છનિ, તસ્સેવ નામં. **કળોપિહત્થો**તિ પચ્છિહત્થો ઉક્ખલિહત્થો વા. **નન્તકવાસી**તિ અન્તચ્છિન્નપિલોતિકવસનો. **સૂરતો**તિ સુચિસીલો સોરચ્ચેન સમન્નાગતો. **સુદન્તો**તિ સુટ્ઠુ દમથં ઉપગતો. **સુવિનીતો**તિ સુટ્ઠુ સિક્ખિતો. **ન કઞ્ચિ હિંસતી**તિ વિસાણાદીસુ ગણ્હન્તમ્પિ પિટ્ઠિં પરિમજ્જન્તમ્પિ ન કઞ્ચિ વિહેઠેતિ. **ઉસભછિન્નવિસાણસમેના**તિ ઉસભસ્સ છિન્નવિસાણસ્સ ચિત્તસદિસેન.

અટ્ટીયેય્યાતિ અટ્ટો પીળિતો ભવેય્ય. **હરાયેય્યા**તિ લજ્જેય્ય. **જિગુચ્છેય્યા**તિ જિગુચ્છં આપજ્જેય્ય.

મેદકથાલિકન્તિ મેદકથાલિકા વુચ્ચતિ સૂનકારકેહિ યૂસનિક્ખમનત્થાય તત્થ તત્થ કતછિદ્દા થાલિકા. **પરિહરેય્યા**તિ મંસસ્સ પૂરેત્વા ઉક્ખિપિત્વા ગચ્છેય્ય. **છિદ્દાવછિદ્દ**ન્તિ પરિત્તમહન્તેહિ છિદ્દેહિ સમન્નાગતં. **ઉગ્ઘરન્ત**ન્તિ ઉપરિમુખેહિ છિદ્દેહિ નિક્ખમમાનયૂસં. **પગ્ઘરન્ત**ન્તિ અધોમુખેહિ નિક્ખમમાનયૂસં. એવમસ્સ સકલસરીરં યૂસમક્ખિતં ભવેય્ય. **છિદ્દાવછિદ્દ**ન્તિ નવહિ વણમુખેહિ પરિત્તમહન્ત છિદ્દં. એવમેત્થ અટ્ઠમનવમેહિ દ્વીહિ અઙ્ગેહિ થેરો અત્તનો સરીરે નિચ્છન્દરાગતં કથેસિ.

અથ ખો સો ભિક્ખૂતિ એવં થેરેન નવહિ કારણેહિ સીહનાદે નદિતે અથ સો ભિક્ખુ. **અચ્ચયો**તિ અપરાધો. **મં અચ્ચગમા**તિ મં અતિક્કમ્મ અભિભવિત્વા પવત્તો. **પતિગ્ગણ્હતૂ**તિ ખમતુ. **આયતિં સંવરાયા**તિ અનાગતે સંવરણત્થાય, પુન એવરૂપસ્સ અપરાધસ્સ અકરણત્થાય. **તગ્ઘા**તિ એકંસેન. **યથાધમ્મં પટિકરોસી**તિ યથા ધમ્મો ઠિતો, તથેવ કરોસિ, ખમાપેસીતિ વુત્તં હોતિ. **તં તે મયં પટિગ્ગણ્હામા**તિ તં તવ અપરાધં મયં ખમામ. **વુદ્ધિહેસા ભિક્ખુ અરિયસ્સ વિનયે**તિ એસા ભિક્ખુ અરિયસ્સ વિનયે બુદ્ધસ્સ ભગવતો સાસને વુદ્ધિ નામ. કતમા? અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરિત્વા આયતિં સંવરાપજ્જના. દેસનં પન પુગ્ગલાધિટ્ઠાનં કરોન્તો **યો અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોતિ, આયતિં સંવરં આપજ્જતી**તિ આહ. **ફલતી**તિ સચે હિ થેરો ન ખમેય્ય, તસ્સ ભિક્ખુનો તત્થેવ સત્તધા મુદ્ધા ફલેય્ય. તસ્મા ભગવા એવમાહ. **સચે મં સો**તિ સચે મં અયં ભિક્ખુ ખમાહીતિ એવં વદતિ. **ખમતુ ચ મે સો**તિ અયમ્પિ ચાયસ્મા મય્હં ખમતૂતિ એવં થેરો તસ્સ અચ્ચયં પટિગ્ગણ્હિત્વા સયમ્પિ તં સત્થુ સમ્મુખે ખમાપેસીતિ.

૨. સઉપાદિસેસસુત્તવણ્ણના

૧૨. દુતિયે **સઉપાદિસેસ**ન્તિ સઉપાદાનસેસં. **અનુપાદિસેસ**ન્તિ ઉપાદાનસેસરહિતં નિગ્ગહણં. **મત્તસો કારી**તિ પમાણકારી ન પરિપૂરકારી. **ન તાવાયં, સારિપુત્ત, ધમ્મપરિયાયો પટિભાસી**તિ અપ્પટિભાનં નામ ભગવતો નત્થિ, ન તાવાહં ઇમં ધમ્મપરિયાયં કથેસિન્તિ અયં પનેત્થ અત્થો. **માયિમં ધમ્મપરિયાયં સુત્વા પમાદં આહરિંસૂ**તિ ''મયં કિર ચતૂહિ અપાયેહિ મુત્તા''તિ ઉપરિ અરહત્તત્થાય વીરિયં અકરોન્તા મા પમાદં આપજ્જિંસુ. **પઞ્હાધિપ્પાયેન ભાસિતો**તિ તયા પુચ્છિતપઞ્હસ્સ સભાવેન કથિતોતિ દસ્સેતિ. ઇમેસં પન નવન્નં પુગ્ગલાનં ભવેસુ છન્દરાગવિનોદનત્થં એતમેવ અત્થુપ્પત્તિં કત્વા – ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, અપ્પમત્તકોપિ ગૂથો દુગ્ગન્ધો હોતિ, એવમેવ ખો ખ્વાહં, ભિક્ખવે, અપ્પમત્તકમ્પિ ભવં ન વણ્ણેમિ અન્તમસો અચ્છરાસઙ્ઘાતમત્તમ્પી''તિ ઇમં સુત્તં (અ॰ નિ॰ ૧.૩૨૧) અભાસિ. ન કેવલઞ્ચ એતેસંયેવ નવન્નં પુગ્ગલાનં ગતિ નિબદ્ધા, યેસં પન કુલાનં તીણિ સરણાનિ પઞ્ચ સીલાનિ એકં સલાકભત્તં એકં પક્ખિયભત્તં એકં વસ્સાવાસિકં એકા પોક્ખરણી એકો આવાસો, એવરૂપાનિ નિબદ્ધપુઞ્ઞાનિ અત્થિ. તેસમ્પિ ગતિ નિબદ્ધા, સોતાપન્નસદિસાનેવ તાનિ કુલાનિ.

૩. કોટ્ઠિકસુત્તવણ્ણના

૧૩. તતિયે **દિટ્ઠધમ્મવેદનીય**ન્તિ ઇમસ્મિં યેવત્તભાવે વિપચ્ચનકકમ્મં. **સમ્પરાયવેદનીય**ન્તિ દુતિયે અત્તભાવે વિપચ્ચનકકમ્મં. **સુખવેદનીય**ન્તિ સુખવેદનાજનકકમ્મં. **દુક્ખવેદનીય**ન્તિ દુક્ખવેદનાજનકકમ્મં. **પરિપક્કવેદનીય**ન્તિ લદ્ધવિપાકવારં. **અપરિપક્કવેદનીય**ન્તિ અલદ્ધવિપાકવારં. **બહુવેદનીય**ન્તિ બહુવિપાકદાયકં. **અપ્પવેદનીય**ન્તિ ન બહુવિપાકદાયકં. **અવેદનીય**ન્તિ વિપાકવેદનાય અદાયકં. ઇમસ્મિં સુત્તે વટ્ટવિવટ્ટં કથિતં.

૪. સમિદ્ધિસુત્તવણ્ણના

૧૪. ચતુત્થે **સમિદ્ધી**તિ અત્તભાવસમિદ્ધતાય એવંલદ્ધનામો થેરસ્સ સદ્ધિવિહારિકત્થેરો. **કિમારમ્મણા**તિ કિંપચ્ચયા. **સઙ્કપ્પવિતક્કા**તિ સઙ્કપ્પભૂતા વિતક્કા. **નામરૂપારમ્મણા**તિ નામરૂપપચ્ચયા. ઇમિના ચત્તારો અરૂપક્ખન્ધા ભૂતુપાદાયરૂપઞ્ચ વિતક્કાનં પચ્ચયોતિ દસ્સેતિ. **ક્વ નાનત્તં ગચ્છન્તી**તિ કસ્મિં ઠાને નાનાસભાવતં વેમત્તં ગચ્છન્તિ. **ધાતુસૂ**તિ રૂપધાતુઆદીસુ. અઞ્ઞોયેવ હિ રૂપવિતક્કો, અઞ્ઞે સદ્દવિતક્કાદયોતિ. **ફસ્સસમુદયા**તિ સમ્પયુત્તફસ્સપચ્ચયા. **વેદનાસમોસરણા**તિ તિસ્સો વેદના સમોસરણા. એત્તકેન કુસલાકુસલમિસ્સકા કથિતા.

સમાધિપ્પમુખાતિઆદયો પન અપચયપક્ખિકાતિ વેદિતબ્બા. તત્થ પુબ્બઙ્ગમટ્ઠેન જેટ્ઠકટ્ઠેન વા સમાધિ પમુખં એતેસન્તિ **સમાધિપ્પમુખા**. જેટ્ઠકકારણટ્ઠેન સતિ અધિપતેય્યા એતેસન્તિ **સતાધિપતેય્યા**. મગ્ગપઞ્ઞા ઉત્તરા એતેસન્તિ **પઞ્ઞુત્તરા**. ફલવિમુત્તિં પત્વા સારપ્પત્તા હોન્તીતિ **વિમુત્તિસારા**. આરમ્મણવસેન અમતં નિબ્બાનં ઓગાહિત્વા તત્થ પતિટ્ઠિતાતિ **અમતોગધા**. **તેન ચ મા મઞ્ઞી**તિ તેન વિસ્સજ્જનેન ''અહં અગ્ગસાવકેન પુચ્છિતે પઞ્હે વિસ્સજ્જેસિ''ન્તિ મા માનં વા દપ્પં વા અકાસિ.

૫-૬. ગણ્ડસુત્તાદિવણ્ણના

૧૫-૧૬. પઞ્ચમે તીણિ ચત્તારિ વસ્સાનિ વસ્સગણા, અનેકે વસ્સગણા ઉપ્પન્ના અસ્સાતિ **અનેકવસ્સગણિકો**. **તસ્સસ્સૂ**તિ તસ્સ ભવેય્યું. **અભેદનમુખાની**તિ ન કેનચિ ભિન્દિત્વા કતાનિ, કેવલં કમ્મસમુટ્ઠિતાનેવ વણમુખાનિ. **જેગુચ્છિયંયેવા**તિ જિગુચ્છિતબ્બમેવ પટિકૂલમેવ. **ચાતુમહાભૂતિકસ્સા**તિ ચતુમહાભૂતમયસ્સ. **ઓદનકુમ્માસૂપચયસ્સા**તિ ઓદનેન ચેવ કુમ્માસેન ચ ઉપચિતસ્સ વડ્ઢિતસ્સ. **અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદનવિદ્ધંસનધમ્મસ્સા**તિ હુત્વા અભાવટ્ઠેન અનિચ્ચધમ્મસ્સ, દુગ્ગન્ધવિઘાતત્થાય તનુવિલેપનેન ઉચ્છાદનધમ્મસ્સ, અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાબાધવિનોદનત્થાય ખુદ્દકસમ્બાહનેન પરિમદ્દનધમ્મસ્સ, દહરકાલે વા ઊરૂસુ સયાપેત્વા ગબ્ભવાસેન દુસ્સણ્ઠિતાનં તેસં તેસં અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનં સણ્ઠાનસમ્પાદનત્થં અઞ્છનપીળનાદિવસેન પરિમદ્દનધમ્મસ્સ, એવં પરિહરિતસ્સાપિ ચ ભેદનવિદ્ધંસનધમ્મસ્સ, ભિજ્જનવિકિરણસભાવસ્સેવાતિ અત્થો. એત્થ ચ અનિચ્ચપદેન ચેવ ભેદનવિદ્ધંસનપદેહિ ચસ્સ અત્થઙ્ગમો કથિતો, સેસેહિ સમુદયો. **નિબ્બિન્દથા**તિ ઉક્કણ્ઠથ પજહથ ઇમં કાયન્તિ દસ્સેતિ. એવમિમસ્મિં સુત્તે બલવવિપસ્સના કથિતા. છટ્ઠં વુત્તનયમેવ. સઞ્ઞાસીસેન પનેત્થ ઞાણમેવ કથિતં.

૭-૮. કુલસુત્તાદિવણ્ણના

૧૭-૧૮. સત્તમે **ન મનાપેન પચ્ચુટ્ઠેન્તી**તિ મનવડ્ઢનેન મનં અલ્લીયનાકારેન આસના વુટ્ઠાય પચ્ચુગ્ગમનં ન કરોન્તિ. **ન મનાપેન અભિવાદેન્તી**તિ ન પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દન્તિ. **અસક્કચ્ચં દેન્તી**તિ અચિત્તીકારેન દેન્તિ. **નો સક્કચ્ચન્તિ** સહત્થા ન દેન્તિ. **ન ઉપનિસીદન્તિ ધમ્મસવનાયા**તિ ''ધમ્મં સુણિસ્સામા''તિ ન સમીપે નિસીદન્તિ. **ન સુસ્સૂસન્તી**તિ ઘટપિટ્ઠે આસિત્તઉદકં વિય વિવટ્ટેત્વા ગચ્છતિ. અટ્ઠમે વેનેય્યજ્ઝાસયવસેન મેત્તાભાવનં પક્ખિપિત્વા **નવઙ્ગસમન્નાગતો**તિ વુત્તં.

૯. દેવતાસુત્તવણ્ણના

૧૯. નવમે **વિપ્પટિસારિનિયો**તિ વિપ્પટિસારિતં મઙ્કુભાવં આપજ્જિમ્હ. **હીનં કાયન્તિ** ઉપરિદેવલોકં ઉપાદાય હેટ્ઠિમો હીનોતિ વુચ્ચતિ. **નો ચ ખો યથાસત્તિ યથાબલં સંવિભજિમ્હા**તિ અત્તનો સત્તિયા ચ બલસ્સ ચ અનુરૂપેન સીલવન્તાનં સંવિભાગં કત્વા ન ભુઞ્જિમ્હા.

૧૦. વેલામસુત્તવણ્ણના

૨૦. દસમે **અપિ નુ તે, ગહપતિ, કુલે દાનં દીયતી**તિ નયિદં ભગવા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દાનં સન્ધાય પુચ્છતિ. સેટ્ઠિસ્સ હિ ઘરે ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ નિચ્ચં પણીતદાનં દીયતિ, ન તં સત્થા ન જાનાતિ. લોકિયમહાજનસ્સ પન

દિય્યમાનદાનં અત્થિ, તં લૂખં હોતિ, સેટ્ઠિસ્સ ચિત્તં ન પીણેતિ. તં પુચ્છામીતિ પુચ્છતિ. **કણાજકન્તિ** સકુણ્ડકભત્તં, સકુણ્ડકેહિપિ કણિકતણ્ડુલેહેવ પક્કં. **બિળઙ્ગદુતિયન્તિ** કઞ્જિયદુતિયં. **અસક્કચ્ચં દેતીતિ** અસક્કરિત્વા દેતિ. **અચિત્તીકત્વાતિ** અચિત્તીકારેન દક્ખિણેય્યે અગારવેન દેતિ. **અસહત્થા દેતીતિ** સહત્થેન અદત્વા પરહત્થેન દેતિ, આણત્તિમત્તમેવ કરોતીતિ અત્થો. **અપવિદ્ધં દેતીતિ** ન નિરન્તરં દેતિ, સંવચ્છરિકં સોણ્ડબલિ વિય હોતિ. **અનાગમનદિટ્ઠિકો દેતીતિ** ન કમ્મઞ્ચ ફલઞ્ચ સદ્દહિત્વા દેતિ.

યત્થ યત્થાતિ તીસુ કુલસમ્પદાસુ યસ્મિં યસ્મિં કુલે. **ન ઉળારાય ભત્તભોગાયાતિ**આદીસુ નાનગ્ગરસસુગન્ધસાલિભોજને ઉપનીતે ચિત્તં ન નમતિ, ''હરથેતં રોગવડ્ઢન''ન્તિ વત્વા યેન વા તેન વા ડાકેન સદ્ધિં સકુણ્ડકભત્તં અમતં વિય સમ્પિયાયમાનો ભુઞ્જતિ. કાસિકાદીસુ વરવત્થેસુ ઉપનીતેસુ ''હરથેતાનિ નિવાસેન્તસ્સ પટિચ્છાદેતુમ્પિ ન સક્કોન્તિ, ગત્તેસુપિ ન સણ્ઠહન્તી''તિ વત્વા નાળિકેરસાટકમૂલતચસદિસાનિ પન થૂલવત્થાનિ ''ઇમાનિ નિવાસેન્તો નિવત્થભાવમ્પિ જાનાતિ, પટિચ્છાદેતબ્બમ્પિ પટિચ્છાદેન્તી''તિ સમ્પિયાયમાનો નિવાસેતિ. હત્થિયાનઅસ્સયાનરથયાનસુવણ્ણસિવિકાદીસુ ઉપનીતેસુ ''હરથેતાનિ ચલાચલાનિ, ન સક્કા એત્થ નિસીદિતુ''ન્તિ વત્વા જજ્જરરથકે ઉપનીતે ''અયં નિચ્ચલો, એત્થ સુખં નિસીદિતુ''ન્તિ તં સાદિયતિ. **ન ઉળારેસુ પઞ્ચસુ કામગુણેસૂતિ** અલઙ્કતપટિયત્તા રૂપવતિયો ઇત્થિયો દિસ્વા ''યક્ખિનિયો મઞ્ઞે, એતા ખાદિતુકામા, કિં એતાહી''તિ યથાફાસુકેનેવ વીતિનામેતિ. **ન સુસ્સૂસન્તીતિ** સોતું ન ઇચ્છન્તિ, ન સદ્દહન્તીતિ અત્થો. **ન સોતં ઓદહન્તીતિ** કથિતસ્સ સવનત્થં ન સોતપસાદં ઓદહન્તિ. **સક્કચ્ચન્તિ**આદીનિ વુત્તવિપરિયાયેન વેદિતબ્બાનિ.

વેલામોતિ જાતિગોત્તરૂપભોગસદ્ધાપઞ્ઞાદીહિ મરિયાદવેલં અતિક્કન્તેહિ ઉળારેહિ ગુણેહિ સમન્નાગતત્તા એવંલદ્ધનામો. **સો એવરૂપં દાનં અદાસિ મહાદાનન્તિ** એત્થ અયં અનુપુબ્બીકથા – સો કિર અતીતે બારાણસિયં પુરોહિતગેહે પટિસન્ધિં ગણ્હિ, વેલામકુમારોતિસ્સ નામં અકંસુ. સો સોળસવસ્સકાલે બારાણસિરાજકુમારેન સદ્ધિં સિપ્પુગ્ગહણત્થં તક્કસિલં અગમાસિ. તે ઉભોપિ દિસાપામોક્ખસ્સ આચરિયસ્સ સન્તિકે સિપ્પં પટ્ઠપયિંસુ. યથા ચ તે, એવં અઞ્ઞેપિ જમ્બુદીપે ચતુરાસીતિસહસ્સરાજકુમારા. બોધિસત્તો અત્તના ગહિતટ્ઠાને પિટ્ઠિઆચરિયો હુત્વા ચતુરાસીતિ રાજકુમારસહસ્સાનિ સિક્ખાપેતિ, સયમ્પિ સોળસવસ્સેહિ ગહેતબ્બસિપ્પં તીહિ વસ્સેહિ ઉગ્ગણ્હિ. આચરિયો ''વેલામકુમારસ્સ સિપ્પં પગુણ''ન્તિ ઞત્વા, ''તાતા, વેલામો મયા ઞાતં સબ્બં જાનાતિ, તુમ્હે સબ્બેપિ સમગ્ગા ગન્ત્વા એતસ્સ સન્તિકે સિપ્પં ઉગ્ગણ્હથા''તિ ચતુરાસીતિ કુમારસહસ્સાનિ બોધિસત્તસ્સ નિય્યાદેસિ.

બોધિસત્તો આચરિયં વન્દિત્વા ચતુરાસીતિ કુમારસહસ્સપરિવારો નિક્ખમિત્વા એકં આસન્નનગરં પત્વા નગરસામિકં રાજકુમારં ઉગ્ગણ્હાપેત્વા તસ્સ સિપ્પે પગુણે જાતે તં તત્થેવ નિવત્તેસિ. એતેનુપાયેન ચતુરાસીતિ નગરસહસ્સાનિ ગન્ત્વા ચતુરાસીતિયા રાજકુમારાનં સિપ્પં પગુણં કારેત્વા તસ્મિં તસ્મિં નગરે તં તં નિવત્તેત્વા બારાણસિરાજકુમારં આદાય બારાણસિં પચ્ચાગચ્છિ. મનુસ્સા કુમારં પરિયોસિતસિપ્પં રજ્જે અભિસિઞ્ચિંસુ, વેલામસ્સ પુરોહિતટ્ઠાનં અદંસુ. તેપિ ચતુરાસીતિસહસ્સરાજકુમારા સકેસુ સકેસુ રજ્જેસુ અભિસેકં પત્વા અનુસંવચ્છરં બારાણસિરઞ્ઞો ઉપટ્ઠાનં આગચ્છન્તિ. તે રાજાનં દિસ્વા વેલામસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા, ''આચરિય, અમ્હે રજ્જેસુ પતિટ્ઠિતા, વદેય્યાથ યેનત્થો''તિ વત્વા ગચ્છન્તિ. તેસં ગમનાગમનકાલે સકટસન્દમાનિકગાવિગોણકુક્કુટસૂકરાદયો ગણ્હન્તાનં જનપદો અતિવિય ઉઉપદ્દુતો હોતિ, મહાજનો સન્નિપતિત્વા રાજઙ્ગણે કન્દતિ.

રાજા વેલામં પક્કોસિત્વા, ‘‘આચરિય, ઉપદ્દુતો જનપદો, રાજાનો ગમનાગમનકાલે મહાવિલોપં કરોન્તિ, મનુસ્સા સન્ધારેતું ન સક્કોન્તિ, જનપદપીળાય ઉપસમં એકં ઉપાયં કરોથા’’તિ . સાધુ મહારાજ, ઉપાયં કરિસ્સામિ, તુમ્હાકં યત્તકેન જનપદેન અત્થો, તં પરિચ્છિન્દિત્વા ગણ્હથાતિ. રાજા તથા અકાસિ. વેલામો ચતુરાસીતિયા રાજસહસ્સાનં જનપદે વિચારેત્વા ચક્કનાભિયં અરે વિય રઞ્ઞો જનપદસ્મિં ઓરોપેસિ. તતો પટ્ઠાય તે રાજાનો આગચ્છન્તાપિ ગચ્છન્તાપિ અત્તનો અત્તનો જનપદેનેવ સઞ્ચરન્તિ, અમ્હાકં જનપદોતિ વિલોપં ન કરોન્તિ. રાજગારવેન રઞ્ઞો જનપદમ્પિ ન પીળેન્તિ. જનપદા સન્નિસિન્ના નિસ્સદ્દા નિરવા અહેસું. સબ્બે રાજાનો હટ્ઠતુટ્ઠા ‘‘યેન વો, આચરિય, અત્થો, તં અમ્હાકં વદેથા’’તિ પવારયિંસુ.

વેલામો સીસંન્હાતો અત્તનો અન્તોનિવેસને સત્તરતનપરિપૂરાનં ગબ્ભાનં દ્વારાનિ વિવરાપેત્વા યાવ સત્તમા કુલપરિવટ્ટા ઠપિતં ધનં ઓલોકેત્વા આયવયં ઉપધારેત્વા ‘‘મયા સકલજમ્બુદીપં ખોભેન્તેન દાનં દાતું વટ્ટતી’’તિ રઞ્ઞો આરોચેત્વા ગઙ્ગાતીરે દ્વાદસયોજનિકા ઉદ્ધનપન્તિયો કારેત્વા તસ્મિં તસ્મિં ઠાને સપ્પિમધુફાણિતતેલતિલતણ્ડુલાદીનં ઠપનત્થાય મહાકોટ્ઠાગારાનિ પતિટ્ઠાપેત્વા ‘‘એકેકસ્મિં ઠાને એત્તકા એત્તકા જના સંવિદહથ, યંકિઞ્ચિ મનુસ્સાનં લદ્ધબ્બં નામ અત્થિ, તતો એકસ્મિમ્પિ અસતિ મય્હં આરોચેય્યાથા’’તિ મનુસ્સે સંવિધાય ‘‘અસુકદિવસતો પટ્ઠાય વેલામબ્રાહ્મણસ્સ દાનં ભુઞ્જન્તૂ’’તિ નગરે ભેરિં ચરાપેત્વા ‘‘દાનગ્ગં પરિનિટ્ઠિત’’ન્તિ દાનયુત્તેહિ આરોચિતે સહસ્સગ્ઘનકં વત્થં નિવાસેત્વા પઞ્ચસતગ્ઘનકં એકંસં કત્વા સબ્બાલઙ્કારભૂસિતો દાનવીમંસનત્થાય ફલિકવણ્ણસ્સ ઉદકસ્સ સુવણ્ણભિઙ્ગારં પૂરેત્વા ‘‘ઇમસ્મિં લોકે સચે ઇમં દાનં પટિગ્ગહેતું યુત્તરૂપા દક્ખિણેય્યપુગ્ગલા અત્થિ, ઇદં ઉદકં નિક્ખમિત્વા પથવિં ગણ્હાતુ. સચે નત્થિ, એવમેવ તિટ્ઠતૂ’’તિ સચ્ચકિરિયં કત્વા ભિઙ્ગારં અધોમુખં અકાસિ. ઉદકં ધમકરણેન ગહિતં વિય અહોસિ. બોધિસત્તો ‘‘સુઞ્ઞો વત, ભો, જમ્બુદીપો, એકપુગ્ગલોપિ દક્ખિણં પટિગ્ગહેતું યુત્તરૂપો નત્થી’’તિ વિપ્પટિસારં અકત્વા ‘‘સચે દાયકસ્સ વસેનાયં દક્ખિણા વિસુજ્ઝિસ્સતિ, ઉદકં નિક્ખમિત્વા પથવિં ગણ્હાતૂ’’તિ ચિન્તેસિ. ફલિકવણ્ણસદિસં ઉદકં નિક્ખમિત્વા પથવિં ગણ્હિ . ‘‘ઇદાનિ દાનં દસ્સામી’’તિ દાનગ્ગં પત્વા દાનં ઓલોકેત્વા યાગુવેલાય યાગું, ખજ્જકવેલાય ખજ્જકં, ભોજનવેલાય ભોજનં દાપેસિ. એતેનેવ નીહારેન દિવસે દિવસે દાનં દીયતિ.

તસ્મિં ખો પન દાનગ્ગે ‘‘ઇદં નામ અત્થિ, ઇદં નામ નત્થી’’તિ વત્તબ્બં નત્થિ. ઇદાનિ તં દાનં એત્તકમત્તેનેવ ન નિટ્ઠં ગમિસ્સતીતિ રત્તસુવણ્ણં નીહરાપેત્વા સુવણ્ણપાતિયો કારેત્વા ચતુરાસીતિસુવણ્ણપાતિસહસ્સાદીનં અત્થાય ચતુરાસીતિરાજસહસ્સાનં સાસનં પહિણિ. રાજાનો ‘‘ચિરસ્સં વત મયં આચરિયેન અનુગ્ગહિતા’’તિ સબ્બં સમ્પાદેત્વા પેસેસું. દાને દિય્યમાનેયેવ સત્ત વસ્સાનિ સત્ત માસા અતિક્કન્તા. અથ બ્રાહ્મણો ‘‘હિરઞ્ઞં ભાજેત્વા દાનં દસ્સામી’’તિ મહન્તે ઓકાસે દાનં સજ્જાપેસિ. સજ્જાપેત્વા ચતુરાસીતિ સુવણ્ણપાતિસહસ્સાનિ આદિં કત્વા કોટિતો પટ્ઠાય અદાસિ.

તત્થ **રૂપિયપૂરાની**તિ રજતતટ્ટિરજતફાલરજતમાસકેહિ પૂરાનિ. પાતિયો પન ખુદ્દિકાતિ ન સલ્લક્ખેતબ્બા, એકકરીસપ્પમાણે ભૂમિભાગે ચતસ્સોવ પાતિયો ઠપયિંસુ. પાતિમકુળં નવરતનં હોતિ, મુખવટ્ટિતો પટ્ઠાય અટ્ઠરતનં, પાતિમુખવટ્ટિયા છયુત્તો આજઞ્ઞરથો અનુપરિયાયતિ, દદમાનો પાતિયા બાહિરન્તેન વગ્ગવગ્ગે પટિગ્ગાહકે ઠપેત્વા પઠમં પાતિયા પક્ખિત્તં દત્વા પચ્છા સન્ધિસન્ધિતો વિયોજેત્વા પાતિન્તિ એવં ચતુરાસીતિ પાતિસહસ્સાનિ અદાસિ. **રૂપિયપાતિ**આદીસુપિ એસેવ નયો. એત્થપિ ચ **સુવણ્ણપૂરાની**તિ સુવણ્ણતટ્ટિસુવણ્ણફાલસુવણ્ણમાસકેહિ પૂરાનિ. **હિરઞ્ઞપૂરાની**તિ સત્તવિધરતનપૂરાનિ. **સોવણ્ણાલઙ્કારાની**તિ સુવણ્ણાલઙ્કારાનિ. **કંસૂપધારણાની**તિ રજતમયખીરપટિચ્છકાનિ. તાસં પન ધેનૂનં સિઙ્ગાનિ

સુવણ્ણકોસકપરિયોનદ્ધાનિ અહેસું, ગીવાય સુમનદામં પિળન્ધિંસુ, ચતૂસુ પાદેસુ નુપૂરાનિ, પિટ્ઠિયં વરદુકૂલં પારુતં, કણ્ઠે સુવણ્ણઘણ્ટં બન્ધિંસુ. **વત્થકોટિસહસ્સાની**તિ લોકવોહારતો વીસતિવત્થયુગાનિ એકા કોટિ , ઇધ પન દસ સાટકાતિ વુત્તં. **ખોમસુખુમાનન્તિ**આદિમ્હિ ખોમાદીસુ યં યં સુખુમં, તં તદેવ અદાસિ. યાનિ પનેતાનિ ઇત્થિદાનં ઉસભદાનં મજ્જદાનં સમજ્જાદાનન્તિ અદાનસમ્મતાનિ, તાનિપિ એસ ''વેલામસ્સ દાનમુખે ઇદં નામ નત્થી''તિ વચનપથં પચ્છિન્દિતું પરિવારત્થાય અદાસિ. **નજ્જો મઞ્ઞે વિસ્સન્દન્તી**તિ નદિયો વિય વિસ્સન્દન્તિ.

ઇમિના સત્થા વેલામસ્સ દાનં કથેત્વા, ''ગહપતિ, એતં મહાદાનં નાઞ્ઞો અદાસિ, અહં અદાસિં. એવરૂપં પન દાનં દદન્તોપિ અહં પટિગ્ગહેતું યુત્તરૂપં પુગ્ગલં નાલત્થં, ત્વં માદિસે બુદ્ધે લોકસ્મિં દિટ્ઠમાને દાનં દદમાનો કસ્મા ચિન્તેસી''તિ સેટ્ઠિસ્સ દેસનં વડ્ઢેન્તો **સિયા ખો પન તે**તિઆદિમાહ. નનુ ચ યાનિ તદા અહેસું રૂપવેદનાસઞ્ઞાસઙ્ખારવિઞ્ઞાણાનિ, તાનિ નિરુદ્ધાનિ? કસ્મા ''અહં તેન સમયેન વેલામો બ્રાહ્મણો''તિ આહાતિ? પવેણિયા અવિચ્છિન્નત્તા. તાનિ હિ રૂપાદીનિ નિરુજ્ઝમાનાનિ ઇમેસં પચ્ચયે દત્વા નિરુદ્ધાનિ અપરાપરં અવિચ્છિન્નં પવેણિં ગહેત્વા એવમાહ. **ન તં કોચિ દક્ખિણં સોધેતી**તિ કોચિ સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા ઉટ્ઠાય તં દક્ખિણં સોધેતીતિ વત્તબ્બો નાહોસિ. તસ્મિં દક્ખિણં સોધેન્તો ઉત્તમકોટિયા બુદ્ધો, હેટ્ઠિમકોટિયા ધમ્મસેનાપતિસારિપુત્તત્થેરસદિસો સાવકો સોધેય્ય.

દિટ્ઠિસમ્પન્નન્તિ દસ્સનસમ્પન્નં સોતાપન્નં. **ઇદં તતો મહપ્ફલતરન્તિ** ઇદં સોતાપન્નસ્સ દિન્નદાનં લોકિયમહાજનસ્સ સત્તમાસાધિકાનિ સત્ત સંવચ્છરાનિ એત્તકં હિરઞ્ઞસુવણ્ણં પરિચ્ચજન્તેન દિન્નદાનતો મહપ્ફલં.

યો ચ સતં દિટ્ઠિસમ્પન્નાનન્તિ એત્થ એકસ્સ સકદાગામિસ્સ વસેન એકુત્તરસતં સોતાપન્ને કત્વા સોતાપન્નગણના વેદિતબ્બા. ઇમિના ઉપાયેન સબ્બવારેસુ હેટ્ઠા હેટ્ઠા આગતે અનન્તરેન સતગુણં કત્વા પુગ્ગલગણના વેદિતબ્બા.

બુદ્ધપ્પમુખન્તિ એત્થ સમ્માસમ્બુદ્ધં સઙ્ઘત્થેરં કત્વા નિસિન્નો સઙ્ઘો બુદ્ધપ્પમુખો સઙ્ઘોતિ વેદિતબ્બો. **ચાતુદ્દિસં સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સા**તિ એત્થ ચાતુદ્દિસં સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ કતવિહારો નામ યત્થ ચેતિયં પતિટ્ઠિતં હોતિ, ધમ્મસ્સવનં કરીયતિ, ચતૂહિ દિસાહિ અનુદિસાહિ ચ ભિક્ખૂ આગન્ત્વા અપ્પટિપુચ્છિત્વાયેવ પાદે ધોવિત્વા કુઞ્ચિકાય દ્વારં વિવરિત્વા સેનાસનં પટિજગ્ગિત્વા વસિત્વા યથાફાસુકં ગચ્છન્તિ. સો અન્તમસો ચતુરતનિયા પણ્ણસાલાપિ હોતુ, ચાતુદ્દિસં સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ કતવિહારોત્વેવ વુચ્ચતિ.

સરણં ગચ્છેય્યાતિ એત્થ મગ્ગેનાગતં અનિવત્તનસરણં અધિપ્પેતં. અપરે પનાહુ – અત્તાનં નિય્યાદેત્વા દિન્નત્તા સરણાગમનં તતો મહપ્ફલતરન્તિ વુત્તં. **સિક્ખાપદાનિ સમાદિયેય્યા**તિ પઞ્ચ સીલાનિ ગણ્હેય્ય. સીલમ્પિ મગ્ગેન આગતં અનિવત્તનસીલમેવ કથિતં. અપરે પનાહુ – સબ્બસત્તાનં અભયદાનસ્સ દિન્નત્તા સીલં તતો મહપ્ફલતરન્તિ વુત્તં. **ગન્ધોહનમત્તન્તિ** ગન્ધઊહનમત્તં, દ્વીહઙ્ગુલીહિ ગણ્ડપિણ્ડં ગહેત્વા ઉપસિઙ્ઘનમત્તં. અપરે પન ''ગદ્દોહનમત્ત''ન્તિ પાળિં વત્વા ગાવિયા એકવારં થનઅઞ્છનમત્તન્તિ અત્થં વદન્તિ. **મેત્તચિત્તન્તિ** સબ્બસત્તાનં હિતાનુફરણચિત્તં. તં પન અપ્પનાવસેનેવ ગહિતં. **અનિચ્ચસઞ્ઞન્તિ** મગ્ગસ્સ અનન્તરપચ્ચયભાવેન સિખાપત્તબલવવિપસ્સનં.

ઉપમાતો પન ઇમાનિ દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ એવં વેદિતબ્બાનિ – સચેપિ હિ જમ્બુદીપં ભેરિતલસદિસં સમતલં કત્વા કોટિતો પટ્ઠાય પલ્લઙ્કે અત્થરિત્વા અરિયપુગ્ગલે નિસીદાપેય્ય, તત્થ સોતાપન્નાનં દસ પન્તિયો

અસ્સુ, સકદાગામીનં પઞ્ચ, અનાગામીનં અટ્ઠતેય્યા, ખિણાસવાનં દિયડ્ઢા, પચ્ચેકબુદ્ધાનં એકા પન્તિ ભવેય્ય, સમ્માસમ્બુદ્ધો એકકોવ. એત્તકસ્સ જનસ્સ દિન્નદાનતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ દિન્નમેવ મહપ્ફલં. ઇતરં પન –

> ‘‘વિહારદાનં પણિપાતો, સિક્ખા મેત્તાય ભાવના;
> ખયતો સમ્મસન્તસ્સ, કલં નાગ્ઘતિ સોળસિં’’.

તેનેવ ભગવા પરિનિબ્બાનસમયે ‘‘ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપત્તિ અનુત્તરા પૂજા’’તિ આહ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

સીહનાદવગ્ગો દુતિયો.

૩. સત્તાવાસવગ્ગો

૧. તિઠાનસુત્તવણ્ણના

૨૧. તતિયસ્સ પઠમે **ઉત્તરકુરુકા**તિ ઉત્તરકુરુવાસિનો. **અધિગ્ગણ્હન્તી**તિ અધિભવન્તિ, અધિકા વિસિટ્ઠા જેટ્ઠકા હોન્તિ. **અમમા**તિ નિત્તણ્હા. અટ્ઠકથાયં પન નિદ્દુક્ખાતિ વુત્તં. **અપરિગ્ગહા**તિ ‘‘ઇદં મય્હ’’ન્તિ પરિગ્ગહરહિતા. **નિયતાયુકા**તિ તેસઞ્હિ નિબદ્ધં આયુ વસ્સસહસ્સમેવ, ગતિપિ નિબદ્ધા, તતો ચવિત્વા સગ્ગેયેવ નિબ્બત્તન્તિ. **સતિમન્તો**તિ દેવતાનઞ્હિ એકન્તસુખિતાય સતિ થિરા ન હોતિ, નેરયિકાનં એકન્તદુક્ખિતાય. ઇમેસં પન વોકિણ્ણસુખદુક્ખત્તા સતિ થિરા હોતિ. **ઇધ બ્રહ્મચરિયવાસો**તિ જમ્બુદીપે બુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધાનં ઉપ્પજ્જનતો અટ્ઠઙ્ગિકમગ્ગબ્રહ્મચરિયવાસોપિ ઇધેવ હોતિ.

૨. અસ્સખળુઙ્કસુત્તવણ્ણના

૨૨. દુતિયે **જવસમ્પન્નો**તિ પદજવેન સમ્પન્નો. **ન વણ્ણસમ્પન્નો**તિ ન સરીરવણ્ણેન સમ્પન્નો. પુરિસખળુઙ્કેસુ **જવસમ્પન્નો**તિ ઞાણજવેન સમ્પન્નો. **ન વણ્ણસમ્પન્નો**તિ ન ગુણવણ્ણેન સમ્પન્નો. સેસં પાળિનયેનેવ વેદિતબ્બં. યઞ્હેત્થ વત્તબ્બં સિયા, તં તિકનિપાતવણ્ણનાયં વુત્તમેવ.

૩. તણ્હામૂલકસુત્તવણ્ણના

૨૩. તતિયે **તણ્હં પટિચ્ચા**તિ દ્વે તણ્હા એસનતણ્હા એસિતતણ્હા ચ. યાય તણ્હાય અજપથસઙ્કુપથાદીનિ પટિપજ્જિત્વા ભોગે એસતિ ગવેસતિ, અયં એસનતણ્હા નામ. યા તેસુ એસિતેસુ ગવેસિતેસુ પટિલદ્ધેસુ તણ્હા, અયં એસિતતણ્હા નામ. ઇધ પન એસનતણ્હા દટ્ઠબ્બા. **પરિયેસના**તિ રૂપાદિઆરમ્મણપરિયેસના. સા હિ એસનતણ્હાય સતિ હોતિ. **લાભો**તિ રૂપાદિઆરમ્મણપટિલાભો. સો હિ પરિયેસનાય સતિ હોતિ.

વિનિચ્છયો પન ઞાણતણ્હાદિટ્ઠિવિતક્કવસેન ચતુબ્બિધો. તત્થ ‘‘સુખવિનિચ્છયં જઞ્ઞા, સુખવિનિચ્છયં ઞત્વા અજ્ઝત્તં સુખમનુયુઞ્જેય્યા’’તિ (મ॰ નિ॰ ૩.૩૨૩) અયં ઞાણવિનિચ્છયો . ‘‘વિનિચ્છયાતિ દ્વે વિનિચ્છયા તણ્હાવિનિચ્છયો ચ દિટ્ઠિવિનિચ્છયો ચા’’તિ (મહાનિ॰ ૧૦૨) એવં આગતાનિ અટ્ઠસતતણ્હાવિચરિતાનિ તણ્હાવિનિચ્છયો. દ્વાસટ્ઠિ દિટ્ઠિયો દિટ્ઠિવિનિચ્છયો. ‘‘છન્દો ખો, દેવાનમિન્દ, વિતક્કનિદાનો’’તિ (દી॰ નિ॰ ૨.૩૫૮) ઇમસ્મિં પન સુત્તે ઇધ વિનિચ્છયોતિ વુત્તો વિતક્કોયેવ આગતો. લાભં લભિત્વા હિ ઇટ્ઠાનિટ્ઠં સુન્દરાસુન્દરં વિતક્કેનેવ વિનિચ્છિનન્તિ ‘‘એત્તકં મે રૂપારમ્મણત્થાય ભવિસ્સતિ, એત્તકં સદ્દારમ્મણત્થાય, એત્તકં મય્હં ભવિસ્સતિ, એત્તકં પરસ્સ, એત્તકં પરિભુઞ્જિસ્સામિ, એત્તકં નિદહિસ્સામી’’તિ. તેન વુત્તં – **લાભં પટિચ્ચ વિનિચ્છયો**તિ.

છન્દરાગોતિ એવં અકુસલવિતક્કેન વિતક્કિતે વત્થુસ્મિં દુબ્બલરાગો ચ બલવરાગો ચ ઉપ્પજ્જતિ. ઇદઞ્હિ ઇધ છન્દોતિ દુબ્બલરાગસ્સાધિવચનં. **અજ્ઝોસાન**ન્તિ અહં મમન્તિ બલવસન્નિટ્ઠાનં. **પરિગ્ગહો**તિ તણ્હાદિટ્ઠિવસેન પરિગ્ગહકરણં. **મચ્છરિય**ન્તિ પરેહિ સાધારણભાવસ્સ અસહનતા. તેનેવસ્સ પોરાણા એવં વચનત્થં વદન્તિ – ‘‘ઇદં અચ્છરિયં મય્હમેવ હોતુ, મા અઞ્ઞસ્સ અચ્છરિયં હોતૂતિ પવત્તત્તા મચ્છરિયન્તિ વુચ્ચતી’’તિ. **આરક્ખો**તિ દ્વારપિદહનમઞ્જૂસાગોપનાદિવસેન સુટ્ઠુ રક્ખનં. અધિકરોતીતિ **અધિકરણં**, કારણસ્સેતં નામં. **આરક્ખાધિકરણ**ન્તિ

ભાવનપુંસકં, આરક્ખાહેતૂતિ અત્થો. **દણ્ડાદાનાદીસુ** પરનિસેધનત્થં દણ્ડસ્સ આદાનં **દણ્ડાદાનં**. એકતો ધારાદિનો સત્થસ્સ આદાનં **સત્થાદાનં**. **કલહો**તિ કાયકલહોપિ વાચાકલહોપિ. પુરિમો **વિગ્ગહો**, પચ્છિમો **વિવાદો** (દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૧૦૩). તુવંતુવન્તિ અગારવવસેન **તુવંતુવંવચનં**.

૪. સત્તાવાસસુત્તવણ્ણના

૨૪. ચતુત્થે **સત્તાવાસા**તિ સત્તાનં આવાસા, વસનટ્ઠાનાનીતિ અત્થો. તત્થ સુદ્ધાવાસાપિ સત્તાવાસોવ, અસબ્બકાલિકત્તા પન ન ગહિતા. સુદ્ધાવાસા હિ બુદ્ધાનં ખન્ધાવારટ્ઠાનસદિસા, અસઙ્ખ્યેય્યકપ્પે બુદ્ધેસુ અનિબ્બત્તેસુ તં ઠાનં સુઞ્ઞં હોતિ. ઇતિ અસબ્બકાલિકત્તા ન ગહિતા. સેસમેત્થ વિઞ્ઞાણટ્ઠિતીસુ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં.

૫. પઞ્ઞાસુત્તવણ્ણના

૨૫. પઞ્ચમે **યતો**તિ યસ્મિં કાલે. **સુપરિચિતં હોતી**તિ સુટ્ઠુ ઉપચિતં સુવડ્ઢિતં હોતિ. **કલ્લં વચનાયા**તિ યુત્તં વત્તું. **વીતરાગન્તિ** વિગતરાગં. **અસરાગધમ્મન્તિ** ન સરજ્જનસભાવં. **અનાવત્તિધમ્મન્તિ** અનાવત્તનસભાવં અનિબ્બત્તારહં, અપ્પટિસન્ધિકભાવેનેવ નિરુજ્ઝનસભાવન્તિ અત્થો. ઇમસ્મિં સુત્તે ખીણાસવોવ કથિતો.

૬. સિલાયૂપસુત્તવણ્ણના

૨૬. છટ્ઠે **ચન્દિકાપુત્તો**તિ માતુ નામવસેન પઞ્ઞાતો ચન્દિકાપુત્તત્થેરો. **ચેતસા ચિત્તં હોતી**તિ ચિત્તવારપરિયાયેન ચિત્તવારપરિયાયો ચિતો વડ્ઢિતો હોતિ. **ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતન્તિ** ચિત્તવારપરિયાયેન ચિત્તવારપરિયાયો ઉપરૂપરિ સુચિતો સુવડ્ઢિતો હોતિ. **નેવસ્સ ચિત્તં પરિયાદિયન્તી**તિ તાનિ આરમ્મણાનિ તસ્સ ખીણાસવસ્સ ચિત્તુપ્પાદં ગહેત્વા ખેપેત્વા ઠાતું ન સક્કોન્તિ. **અમિસ્સીકતન્તિ** તાનિ આરમ્મણાનિ અનલ્લીનત્તા તેહિ અમિસ્સીકતં. **આનેઞ્જપ્પત્તન્તિ** અનિઞ્જનભાવં નિપ્ફન્દનભાવં પત્તં.

સિલાયૂપોતિ સિલાથમ્ભો. **સોળસકુક્કુકો**તિ દીઘતો સોળસહત્થો. **હેટ્ઠાનેમઙ્ગમા**તિ આવાટસ્સ હેટ્ઠાગતા. **ઉપરિ નેમસ્સા**તિ ઉપરિ આવાટસ્સ. **સુનિખાતત્તા**તિ અયમુસલેહિ કોટ્ટેત્વા કોટ્ટેત્વા સુટ્ઠુ નિખાતત્તા. **એવમેવ ખો**તિ એત્થ સિલાયૂપો વિય ખીણાસવો દટ્ઠબ્બો, મહાવાતા વિય છસુ દ્વારેસુ ઉપ્પજ્જનકા કિલેસા, ચતૂહિ દિસાહિ આગન્ત્વા વાતાનં સિલાયૂપં ચાલેતું અસમત્થભાવો વિય છસુ દ્વારેસુ ઉપ્પજ્જનકકિલેસાનં ખીણાસવસ્સ ચિત્તં ચાલેતું અસમત્થભાવો વેદિતબ્બો. ઇમસ્મિમ્પિ સુત્તે ખીણાસવોવ કથિતો.

૭-૮. વેરસુત્તદ્વયવણ્ણના

૨૭-૨૮. સત્તમે **ભયં વેરં પસવતી**તિ ચિત્તુત્રાસભયઞ્ચ પુગ્ગલવેરઞ્ચ પટિલભતિ. **ચેતસિકન્તિ** ચિત્તનિસ્સિતં. **દુક્ખન્તિ** કાયવત્થુકં. **દોમનસ્સન્તિ** પટિઘસમ્પયુત્તદુક્ખં. ઇમસ્મિં સુત્તે સોતાપત્તિમગ્ગો કથિતો. અટ્ઠમં ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ કથિતં, ઇમસ્મિં પન સોતાપન્નોવ કથિતોતિ વુત્તં.

૯. આઘાતવત્થુસુત્તવણ્ણના

૨૯. નવમે **આઘાતવત્થૂની**તિ આઘાતકારણાનિ. **આઘાતં બન્ધતી**તિ કોપં બન્ધતિ ઉપ્પાદેતિ.

૧૦-૧૧. આઘાતપટિવિનયસુત્તાદિવણ્ણના

૩૦-૩૧. દસમે **આઘાતપટિવિનયા**તિ આઘાતસ્સ પટિવિનયકારણાનિ. **તં કુતેત્થ લબ્ભા**તિ ‘‘તં અનત્થચરણં મા અહોસી’’તિ એતસ્મિં પુગ્ગલે કુતો લબ્ભા, કેન કારણેન સક્કા લદ્ધું, ‘‘પરો નામ પરસ્સ અત્તનો ચિત્તરુચિયા અનત્થં કરોતી’’તિ એવં ચિન્તેત્વા આઘાતં પટિવિનેતિ. અથ વા સચાહં કોપં કરેય્યં, તં કોપકરણં એત્થ પુગ્ગલે કુતો લબ્ભા, કેન કારણેન લદ્ધબ્બન્તિ અત્થો. કુતો લાભાતિપિ પાઠો. સચાહં એત્થ કોપં કરેય્યં, તસ્મિં મે કોપકરણે કુતો લાભા લાભા, નામ કે સિયુન્તિ અત્થો. ઇમસ્મિઞ્ચ અત્થે **તન્તિ** નિપાતમત્તમેવ હોતિ. એકાદસમે **અનુપુબ્બનિરોધા**તિ અનુપટિપાટિનિરોધા. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

સત્તાવાસવગ્ગો તતિયો.

૪. મહાવગ્ગો

૧-૨. અનુપુબ્બવિહારસુત્તાદિવણ્ણના

૩૨-૩૩. ચતુત્થસ્સ પઠમે **અનુપુબ્બવિહારા**તિ અનુપટિપાટિયા સમાપજ્જિતબ્બવિહારા. દુતિયે **યત્થ કામા નિરુજ્ઝન્તી**તિ યસ્મિં ઠાને કામા વૂપસમ્મન્તિ. **નિરોધેત્વા**તિ અપ્પટિવત્તે કત્વા. **નિચ્છાતા**તિ તણ્હાદિટ્ઠિચ્છાતાનં અભાવેન નિચ્છાતા. **નિબ્બુતા**તિ અત્તપરિતાપનકિલેસાનં અભાવેન નિબ્બુતા. **તિણ્ણા**તિ કામતો તિણ્ણા. **પારંગતા**તિ કામે પારં ગતા. **તદઙ્ગેના**તિ તેન ઝાનઙ્ગેન. **એત્થ કામા નિરુજ્ઝન્તી**તિ એત્થ પઠમજ્ઝાને કામા નિરુજ્ઝન્તિ. **તે ચા**તિ યે પઠમજ્ઝાનં સમાપજ્જન્તિ, તે કામે નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ નામ. **પઞ્જલિકો**તિ પગ્ગહિતઅઞ્જલિકો હુત્વા. **પયિરુપાસેય્યા**તિ ઉપટ્ઠાપેય્ય. ઇમિના ઉપાયેન સબ્બત્થ અત્થો વેદિતબ્બો.

૩. નિબ્બાનસુખસુત્તવણ્ણના

૩૪. તતિયે **ઉદાયી**તિ લાળુદાયિત્થેરો. **એતદેવ ખ્વેત્થા**તિ એતદેવ ખો એત્થ. **કામસહગતા**તિ કામનિસ્સિતા. **સમુદાચરન્તી**તિ મનોદ્વારે સઞ્ચરન્તિ. **આબાધાયા**તિ આબાધનાય પીળનાય. **પરિયાયેના**તિ કારણેન. એવં સબ્બવારેસુ અત્થો વેદિતબ્બો. ઇમસ્મિં સુત્તે અવેદયિતસુખં નામ કથિતં.

૪. ગાવીઉપમાસુત્તવણ્ણના

૩૫. ચતુત્થે **પબ્બતેય્યા**તિ પબ્બતચારિની. **ન સુપ્પતિટ્ઠિતં પતિટ્ઠાપેત્વા**તિ યથા સુપ્પતિટ્ઠિતા હોતિ, એવં ન પતિટ્ઠાપેત્વા. **તં નિમિત્તન્તિ** તં પઠમજ્ઝાનસઙ્ખાતં નિમિત્તં. **ન સ્વાધિટ્ઠિતં અધિટ્ઠાતી**તિ યથા સુટ્ઠુ અધિટ્ઠિતં હોતિ, ન એવં અધિટ્ઠાતિ. **અનભિહિંસમાનો**તિ અપોથેન્તો અવિહેઠેન્તો. **મુદુ ચિત્તં હોતિ કમ્મઞ્ઞ**ન્તિ યથા વિપસ્સનાચિત્તં લોકુત્તરમગ્ગક્ખણે મુદુ કમ્મક્ખમં કમ્મયોગ્ગં હોતિ, એવમસ્સ અભિઞ્ઞાપાદકં ચતુત્થજ્ઝાનચિત્તં મુદુ હોતિ કમ્મઞ્ઞં . **અપ્પમાણો સમાધી**તિ ચતુબ્રહ્મવિહારસમાધિપિ મગ્ગફલસમાધિપિ અપ્પમાણો સમાધિ નામ, ઇધ પન ''અપ્પમાણં અપ્પમાણારમ્મણ''ન્તિ ઇમિના પરિયાયેન સુપ્પગુણસમાધિ અપ્પમાણસમાધીતિ દટ્ઠબ્બો. **સો અપ્પમાણેન સમાધિના સુભાવિતેના**તિ ઇમસ્મિં ઠાને અયં ભિક્ખુ વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અરહત્તં પત્તો. ઇદાનિ ખીણાસવસ્સ અભિઞ્ઞાપટિપાટિં દસ્સેન્તો **યસ્સ યસ્સ ચા**તિઆદિમાહ.

૫. ઝાનસુત્તવણ્ણના

૩૬. પઞ્ચમે **આસવાનં ખય**ન્તિ અરહત્તં. **યદેવ તત્થ હોતિ રૂપગત**ન્તિ તસ્મિં પઠમજ્ઝાનક્ખણે વત્થુવસેન વા ચિત્તસમુટ્ઠાનિકાદિવસેન વા યં રૂપં નામ પવત્તતિ. **વેદનાગતાદીનિ** સમ્પયુત્તવેદનાદીનં વસેન વેદિતબ્બાનિ . **તે ધમ્મે**તિ તે રૂપાદયો પઞ્ચક્ખન્ધધમ્મે. **અનિચ્ચતો**તિઆદીસુ હુત્વા અભાવાકારેન **અનિચ્ચતો**, પટિપીળનાકારેન **દુક્ખતો**, રુજ્જનાકારેન **રોગતો**, અન્તોદુસ્સનટ્ઠેન **ગણ્ડતો**, અનુપવિટ્ઠટ્ઠેન અનુકન્તનટ્ઠેન ચ **સલ્લતો**, દુક્ખટ્ઠેન **અઘતો**, આબાધનટ્ઠેન **આબાધતો**, અસકટ્ઠેન **પરતો**, પલુજ્જનટ્ઠેન **પલોકતો**, અસ્સામિકટ્ઠેન **સુઞ્ઞતો**, અવસવત્તનટ્ઠેન **અનત્તતો**. **સમનુપસ્સતી**તિ બલવવિપસ્સનાપઞ્ઞાય પસ્સતિ.

તેહિ ધમ્મેહીતિ તેહિ પઞ્ચક્ખન્ધધમ્મેહિ. **પટિવાપેતી**તિ નિબ્બાનવસેન નિવત્તેતિ. **અમતાય ધાતુયા**તિ નિબ્બાનધાતુયા. **ચિત્તં ઉપસંહરતી**તિ ઞાણેન આનિસંસં દિસ્વા ઓતારેતિ. **સન્ત**ન્તિ પચ્ચનીકસન્તતાય સન્તં. **પણીત**ન્તિ અતપ્પકં. **સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતી**તિ સો તસ્મિં પઠમજ્ઝાને ઠિતો તં બલવવિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અરહત્તં પાપુણાતિ. અપરો નયો – **સો તેહિ ધમ્મેહી**તિ યસ્મા અનિચ્ચતોતિઆદીસુ અનિચ્ચતો પલોકતોતિ દ્વીહિ પદેહિ અનિચ્ચલક્ખણં કથિતં, દુક્ખતોતિઆદીહિ છહિ દુક્ખલક્ખણં, પરતો, સુઞ્ઞતો, અનત્તતોતિ તીહિ અનત્તલક્ખણં. તસ્મા સો તેહિ એવં તિલક્ખણં આરોપેત્વા દિટ્ઠેહિ અન્તોસમાપત્તિયં પઞ્ચક્ખન્ધધમ્મેહિ. **ચિત્તં પટિવાપેતી**તિ ચિત્તં પટિસંહરતિ મોચેતિ અપનેતિ. **ઉપસંહરતી**તિ વિપસ્સનાચિત્તં તાવ સવનવસેન થુતિવસેન પરિયત્તિવસેન પઞ્ઞત્તિવસેન ચ સન્તં નિબ્બાનન્તિ એવં અસઙ્ખતાય અમતાય ધાતુયા ઉપસંહરતિ. મગ્ગચિત્તં નિબ્બાનં આરમ્મણકરણવસેનેવ ''એતં સન્તં એતં પણીત''ન્તિ ન એવં વદતિ. ઇમિના પનાકારેન તં પટિવિજ્ઝન્તો તત્થ ચિત્તં ઉપસંહરતીતિ અત્થો.

સો તત્થ ઠિતોતિ તસ્સા તિલક્ખણારમ્મણાય વિપસ્સનાય ઠિતો. **આસવાનં ખયં પાપુણાતી**તિ અનુક્કમેન ચત્તારો મગ્ગે ભાવેત્વા અરહત્તં પાપુણાતિ. **તેનેવ ધમ્મરાગેના**તિ સમથવિપસ્સનાધમ્મે છન્દરાગેન. **ધમ્મનન્દિયા**તિ તસ્સેવ વેવચનં. સમથવિપસ્સનાસુ હિ સબ્બસો છન્દરાગં પરિયાદાતું સક્કોન્તો અરહત્તં પાપુણાતિ, અસક્કોન્તો અનાગામી હોતિ.

તિણપુરિસરૂપકે વાતિ તિણપોત્થકરૂપે વા. દૂરે કણ્ડે પાતેતીતિ **દૂરેપાતી**. અવિરાધિતં વિજ્ઝતીતિ **અક્ખણવેધી**. **યદેવ તત્થ હોતિ વેદનાગત**ન્તિ ઇધ રૂપં ન ગહિતં. કસ્મા? સમતિક્કન્તત્તા. અયઞ્હિ હેટ્ઠા રૂપાવચરજ્ઝાનં સમાપજ્જિત્વા રૂપં અતિક્કમિત્વા અરૂપાવચરસમાપત્તિં સમાપન્નોતિ સમથવસેનાપિ અનેન રૂપં સમતિક્કન્તં, હેટ્ઠા રૂપં સમ્મસિત્વા તં અતિક્કમ્મ ઇદાનિ અરૂપં સમ્મસતીતિ વિપસ્સનાવસેનાપિ અનેન રૂપં અતિક્કન્તં. આરુપ્પે પન સબ્બસોપિ રૂપં નત્થીતિ તં સન્ધાયપિ રૂપં ન ગહિતં. અથ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં કસ્મા ન ગહિતન્તિ? સુખુમત્તા. તસ્મિઞ્હિ ચત્તારોપિ અરૂપક્ખન્ધા સુખુમા ન સમ્મસનૂપગા. તેનેવાહ – ''ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, યાવતા સઞ્ઞાસમાપત્તિ તાવતા અઞ્ઞાપટિવેધો''તિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – યાવતા સચિત્તકસમાપત્તિ નામ અત્થિ, તાવતા ઓળારિકે ધમ્મે સમ્મસતો અઞ્ઞાપટિવેધો હોતિ, અરહત્તં સમ્પજ્જતિ. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં પન સુખુમત્તા સઞ્ઞાસમાપત્તીતિ ન વુચ્ચતિ. **ઝાયીહેતે**તિ ઝાયીહિ ઝાનાભિરતેહિ એતાનિ. **વુટ્ઠહિત્વા**તિ તતો સમાપત્તિતો વુટ્ઠાય. **સમક્ખાતબ્બાની**તિ સમ્મા અક્ખાતબ્બાનિ, ''સન્તાનિ પણીતાની''તિ એવં કેવલં આચિક્ખિતબ્બાનિ થોમેતબ્બાનિ વણ્ણેતબ્બાનીતિ.

૬. આનન્દસુત્તવણ્ણના

૩૭. છટ્ઠે **સમ્બાધે**તિ પઞ્ચકામગુણસમ્બાધે. **ઓકાસાધિગમો**તિ ઓકાસસ્સ અધિગમો. **સત્તાનં વિસુદ્ધિયા**તિ સત્તાનં વિસુદ્ધિં પાપનત્થાય. **સમતિક્કમાયા**તિ સમતિક્કમનત્થાય. **અત્થઙ્ગમાયા**તિ અત્થં ગમનત્થાય. **ઞાયસ્સ અધિગમાયા**તિ સહવિપસ્સનકસ્સ મગ્ગસ્સ અધિગમનત્થાય . **નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાયા**તિ અપચ્ચયનિબ્બાનસ્સ પચ્ચક્ખકરણત્થાય. **તદેવ નામ ચક્ખું ભવિસ્સતી**તિ તઞ્ઞેવ પસાદચક્ખુ અસમ્ભિન્નં ભવિસ્સતિ. **તે રૂપા**તિ તદેવ રૂપારમ્મણં આપાથં આગમિસ્સતિ. **તઞ્ચાયતનં નો પટિસંવેદિસ્સતી**તિ તઞ્ચ રૂપાયતનં ન જાનિસ્સતિ. સેસેસુપિ એસેવ નયો.

ઉદાયીતિ કાળુદાયિત્થેરો. **સઞ્ઞીમેવ નુ ખોતિ** સચિત્તકોયેવ નુ ખો. મકારો પદસન્ધિમત્તં. **કિંસઞ્ઞીતિ** કતરસઞ્ઞાય સઞ્ઞી હુત્વા. **સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનન્તિ** ઇદં કસ્મા ગણ્હિ, કિં પઠમજ્ઝાનાદિસમઙ્ગિનો રૂપાદિપટિસંવેદના હોતીતિ? ન હોતિ, યાવ પન કસિણરૂપં આરમ્મણં હોતિ, તાવ રૂપં સમતિક્કન્તં નામ ન હોતિ. અસમતિક્કન્તત્તા પચ્ચયો ભવિતું સક્ખિસ્સતિ. સમતિક્કન્તત્તા પન તં નત્થિ નામ હોતિ, નત્થિતાય પચ્ચયો ભવિતું ન સક્કોતીતિ દસ્સેતું ઇદમેવ ગણ્હિ.

જટિલવાસિકાતિ જટિલનગરવાસિની. **ન ચાભિનતોતિ**આદીસુ રાગવસેન ન **અભિનતો**, દોસવસેન ન **અપનતો**. સસઙ્ખારેન સપ્પયોગેન કિલેસે નિગ્ગણ્હિત્વા વારેત્વા ઠિતો, કિલેસાનં પન છિન્નન્તે ઉપ્પન્નોતિ **ન સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિતગતો**. **વિમુત્તત્તા ઠિતોતિ** કિલેસેહિ વિમુત્તત્તાયેવ ઠિતો. **ઠિતત્તા સન્તુસિતોતિ** ઠિતત્તાયેવ સન્તુટ્ઠો નામ જાતો. **સન્તુસિતત્તા નો પરિતસ્સતીતિ** સન્તુટ્ઠત્તાયેવ પરિતાસં નાપજ્જતિ. **અયં, ભન્તે આનન્દ, સમાધિ કિં ફલોતિ** ઇમિના અયં થેરી તાલફલઞ્ઞેવ ગહેત્વા ‘‘ઇદં ફલં કિં ફલં નામા’’તિ પુચ્છમાના વિય અરહત્તફલસમાધિં ગહેત્વા ‘‘અયં, ભન્તે આનન્દ, સમાધિ કિં ફલો વુત્તો ભગવતા’’તિ પુચ્છતિ. **અઞ્ઞાફલો વુત્તોતિ** અઞ્ઞા વુચ્ચતિ અરહત્તં, અરહત્તફલસમાધિ નામેસો વુત્તો ભગવતાતિ અત્થો. **એવંસઞ્ઞીપીતિ** ઇમાય અરહત્તફલસઞ્ઞાય સઞ્ઞીપિ તદાયતનં નો પટિસંવેદેતીતિ એવં ઇમસ્મિં સુત્તે અરહત્તફલસમાધિ કથિતોતિ.

૭. લોકાયતિકસુત્તવણ્ણના

૩૮. સત્તમે **લોકાયતિકાતિ** લોકાયતવાદકા. **સતતન્તિ** સદા. **સમિતન્તિ** નિરન્તરં. **તિટ્ઠતેતન્તિ** તિટ્ઠતુ એતં, મા એતં પટ્ઠપેથ, કો વો એતેન અત્થો. **ધમ્મં વો બ્રાહ્મણા દેસેસ્સામીતિ** અહં વો ચતુસચ્ચધમ્મં દેસેસ્સામિ.

દળ્હધમ્મોતિ દળ્હધનું ગહેત્વા ઠિતો. **ધનુગ્ગહોતિ** ઇસ્સાસો. દળ્હધનુ નામ દ્વિસહસ્સથામં વુચ્ચતિ. દ્વિસહસ્સથામં નામ યસ્સ આરોપિતસ્સ જિયાબદ્ધો લોહસીસાદીનં ભારો દણ્ડે ગહેત્વા યાવ કણ્ડપ્પમાણા ઉક્ખિત્તસ્સ પથવિતો મુચ્ચતિ. **સિક્ખિતોતિ** દસ દ્વાદસ વસ્સાનિ આચરિયકુલે ઉગ્ગહિતસિપ્પો. **કતહત્થોતિ** એકો સિપ્પમેવ ઉગ્ગણ્હાતિ, કતહત્થો ન હોતિ અયં પન કતહત્થો ચિણ્ણવસિભાવો. **કતૂપાસનોતિ** રાજકુલાદીસુ દસ્સિતસિપ્પો. **લહુકેન અસનેનાતિ** અન્તો સુસિરં કત્વા તૂલાદીહિ પૂરેત્વા કતલક્ખપરિકમ્મેન સલ્લહુકકણ્ડેન. એવં કતઞ્હિ એકઉસભગામી દ્વે ઉસભાનિપિ ગચ્છતિ…પે॰… અટ્ઠુસભગામી સોળસ ઉસભાનિપિ ગચ્છતિ. **અપ્પકસિરેનાતિ** નિદુક્ખેન. **અતિપાતેય્યાતિ** અતિક્કમેય્ય. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા સો ધનુગ્ગહો તં વિદત્થિચતુરઙ્ગુલં છાયં સીઘમેવ અતિક્કામેતિ, એવં સકલચક્કવાળં સીઘં સીઘં અતિક્કમનસમત્થેન જવેન સમન્નાગતો. **સન્ધાવનિકાયાતિ** પદસા ધાવનેન. **એવમાહંસૂતિ** એવં વદન્તિ.

૮. દેવાસુરસઙ્ગામસુત્તવણ્ણના

૩૯. અટ્ઠમે **સમુપબ્યૂળ્હો અહોસીતિ** પચ્ચુપટ્ઠિતો અહોસિ. **સઙ્ગામેય્યામાતિ** સઙ્ગામં કરેય્યામ યુજ્ઝેય્યામ. **અપયિંસુયેવાતિ** પલાયિંસુયેવ. **ઉત્તરેનાભિમુખાતિ** ઉત્તરામુખા હુત્વા. **અભિયન્તે વાતિ** અનુબન્ધન્તિયેવ. **ભીરુત્તાનગતેનાતિ** ભીરુત્તાનં ભયનિવારણં પતિટ્ઠાનં ગતેન. **અકરણીયાતિ** યુદ્ધેન કિઞ્ચિ અકત્તબ્બા. કસ્મા પન નેસં સઙ્ગામો હોતીતિ? અસુરા હિ પુબ્બે તાવતિંસવાસિનો, તે ચિત્તપાટલિયા પુપ્ફનકાલે દિબ્બપારિચ્છત્તકપુપ્ફં અનુસ્સરન્તિ. તતો ઉપ્પન્નકોધા ‘‘ગણ્હથ દેવે’’તિ સમ્મુખસમ્મુખટ્ઠાનેનેવ સિનેરું અભિરુહન્તિ, દેવાપિ નિક્ખમન્તિ. તેસં ગોપાલકદારકાનં અઞ્ઞમઞ્ઞં દણ્ડકેહિ પહરણસદિસં યુદ્ધં હોતિ. સક્કો દેવરાજા હેટ્ઠા પઞ્ચસુ ઠાનેસુ આરક્ખં

ઠપેત્વા ઉપરિ દેવપુરં પરિવારેત્વા અત્તસદિસા વજિરહત્થા પટિમા ઠપાપેસિ. અસુરા હેટ્ઠા પઞ્ચ ઠાનાનિ પટિબાહિત્વા અભિરુળ્હા ઇન્દપટિમાયો દિસ્વા નિવત્તિત્વા અસુરપુરમેવ ગચ્છન્તિ.

દક્ખિણેનાભિમુખાતિ દક્ખિણામુખા હુત્વા. **અપદં વધિત્વા**તિ નિપ્પદં નિરવસેસં વધિત્વા. **અદસ્સનં ગતો**તિ મારોપિ વટ્ટપાદકં કત્વા રૂપાવચરચતુત્થજ્ઝાનં સમાપન્નસ્સ ચિત્તં જાનાતિ, તદેવ વિપસ્સનાપાદકં કત્વા સમાપન્નસ્સ ચિત્તં જાનાતિ. અરૂપાવચરસમાપત્તિ પન વટ્ટપાદા વા હોતુ વિપસ્સનાપાદા વા, તં સમાપન્નસ્સ મારો ચિત્તં ન જાનાતિ. તેન વુત્તં – ''અદસ્સનં ગતો પાપિમતો''તિ.

૯. નાગસુત્તવણ્ણના

૪૦. નવમે **આરઞ્ઞકસ્સા**તિ અરઞ્ઞવાસિનો. **ગોચરપસુતસ્સા**તિ ગોચરગ્ગહણત્થાય ગચ્છન્તસ્સ. **હત્થિકલભા**તિ મહન્તા મહન્તા નાગા. **હત્થિચ્છાપા**તિ તરુણપોતકા. **ઓભગ્ગોભગ્ગ**ન્તિ નામેત્વા નામેત્વા ઠપિતં. **ઓગાહં ઓતિણ્ણસ્સા**તિ ઓગાહિતબ્બત્તા ઓગાહન્તિ લદ્ધનામં ઉદકતિત્થં ઓતિણ્ણસ્સ. **ઓગાહા ઉત્તિણ્ણસ્સા**તિ ઉદકતિત્થતો ઉત્તિણ્ણસ્સ. **વૂપકટ્ઠો**તિ વૂપકટ્ઠો હુત્વા. ઇદાનિ યસ્મા દસબલસ્સ હત્થિનાગેન કિચ્ચં નત્થિ, સાસને પન તંસરિક્ખકં પુગ્ગલં દસ્સેતું ઇદમાહટં, તસ્મા તં પુગ્ગલં દસ્સેન્તો **એવમેવ ખો**તિઆદિમાહ.

૧૦. તપુસ્સસુત્તવણ્ણના

૪૧. દસમે **મલ્લેસૂ**તિ મલ્લરટ્ઠે. **ઇધેવ તાવ ત્વં, આનન્દ, હોતી**તિ ઇધ ભગવા ''તપુસ્સગહપતિનો ઇધ ઠિતેન આનન્દેન સદ્ધિં કથાસલ્લાપો ભવિસ્સતિ, તતોનિદાનં અહં મહન્તં ધમ્મપરિયાયં દેસેસ્સામી''તિ ઞત્વા આહ. **ઉપસઙ્કમી**તિ સો કિર ભુત્તપાતરાસો ''દસબલસ્સ ઉપટ્ઠાનં ગમિસ્સામી''તિ નિક્ખમન્તો દૂરતોવ થેરં દિસ્વા યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ. **પપાતો વિય ખાયતિ, યદિદં નેક્ખમ્મ**ન્તિ યમિદં પબ્બજ્જાસઙ્ખાતં નેક્ખમ્મં, તં અમ્હાકં મહાપપાતો વિય ઓગાહિત્વા ઉપટ્ઠાતિ. **નેક્ખમ્મે ચિત્તં પક્ખન્દતી**તિ પબ્બજ્જાય ચિત્તં આરમ્મણવસેન પક્ખન્દતિ, તદેવ આરમ્મણં કત્વા **પસીદતિ**, તદેવ **પતિટ્ઠાતિ**, પચ્ચનીકધમ્મેહિ ચ **વિમુચ્ચતિ**. **'એતં સન્ત'ન્તિ પસ્સતો**તિ એતં નેક્ખમ્મં સન્તં વિગતદરથપરિળાહન્તિ એવં પસ્સન્તાનં ભિક્ખૂનં. **બહુના જનેન વિસભાગો**તિ તયિદં બહુના મહાજનેન સદ્ધિં ભિક્ખૂનં વિસભાગં, અસદિસન્તિ અત્થો.

કથાપાભતન્તિ કથામૂલં. **તસ્સ મય્હં, આનન્દ, નેક્ખમ્મે ચિત્તં ન પક્ખન્દતી**તિ તસ્સ એવં વિતક્કેન્તસ્સાપિ મય્હં પબ્બજ્જાય ચિત્તં ન ઓતરતિ. **''એતં સન્ત''ન્તિ પસ્સતો**તિ ''સાધુ નેક્ખમ્મ''ન્તિ પરિવિતક્કનવસેન ''એતં નેક્ખમ્મં સન્ત''ન્તિ પસ્સન્તસ્સપિ. **અનાસેવિતો**તિ ન આસેવિતો ન ફસ્સિતો ન સચ્છિકતો. **અધિગમ્મા**તિ અધિગન્ત્વા પત્વા સચ્છિકત્વા. **તમાસેવેય્ય**ન્તિ તં આનિસંસં સેવેય્યં ભજેય્યં. **યં મે**તિ યેન કારણેન મય્હં. **અધિગમ્મા**તિ અધિગન્ત્વા. **સ્વાસ્સ મે હોતિ આબાધો**તિ સો મય્હં આબાધનટ્ઠેન આબાધો હોતિ. **અવિતક્કે ચિત્તં ન પક્ખન્દતી**તિ અવિતક્કવિચારે દુતિયજ્ઝાને આરમ્મણવસેન ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ. **વિતક્કેસૂ**તિ વિતક્કવિચારેસુ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

મહાવગ્ગો ચતુત્થો.

૫. સામઞ્ઞવગ્ગો

૧. સમ્બાધસુત્તવણ્ણના

૪૨. પઞ્ચમસ્સ પઠમે **ઉદાયી**તિ કાળુદાયિત્થેરો. **અવિદ્વા**તિ અઞ્ઞાસિ. **ભૂરિમેધસો**તિ મહાપઞ્ઞો. **યો ઝાનમબુજ્ઝી**તિ યો ઝાનં અબુજ્ઝિ. **પટિલીનનિસભો**તિ એકીભાવવસેન પટિલીનો ચેવ ઉત્તમટ્ઠેન ચ નિસભો. **મુની**તિ બુદ્ધમુનિ. **પરિયાયેના**તિ એકેન કારણેન. કામસમ્બાધસ્સ હિ અભાવમત્તેનેવ પઠમજ્ઝાનં ઓકાસાધિગમો નામ, ન સબ્બથા સબ્બં. **તત્રાપત્થિ સમ્બાધો**તિ તસ્મિમ્પિ પઠમજ્ઝાને સમ્બાધો પટિપીળનં અત્થિયેવ. તત્રાપિત્થીતિપિ પાઠો. **કિઞ્ચ તત્થ સમ્બાધો**તિ તસ્મિં પન ઝાને કિં સમ્બાધો નામ. **અયમેત્થ સમ્બાધો**તિ અયં વિતક્કવિચારાનં અનિરુદ્ધભાવો સમ્બાધો સંપીળા નામ. ઇમિના ઉપાયેન સબ્બવારેસુ અત્થો વેદિતબ્બો. **નિપ્પરિયાયેના**તિ ન એકેન કારણેન, અથ ખો આસવક્ખયો નામ સબ્બસમ્બાધાનં પહીનત્તા સબ્બેન સબ્બં ઓકાસાધિગમો નામાતિ.

૨. કાયસક્ખિસુત્તવણ્ણના

૪૩. દુતિયે **યથા યથા ચ તદાયતન**ન્તિ યેન યેન કારણેન યેન યેનાકારેન તં પઠમજ્ઝાનસઙ્ખાતં આયતનં હોતિ. **તથા તથા નં કાયેન ફુસિત્વા વિહરતી**તિ તેન તેન કારણેન તેન તેનાકારેન તં સમાપત્તિં સહજાતનામકાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ, સમાપજ્જતીતિ અત્થો. **કાયસક્ખિ વુત્તો ભગવતા પરિયાયેના**તિ યસ્મા તેન નામકાયેન પઠમજ્ઝાનં સચ્છિકતં, તસ્મા ઇમિના પરિયાયેન કાયસક્ખિ વુત્તો. **નિપ્પરિયાયેના**તિ યત્તકં કાયેન સચ્છિકાતબ્બં, સબ્બસ્સ કતત્તા અયં નિપ્પરિયાયેન કાયસક્ખિ નામ.

૩. પઞ્ઞાવિમુત્તસુત્તવણ્ણના

૪૪. તતિયે **પઞ્ઞાય ચ નં પજાનાતી**તિ તં પઠમજ્ઝાનવિપસ્સનાપઞ્ઞાય જાનાતિ. ઇધાપિ પરિયાયનિપ્પરિયાયા પુરિમનયેનેવ વેદિતબ્બા. યથા ચ ઇધ, એવં ઇતો પરેસુપિ.

૪. ઉભતોભાગવિમુત્તસુત્તવણ્ણના

૪૫. ચતુત્થં ઉભયેન વેદિતબ્બં. એત્થ ચ **ઉભતોભાગવિમુત્તો**તિ ઉભતોભાગેહિ સમથવિપસ્સનાનં પચ્ચનીકકિલેસેહિ વિમુત્તો. પરિયોસાને પન સમાપત્તિયા રૂપકાયતો, અરિયમગ્ગેન નામકાયતો વિમુત્તોયેવ ઉભતોભાગવિમુત્તોતિ વેદિતબ્બો.

૫-૧૦. સન્દિટ્ઠિકધમ્મસુત્તાદિવણ્ણના

૪૬-૫૧. પઞ્ચમાદીસુ **સન્દિટ્ઠિકો**તિ સયં પસ્સિતબ્બકો. **નિબ્બાન**ન્તિ કિલેસનિબ્બાનં. **પરિનિબ્બાન**ન્તિ તસ્સેવ વેવચનં. **તદઙ્ગનિબ્બાન**ન્તિ પઠમજ્ઝાનાદિના તેન તેન અઙ્ગેન નિબ્બાનં. **દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાન**ન્તિ ઇમસ્મિંયેવ અત્તભાવે નિબ્બાનં. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

સામઞ્ઞવગ્ગો પઞ્ચમો.

પઠમપણ્ણાસકં નિટ્ઠિતં.

૨. દુતિયપણ્ણાસકવણ્ણના

૫૨. ઇતો પરેસુ **ખેમન્તિ** નિરુપદ્દવં. **ખેમપ્પત્તોતિ** ખેમભાવં પત્તો. **સિક્ખાદુબ્બલ્યાનીતિ** સિક્ખાય દુબ્બલભાવકરણાનિ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

મનોરથપૂરણિયા અઙ્ગુત્તરનિકાય-અટ્ઠકથાય

નવકનિપાતસ્સ સંવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

અઙ્ગુત્તરનિકાયે

દસકનિપાત-અટ્ઠકથા

૧. પઠમપણ્ણાસકં

૧. આનિસંસવગ્ગો

૧. કિમત્થિયસુત્તવણ્ણના

૧. દસકનિપાતસ્સ પઠમે **કુસલાનિ સીલાની**તિ અનવજ્જસીલાનિ. અમઙ્કુભાવસ્સ અવિપ્પટિસારસ્સ અત્થાય સંવત્તન્તીતિ **અવિપ્પટિસારત્થાનિ**. સો નેસં આનિસંસોતિ **અવિપ્પટિસારાનિસંસાનિ**. **યથાભૂતઞાણદસ્સનત્થો**તિઆદીસુ **યથાભૂતઞાણદસ્સનં** નામ તરુણવિપસ્સના, **નિબ્બિદા** નામ બલવવિપસ્સના, **વિરાગો** નામ મગ્ગો, **વિમુત્તિ** નામ અરહત્તફલં, **ઞાણદસ્સનં** નામ પચ્ચવેક્ખણઞાણં. **અગ્ગાય પરેન્તી**તિ અરહત્તત્થાય ગચ્છન્તિ.

૨. ચેતનાકરણીયસુત્તવણ્ણના

૨. દુતિયે **ન ચેતનાય કરણીયન્તિ** ન ચેતેત્વા કપ્પેત્વા પકપ્પેત્વા કાતબ્બં. **ધમ્મતા એસા**તિ ધમ્મસભાવો એસો કારણનિયમો અયં. **અભિસન્દેન્તી**તિ પવત્તેન્તિ. **પરિપૂરેન્તી**તિ પરિપુણ્ણં કરોન્તિ. **અપારા પારં ગમનાયા**તિ ઓરિમતીરભૂતા તેભૂમકવટ્ટા નિબ્બાનપારં ગમનત્થાય.

૩-૫. ઉપનિસસુત્તત્તયવણ્ણના

૩-૫. તતિયે **હતૂપનિસો**તિ હતકારણો. ચતુત્થપઞ્ચમેસુ દ્વીહિ થેરેહિ કથિતભાવોવ વિસેસો.

૬. સમાધિસુત્તવણ્ણના

૬. છટ્ઠે **નેવ પથવિયં પથવીસઞ્ઞી અસ્સા**તિ પથવિં આરમ્મણં કત્વા પથવીતિ એવં ઉપ્પન્નાય સઞ્ઞાય સઞ્ઞી ન ભવેય્ય. **આપાદીસુપિ** એસેવ નયો. **ન ઇધલોકે**તિ ઇધલોકે ઉપ્પજ્જનકચતુક્કપઞ્ચકજ્ઝાનસઞ્ઞાય ન સઞ્ઞી ભવેય્ય. **ન પરલોકે**તિ પરલોકે ઉપ્પજ્જનકચતુક્કપઞ્ચકજ્ઝાનસઞ્ઞાય ન સઞ્ઞી ભવેય્ય. **સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા**તિ અથ ચ પનસ્સ સમાપત્તિ સવિતક્કસમાપત્તિયેવ અસ્સાતિ વુચ્ચતિ. **એતં સન્તં એતં પણીતન્તિ** સન્તં સન્તન્તિ અપ્પેત્વા નિસિન્નસ્સ દિવસમ્પિ ચિત્તુપ્પાદો ''સન્તં સન્ત''ન્તેવ પવત્તતિ, પણીતં પણીતન્તિ અપ્પેત્વા નિસિન્નસ્સ દિવસમ્પિ ચિત્તુપ્પાદો ''પણીતં પણીત''ન્તેવ પવત્તતિ. **યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો**તિ નિબ્બાનં નિબ્બાનન્તિ અપ્પેત્વા નિસિન્નસ્સ દિવસમ્પિ ચિત્તુપ્પાદો ''નિબ્બાનં નિબ્બાન''ન્તેવ પવત્તતીતિ સબ્બમ્પેતં ફલસમાપત્તિસમાધિં સન્ધાય વુત્તં.

૭. સારિપુત્તસુત્તવણ્ણના

૭. સત્તમે **સઞ્ઞી ચ પનાહં, આવુસો, તસ્મિં સમયે અહોસિન્તિ**, આવુસો, તસ્મિં સમયે અહં ''ભવનિરોધો નિબ્બાન''ન્તિ ઇમાય ફલસમાપત્તિસઞ્ઞાય સઞ્ઞી અહોસિં. સચિત્તકા મે સા સમાપત્તિ અહોસીતિ પચ્ચવેક્ખણા કથિતા.

૮. ઝાનસુત્તવણ્ણના

૮. અટ્ઠમે **સમન્તપાસાદિકો**તિ પસાદાવહાનંયેવ કાયકમ્માદીનં સબ્ભાવતો સમન્તો પાસાદિકો. **સબ્બાકારપરિપૂરો**તિ સબ્બેહિ કારણેહિ પરિપુણ્ણો.

૯. સન્તવિમોક્ખસુત્તવણ્ણના

૯. નવમે **સન્તા**તિ આરમ્મણસન્તતાયપિ અઙ્ગસન્તતાયપિ સન્તા. **વિમોક્ખા**તિ પચ્ચનીકધમ્મેહિ વિમુત્તત્તા આરમ્મણે ચ નિરાસઙ્કભાવેન સુટ્ઠુ મુત્તત્તા એવંલદ્ધનામા. **અતિક્કમ્મ રૂપે**તિ રૂપજ્ઝાનાનિ અતિક્કમિત્વા પવત્તા. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

આનિસંસવગ્ગો પઠમો.

૨. નાથવગ્ગો

૧. સેનાસનસુત્તવણ્ણના

૧૧. દુતિયસ્સ પઠમે **પઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતો**તિ પઞ્ચહિ ગુણઙ્ગેહિ સમન્નાગતો. **નાતિદૂરં હોતિ નાચ્ચાસન્ન**ન્તિ યઞ્હિ અતિદૂરે હોતિ, પિણ્ડાય ચરિત્વા તત્થ ગચ્છન્તસ્સ કાયચિત્તદરથા હોતિ, તતો અનુપ્પન્નં વા સમાધિં ઉપ્પાદેતું ઉપ્પન્નં વા થિરં કાતું ન સક્કોતિ. અચ્ચાસન્નં બહુજનાકિણ્ણં હોતિ. ચત્તાલીસઉસભમત્તે પન પદેસે વસતં દૂરાસન્નદોસવિમુત્તઞ્ચ ગમનાગમનસમ્પન્નં નામ હોતિ. **દિવાઅપ્પાકિણ્ણ**ન્તિ દિવસભાગે મહાજનેન અનાકિણ્ણં.

૨. પઞ્ચઙ્ગસુત્તવણ્ણના

૧૨. દુતિયે **કેવલી**તિ કેવલેહિ સકલેહિ ગુણેહિ સમન્નાગતો. **વુસિતવા**તિ વુત્થબ્રહ્મચરિયવાસો. **અસેખેના**તિ અસેખધમ્મપરિયાપન્નેન લોકુત્તરેન. **સીલક્ખન્ધેના**તિ સીલરાસિના. **વિમુત્તિક્ખન્ધેના**તિ એત્થ ઠપેત્વા સીલાદયો તયો સેસા ફલધમ્મા વિમુત્તિ નામ, વિમુત્તિઞાણદસ્સનં પચ્ચવેક્ખણઞાણં, તં લોકિયમેવ.

૩-૪. સંયોજનસુત્તાદિવણ્ણના

૧૩-૧૪. તતિયે **ઓરમ્ભાગિયાની**તિ હેટ્ઠાભાગિયાનિ. **ઉદ્ધમ્ભાગિયાની**તિ ઉપરિભાગિયાનિ. ઇમસ્મિં સુત્તે વટ્ટમેવ કથિતં. ચતુત્થે **ખિલવિનિબન્ધા** પઞ્ચકનિપાતે વિત્થારિતાયેવ. **આરોહપરિણાહેના**તિ દીઘપુથુલન્તેન.

૫. અપ્પમાદસુત્તવણ્ણના

૧૫. પઞ્ચમે **એવમેવ ખો**તિ યથા સબ્બસત્તાનં સમ્માસમ્બુદ્ધો અગ્ગો, એવં સબ્બેસં કુસલધમ્માનં કારાપકઅપ્પમાદો અગ્ગોતિ દટ્ઠબ્બો. નનુ ચેસ લોકિયોવ, કુસલધમ્મા પન લોકુત્તરાપિ. અયઞ્ચ કામાવચરોવ, કુસલધમ્મા પન ચતુભૂમકા. કથમેસ તેસં અગ્ગોતિ? પટિલાભકત્તેન. અપ્પમાદેન હિ તે પટિલભન્તિ, તસ્મા સો તેસં અગ્ગો. તેનેવ વુત્તં – **સબ્બે તે અપ્પમાદમૂલકા**તિ.

જઙ્ગલાનન્તિ પથવિતલચારીનં. **પાણાન**ન્તિ સપાદકપાણાનં. **પદજાતાની**તિ પદાનિ. **સમોધાનં ગચ્છન્તી**તિ ઓધાનં પક્ખેપં ગચ્છન્તિ. **અગ્ગમક્ખાયતી**તિ સેટ્ઠમક્ખાયતિ. **યદિદં મહન્તત્તેના**તિ મહન્તભાવેન અગ્ગમક્ખાયતિ, ન ગુણગ્ગેનાતિ અત્થો. **વસ્સિક**ન્તિ સુમનપુપ્ફં. ઇદં કિર સુત્તં સુત્વા ભાતિયમહારાજા વીમંસિતુકામતાય એકસ્મિં ગબ્ભે ચતુજાતિગન્ધેહિ પરિભણ્ડં કત્વા સુગન્ધપુપ્ફાનિ આહરાપેત્વા એકસ્સ સમુગ્ગસ્સ મજ્ઝે સુમનપુપ્ફમુટ્ઠિં ઠપેત્વા સેસાનિ તસ્સ સમન્તતો મુટ્ઠિં કત્વા ઠપેત્વા દ્વારં પિધાય બહિ નિક્ખન્તો. અથસ્સ મુહુત્તં બહિ વીતિનામેત્વા દ્વારં વિવરિત્વા પવિસન્તસ્સ સબ્બપઠમં સુમનપુપ્ફગન્ધો ઘાનં પહરિ. સો મહાતલસ્મિંયેવ મહાચેતિયાભિમુખો નિપજ્જિત્વા ''વસ્સિકં તેસં અગ્ગન્તિ કથેન્તેન સુકથિતં સમ્માસમ્બુદ્ધેના''તિ ચેતિયં વન્દિ. **ખુદ્દરાજાનો**તિ ખુદ્દકરાજાનો. કૂટરાજાનોતિપિ પાઠો.

૬. આહુનેય્યસુત્તવણ્ણના

૧૬. છટ્ઠે **ગોત્રભૂ**તિ સિખાપત્તવિપસ્સનાભૂતેન નિબ્બાનારમ્મણેન ગોત્રભુઞાણેન સમન્નાગતો.

૭. પઠમનાથસુત્તવણ્ણના

૧૭. સત્તમે **સનાથા**તિ સઞાતકા બહુઞાતિવગ્ગા હુત્વા વિહરથ. નાથં કરોન્તીતિ **નાથકરણા**, અત્તનો સનાથભાવકરા પતિટ્ઠાકરાતિ અત્થો. **કલ્યાણમિત્તો**તિઆદીસુ સીલાદિગુણસમ્પન્ના કલ્યાણા મિત્તા અસ્સાતિ **કલ્યાણમિત્તો**. તેવસ્સ ઠાનનિસજ્જાદીસુ સહ અયનતો સહાયાતિ **કલ્યાણસહાયો**. ચિત્તેન ચેવ કાયેન ચ કલ્યાણમિત્તેસુયેવ સમ્પવઙ્કો ઓણતોતિ **કલ્યાણસમ્પવઙ્કો**. **સુવચો હોતી**તિ સુખેન વત્તબ્બો હોતિ, સુખેન અનુસાસિતબ્બો. **ખમો**તિ ગાળ્હેન ફરુસેન કક્ખળેન વુત્તો ખમતિ ન કુપ્પતિ. **પદક્ખિણગ્ગાહી અનુસાસનિન્તિ** યથા એકચ્ચો ઓવદિયમાનો વામતો ગણ્હાતિ, પટિપ્ફરતિ વા, અસ્સુણન્તો વા ગચ્છતિ, એવં અકત્વા ‘‘ઓવદથ , ભન્તે, અનુસાસથ, તુમ્હેસુ અનોવદન્તેસુ કો અઞ્ઞો ઓવદિસ્સતી’’તિ પદક્ખિણં ગણ્હાતિ.

ઉચ્ચાવચાનીતિ ઉચ્ચનીચાનિ. **કિંકરણીયાની**તિ ‘‘કિં કરોમી’’તિ એવં વત્વા કત્તબ્બકમ્માનિ. તત્થ ઉચ્ચકમ્મં નામ ચીવરસ્સ કરણં રજનં, ચેતિયે સુધાકમ્મં, ઉપોસથાગારચેતિયઘરબોધિઘરેસુ કત્તબ્બકમ્મન્તિ એવમાદિ. અવચકમ્મં નામ પાદધોવનમક્ખનાદિખુદ્દકકમ્મં. **તત્રૂપાયાયા**તિ તત્રુપગમનિયાય. **અલં કાતુન્તિ** કાતું સમત્થો હોતિ. **અલં સંવિધાતુન્તિ** વિચારેતું સમત્થો હોતિ.

ધમ્મે અસ્સ કામો સિનેહોતિ **ધમ્મકામો**, તેપિટકં બુદ્ધવચનં પિયાયતીતિ અત્થો. **પિયસમુદાહારો**તિ પરસ્મિં કથેન્તે સક્કચ્ચં સુણાતિ, સયઞ્ચ પરેસં દેસેતુકામો હોતીતિ અત્થો . **અભિધમ્મે અભિવિનયે**તિ એત્થ ધમ્મો અભિધમ્મો, વિનયો અભિવિનયોતિ ચતુક્કં વેદિતબ્બં. તત્થ **ધમ્મો**તિ સુત્તન્તપિટકં. **અભિધમ્મો**તિ સત્ત પકરણાનિ. **વિનયો**તિ ઉભતોવિભઙ્ગો. **અભિવિનયો**તિ ખન્ધકપરિવારા. અથ વા સુત્તન્તપિટકમ્પિ અભિધમ્મપિટકમ્પિ ધમ્મો એવ, મગ્ગફલાનિ અભિધમ્મો. સકલવિનયપિટકં વિનયો, કિલેસવૂપસમકરણં અભિવિનયો. ઇતિ સબ્બસ્મિમ્પિ એત્થ ધમ્મે ચ અભિધમ્મે ચ વિનયે ચ અભિવિનયે ચ ઉળારપામોજ્જો હોતીતિ અત્થો. **કુસલેસુ ધમ્મેસૂ**તિ કારણત્થે ભુમ્મં, ચાતુભૂમકકુસલધમ્મકારણા તેસં અધિગમત્થાય અનિક્ખિત્તધુરો હોતીતિ અત્થો.

૮. દુતિયનાથસુત્તવણ્ણના

૧૮. અટ્ઠમે **થેરાનુકમ્પિતસ્સા**તિ થેરેહિ ઓવાદાનુસાસનિદાનસમુસ્સાહિતાય હિતફરણાય અનુકમ્પિતસ્સ.

૯. પઠમઅરિયાવાસસુત્તવણ્ણના

૧૯. નવમે **અરિયવાસા**તિ અરિયાનં આવાસો, તે આવસિંસુ આવસન્તિ આવસિસ્સન્તીતિ અરિયાવાસા. **યદરિયા**તિ યે વાસે અરિયા.

૧૦. દુતિયઅરિયાવાસસુત્તવણ્ણના

૨૦. દસમં યસ્મા કુરુરટ્ઠવાસિનો ભિક્ખૂ ગમ્ભીરપઞ્ઞાકારકા યુત્તપ્પયુત્તા, તસ્મા યથા તેસં દીઘનિકાયાદીસુ મહાનિદાનાદીનિ કથિતાનિ, એવમિદમ્પિ ગમ્ભીરં સુખુમં તિલક્ખણાહતં સુત્તં તત્થેવ અવોચ. તત્થ **પઞ્ચઙ્ગવિપ્પહીનો**તિ પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ વિપ્પયુત્તો હુત્વા ખીણાસવો અવસિ વસતિ વસિસ્સતિ. તસ્મા અયં પઞ્ચઙ્ગવિપ્પહીનતા અરિયાવાસોતિ વુત્તો. એસ નયો સબ્બત્થ. **એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ છળઙ્ગસમન્નાગતો હોતી**તિ છળઙ્ગુપેક્ખાય સમન્નાગતો હોતિ. છળઙ્ગુપેક્ખા ધમ્મા નામ કેતિ? ઞાણાદયો. ‘‘ઞાણ’’ન્તિ વુત્તે કિરિયતો ચત્તારિ

ઞાણસમ્પયુત્તચિત્તાનિ લબ્ભન્તિ, ‘‘સતતવિહારો’’તિ વુત્તે અટ્ઠ મહાચિત્તાનિ, ‘‘રજ્જનદુસ્સનં નત્થી’’તિ વુત્તે દસ ચિત્તાનિ લબ્ભન્તિ. સોમનસ્સં આસેવનવસેન લબ્ભતિ. **સતારક્ખેન ચેતસા**તિ ખીણાસવસ્સ હિ તીસુ દ્વારેસુ સબ્બકાલે સતિ આરક્ખકિચ્ચં સાધેતિ. તેનેવસ્સ ચરતો ચ તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં ઞાણદસ્સનં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતીતિ વુચ્ચતિ.

પુથુસમણબ્રાહ્મણાનન્તિ બહૂનં સમણબ્રાહ્મણાનં. એત્થ **સમણા**તિ પબ્બજ્જૂપગતા, **બ્રાહ્મણા**તિ ભોવાદિનો. **પુથુપચ્ચેકસચ્ચાની**તિ બહૂનિ પાટેક્કસચ્ચાનિ. ‘‘ઇદમેવ દસ્સનં સચ્ચં, ઇદમેવ સચ્ચ’’ન્તિ એવં પાટિયેક્કં ગહિતાનિ બહૂનિ સચ્ચાનીતિ અત્થો. **નુણ્ણાની**તિ નીહટાનિ. **પનુણ્ણાની**તિ સુટ્ઠુ નીહટાનિ. **ચત્તાની**તિ વિસ્સટ્ઠાનિ. **વન્તાની**તિ વમિતાનિ. **મુત્તાની**તિ છિન્નબન્ધનાનિ કતાનિ. **પહીનાની**તિ પજહિતાનિ. **પટિનિસ્સટ્ઠાની**તિ યથા ન પુન ચિત્તં આરોહન્તિ, એવં પટિનિસ્સજ્જિતાનિ. સબ્બાનેવ તાનિ ગહિતગ્ગહણસ્સ વિસ્સટ્ઠભાવવેવચનાનિ.

સમવયસટ્ઠેસનોતિ એત્થ **અવયા**તિ અનૂના, **સટ્ઠા**તિ વિસ્સટ્ઠા. સમ્મા અવયા સટ્ઠા એસના અસ્સાતિ સમવયસટ્ઠેસનો, સુટ્ઠુવિસ્સટ્ઠસબ્બએસનોતિ અત્થો. **રાગા ચિત્તં વિમુત્ત**ન્તિઆદીહિ મગ્ગસ્સ કિચ્ચનિપ્ફત્તિ કથિતા. **રાગો મે પહીનો**તિઆદીહિ પચ્ચવેક્ખણફલં કથિતં. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

નાથવગ્ગો દુતિયો.

೬. ಹುಯ್ಯಸುತ್ತವಣ್ಣನಾ

೪೬. ಛಟ್ಠೇ ಸತ್ತಭಿ ತಿ ಖಾಪತ್ತವಿಪಸ್ಸನಾಭೂತೇನ ಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣೇನ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣೇನ ಮನ್ನಾಗತೋ।

೭. ಠಮನಾ ತ ಸುತ್ತವಣ್ಣನಾ

೪೭. ಸತ್ತಮೇ ಚಾ ಥಿ ತಿ ಞಾತಕಾ ಹುಞಾತಿವಗ್ಗಾ ತ್ವಾ ವಿಹರಥ। ಥಂ ರೋನ್ತೀತಿ ತ ಕರಣಿ , ಅತ್ತನೋ ಸನಾಥಭಾವಕರಾ ತಿಟ್ಠಾಕರಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತೋ ತಿ ಆದೀಸು ಲಾದಿಗುಣಸಮ್ಪನ್ನಾ ಕಲ್ಯಾಣಾ ಮಿತ್ತಾ ಅಸ್ಸಾತಿ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತೋ। ವಸ್ಸ ನನಿಸಜ್ಜಾದೀಸು ಹ ಯನತೋ ಹಾಯಾತಿ ಕಲ್ಯಾಣಸಹಾಯೋ। ಚಿತ್ತೇನ ವ ಯೇನ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತೇಸುಯೇವ ಮ್ಪವಙ್ಕೋ ಣತೋತಿ ಕಲ್ಯಾಣಸಮ್ಪವಙ್ಕೋ। ಸುವಚೋ ತಿ ಸುಖೇನ ತ್ತಬ್ಬೋ ಹೋತಿ, ಸುಖೇನ ಅನುಸಾಸಿತಬ್ಬೋ। ಖಮೋ ತಿ ಳ್ಹೇನ ರುಸೇನ ಕ್ಖಳೇನ ವುತ್ತೋ ಮತಿ ಪ್ಪತಿ। ದಕ್ಖಿಣಗ್ಗಾಹೀ ಅನುಸನೀ ಸನಿನ್ತಿ ಯಥಾ ಕಚ್ಛೋ ವದಿಯಮಾನೋ ಮತೋ ಣ್ಹಾತಿ, ಟಿಪ್ಪರತಿ , ಅಸ್ಸುಣನ್ತೋ ಗಚ್ಛತಿ, ವಂ ಕತ್ವಾ ಓವದಥ ಭನ್ತೇ, ಅನುಸಾಸಥ, ಮ್ಹೇಸು ಅನೋವದನ್ತೇಸು ಕೋ ಞ್ಞೋ ವದಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ದಕ್ಖಿಣಂ ಣ್ಹಾತಿ।

ಉಚ್ಚಾವಚಾ ನೀತಿ ಉಚ್ಚನೀಚಾನಿ। ಕಿಂಕರಣೀಯಾನೀ ತಿ ಕಿಂ ರೋಮೀ"ತಿ ವಂ ತ್ವಾ ತ್ತಬ್ಬಕಮ್ಮಾನಿ। ತ್ಥ ಉಚ್ಚಕಮ್ಮಂ ಮ ವರಸ್ಸ ರಣಂ ಜನಂ, ತಿಯೇ ಧಾಕಮ್ಮಂ, ಉಪೋಸಥಾಗಾರಚೇತಿಯಘರಬೋಧಿಘರೇಸು ಕತ್ತಬ್ಬಕಮ್ಮನ್ತಿ ವಮಾದಿ। ಅವಚಕಮ್ಮಂ ಮ ದಧೋವನಮಕ್ಖನಾದಿಖುದ್ದಕಕಮ್ಮಂ। ತತ್ರುಪಾಯಾಯಾ ತಿ ತತ್ರುಪಗಮನಿಯಾಯ। ಅಲಂ ತುನ್ತಿ ತುಂ ಮತ್ಥೋ ಹೋತಿ। ಅಲಂ ಂವಿಧಾತುನ್ತಿ ಚಾರೇತುಂ ಮತ್ಥೋ ಹೋತಿ।

ಧಮ್ಮೋ ಅಸ್ಸ ಮೋ ನೇ ಹೋತಿ ಮ್ಮಕಾಮೋ, ಪಿಟಕಂ ದ್ಧವಚನಂ ಯಾಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪಿಯಸಮುದಾಹಾರೋ ತಿ ರಸ್ಮಿಂ ಥೇನ್ತೇ ಕ್ಕಚ್ಚಂ ಣಾತಿ, ಯಞ್ಞ ರೇಸಂ ಸೇತುಕಾಮೋ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಅಭಿವಿನಯೇ ತಿ ತ್ಥ ಮ್ಮೋ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ, ನಯೋ ಅಭಿವಿನಯೋತಿ ತುಕ್ಕಂ ದಿತಬ್ಬಂ। ತ್ಥ ಮ್ಮೋತಿ ಸುತ್ತನ್ತಪಿಟಕಂ। ಅಭಿಧಮ್ಮೋತಿ ತ್ತ ಕರಣಾನಿ। ವಿನಯೋ ತಿ ಉಭತೋವಿಭಙ್ಗೋ। ಅಭಿವಿನಯೋ ತಿ ನ್ಧಕಪರಿವಾರಾ। ಅಥ ಸುತ್ತನ್ತಪಿಟಕಮ್ಪಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕಮ್ಪಿ ಮ್ಮೋ ವ, ಗ್ಗಫಲಾನಿ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ। ಕಲವಿನಯಪಿಟಕಂ ನಯೋ, ಕಿಲೇಸವೂಪಸಮಕರಣಂ ಅಭಿವಿನಯೋ। ತಿ ಬ್ಬಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ತ್ಥ ಮ್ಮೇ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ನಯೇ ಅಭಿವಿನಯೇ ಉಳಾರಪಾಮೋಜ್ಜೋ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕುಸಲೇಸು ಧಮ್ಮೇಸೂ ತಿ ಕಾರಣತ್ಥೇ ಮ್ಮಂ, ತುಭೂಮಕಕುಸಲಧಮ್ಮಕಾರಣಾ ತೇಸಂ ಅಧಿಗಮತ್ಥಾಯ ಅನಿಕ್ಖಿತ್ತಧುರೋ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೮. ತಿಯನಾ ತ ಸುತ್ತವಣ್ಣನಾ

೪೮. ಅಟ್ಠಮೇ ಅನುಕಮ್ಪಿತಸ್ಸಾ ತಿ ರೇಹಿ ವಾದಾನುಸಾಸನಿದಾನಸಮುಸ್ಸಾಹಿತಾಯ ತಘರಣಾಯ ಅನುಕಮ್ಪಿತಸ್ಸ।

೯. ಠಮಅರಿಯಾವಾಸಸುತ್ತವಣ್ಣನಾ

೪೯. ವಮೇ ಅರಿಯಾವಾಸಾ ತಿ ಅರಿಯಾನಂ ಆವಾಸೋ, ಆವಸಿಂಸು ಆವಸನ್ತಿ ಆವಸಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ಅರಿಯಾವಾಸಾ। ಯದರಿಯಾ ತಿ ಯೇ ಸೇ ಅರಿಯಾ।

೧೦. ತಿಯಅರಿಯಾವಾಸಸುತ್ತವಣ್ಣನಾ

೫೦. ಸಮಂ ಯುಸ್ಮಾ ಕುರುರಟ್ಠವಾಸಿನೋ ಭಿಕ್ಖೂ ಗಮ್ಭೀರಪಞ್ಞಾಕಾರಕಾ ಯುತ್ತಪ್ಪಯುತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ತೇಸಂ ದೀಘನಿಕಾಯಾದೀಸು ಮಹಾನಿದಾನಾದೀನಿ ಕಥಿತಾನಿ, ಏವಮಿದಮ್ಪಿ ಗಮ್ಭೀರಂ ಸುಖುಮಂ ತಿಲಕ್ಖಣಾಹತಂ ಸುತ್ತಂ ತತ್ಥೇವ ಅವೋಚ। ತತ್ಥ ಪಞ್ಚಙ್ಗವಿಪ್ಪಹೀನೋ ತಿ ಪಞ್ಚಹಿ ಅಙ್ಗೇಹಿ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತೋ ಹುತ್ವಾ ಖೀಣಾಸವೋ ಅವಸಿ ವಸತಿ ವಸಿಸ್ಸತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅಯಂ ಪಞ್ಚಙ್ಗವಿಪ್ಪಹೀನತಾ ಅರಿಯಾವಾಸೋತಿ ವುತ್ತೋ। ಸೇಸಪದಯೋಜನಾ ಬುದ್ಧ। ಕಿಂ ಭಿಕ್ಖವೇ ಭಿಕ್ಖು ಛಳಙ್ಗಸಮನ್ನಾಗತೋ ತಿ ಛಳಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾಯ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ಹೋತಿ। ಛಳಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾ ಧಮ್ಮಾ ನಾಮ ಕೇತಿ? ಞಾಣಾದಯೋ। ಞಾಣ"ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ ಕಿರಿಯತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತಾನಿ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ಸತತವಿಹಾರೋ"ತಿ ವುತ್ತೇ ಅಟ್ಠ ಮಹಾಚಿತ್ತಾನಿ, ರಜ್ಜನದುಸ್ಸನಂ ನತ್ಥೀ"ತಿ ವುತ್ತೇ ದಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ಸೋಮನಸ್ಸಂ ಆಸೇವನವಸೇನ ಲಬ್ಭತಿ। ಸತಿ ರಕ್ಖೇನ ಚೇತಸಾ ತಿ ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಹಿ ತೀಸು ದ್ವಾರೇಸು ಸಬ್ಬಕಾಲೇ ಸತಿ ಆರಕ್ಖಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇತಿ। ತೇನೇವಸ್ಸ ಚರತೋ ಚ ತಿಟ್ಠತೋ ಚ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಚ ಜಾಗರಸ್ಸ ಚ ಸತತಂ ಸಮಿತಂ ಞಾಣದಸ್ಸನಂ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಿತಂ ಹೋತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಪುಥುಸಮಣಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನನ್ತಿ ಬಹೂನಂ ಸಮಣಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಂ। ಏತ್ಥ ಸಮಣಾ ತಿ ಪಬ್ಬಜ್ಜೂಪಗತಾ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ತಿ ಭೋವಾದಿನೋ। ಪುಥುಪಚ್ಚೇಕಸಚ್ಚಾನೀ ತಿ ಬಹೂನಿ ಪಾಟೇಕ್ಕಸಚ್ಚಾನಿ। ಇದಮೇವ ದಸ್ಸನಂ ಸಚ್ಚಂ, ಇದಮೇವ ಸಚ್ಚ"ನ್ತಿ ಏವಂ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಗಹಿತಾನಿ ಬಹೂನಿ ಸಚ್ಚಾನೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ನುಣ್ಣಾನೀ ತಿ ನೀಹಟಾನಿ। ಪನುಣ್ಣಾನೀ ತಿ ಸುಟ್ಠು ನೀಹಟಾನಿ। ಚತ್ತಾನೀ ತಿ ವಿಸ್ಸಟ್ಠಾನಿ। ವನ್ತಾನೀ ತಿ ವಮಿತಾನಿ। ಮುತ್ತಾನೀ ತಿ ಛಿನ್ನಬನ್ಧನಾನಿ ಕತಾನಿ। ಪಹೀನಾನೀ ತಿ ಪಜಹಿತಾನಿ। ಪಟಿನಿಸ್ಸಟ್ಠಾನೀ ತಿ ಯಥಾ ನ ಪುನ ಚಿತ್ತಂ ಆರೋಹನ್ತಿ, ಏವಂ ಪಟಿನಿಸ್ಸಜ್ಜಿತಾನಿ। ಸಬ್ಬಾನೇವ ತಾನಿ ಗಹಿತಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ವಿಸ್ಸಟ್ಠಭಾವವೇವಚನಾನಿ।

ಸಮವಯಸಟ್ಠೇಸನೋ ತಿ ಏತ್ಥ ಅವಯಾ ತಿ ಅನೂನಾ, ಸಟ್ಠಾ ತಿ ವಿಸ್ಸಟ್ಠಾ। ಸಮ್ಮಾ ಅವಯಾ ಸಟ್ಠಾ ಏಸನಾ ಅಸ್ಸಾತಿ ಸಮವಯಸಟ್ಠೇಸನೋ, ಸುಟ್ಠು ವಿಸ್ಸಟ್ಠಸಬ್ಬಏಸನೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ರಾಗಾ ಚ ಚಿತ್ತಂ ವಿಮುತ್ತನ್ತಿಆದೀಹಿ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚನಿಪ್ಫತ್ತಿ ಕಥಿತಾ। ರಾಗೋ ಮೇ ಪಹೀನೋತಿಆದೀಹಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಫಲಂ ಕಥಿತಂ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಉತ್ತಾನತ್ಥಮೇವಾತಿ।

ನಾಥವಗ್ಗೋ ದುತಿಯೋ।

વદામિ, નો અનાહારં. કો ચ, ભિક્ખવે, અવિજ્જાય આહારો? પઞ્ચ નીવરણાતિસ્સ વચનીય’’ન્તિ (અ॰ નિ॰ ૧૦.૬૧). અયં ઇધ અધિપ્પેતો. એતસ્મિઞ્હિ પચ્ચયાહારે ગહિતે પરિયાયાહારોપિ નિપ્પરિયાયાહારોપિ સબ્બો ગહિતોવ હોતિ.

તત્થ અસઞ્ઞીભવે પચ્ચયાહારો લબ્ભતિ. અનુપ્પન્ને હિ બુદ્ધે તિત્થાયતને પબ્બજિતા વાયોકસિણે પરિકમ્મં કત્વા ચતુત્થજ્ઝાનં નિબ્બત્તેત્વા તતો વુટ્ઠાય ‘‘ધિ ચિત્તં, ધિ વતેતં ચિત્તં, ચિત્તસ્સ નામ અભાવોયેવ સાધુ. ચિત્તઞ્હિ નિસ્સાય વધબન્ધાદિપચ્ચયં દુક્ખં ઉપ્પજ્જતિ. ચિત્તે અસતિ નત્થેત’’ન્તિ ખન્તિં રુચિં ઉપ્પાદેત્વા અપરિહીનજ્ઝાના કાલં કત્વા અસઞ્ઞીભવે નિબ્બત્તન્તિ. યો યસ્સ ઇરિયાપથો મનુસ્સલોકે પણિહિતો અહોસિ, સો તેન ઇરિયાપથેન નિબ્બત્તિત્વા ચિત્તરૂપસદિસો હુત્વા પઞ્ચ કપ્પસતાનિ તિટ્ઠતિ. એત્તકં અદ્ધાનં સયિતો વિય હોતિ. એવરૂપાનમ્પિ સત્તાનં પચ્ચયાહારો લબ્ભતિ. તે હિ યં ઝાનં ભાવેત્વા નિબ્બત્તા, તદેવ નેસં પચ્ચયો હોતિ. યથા જિયાવેગેન ખિત્તસરો યાવ જિયાવેગો અત્થિ, તાવ ગચ્છતિ. એવં યાવ ઝાનપચ્ચયો અત્થિ, તાવ તિટ્ઠન્તિ. તસ્મિં નિટ્ઠિતે ખીણવેગો વિય સરો પતન્તિ. ચવનકાલે ચ તેસં સો રૂપકાયો અન્તરધાયતિ, કામાવચરસઞ્ઞા ઉપ્પજ્જતિ, તેન સઞ્ઞુપ્પાદેન તે દેવા તમ્હા કાયા ચુતાતિ પઞ્ઞાયન્તિ.

યે પન તે નેરયિકા નેવ વુટ્ઠાનફલૂપજીવી, ન પુઞ્ઞફલૂપજીવીતિ વુત્તા, તેસં કો આહારોતિ? તેસં કમ્મમેવ આહારો . કિં પઞ્ચ આહારા અત્થીતિ? પઞ્ચ, ન પઞ્ચાતિ ઇદં ન વત્તબ્બં, નનુ ‘‘પચ્ચયો આહારો’’તિ વુત્તમેતં. તસ્મા યેન કમ્મેન નિરયે નિબ્બત્તન્તિ, તદેવ તેસં ઠિતિપચ્ચયત્તા આહારો હોતિ. યં સન્ધાય ઇદં વુત્તં – ‘‘ન ચ તાવ કાલં કરોતિ, યાવ ન તં પાપકમ્મં બ્યન્તી હોતી’’તિ (મ॰ નિ॰ ૩.૨૫૦, ૨૬૮; અ॰ નિ॰ ૩.૩૬).

કબળીકારાહારં આરબ્ભાપિ ચેત્થ વિવાદો ન કાતબ્બો. મુખે ઉપ્પજ્જનખેળોપિ હિ તેસં આહારકિચ્ચં સાધેતિ. ખેળો હિ નિરયે દુક્ખવેદનીયો હુત્વા પચ્ચયો હોતિ, સગ્ગે સુખવેદનિયો. ઇતિ કામભવે નિપ્પરિયાયેન ચત્તારો આહારા, રૂપારૂપભવેસુ ઠપેત્વા અસઞ્ઞે સેસાનં તયો, અસઞ્ઞાનઞ્ચેવ અવસેસાનઞ્ચ પચ્ચયાહારોતિ ઇમિના આકારેન સબ્બે સત્તા આહારટ્ઠિતિકાતિ વેદિતબ્બા. તત્થ ચત્તારો આહારો યો વા પન કોચિ પચ્ચયાહારો દુક્ખસચ્ચં, આહારસમુટ્ઠાપિકા પુરિમતણ્હા સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નં અપ્પવત્તિ નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના પઞ્ઞા મગ્ગસચ્ચન્તિ એવં ચતુસચ્ચવસેન સબ્બવારેસુ યોજના કાતબ્બા.

૮. દુતિયમહાપઞ્હસુત્તવણ્ણના

૨૮. અટ્ઠમે **કજઙ્ગલાયન્તિ** એવંનામકે નગરે. **કજઙ્ગલાતિ** કજઙ્ગલાવાસિનો. **મહાપઞ્હેસૂતિ** મહન્તઅત્થપરિગ્ગાહકેસુ પઞ્હેસુ. **યથા મેત્થ ખાયતીતિ** યથા મે એત્થ ઉપટ્ઠાતિ. **સમ્મા સુભાવિતચિત્તોતિ** હેતુના નયેન સુટ્ઠુ ભાવિતચિત્તો. **એસો ચેવ તસ્સ અત્થોતિ** કિઞ્ચાપિ ભગવતા ‘‘ચત્તારો ધમ્મા’’તિઆદયો પઞ્હા ‘‘ચત્તારો આહારા’’તિઆદિના નયેન વિસ્સજ્જિતા, યસ્મા પન ચતૂસુ આહારેસુ પરિઞ્ઞાતેસુ ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવિતા હોન્તિ, તેસુ ચ ભાવિતેસુ ચત્તારો આહારા પરિઞ્ઞાતાવ હોન્તિ. તસ્મા દેસનાવિલાસેન બ્યઞ્જનમેવેત્થ નાનં, અત્થો પન એકોયેવ. ઇન્દ્રિયાદીસુપિ એસેવ નયો. તેન વુત્તં – ‘‘એસો ચેવ તસ્સ અત્થો’’તિ. અત્થતો હિ ઉભયમ્પેતં મજ્ઝે ભિન્નસુવણ્ણમિવ હોતિ.

૯. પઠમકોસલસુત્તવણ્ણના

૨૯. નવમે **યાવતાતિ** યત્તકા. **કાસિકોસલાતિ** કાસિકોસલજનપદા. **અત્થેવ અઞ્ઞથત્તન્તિ** ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં અત્થિયેવ. **અત્થિ વિપરિણામોતિ** મરણમ્પિ અત્થિયેવ. **તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતીતિ** તસ્મિમ્પિ સમ્પત્તિજાતે ઉક્કણ્ઠતિ. **અગ્ગે વિરજ્જતીતિ** સમ્પત્તિયા અગ્ગે કોસલરાજભાવે વિરજ્જતિ. **પગેવ હીનસ્મિન્તિ** પઠમતરંયેવ હીને ઇત્તરમનુસ્સાનં પઞ્ચ કામગુણજાતે.

મનોમયાતિ ઝાનમનેન નિબ્બત્તા. **બારાણસેય્યકન્તિ** બારાણસિયં ઉપ્પન્નં. તત્થ કિર કપ્પાસોપિ મુદુ, સુત્તકન્તિકાયોપિ તન્તવાયાપિ છેકા, ઉદકમ્પિ સુચિ સિનિદ્ધં. **ઉભતોભાગવિમટ્ઠન્તિ** દ્વીસુપિ પસ્સેસુ મટ્ઠં મુદુ સિનિદ્ધં ખાયતિ. ચતસ્સો પટિપદા લોકિયલોકુત્તરમિસ્સિકા કથિતા. સઞ્ઞાસુ પઠમા કામાવચરસઞ્ઞા, દુતિયા રૂપાવચરસઞ્ઞા, તતિયા લોકુત્તરસઞ્ઞા, ચતુત્થા આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા. યસ્મા પન સા સઞ્ઞા અગ્ગાતિ આગતા, તતો પરં સઞ્ઞાપઞ્ઞત્તિ નામ નત્થિ, તસ્મા અગ્ગન્તિ વુત્તા.

બાહિરકાનન્તિ સાસનતો બહિદ્ધા પવત્તાનં. **નો ચસ્સં નો ચ મે સિયાતિ** સચે અહં અતીતે ન ભવિસ્સં, એતરહિપિ મે અયં અત્તભાવો ન સિયા. **ન ભવિસ્સામિ ન મે ભવિસ્સતીતિ** સચેપિ અનાગતે ન ભવિસ્સામિ, ન ચ મે કિઞ્ચિ પલિબોધજાતં ભવિસ્સતિ. **અગ્ગે વિરજ્જતીતિ** ઉચ્છેદદિટ્ઠિયં વિરજ્જતિ. ઉચ્છેદદિટ્ઠિ હિ ઇધ નિબ્બાનસ્સ સન્તતાય અગ્ગન્તિ જાતા.

પરમત્થવિસુદ્ધિન્તિ ઉત્તમત્થવિસુદ્ધિં. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા એતં અધિવચનં. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનઞ્હિ વિપસ્સનાપદટ્ઠાનત્તા અગ્ગં નામ જાતં, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં દીઘાયુકત્તા. **પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનન્તિ** ઇમસ્મિઞ્ઞેવ અત્તભાવે પરમનિબ્બાનં. **અનુપાદા વિમોક્ખોતિ** ચતૂહિ ઉપાદાનેહિ અગ્ગહેત્વા ચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. અરહત્તસ્સેતં નામં. **પરિઞ્ઞન્તિ** સમતિક્કમં. તત્થ ભગવા પઠમજ્ઝાનેન કામાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞાપેતિ, અરૂપાવચરેહિ રૂપાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞાપેતિ, અનુપાદાનિબ્બાનેન વેદનાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞાપેતિ. નિબ્બાનઞ્હિ સબ્બવેદયિતપ્પહાનત્તા વેદનાનં પરિઞ્ઞા નામ. **અનુપાદાપરિનિબ્બાનન્તિ** અપચ્ચયપરિનિબ્બાનં. ઇદં પન સુત્તં કથેન્તો ભગવા અનભિરતિપીળિતાનિ પઞ્ચ ભિક્ખુસતાનિ દિસ્વા તેસં અનભિરતિવિનોદનત્થં કથેસિ. તેપિ અનભિરતિં વિનોદેત્વા દેસનાનુસારેન ઞાણં પેસેત્વા સોતાપન્ના હુત્વા અપરભાગે વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અરહત્તં પાપુણિંસૂતિ.

૧૦. દુતિયકોસલસુત્તવણ્ણના

૩૦. દસમે **ઉય્યોધિકા નિવત્તો હોતીતિ** યુદ્ધતો નિવત્તો હોતિ. **લદ્ધાધિપ્પાયોતિ** મહાકોસલરઞ્ઞા કિર બિમ્બિસારસ્સ ધીતરં દેન્તેન દ્વિન્નં રજ્જાનં અન્તરે સતસહસ્સુટ્ઠાનો કાસિગામો નામ ધીતુ દિન્નો . અજાતસત્તુના પિતરિ મારિતે માતાપિસ્સ રઞ્ઞો વિયોગસોકેન નચિરસ્સેવ મતા. તતો રાજા પસેનદિકોસલો ‘‘અજાતસત્તુના માતાપિતરો મારિતા, મમ પિતુ સન્તકો ગામો’’તિ તસ્સત્થાય અટ્ટં કરોતિ, અજાતસત્તુપિ ‘‘મમ માતુ સન્તકો’’તિ તસ્સ ગામસ્સત્થાય. દ્વેપિ માતુલભાગિનેય્યા ચતુરઙ્ગિનિં સેનં સન્નય્હિત્વા યુજ્ઝિંસુ. તત્થ પસેનદિકોસલો દ્વે વારે અજાતસત્તુના પરાજિતો નગરમેવ પાવિસિ. તતિયવારે ‘‘કથં નુ ખો મે જયો ભવેય્યા’’તિ ઉપસ્સુતિવસેન યુજ્ઝિતબ્બાકારં ઞત્વા બ્યૂહં રચયિત્વા ઉભોહિ પસ્સેહિ પરિક્ખિપિત્વા અજાતસત્તું ગણ્હિ. તાવદેવ જયાધિપ્પાયસ્સ લદ્ધત્તા લદ્ધાધિપ્પાયો નામ અહોસિ.

યેન આરામો તેન પાયાસીતિ બહિનગરે જયખન્ધાવારં નિવેસેત્વા ''યાવ નગરં અલઙ્કરોન્તિ, તાવ દસબલં વન્દિસ્સામિ. નગરં પવિટ્ઠકાલતો પટ્ઠાય હિ પપઞ્ચો હોતી''તિ અમચ્ચગણપરિવુતો યેનારામો તેન પાયાસિ, આરામં પાવિસિ. કસ્મિં કાલે પાવિસીતિ? પિણ્ડપાતપ્પટિક્કન્તાનં ભિક્ખૂનં ઓવાદં દત્વા સમ્માસમ્બુદ્ધે ગન્ધકુટિં પવિટ્ઠે ભિક્ખુસઙ્ઘે ચ ઓવાદં સમ્પટિચ્છિત્વા અત્તનો અત્તનો રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનાનિ ગતે. **ચઙ્કમન્તી**તિ કસ્મિં સમયે ચઙ્કમન્તિ? પણીતભોજનપચ્ચયસ્સ થિનમિદ્ધસ્સ વિનોદનત્થં, દિવા પધાનિકા વા તે. તાદિસાનઞ્હિ પચ્છાભત્તં ચઙ્કમિત્વા ન્હત્વા સરીરં ઉતું ગાહાપેત્વા નિસજ્જ સમણધમ્મં કરોન્તાનં ચિત્તં એકગ્ગં હોતિ. **યે તે ભિક્ખૂ**તિ સો કિર ''કહં સત્થા કહં સુગતોતિ પરિવેણેન પરિવેણં આગન્ત્વા પુચ્છિત્વાવ પવિસિસ્સામી''તિ વિલોકેન્તો અરઞ્ઞહત્થી વિય મહાચઙ્કમે ચઙ્કમમાને પંસુકૂલિકે ભિક્ખૂ દિસ્વા તેસં સન્તિકં અગમાસિ. તં સન્ધાયેતં વુત્તં. **દસ્સનકામા**તિ પસ્સિતુકામા. **વિહારો**તિ ગન્ધકુટિં સન્ધાય આહંસુ. **અતરમાનો**તિ અતુરિતો, સણિકં પદપમાણટ્ઠાને પદં નિક્ખિપન્તો વત્તં કત્વા સુસમ્મટ્ઠં મુત્તજાલસિન્દુવારસદિસં વાલુકં અવિનાસેન્તોતિ અત્થો. **આલિન્દ**ન્તિ પમુખં. **અગ્ગળ**ન્તિ કવાટં. **ઉક્કાસિત્વા**તિ ઉક્કાસિતસદ્દં કત્વા. **આકોટેહી**તિ અગ્ગનખેન ઈસકં કુઞ્ચિકાછિદ્દસમીપે કોટેહીતિ વુત્તં હોતિ. દ્વારં કિર અતિઉપરિ અમનુસ્સા, અતિહેટ્ઠા દીઘજાતિકા કોટેન્તિ. તથા અકોટેત્વા મજ્ઝે છિદ્દસમીપે કોટેતબ્બન્તિ ઇદં દ્વારકોટનવત્તન્તિ વદન્તિ. **વિવરિ ભગવા દ્વાર**ન્તિ ન ભગવા ઉટ્ઠાય દ્વારં વિવરતિ, વિવરતૂતિ પન હત્થં પસારેતિ. તતો ''ભગવા તુમ્હેહિ અનેકકપ્પકોટીસુ દાનં દદમાનેહિ ન સહત્થા દ્વારવિવરણકમ્મં કત''ન્તિ સયમેવ દ્વારં વિવટં. તં પન યસ્મા ભગવતો મનેન વિવટં, તસ્મા ''વિવરિ ભગવા દ્વાર''ન્તિ વત્તું વટ્ટતિ.

મેત્તૂપહારન્તિ મેત્તાસમ્પયુત્તં કાયિકવાચસિકઉપહારં. **કતઞ્ઞુત**ન્તિ અયઞ્હિ રાજા પુબ્બે થૂલસરીરો અહોસિ, દોણપાકં ભુઞ્જતિ. અથસ્સ ભગવા દિવસે દિવસે થોકં થોકં હાપનત્થાય –

> ''મનુજસ્સ સદા સતીમતો,
> મત્તં જાનતો લદ્ધભોજને;
> તનુકસ્સ ભવન્તિ વેદના,
> સણિકં જીરતિ આયુપાલય''ન્તિ. (સં॰ નિ॰ ૧.૧૨૪) –

ઇમં ઓવાદં અદાસિ. સો ઇમસ્મિં ઓવાદે ઠત્વા દિવસે દિવસે થોકં થોકં હાપેત્વા અનુક્કમેન નાળિકોદનપરમતાય સણ્ઠાસિ, ગત્તાનિપિસ્સ તનૂનિ થિરાનિ જાતાનિ. તં ભગવતા કતં ઉપકારં સન્ધાય ''કતઞ્ઞુતં ખો અહં, ભન્તે, કતવેદિતં સમ્પસ્સમાનો''તિ આહ. **અરિયે ઞાયે**તિ સહવિપસ્સનકે મગ્ગે. **વુદ્ધસીલો**તિ વડ્ઢિતસીલો. **અરિયસીલો**તિ અપોથુજ્જનિકેહિ સીલેહિ સમન્નાગતો. **કુસલસીલો**તિ અનવજ્જેહિ સીલેહિ સમન્નાગતો. **આરઞ્ઞકો**તિ જાયમાનોપિ અરઞ્ઞે જાતો, અભિસમ્બુજ્ઝમાનોપિ અરઞ્ઞે અભિસમ્બુદ્ધો, દેવવિમાનકપ્પાય ગન્ધકુટિયા વસન્તોપિ અરઞ્ઞેયેવ વસીતિ દસ્સેન્તો એવમાહ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

મહાવગ્ગો તતિયો.

૪. ઉપાલિવગ્ગો

૧. ઉપાલિસુત્તવણ્ણના

૩૧. ચતુત્થસ્સ પઠમે **સઙ્ઘસુટ્ઠુતાયા**તિઆદીસુ સઙ્ઘસુટ્ઠુતા નામ સઙ્ઘસ્સ સુટ્ઠુભાવો, ‘‘સુટ્ઠુ દેવા’’તિ આગતટ્ઠાને વિય ‘‘સુટ્ઠુ, ભન્તે’’તિ વચનસમ્પટિચ્છનભાવો. યો ચ તથાગતસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છતિ, તસ્સ તં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય સંવત્તતિ. તસ્મા સઙ્ઘસ્સ ‘‘સુટ્ઠુ, ભન્તે’’તિ વચનસમ્પટિચ્છનત્થં પઞ્ઞત્તં, અસમ્પટિચ્છને આદીનવં, સમ્પટિચ્છને આનિસંસં દસ્સેત્વા, ન બલક્કારેન અભિભવિત્વાતિ એતમત્થં આવિકરોન્તો આહ – **સઙ્ઘસુટ્ઠુતાયા**તિ. **સઙ્ઘફાસુતાયા**તિ સઙ્ઘસ્સ ફાસુભાવાય, સહજીવિતાય સુખવિહારત્થાયાતિ અત્થો.

દુમ્મઙ્કૂનં પુગ્ગલાનં નિગ્ગહાયાતિ દુમ્મઙ્કૂનામ દુસ્સીલપુગ્ગલા, યે મઙ્કુતં આપાદિયમાનાપિ દુક્ખેન આપજ્જન્તિ, વીતિક્કમં કરોન્તા વા કત્વા વા ન લજ્જન્તિ, તેસં નિગ્ગહત્થાય. તે હિ સિક્ખાપદે અસતિ ‘‘કિં તુમ્હેહિ દિટ્ઠં, કિં સુતં, કિં અમ્હેહિ કતં, કતમસ્મિં વત્થુસ્મિં કતમં આપત્તિં રોપેત્વા અમ્હે નિગ્ગણ્હથા’’તિ સઙ્ઘં વિહેઠેય્યું. સિક્ખાપદે પન સતિ તે સઙ્ઘો સિક્ખાપદં દસ્સેત્વા સહ ધમ્મેન નિગ્ગહેસ્સતિ. તેન વુત્તં – ‘‘દુમ્મઙ્કૂનં પુગ્ગલાનં નિગ્ગહાયા’’તિ.

પેસલાનન્તિ પિયસીલાનં ભિક્ખૂનં ફાસુવિહારત્થાય. પિયસીલા હિ ભિક્ખૂ કત્તબ્બાકત્તબ્બં સાવજ્જાનવજ્જં વેલં મરિયાદઞ્ચ અજાનન્તા સિક્ખાત્તયપારિપૂરિયા ઘટમાના કિલમન્તિ, તે પન સાવજ્જાનવજ્જં વેલં મરિયાદઞ્ચ ઞત્વા સિક્ખાપારિપૂરિયા ઘટમાના ન કિલમન્તિ. તેન તેસં સિક્ખાપદપઞ્ઞાપનં ફાસુવિહારાય સંવત્તતિયેવ. યો વા દુમ્મઙ્કૂનં પુગ્ગલાનં નિગ્ગહો, સ્વેવ તેસં ફાસુવિહારો. દુસ્સીલપુગ્ગલે નિસ્સાય હિ ઉપોસથપ્પવારણા ન તિટ્ઠન્તિ, સઙ્ઘકમ્માનિ નપ્પવત્તન્તિ, સામગ્ગી ન હોતિ, ભિક્ખૂ અનેકગ્ગા ઉદ્દેસાદીસુ અનુયુઞ્જિતું ન સક્કોન્તિ. દુસ્સીલેસુ પન નિગ્ગહિતેસુ સબ્બોપિ અયં ઉપદ્દવો ન હોતિ, તતો પેસલા ભિક્ખૂ ફાસુ વિહરન્તિ. એવં ‘‘પેસલાનં ભિક્ખૂનં ફાસુવિહારાયા’’તિ એત્થ દ્વિધા અત્થો વેદિતબ્બો.

દિટ્ઠધમ્મિકાનં આસવાનં સંવરાયાતિ દિટ્ઠધમ્મિકા આસવા નામ અસંવરે ઠિતેન તસ્મિંયેવ અત્તભાવે પત્તબ્બા પાણિપ્પહારદણ્ડપ્પહારસત્થપ્પહારહત્થચ્છેદપાદચ્છેદઅકિત્તિઅયસવિપ્પટિસારાદયો દુક્ખવિસેસો, તેસં સંવરાય પિદહનાય આગમનમગ્ગથકનાયાતિ અત્થો. **સમ્પરાયિકાન**ન્તિ સમ્પરાયિકા આસવા નામ અસંવરે ઠિતેન કતપાપકમ્મમૂલકા સમ્પરાયે નરકાદીસુ પત્તબ્બા દુક્ખવિસેસા, તેસં પટિઘાતત્થાય વૂપસમત્થાય.

અપ્પસન્નાનન્તિ સિક્ખાપદપઞ્ઞત્તિયા હિ સતિ સિક્ખાપદપઞ્ઞત્તિં ઞત્વા વા, યથાપઞ્ઞત્તં પટિપજ્જમાને ભિક્ખૂ દિસ્વા વા, યેપિ અપ્પસન્ના પણ્ડિતમનુસ્સા, તે ‘‘યાનિ વત લોકે મહાજનસ્સ રજ્જનદુસ્સનમુય્હનટ્ઠાનાનિ, તેહિ ઇમે સમણા આરકા વિરતા વિહરન્તિ, દુક્કરં વત કરોન્તી’’તિ પસાદં આપજ્જન્તિ વિનયપિટકપોત્થકં દિસ્વા મિચ્છાદિટ્ઠિકતવેદિબ્રાહ્મણા વિય. તેન વુત્તં – ‘‘અપ્પસન્નાનં પસાદાયા’’તિ.

પસન્નાનન્તિ યેપિ સાસને પસન્ના કુલપુત્તા, તેપિ સિક્ખાપદપઞ્ઞત્તિં વા ઞત્વા, યથાપઞ્ઞત્તં પટિપજ્જમાને ભિક્ખૂ વા દિસ્વા ‘‘અહો અય્યા દુક્કરં કરોન્તિ, યે યાવજીવં એકભત્તા વિનયસંવરં પાલેન્તી’’તિ ભિય્યો ભિય્યો પસીદન્તિ. તેન વુત્તં – ‘‘પસન્નાનં ભિય્યોભાવાયા’’તિ.

સદ્ધમ્મટ્ઠિતિયાતિ તિવિધો સદ્ધમ્મો પરિયત્તિસદ્ધમ્મો પટિપત્તિસદ્ધમ્મો અધિગમસદ્ધમ્મોતિ. તત્થ સકલમ્પિ બુદ્ધવચનં પરિયત્તિસદ્ધમ્મો નામ. તેરસ ધુતગુણા ચારિત્તવારિત્તસીલસમાધિવિપસ્સનાતિ અયં પટિપત્તિસદ્ધમ્મો નામ. નવલોકુત્તરધમ્મો અધિગમસદ્ધમ્મો નામ. સો સબ્બોપિ યસ્મા સિક્ખાપદપઞ્ઞત્તિયા સતિ ભિક્ખૂ સિક્ખાપદઞ્ચ તસ્સ વિભઙ્ગઞ્ચ તદત્થજોતનત્થં અઞ્ઞઞ્ચ બુદ્ધવચનં પરિયાપુણન્તિ, યથાપઞ્ઞત્તઞ્ચ પટિપજ્જમાના પટિપત્તિં પૂરેત્વા પટિપત્તિયા અધિગન્તબ્બં લોકુત્તરધમ્મં અધિગચ્છન્તિ, તસ્મા સિક્ખાપદપઞ્ઞત્તિયા સદ્ધમ્મો ચિરટ્ઠિતિકો હોતિ. તેન વુત્તં – ''સદ્ધમ્મટ્ઠિતિયા''તિ.

વિનયાનુગ્ગહાયાતિ સિક્ખાપદપઞ્ઞત્તિયા સતિ સંવરવિનયો, પહાનવિનયો, સમથવિનયો, પઞ્ઞત્તિવિનયોતિ ચતુબ્બિધો વિનયો અનુગ્ગહિતો હોતિ સૂપત્થમ્ભિતો. તેન વુત્તં – ''વિનયાનુગ્ગહાયા''તિ.

૨. પાતિમોક્ખટ્ઠપનાસુત્તવણ્ણના

૩૨. દુતિયે **પારાજિકો**તિ પારાજિકાપત્તિં આપન્નો. **પારાજિકકથા વિપ્પકતા હોતી**તિ ''અસુકપુગ્ગલો પારાજિકં આપન્નો નુ ખો નો''તિ એવં કથા આરભિત્વા અનિટ્ઠાપિતા હોતિ. એસ નયો સબ્બત્થ.

૩. ઉબ્બાહિકાસુત્તવણ્ણના

૩૩. તતિયે **ઉબ્બાહિકાયા**તિ સમ્પત્તઅધિકરણં વૂપસમેતું સઙ્ઘતો ઉબ્બાહિત્વા ઉદ્ધરિત્વા ગહણત્થાય. **વિનયે ખો પન ઠિતો હોતી**તિ વિનયલક્ખણે પતિટ્ઠિતો હોતિ. **અસંહીરો**તિ ન અઞ્ઞસ્સ વચનમત્તેનેવ અત્તનો લદ્ધિં વિસ્સજ્જેતિ. **પટિબલો**તિ કાયબલેનપિ ઞાણબલેનપિ સમન્નાગતો. **સઞ્ઞાપેતુ**ન્તિ જાનાપેતું. **પઞ્ઞાપેતુ**ન્તિ સમ્પજાનાપેતું. **નિજ્ઝાપેતુ**ન્તિ ઓલોકાપેતું. **પેક્ખતુ**ન્તિ પસ્સાપેતું. **પસાદેતુ**ન્તિ સઞ્જાતપસાદં કાતું. **અધિકરણ**ન્તિ વિવાદાધિકરણાદિચતુબ્બિધં. **અધિકરણસમુદય**ન્તિ વિવાદમૂલાદિકં અધિકરણકારકં. **અધિકરણનિરોધ**ન્તિ અધિકરણાનં વૂપસમં. **અધિકરણનિરોધગામિનિં પટિપદ**ન્તિ સત્તવિધઅધિકરણસમથં.

૪. ઉપસમ્પદાસુત્તવણ્ણના

૩૪. ચતુત્થે **અનભિરતિ**ન્તિ ઉક્કણ્ઠિતભાવં. **વૂપકાસેતુ**ન્તિ વિનેતું. **અધિસીલે**તિ ઉત્તમસીલે. **ચિત્તપઞ્ઞાસુ**પિ એસેવ નયો.

૭. સઙ્ઘભેદસુત્તવણ્ણના

૩૭. સત્તમે **વત્થૂહી**તિ કારણેહિ. **અવકસ્સન્તી**તિ પરિસં આકડ્ઢન્તિ વિજટેન્તિ એકમન્તં ઉસ્સારેન્તિ. **અપકસ્સન્તી**તિ અતિવિય આકડ્ઢન્તિ, યથા વિસંસટ્ઠા હોન્તિ, એવં કરોન્તિ. **આવેનિ કમ્માનિ કરોન્તી**તિ વિસું સઙ્ઘકમ્માનિ કરોન્તિ.

૯-૧૦. આનન્દસુત્તદ્વયવણ્ણના

૩૯-૪૦. નવમે **કપ્પટ્ઠિક**ન્તિ આયુકપ્પં નિરયમ્હિ ઠિતિકારણં. **કિબ્બિસં પસવતી**તિ પાપં પટિલભતિ. **આપાયિકો**તિ અપાયગમનીયો. **નેરયિકો**તિ નિરયે નિબ્બત્તનકો. **વગ્ગરતો**તિ ભેદરતો. **યોગક્ખેમા પધંસતી**તિ

યોગેહિ ખેમતો અરહત્તતો ધંસતિ વિગચ્છતિ. દસમે **અનુગ્ગહો**તિ અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સઙ્ગહાનુગ્ગહો. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

ઉપાલિવગ્ગો ચતુત્થો.

% ' (" %&# " !

/ *(!)(! (, +(#0" !

2(1 6(8 9$(! '9 ;

((, +((!)# 8<

/ ." =[illegible]A 3#! C

, +([illegible] #! / ."8<

B3+ F [illegible] ." - < , +((!) Q -

3+#! / V!(!)TP [illegible] , +(

* W(@XZ 3+ . 7 6(8

, +((!) _(=[illegible]C 1 (6

[illegible] b% _[illegible] 3 9

V ' (W' 8< , +("V/) ! 3+ (!

(K - ' O [illegible] p (=[illegible]

s kr '" (w[illegible]3(K 9((O -x- z-R(y

Q ! - 3+R (y # O)

Y3 x[illegible] x- s) (w[illegible] / 3 / • . , / .O)y

s ! sO' ("• s (# • `]X3(.• (3 •]X3

" 9-, 9- , 3(]XO

[illegible] !U[illegible] / ! ! pw ‡ & 3[illegible] y

- G # [illegible](" '" ' U!U! ,9N "kr W- ! 3 N Š'

‹ W`, - " I " W ! =[illegible] /K "![illegible]

=Ž 3

7 /• 3-

(૮) ૩. આકઙ્ખવગ્ગો

૧. આકઙ્ખસુત્તવણ્ણના

૭૧. તતિયસ્સ પઠમે **સમ્પન્નસીલા**તિ પરિપુણ્ણસીલા, સીલસમઙ્ગિનો વા હુત્વાતિ અત્થો. તત્થ દ્વીહિ કારણેહિ સમ્પન્નસીલતા હોતિ સીલવિપત્તિયા ચ આદીનવદસ્સનેન, સીલસમ્પત્તિયા ચ આનિસંસદસ્સનેન. તદુભયમ્પિ વિસુદ્ધિમગ્ગે (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૯, ૨૧) વિત્થારિતં. તત્થ ''સમ્પન્નસીલા''તિ એત્તાવતા કિર ભગવા ચતુપારિસુદ્ધિસીલં ઉદ્દિસિત્વા ''પાતિમોક્ખસંવરસંવુતા''તિ ઇમિના તત્થ જેટ્ઠકસીલં વિત્થારેત્વા દસ્સેસીતિ દીપવિહારવાસી સુમનત્થેરો આહ. અન્તેવાસિકો પનસ્સ તેપિટકચૂળનાગત્થેરો આહ – ઉભયત્થપિ પાતિમોક્ખસંવરોવ ભગવતા વુત્તો. પાતિમોક્ખસંવરોયેવ હિ સીલં, ઇતરાનિ પન તીણિ સીલન્તિ વુત્તટ્ઠાનં અત્થીતિ અનનુજાનન્તો વત્વા આહ – ઇન્દ્રિયસંવરો નામ છદ્વારારક્ખામત્તકમેવ, આજીવપારિસુદ્ધિ ધમ્મેન સમેન પચ્ચયુપ્પત્તિમત્તકં, પચ્ચયસન્નિસ્સિતં પટિલદ્ધપચ્ચયે ઇદમત્થન્તિ પચ્ચવેક્ખિત્વા પરિભુઞ્જનમત્તકં. નિપ્પરિયાયેન પાતિમોક્ખસંવરોવ સીલં. યસ્સ સો ભિન્નો, અયં સીસચ્છિન્નો વિય પુરિસો હત્થપાદે સેસાનિ રક્ખિસ્સતીતિ ન વત્તબ્બો. યસ્સ પન સો અરોગો, અયં અચ્છિન્નસીસો વિય પુરિસો જીવિતં સેસાનિ પુન પાકતિકાનિ કાતું સક્કોતિ. તસ્મા ''સમ્પન્નસીલા''તિ ઇમિના પાતિમોક્ખસંવરં ઉદ્દિસિત્વા ''સમ્પન્નપાતિમોક્ખા''તિ તસ્સેવ વેવચનં વત્વા તં વિત્થારેત્વા દસ્સેન્તો **પાતિમોક્ખસંવરસંવુતા**તિઆદિમાહ. તત્થ **પાતિમોક્ખસંવરસંવુત્તા**તિઆદીનિ વુત્તત્થાનેવ. **આકઙ્ખેય્ય ચે**તિ ઇદં કસ્મા આરદ્ધન્તિ? સીલાનિસંસદસ્સનત્થં . સચેપિ અચિરપબ્બજિતાનં વા દુપ્પઞ્ઞાનં વા એવમસ્સ ''ભગવા 'સીલં પૂરેથ સીલં પૂરેથા'તિ વદતિ, કો નુ ખો સીલપૂરણે આનિસંસો, કો વિસેસો, કા વડ્ઢી''તિ તેસં દસ આનિસંસે દસ્સેતું એવમાહ – ''અપ્પેવ નામ એતં સબ્રહ્મચારીનં પિયમનાપતાદિઆસવક્ખયપરિયોસાનં આનિસંસં સુત્વાપિ સીલં પરિપૂરેય્યુ''ન્તિ.

તત્થ **આકઙ્ખેય્ય ચે**તિ યદિ ઇચ્છેય્ય. **પિયો ચસ્સ**ન્તિ પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સિતબ્બો, સિનેહુપ્પત્તિયા પદટ્ઠાનભૂતો ભવેય્યં. **મનાપો**તિ તેસં મનવડ્ઢનકો, તેસં વા મનેન પત્તબ્બો, મેત્તચિત્તેન ફરિતબ્બોતિ અત્થો. **ગરૂ**તિ તેસં ગરુટ્ઠાનિયો પાસાણચ્છત્તસદિસો. **ભાવનીયો**તિ ''અદ્ધાયમાયસ્મા જાનં જાનાતિ પસ્સં પસ્સતી''તિ એવં સમ્ભાવનીયો. **સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી**તિ ચતુપારિસુદ્ધિસીલેસુયેવ પરિપૂરકારી અસ્સ, અનૂનેન આકારેન સમન્નાગતો ભવેય્યાતિ વુત્તં હોતિ. **અજ્ઝત્તં ચેતોસમથમનુયુત્તો**તિ અત્તનો ચિત્તસમથે યુત્તો. **અનિરાકતજ્ઝાનો**તિ બહિ અનીહટજ્ઝાનો, અવિનાસિતજ્ઝાનો વા. **વિપસ્સનાયા**તિ સત્તવિધાય અનુપસ્સનાય. **બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાન**ન્તિ વડ્ઢેતા સુઞ્ઞાગારાનં. એત્થ ચ સમથવિપસ્સનાવસેન કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વા રત્તિન્દિવં સુઞ્ઞાગારં પવિસિત્વા નિસીદમાનો ભિક્ખુ ''બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાન''ન્તિ વેદિતબ્બો. અયમેત્થ સઙ્ખેપો , વિત્થારો પન ઇચ્છન્તેન મજ્ઝિમનિકાયટ્ઠકથાય (મ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૬૪ આદયો) આકઙ્ખેય્યસુત્તવણ્ણનાય ઓલોકેતબ્બો.

લાભીતિ એત્થ ન ભગવા લાભનિમિત્તં સીલાદિપરિપૂરણં કથેતિ. ભગવા હિ ''ઘાસેસનં છિન્નકથો, ન વાચં પયુતં ભણે''તિ (સુ॰ નિ॰ ૭૧૬) એવં સાવકે ઓવદતિ. સો કથં લાભનિમિત્તં સીલાદિપરિપૂરણં કથેય્ય. પુગ્ગલજ્ઝાસયવસેન પનેતં વુત્તં. યેસઞ્હિ એવં અજ્ઝાસયો ભવેય્ય ''સચે મયં ચતૂહિ પચ્ચયેહિ ન કિલમેય્યામ, સીલાનિ પરિપૂરેતું સક્કુણેય્યામા''તિ, તેસં અજ્ઝાસયવસેનેવમાહ. અપિચ સરસાનિસંસો એસ સીલસ્સ યદિદં

ચત્તારો પચ્ચયા નામ. તથા હિ પણ્ડિતમનુસ્સા કોટ્ઠાદીસુ ઠપિતં નીહરિત્વા અત્તનાપિ અપરિભુઞ્જિત્વા સીલવન્તાનં દેન્તીતિ સીલસ્સ સરસાનિસંસદસ્સનત્થમ્પેતં વુત્તં.

તતિયવારે **યેસાહન્તિ** યેસં અહં. **તેસં તે કારાતિ** તેસં દેવાનં વા મનુસ્સાનં વા તે મયિ કતા પચ્ચયદાનકારા. **મહપ્ફલા હોન્તુ મહાનિસંસા**તિ લોકિયસુખેન ફલભૂતેન મહપ્ફલા, લોકુત્તરેન મહાનિસંસા. ઉભયં વા એતં એકત્થમેવ. સીલાદિગુણયુત્તસ્સ હિ કટચ્છુભિક્ખાપિ પઞ્ચરતનમત્તાય ભૂમિયા પણ્ણસાલાપિ કત્વા દિન્ના અનેકાનિ કપ્પસહસ્સાનિ દુગ્ગતિવિનિપાततો રક્ખતિ, પરિયોસાને ચ અમતાય ધાતુયા પરિનિબ્બાનસ્સ પચ્ચયો હોતિ. ‘‘ખીરોદનં અહમદાસિ’’ન્તિઆદીનિ (વિ॰ વ॰ ૪૧૩) ચેત્થ વત્થૂનિ. સકલમેવ વા પેતવત્થુ વિમાનવત્થુ ચ સાધકં.

ચતુત્થવારે **પેતા**તિ પેચ્ચભવં ગતા. **ઞાતી**તિ સસ્સુસસુરપક્ખિકા. **સાલોહિતા**તિ એકલોહિતબદ્ધા પિતિપિતામહાદયો. **કાલઙ્કતા**તિ મતા. **તેસં તન્તિ** તેસં તં મયિ પસન્નચિત્તં, તં વા પસન્નેન ચિત્તેન અનુસ્સરણં. યસ્સ હિ ભિક્ખુનો કાલકતો પિતા વા માતા વા ‘‘અમ્હાકં ઞાતકત્થેરો સીલવા કલ્યાણધમ્મો’’તિ પસન્નચિત્તો હુત્વા તં ભિક્ખું અનુસ્સરતિ, તસ્સ સો ચિત્તપ્પસાદોપિ તં અનુસ્સરણમત્તમ્પિ મહપ્ફલં મહાનિસંસમેવ હોતિ.

અરતિરતિસહોતિ નેક્ખમ્મપટિપત્તિયા અરતિયા કામગુણેસુ રતિયા ચ સહો અભિભવિતા અજ્ઝોત્થરિતા. **ભયભેરવસહો**તિ એત્થ ભયં ચિત્તુત્રાસોપિ આરમ્મણમ્પિ, ભેરવં આરમ્મણમેવ.

૨. કણ્ટકસુત્તવણ્ણના

૭૨. દુતિયે **અભિઞ્ઞાતેહી**તિ ગગનમજ્ઝે પુણ્ણચન્દો વિય સૂરિયો વિય ઞાતેહિ પાકટેહિ. **પરપુરાયા**તિ પરં વુચ્ચતિ પચ્છિમભાગો, પુરાતિ પુરિમભાગો, પુરતો ધાવન્તેન પચ્છતો અનુબન્ધન્તેન ચ મહાપરિવારેનાતિ અત્થો. **કણ્ટકો**તિ વિજ્ઝનટ્ઠેન કણ્ટકો. **વિસૂકદસ્સનન્તિ** વિસૂકભૂતં દસ્સનં. **માતુગામૂપચારો**તિ માતુગામસ્સ સમીપચારિતા.

૩-૪. ઇટ્ઠધમ્મસુત્તાદિવણ્ણના

૭૩-૭૪. તતિયે **વણ્ણો**તિ સરીરવણ્ણો. **ધમ્મા**તિ નવ લોકુત્તરધમ્મા. ચતુત્થે **અરિયાયા**તિ અપોથુજ્જનિકાય, સીલાદીહિ મિસ્સકત્તા એવં વુત્તં. **સારાદાયી ચ હોતિ વરદાયી**તિ સારસ્સ ચ વરસ્સ ચ આદાયકો હોતિ. યો કાયસ્સ સારો, યઞ્ચસ્સ વરં, તં ગણ્હાતીતિ અત્થો.

૫. મિગસાલાસુત્તવણ્ણના

૭૫. પઞ્ચમસ્સ આદિમ્હિ તાવ યં વત્તબ્બં, તં છક્કનિપાતે વુત્તમેવ. **દુસ્સીલો હોતી**તિઆદીસુ પન **દુસ્સીલો**તિ નિસ્સીલો. **ચેતોવિમુત્તિન્તિ** ફલસમાધિં. **પઞ્ઞાવિમુત્તિન્તિ** ફલઞાણં. **નપ્પજાનાતી**તિ ઉગ્ગહપરિપુચ્છાવસેન ન જાનાતિ. **દુસ્સીલ્યં અપરિસેસં નિરુજ્ઝતી**તિ એત્થ પઞ્ચ દુસ્સીલ્યાનિ તાવ સોતાપત્તિમગ્ગેન પહીયન્તિ, દસ અરહત્તમગ્ગેન. ફલક્ખણે તાનિ પહીનાનિ નામ હોન્તિ. ફલક્ખણં સન્ધાય ઇધ ‘‘નિરુજ્ઝતી’’તિ વુત્તં. પુથુજ્જનસ્સ સીલં પઞ્ચહિ કારણેહિ ભિજ્જતિ પારાજિકાપજ્જનેન સિક્ખાપચ્ચક્ખાનેન તિત્થિયપક્ખન્દનેન અરહત્તેન મરણેનાતિ. તત્થ પુરિમા તયો ભાવનાપરિહાનાય સંવત્તન્તિ, ચતુત્થો વડ્ઢિયા, પઞ્ચમો નેવ હાનાય ન વડ્ઢિયા. કથં

પનેતં અરહત્તેન સીલં ભિજ્જતીતિ? પુથુજ્જનસ્સ હિ સીલં અચ્ચન્તકુસલમેવ હોતિ, અરહત્તમગ્ગો ચ કુસલાકુસલકમ્મક્ખયાય સંવત્તતીતિ એવં તેન તં ભિજ્જતિ. **સવનેનપિ અકતં હોતી**તિ સોતબ્બયુત્તકં અસ્સુતં હોતિ. **બાહુસચ્ચેનપિ અકતં હોતી**તિ એત્થ **બાહુસચ્ચ**ન્તિ વીરિયં. વીરિયેન કત્તબ્બયુત્તકં અકતં હોતિ, તસ્સ અકતત્તા સગ્ગતોપિ મગ્ગતોપિ પરિહાયતિ. **દિટ્ઠિયાપિ અપ્પટિવિદ્ધં હોતી**તિ દિટ્ઠિયા પટિવિજ્ઝિતબ્બં અપ્પટિવિદ્ધં હોતિ અપચ્ચક્ખકતં. **સામયિકમ્પિ વિમુત્તિં ન લભતી**તિ કાલાનુકાલં ધમ્મસ્સવનં નિસ્સાય પીતિપામોજ્જં ન લભતિ. **હાનાય પરેતી**તિ હાનાય પવત્તતિ.

યથાભૂતં પજાનાતીતિ ''સોતાપત્તિફલં પત્વા પઞ્ચવિધં દુસ્સીલ્યં અપરિસેસં નિરુજ્ઝતી''તિ ઉગ્ગહપરિપુચ્છાવસેન જાનાતિ. **તસ્સ સવનેનપિ કતં હોતી**તિ સોતબ્બયુત્તકં સુતં હોતિ. **બાહુસચ્ચેનપિ કતં હોતી**તિ વીરિયેન કત્તબ્બયુત્તકં અન્તમસો દુબ્બલવિપસ્સનામત્તકમ્પિ કતં હોતિ. **દિટ્ઠિયાપિ સુપ્પટિવિદ્ધં હોતી**તિ અન્તમસો લોકિયપઞ્ઞાયપિ પચ્ચયપટિવેધો કતો હોતિ. ઇમસ્સ હિ પુગ્ગલસ્સ પઞ્ઞા સીલં પરિધોવતિ, સો પઞ્ઞાપરિધોતેન વિસેસં પાપુણાતિ.

પમાણિકાતિ પુગ્ગલેસુ પમાણગ્ગાહકા. **પમિણન્તી**તિ પમેતું તુલેતું અરહન્તિ. **એકો હીનો**તિ એકો ગુણેહિ હીનો. **પણીતો**તિ એકો ગુણેહિ પણીતો ઉત્તમો. **તં હી**તિ તં પમાણકરણં. **અભિક્કન્તતરો**તિ સુન્દરતરો. **પણીતતરો**તિ ઉત્તમતરો. **ધમ્મસોતો નિબ્બહતી**તિ સૂરં હુત્વા પવત્તમાનં વિપસ્સનાઞાણં નિબ્બહતિ, અરિયભૂમિં પાપેતિ. **તદન્તરં કો જાનેય્યા**તિ તં એવં કારણં કો જાનેય્ય. **સીલવા હોતી**તિ લોકિયસીલેન સીલવા હોતિ. **યત્થસ્સ તં સીલ**ન્તિ અરહત્તવિમુત્તિં પત્વા સીલં અપરિસેસમ્પિ નિરુજ્ઝતિ નામ, તત્થ યુત્તિ વુત્તાયેવ. ઇતો પરેસુ દ્વીસુ અઙ્ગેસુ અનાગામિફલં વિમુત્તિ નામ, પઞ્ચમે અરહત્તમેવ. સેસમેત્થ વુત્તનયાનુસારેનેવ વેદિતબ્બં. છટ્ઠં ઉત્તાનત્થમેવ.

૭. કાકસુત્તવણ્ણના

૭૭. સત્તમે **ધંસી**તિ ગુણધંસકો. કસ્સચિ ગુણં અનાદિયિત્વા હત્થેનપિ ગહિતો તસ્સ સીસેપિ વચ્ચં કરોતિ. **પગબ્ભો**તિ પાગબ્ભિયેન સમન્નાગતો. **તિન્તિણો**તિ તિન્તિણં વુચ્ચતિ તણ્હા, તાય સમન્નાગતો, આસઙ્કાબહુલો વા. **લુદ્દો**તિ દારુણો. **અકારુણિકો**તિ નિક્કારુણિકો. **દુબ્બલો**તિ અબલો અપ્પથામો. **ઓરવિતા**તિ ઓરવયુત્તો ઓરવન્તો ચરતિ. **નેચયિકો**તિ નિચયકરો.

૯. આઘાતવત્થુસુત્તવણ્ણના

૭૯. નવમે **અટ્ઠાને**તિ અકારણે. સચિત્તકપવત્તિયઞ્હિ ''અનત્થં મે અચરી''તિઆદિ કારણં ભવેય્ય, ખાણુપહટાદીસુ તં નત્થિ. તસ્મા તત્થ આઘાતો અટ્ઠાને આઘાતો નામ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

આકઙ્ખવગ્ગો તતિયો.

(૯) ૪. થેરવગ્ગો

૧-૩. વાહનસુત્તાદિવણ્ણના

૮૧-૮૩. ચતુત્થસ્સ પઠમે **વિમરિયાદીકતેના**તિ કિલેસમરિયાદં ભિન્દિત્વા વિમરિયાદં કતેન. દુતિયં ઉત્તાનત્થમેવ. તતિયે **નો ચ પયિરુપાસિતા**તિ ન ઉપટ્ઠાતિ.

૪. બ્યાકરણસુત્તવણ્ણના

૮૪. ચતુત્થે **ઝાયી સમાપત્તિકુસલો**તિ ઝાનેહિ ચ સમ્પન્નો સમાપત્તિયઞ્ચ છેકો. **ઇરીણ**ન્તિ તુચ્છભાવં. **વિચિન**ન્તિ ગુણવિચિનતં નિગ્ગુણભાવં. અથ વા ઇરીણસઙ્ખાતં અરઞ્ઞં વિચિનસઙ્ખાતં મહાગહનઞ્ચ આપન્નો વિય હોતિ. **અનય**ન્તિ અવડ્ઢિં. **બ્યસન**ન્તિ વિનાસં. **અનયબ્યસન**ન્તિ અવડ્ઢિવિનાસં. **કિં નુ ખો**તિ કેન કારણેન.

૫-૬. કત્થીસુત્તાદિવણ્ણના

૮૫-૮૬. પઞ્ચમે **કત્થી હોતિ વિકત્થી**તિ કત્થનસીલો હોતિ વિકત્થનસીલો, વિવટં કત્વા કથેતિ. **ન સન્તતકારી**તિ ન સતતકારી. છટ્ઠે **અધિમાનિકો**તિ અનધિગતે અધિગતમાનેન સમન્નાગતો. **અધિમાનસચ્ચો**તિ અધિગતમાનમેવ સચ્ચતો વદતિ.

૭. નપ્પિયસુત્તવણ્ણના

૮૭. સત્તમે **અધિકરણિકો હોતી**તિ અધિકરણકારકો હોતિ. **ન પિયતાયા**તિ ન પિયભાવાય. **ન ગરુતાયા**તિ ન ગરુભાવાય. **ન સામઞ્ઞાયા**તિ ન સમણધમ્મભાવાય. **ન એકીભાવાયા**તિ ન નિરન્તરભાવાય. **ધમ્માનં ન નિસામકજાતિકો**તિ નવન્નં લોકુત્તરધમ્માનં ન નિસામનસભાવો ન ઉપધારણસભાવો. **ન પટિસલ્લાનો**તિ ન પટિસલ્લીનો. **સાઠેય્યાની**તિ સઠભાવો. **કૂટેય્યાની**તિ કૂટભાવો. **જિમ્હેય્યાની**તિ ન ઉજુભાવા. **વઙ્કેય્યાની**તિ વઙ્કભાવા.

૮. અક્કોસકસુત્તવણ્ણના

૮૮. અટ્ઠમે **અક્કોસકપરિભાસકો અરિયૂપવાદી સબ્રહ્મચારિન**ન્તિ એત્થ સબ્રહ્મચારિપદં અક્કોસકપરિભાસકપદેહિ યોજેતબ્બં ''અક્કોસકો સબ્રહ્મચારીનં, પરિભાસકો સબ્રહ્મચારીન''ન્તિ. અરિયાનં પન ગુણે છિન્દિસ્સામીતિ અન્તિમવત્થુના ઉપવદન્તો અરિયૂપવાદી નામ હોતિ. **સદ્ધમ્મસ્સ ન વોદાયન્તી**તિ સિક્ખાત્તયસઙ્ખાતા સાસનસદ્ધમ્મા અસ્સ વોદાનં ન ગચ્છન્તિ. **રોગાતઙ્ક**ન્તિ એત્થ રોગોવ કિચ્છાજીવિતભાવકરણેન આતઙ્કોતિ વેદિતબ્બો.

૯. કોકાલિકસુત્તવણ્ણના

૮૯. નવમે **કોકાલિકો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમી**તિ કોયં કોકાલિકો, કસ્મા ચ ઉપસઙ્કમિ? અયં કિર કોકાલિકરટ્ઠે કોકાલિકનગરે કોકાલિકસેટ્ઠિસ્સ પુત્તો પબ્બજિત્વા પિતરા કારિતે વિહારે વસતિ ચૂળકોકાલિકોતિ

નામેન, ન પન દેવદત્તસ્સ સિસ્સો. સો હિ બ્રાહ્મણપુત્તો મહાકોકાલિકો નામ. ભગવતિ પન સાવત્થિયં વિહરન્તે દ્વે અગ્ગસાવકા પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં જનપદચારિકં ચરમાના ઉપકટ્ઠાય વસ્સૂપનાયિકાય વિવેકવાસં વસિતુકામા તે ભિક્ખૂ ઉય્યોજેત્વા અત્તનો પત્તચીવરમાદાય તસ્મિં જનપદે તં નગરં પત્વા વિહારં અગમિંસુ. તત્થ નેસં કોકાલિકો વત્તં અકાસિ. તેપિ તેન સદ્ધિં સમ્મોદિત્વા, ''આવુસો, મયં ઇધ તેમાસં વસિસ્સામ, મા નો કસ્સચિ આરોચેસી''તિ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા વસિંસુ. વસિત્વા પવારણાદિવસે પવારેત્વા ''ગચ્છામ મયં, આવુસો''તિ કોકાલિકં આપુચ્છિંસુ. કોકાલિકો ''અજ્જ, આવુસો, એકદિવસં વસિત્વા સ્વે ગમિસ્સથા''તિ વત્વા દુતિયદિવસે નગરં પવિસિત્વા મનુસ્સે આમન્તેસિ – ''આવુસો, તુમ્હે દ્વે અગ્ગસાવકે ઇધ આગન્ત્વા વસમાનેપિ ન જાનાથ, ન તે કોચિ પચ્ચયેનપિ નિમન્તેતી''તિ. નગરવાસિનો ''કહં, ભન્તે, થેરા, કસ્મા નો નારોચયિત્થા''તિ? કિં, આવુસો, આરોચિતેન, કિં ન પસ્સથ દ્વે ભિક્ખૂ થેરાસને નિસીદન્તે, એતે અગ્ગસાવકાતિ. તે ખિપ્પં સન્નિપતિત્વા સપ્પિફાણિતાદીનિ ચેવ ચીવરદુસ્સાનિ ચ સંહરિંસુ.

કોકાલિકો ચિન્તેસિ – ''પરમપ્પિચ્છા અગ્ગસાવકા પયુત્તવાચાય ઉપ્પન્નલાભં ન સાદિયિસ્સન્તિ, અસાદિયન્તા 'આવાસિકસ્સ દેથા'તિ વક્ખન્તી''તિ તં લાભં ગાહાપેત્વા થેરાનં સન્તિકં અગમાસિ. થેરા દિસ્વાવ ''ઇમે પચ્ચયા નેવ અમ્હાકં, ન કોકાલિકસ્સ કપ્પન્તી''તિ પટિક્ખિપિત્વા પક્કમિંસુ. કોકાલિકો ''કથઞ્હિ નામ સયં અગ્ગણ્હન્તા મય્હમ્પિ અદાપેત્વા પક્કમિસ્સન્તી''તિ આઘાતં ઉપ્પાદેસિ . તેપિ ભગવતો સન્તિકં ગન્ત્વા ભગવન્તં વન્દિત્વા પુન અત્તનો પરિસં આદાય જનપદચારિકં ચરન્તા અનુપુબ્બેન તસ્મિં રટ્ઠે તમેવ નગરં પચ્ચાગમિંસુ. નાગરા થેરે સઞ્જાનિત્વા સહ પરિક્ખારેહિ દાનં સજ્જેત્વા નગરમજ્ઝે મણ્ડપં કત્વા દાનં અદંસુ, થેરાનઞ્ચ પરિક્ખારે ઉપનામેસું. થેરા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ નિય્યાદયિંસુ. તં દિસ્વા કોકાલિકો ચિન્તેસિ – ''ઇમે પુબ્બે અપ્પિચ્છા અહેસું, ઇદાનિ પાપિચ્છા જાતા, પુબ્બેપિ અપ્પિચ્છસન્તુટ્ઠપવિવિત્તસદિસાવ મઞ્ઞે''તિ થેરે ઉપસઙ્કમિત્વા, ''આવુસો, તુમ્હે પુબ્બે અપ્પિચ્છા વિય, ઇદાનિ પન પાપભિક્ખૂ જાતત્થા''તિ વત્વા ''મૂલટ્ઠાનેયેવ નેસં પતિટ્ઠં ભિન્દિસ્સામી''તિ તરમાનરૂપો નિક્ખમિત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ. અયમેસ કોકાલિકો, ઇમિના ચ કારણેન ઉપસઙ્કમીતિ વેદિતબ્બો.

ભગવા તં તુરિતતુરિતં આગચ્છન્તં દિસ્વાવ આવજ્જેન્તો અઞ્ઞાસિ ''અયં અગ્ગસાવકે અક્કોસિતુકામો આગતો, સક્કા નુ ખો પટિસેધેતુ''ન્તિ. તતો ''ન સક્કા પટિસેધેતું, થેરેસુ અપરજ્ઝિત્વા આગતો, એકંસેન પન પદુમનિરયે નિબ્બત્તિસ્સતી''તિ દિસ્વા ''સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનેપિ નામ ગરહન્તં સુત્વા ન નિસેધેતી''તિ વાદમોચનત્થં અરિયૂપવાદસ્સ ચ મહાસાવજ્જભાવદસ્સનત્થં **મા હેવન્તિ** તિક્ખત્તું પટિસેધેસિ. તત્થ **મા હેવન્તિ** મા એવં અભણિ. **સદ્ધાયિકો**તિ સદ્ધાય આગમકરો પસાદાવહો, સદ્ધાતબ્બવચનો વા. **પચ્ચયિકો**તિ પત્તિયાયિતબ્બવચનો.

પક્કામીતિ કમ્માનુભાવેન ચોદિયમાનો પક્કામિ. ઓકાસકતઞ્હિ કમ્મં ન સક્કા પટિબાહિતું. **અચિરપક્કન્તસ્સા**તિ પક્કન્તસ્સ સતો નચિરેનેવ. **સબ્બો કાયો ફુટો અહોસી**તિ કેસગ્ગમત્તમ્પિ ઓકાસં અવજ્જેત્વા સકલસરીરં અટ્ઠીનિ ભિન્દિત્વા ઉગ્ગતાહિ પીળકાહિ અજ્ઝોત્થટં અહોસિ. યસ્મા પન બુદ્ધાનુભાવેન તથારૂપં કમ્મં બુદ્ધાનં સમ્મુખીભાવે વિપાકં દાતું ન સક્કોતિ, દસ્સનૂપચારે વિજહિતમત્તે દેતિ, તસ્મા તસ્સ અચિરપક્કન્તસ્સ પીળકા ઉટ્ઠહિંસુ. **કલાયમત્તિયો**તિ ચણકમત્તિયો. **બેલુવસલાટુકમત્તિયો**તિ તરુણબેલુવમત્તિયો. **પભિજ્જિંસૂ**તિ ભિજ્જિંસુ. તાસુ ભિન્નાસુ સકલસરીરં પનસપક્કં વિય અહોસિ. સો પક્કેન ગત્તેન જેતવનદ્વારકોટ્ઠકે વિસગિલિતો મચ્છો વિય કદલિપત્તેસુ નિપજ્જિ. અથ ધમ્મસ્સવનત્થં આગતાગતા મનુસ્સા ''ધિ કોકાલિક, ધિ કોકાલિક,

અયુત્તમકાસિ, અત્તનોયેવ મુખં નિસ્સાય અનયબ્યસનં પત્તોસી''તિ આહંસુ. તેસં સદ્દં સુત્વા આરક્ખદેવતા ધિક્કારમકંસુ, આરક્ખદેવતાનં આકાસદેવતાતિ ઇમિના ઉપાયેન યાવ અકનિટ્ઠભવના એકધિક્કારો ઉદપાદિ.

તુરૂતિ કોકાલિકસ્સ ઉપજ્ઝાયો તુરુત્થેરો નામ અનાગામિફલં વત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તો. સો ભુમ્મટ્ઠદેવતા આદિં કત્વા ''અયુત્તં કોકાલિકેન કતં અગ્ગસાવકે અન્તિમવત્થુના અબ્ભાચિક્ખન્તેના''તિ પરમ્પરાય બ્રહ્મલોકસમ્પત્તં તં સદ્દં સુત્વા ''મા મય્હં પસ્સન્તસ્સેવ વરાકો નસ્સિ, ઓવદિસ્સામિ નં થેરેસુ ચિત્તપ્પસાદત્થાયા''તિ આગન્ત્વા તસ્સ પુરતો અટ્ઠાસિ. તં સન્ધાયેતં વુત્તં – ''તુરૂ પચ્ચેકબ્રહ્મા''તિ. **પેસલા**તિ પિયસીલા. **કોસિ ત્વં, આવુસો**તિ નિસિન્નકોવ કબરક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા એવમાહ. **પસ્સ યાવઞ્ચ તે ઇદં અપરદ્ધ**ન્તિ યત્તકં તયા અપરદ્ધં, અત્તનો નલાટે મહાગણ્ડં અપસ્સન્તો સાસપમત્તાય પીળકાય મં ચોદેતબ્બં મઞ્ઞસીતિ આહ.

અથ નં ''અદિટ્ઠિપ્પત્તો અયં કોકાલિકો, ગિલિતવિસો વિય ન કસ્સચિ વચનં ન કરિસ્સતી''તિ ઞત્વા **પુરિસસ્સ હી**તિઆદિમાહ. તત્થ **કુઠારી**તિ કુઠારિસદિસા ફરુસવાચા. **છિન્દતી**તિ કુસલમૂલસઙ્ખાતે મૂલેયેવ નિકન્તતિ. **નિન્દિયન્તિ** નિન્દિતબ્બં દુસ્સીલપુગ્ગલં. **પસંસતી**તિ ઉત્તમત્થે સમ્ભાવેત્વા ખીણાસવોતિ વદતિ. **તં વા નિન્દતિ યો પસંસિયો**તિ યો વા પસંસિતબ્બો ખીણાસવો, તં અન્તિમવત્થુના ચોદેન્તો ''દુસ્સીલો અય''ન્તિ વદતિ. **વિચિનાતિ મુખેન સો કલિ**ન્તિ સો તં અપરાધં મુખેન વિચિનાતિ નામ. **કલિના તેના**તિ તેન અપરાધેન સુખં ન વિન્દતિ. નિન્દિયપસંસાય હિ પસંસિયનિન્દાય ચ સમકોવ વિપાકો.

સબ્બસ્સાપિ સહાપિ અત્તનાતિ સબ્બેન સકેન ધનેનપિ અત્તનાપિ સદ્ધિં યો અક્ખેસુ ધનપરાજયો નામ, અયં અપ્પમત્તકો અપરાધો. **યો સુગતેસૂ**તિ યો પન સમ્મગ્ગતેસુ પુગ્ગલેસુ ચિત્તં દૂસેય્ય, અયં ચિત્તપદોસોવ તતો કલિતો મહન્તતરો કલિ.

ઇદાનિ તસ્સ મહન્તતરભાવં દસ્સેન્તો **સતં સહસ્સાન**ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **સતં સહસ્સાન**ન્તિ નિરબ્બુદગણનાય સતસહસ્સઞ્ચ. **છત્તિંસતી**તિ અપરાનિ છત્તિંસતિ નિરબ્બુદાનિ. **પઞ્ચ ચા**તિ અબ્બુદગણનાય પઞ્ચ અબ્બુદાનિ. **યમરિયગરહી**તિ યં અરિયે ગરહન્તો નિરયં ઉપપજ્જતિ, તત્થ એત્તકં આયુપ્પમાણન્તિ અત્થો.

કાલમકાસીતિ ઉપજ્ઝાયે પક્કન્તે કાલં અકાસિ. **પદુમનિરય**ન્તિ પાટિયેક્કો પદુમનિરયો નામ નત્થિ, અવીચિમહાનિરયસ્મિંયેવ પન પદુમગણનાય પચ્ચિતબ્બે એકસ્મિં ઠાને નિબ્બત્તિ.

વીસતિખારિકોતિ માગધકેન પત્થેન ચત્તારો પત્થા, કોસલરટ્ઠે એકો પત્થો હોતિ. તેન પત્થેન ચત્તારો પત્થા આળ્હકં , ચત્તારિ આળ્હકાનિ દોણં, ચતુદોણા માનિકા, ચતુમાનિકા ખારી, તાય ખારિયા વીસતિખારિકો. **તિલવાહો**તિ માગધકાનં સુખુમતિલાનં તિલસકટં. **અબ્બુદો નિરયો**તિ અબ્બુદો નામ પાટિયેક્કો નિરયો નત્થિ, અવીચિમ્હિયેવ પન અબ્બુદગણનાય પચ્ચિતબ્બટ્ઠાનસ્સેતં નામં. **નિરબ્બુદા**દીસુપિ એસેવ નયો.

વસ્સગણનાપિ પનેત્થ એવં વેદિતબ્બા – યથેવ હિ સતં સતસહસ્સાનિ કોટિ હોતિ, એવં સતં સતસહસ્સકોટિયો પકોટિ નામ હોતિ, સતં સતસહસ્સપકોટિયો કોટિપકોટિ નામ, સતં સતસહસ્સકોટિપકોટિયો નહુતં, સતં સતસહસ્સનહુતાનિ નિન્નહુતં, સતં સતસહસ્સનિન્નહુતાનિ એકં અબ્બુદં, તતો વીસતિગુણં નિરબ્બુદં, એસ નયો સબ્બત્થાતિ. દસમં હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

(૧૦) ૫. ઉપાલિવગ્ગો

૧-૨. કામભોગીસુત્તાદિવણ્ણના

૯૧-૯૨. પઞ્ચમસ્સ પઠમે **સાહસેના**તિ સાહસિયકમ્મેન. દુતિયે **ભયાની**તિ ચિત્તુત્રાસભયાનિ. **વેરાની**તિ અકુસલવેરપુગ્ગલવેરાનિ. **અરિયો ચસ્સ ઞાયો**તિ સહ વિપસ્સનાય મગ્ગો. **ઇતિ ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતી**તિ એવં ઇમસ્મિં અવિજ્જાદિકે કારણે સતિ ઇદં સઙ્ખારાદિકં ફલં હોતિ. **ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતી**તિ યો યસ્સ સહજાતપચ્ચયો હોતિ, તસ્સ ઉપ્પાદા ઇતરં ઉપ્પજ્જતિ નામ. **ઇમસ્મિં અસતી**તિ અવિજ્જાદિકે કારણે અસતિ સઙ્ખારાદિકં ફલં ન હોતિ. **ઇમસ્સ નિરોધા**તિ કારણસ્સ અપ્પવત્તિયા ફલસ્સ અપ્પવત્તિ હોતિ.

૩. કિંદિટ્ઠિકસુત્તવણ્ણના

૯૩. તતિયે **સણ્ઠાપેસુ**ન્તિ ઇરિયાપથમ્પિ વચનપથમ્પિ સણ્ઠાપેસું. **અપ્પસદ્દવિનીતા**તિ અપ્પસદ્દેન મત્તભાણિના સત્થારા વિનીતા. **પરતોઘોસપચ્ચયા વા**તિ પરસ્સ વા વચનકારણા. **ચેતયિતા**તિ પકપ્પિતા. **મઙ્કુભૂતા**તિ દોમનસ્સપ્પત્તા નિત્તેજા. **પત્તક્ખન્ધા**તિ પતિતક્ખન્ધા. **સહધમ્મેના**તિ સહેતુકેન કારણેન વચનેન.

૪. વજ્જિયમાહિતસુત્તવણ્ણના

૯૪. ચતુત્થે **વજ્જિયમાહિતો**તિ એવંનામકો. **સબ્બં તપ**ન્તિ સબ્બમેવ દુક્કરકારિકં. **સબ્બં તપસ્સિ**ન્તિ સબ્બં તપનિસ્સિતકં. **લૂખાજીવિ**ન્તિ દુક્કરકારિકજીવિકાનુયોગં અનુયુત્તં. **ગારય્હ**ન્તિ ગરહિતબ્બયુત્તકં. **પસંસિય**ન્તિ પસંસિતબ્બયુત્તકં. **વેનયિકો**તિ સયં અવિનીતો અઞ્ઞેહિ વિનેતબ્બો. **અપઞ્ઞત્તિકો**તિ ન કિઞ્ચિ પઞ્ઞાપેતું સક્કોતિ. અથ વા **વેનયિકો**તિ સત્તવિનાસકો. **અપઞ્ઞત્તિકો**તિ અપચ્ચક્ખં નિબ્બાનં પઞ્ઞાપેતિ, સયંકતાદીસુ કિઞ્ચિ પઞ્ઞાપેતું ન સક્કોતિ. **ન સો ભગવા વેનયિકો**તિ સો ભગવા એવં યાથાવતો ઞત્વા કુસલાકુસલં પઞ્ઞાપેન્તો ન અઞ્ઞેન વિનેતબ્બો ન અઞ્ઞસિક્ખિતો. યે ચ ધમ્મે ઉપાદાય સત્તો પઞ્ઞાપિયતિ, તેસં પઞ્ઞાપનતો ન સત્તવિનાસકો, સુવિનીતો સુસિક્ખિતો સત્તવિનાયકોતિ અત્થો. તસ્સ ચ પઞ્ઞત્તિયો સપઞ્ઞત્તિયોયેવાતિ દસ્સેતિ. **વિમુત્તિં વિમુચ્ચતો અકુસલા ધમ્મા**તિ મિચ્છાદિટ્ઠિસઙ્ખાતં ચિત્તસ્સ અધિમુત્તિં અધિમુચ્ચતો અકુસલા ધમ્મા વડ્ઢન્તિ નામ, તં સન્ધાયેતં વુત્તં. સાસને પન ચિત્તસ્સ વિમુત્તિસઙ્ખાતો વિમુત્તિ કુસલાનંયેવ પચ્ચયો હોતિ.

૫. ઉત્તિયસુત્તવણ્ણના

૯૫. પઞ્ચમે **તુણ્હી અહોસી**તિ સત્તૂપલદ્ધિયં ઠત્વા અપુચ્છં પુચ્છતીતિ તુણ્હી અહોસિ. **સબ્બસામુક્કંસિકં વત મે**તિ મયા સબ્બપુચ્છાનં ઉત્તમપુચ્છં પુચ્છિતો સમણો ગોતમો સંસાદેતિ નો વિસ્સજ્જેતિ, નૂન ન વિસહતિ ન સક્કોતિ વિસ્સજ્જેતુન્તિ એવં પાપિકં દિટ્ઠિં મા પટિલભીતિ. **તદસ્સા**તિ તં એવં ઉપ્પન્નં દિટ્ઠિગતં ભવેય્ય. **પચ્ચન્તિમ**ન્તિ યસ્મા મજ્ઝિમદેસે નગરસ્સ ઉદ્ધાપાદીનિ થિરાનિ વા હોન્તુ દુબ્બલાનિ વા, સબ્બસો વા પન મા હોન્તુ, ચોરાસઙ્કા ન હોતિ. તસ્મા તં અગ્ગહેત્વા ''પચ્ચન્તિમં નગર''ન્તિ આહ. **દળ્હુદ્ધાપ**ન્તિ થિરપાકારપાદં. **દળ્હપાકારતોરણ**ન્તિ થિરપાકારઞ્ચેવ થિરપિટ્ઠિસઙ્ઘાટઞ્ચ. **એકદ્વાર**ન્તિ કસ્મા આહ? બહુદ્વારસ્મિઞ્હિ નગરે બહૂહિ પણ્ડિતદોવારિકેહિ ભવિતબ્બં, એકદ્વારે એકોવ વટ્ટતિ. તથાગતસ્સ ચ પઞ્ઞાય અઞ્ઞો સદિસો નત્થિ. તસ્મા સત્થુ પણ્ડિતભાવસ્સ ઓપમ્મત્થં એકંયેવ દોવારિકં દસ્સેતું ''એકદ્વાર''ન્તિ આહ. **પણ્ડિતો**તિ પણ્ડિચ્ચેન સમન્નાગતો.

બ્યત્તોતિ વેય્યત્તિયેન સમન્નાગતો. **મેધાવી**તિ ઠાનુપ્પત્તિયપઞ્ઞાસઙ્ખાતાય મેધાય સમન્નાગતો. **અનુપરિયાયપથ**ન્તિ અનુપરિયાયનામકં મગ્ગં. **પાકારસન્ધિ**ન્તિ ઢિન્નં ઇટ્ઠકાનં અપગતટ્ઠાનં. **પાકારવિવર**ન્તિ પાકારસ્સ છિન્નટ્ઠાનં. **તદેવેતં પઞ્હ**ન્તિ તંયેવ ''સસ્સતો લોકો''તિઆદિના નયેન પુટ્ઠં ઠપનીયપઞ્હં પુનપિ પુચ્છિ. **સબ્બો ચ તેન લોકો**તિ સત્તૂપલદ્ધિયંયેવ ઠત્વા અઞ્ઞેનાકારેન પુચ્છતીતિ દસ્સેતિ.

૬. કોકનુદસુત્તવણ્ણના

૯૬. છટ્ઠે **પુબ્બાપયમાનો**તિ પુબ્બસદિસાનિ નિરુદકાનિ કુરુમાનો. **ક્વેત્થ, આવુસો**તિ કો એત્થ, આવુસો. **યાવતા, આવુસો, દિટ્ઠી**તિ યત્તિકા દ્વાસટ્ઠિવિધાપિ દિટ્ઠિ નામ અત્થિ. **યાવતા દિટ્ઠિટ્ઠાન**ન્તિ ''ખન્ધાપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં, અવિજ્જાપિ, ફસ્સોપિ, સઞ્ઞાપિ, વિતક્કોપિ અયોનિસોમનસિકારોપિ, પાપમિત્તોપિ , પરતોઘોસોપિ દિટ્ઠિટ્ઠાન''ન્તિ એવં યત્તકં અટ્ઠવિધમ્પિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં દિટ્ઠિકારણં નામ અત્થિ. **દિટ્ઠાધિટ્ઠાન**ન્તિ દિટ્ઠીનં અધિટ્ઠાનં, અધિઠત્વા અધિભવિત્વા પવત્તાય દિટ્ઠિયા એતં નામં. **દિટ્ઠિપરિયુટ્ઠાન**ન્તિ ''કતમાનિ અટ્ઠારસ દિટ્ઠિપરિયુટ્ઠાનાનિ? યા દિટ્ઠિ દિટ્ઠિગતં દિટ્ઠિગહનં દિટ્ઠિકન્તારં દિટ્ઠિવિસૂકં દિટ્ઠિવિપ્ફન્દિતં દિટ્ઠિસંયોજનં દિટ્ઠિસલ્લં દિટ્ઠિસમ્બાધો દિટ્ઠિપલિબોધો દિટ્ઠિબન્ધનં દિટ્ઠિપપાતો દિટ્ઠાનુસયો દિટ્ઠિસન્તાપો દિટ્ઠિપરિળાહો દિટ્ઠિગન્થો દિટ્ઠુપાદાનં દિટ્ઠાભિનિવેસો દિટ્ઠિપરામાસો. ઇમાનિ અટ્ઠારસ દિટ્ઠિપરિયુટ્ઠાનાની''તિ એવં વુત્તં દિટ્ઠિપરિયુટ્ઠાનં. **સમુટ્ઠાન**ન્તિ દિટ્ઠિટ્ઠાનસ્સેવ વેવચનં. વુત્તઞ્હેતં – ''ખન્ધા પચ્ચયો દિટ્ઠીનં ઉપાદાય સમુટ્ઠાનટ્ઠેના''તિ (પટિ॰ મ॰ ૧.૧૨૪) સબ્બં વિત્થારેતબ્બં. સોતાપત્તિમગ્ગો પન **દિટ્ઠિસમુગ્ઘાતો** નામ સબ્બદિટ્ઠીનં સમુગ્ઘાતકત્તા. **તમહ**ન્તિ તં સબ્બં અહં જાનામિ. **ક્યાહં વક્ખામી**તિ કિંકારણા અહં વક્ખામિ.

૭-૮. આહુનેય્યસુત્તાદિવણ્ણના

૯૭-૯૮. સત્તમે **સમ્માદિટ્ઠિકો**તિ યાથાવદિટ્ઠિકો. અટ્ઠમે **અધિકરણસમુપ્પાદવૂપસમકુસલો**તિ ચતુન્નં અધિકરણાનં મૂલં ગહેત્વા વૂપસમેન સમુપ્પાદવૂપસમકુસલો હોતિ.

૯. ઉપાલિસુત્તવણ્ણના

૯૯. નવમે **દુરભિસમ્ભવાની**તિ સમ્ભવિતું દુક્ખાનિ દુસ્સહાનિ, ન સક્કા અપ્પેસક્ખેહિ અજ્ઝોગાહિતુન્તિ વુત્તં હોતિ. **અરઞ્ઞવનપત્થાની**તિ અરઞ્ઞાનિ ચ વનપત્થાનિ ચ. આરઞ્ઞકઙ્ગનિપ્ફાદનેન અરઞ્ઞાનિ, ગામન્તં અતિક્કમિત્વા મનુસ્સાનં અનુપચારટ્ઠાનભાવેન વનપત્થાનિ. **પન્તાની**તિ પરિયન્તાનિ અતિદૂરાનિ. **દુક્કરં પવિવેક**ન્તિ કાયવિવેકો દુક્કરો. **દુરભિરમ**ન્તિ અભિરમિતું ન સુકરં. **એકત્તે**તિ એકીભાવે. કિં દસ્સેતિ? કાયવિવેકે કતેપિ તત્થ ચિત્તં અભિરમાપેતું દુક્કરં. દ્વયંદ્વયારામો હિ અયં લોકોતિ. **હરન્તિ મઞ્ઞે**તિ હરન્તિ વિય ઘસન્તિ વિય. **મનો**તિ ચિત્તં. **સમાધિં અલભમાનસ્સા**તિ ઉપચારસમાધિં વા અપ્પનાસમાધિં વા અલભન્તસ્સ . કિં દસ્સેતિ? ઈદિસસ્સ ભિક્ખુનો તિણપણ્ણમિગાદિસદ્દેહિ વિવિધેહિ ચ ભીસનકેહિ વનાનિ ચિત્તં વિક્ખિપન્તિ મઞ્ઞેતિ. **સંસીદિસ્સતી**તિ કામવિતક્કેન સંસીદિસ્સતિ. **ઉપ્લવિસ્સતી**તિ બ્યાપાદવિહિંસાવિતક્કેહિ ઉદ્ધં પ્લવિસ્સતિ.

કણ્ણસંધોવિકન્તિ કણ્ણે ધોવન્તેન કીળિતબ્બં. **પિટ્ઠિસંધોવિક**ન્તિ પિટ્ઠિં ધોવન્તેન કીળિતબ્બં. તત્થ ઉદકં સોણ્ડાય ગહેત્વા દ્વીસુ કણ્ણેસુ આસિઞ્ચનં કણ્ણસંધોવિકા નામ, પિટ્ઠિયં આસિઞ્ચનં પિટ્ઠિસંધોવિકા નામ. **ગાધં**

વિન્દતીતિ પતિટ્ઠં લભતિ. **કો ચાહં કો ચ હત્થિનાગો**તિ અહં કો, હત્થિનાગો કો, અહમ્પિ તિરચ્છાનગતો, અયમ્પિ, મય્હમ્પિ ચત્તારો પાદા, ઇમસ્સપિ, નનુ ઉભોપિ મયં સમસમાતિ.

વઙ્કકન્તિ કુમારકાનં કીળનકં ખુદ્દકનઙ્ગલં. **ઘટિક**ન્તિ દીઘદણ્ડકેન રસ્સદણ્ડકં પહરણકીળં. **મોક્ખચિક**ન્તિ સંપરિવત્તકકીળં, આકાસે દણ્ડકં ગહેત્વા ભૂમિયં વા સીસં ઠપેત્વા હેટ્ઠુપરિયભાવેન પરિવત્તનકીળન્તિ વુત્તં હોતિ. **ચિઙ્ગુલક**ન્તિ તાલપણ્ણાદીહિ કતં વાતપ્પહારેન પરિબ્ભમનચક્કં. **પત્તાળ્હકં** વુચ્ચતિ પણ્ણનાળિ, તાય વાલુકાદીનિ મિનન્તા કીળન્તિ. **રથક**ન્તિ ખુદ્દકરથં. **ધનુક**ન્તિ ખુદ્દકધનુમેવ.

ઇધ ખો પન વોતિ એત્થ **વો**તિ નિપાતમત્તં, ઇધ ખો પનાતિ અત્થો. **ઇઙ્ઘ ત્વં, ઉપાલિ, સઙ્ઘે વિહરાહી**તિ એત્થ **ઇઙ્ઘા**તિ ચોદનત્થે નિપાતો. તેન થેરં સઙ્ઘમજ્ઝે વિહારત્થાય ચોદેતિ, નાસ્સ અરઞ્ઞવાસં અનુજાનાતિ. કસ્મા? અરઞ્ઞસેનાસને વસતો કિરસ્સ વાસધુરમેવ પૂરિસ્સતિ, ન ગન્થધુરં. સઙ્ઘમજ્ઝે વસન્તો પન દ્વે ધુરાનિ પૂરેત્વા અરહત્તં પાપુણિસ્સતિ, વિનયપિટકે ચ પામોક્ખો ભવિસ્સતિ. અથસ્સાહં પરિસમજ્ઝે પુબ્બપત્થનં પુબ્બાભિનીહારઞ્ચ કથેત્વા ઇમં ભિક્ખું વિનયધરાનં અગ્ગટ્ઠાને ઠપેસ્સામીતિ ઇમમત્થં પસ્સમાનો સત્થા થેરસ્સ અરઞ્ઞવાસં નાનુજાનીતિ. દસમં ઉત્તાનત્થમેવાતિ.

ઉપાલિવગ્ગો પઞ્ચમો.

દુતિયપણ્ણાસકં નિટ્ઠિતં.

૩. તતિયપણ્ણાસકં

(૧૧) ૧. સમણસઞ્ઞાવગ્ગો

૧. સમણસઞ્ઞાસુત્તવણ્ણના

૧૦૧. તતિયસ્સ પઠમે **સમણસઞ્ઞા**તિ સમણાનં ઉપ્પજ્જનકસઞ્ઞા. **સન્તતકારી**તિ નિરન્તરકારી. **અબ્યાપજ્ઝો**તિ નિદ્દુક્ખો. **ઇદમત્થંતિસ્સ હોતી**તિ ઇદમત્થં ઇમે પચ્ચયાતિ એવમસ્સ જીવિતપરિક્ખારેસુ હોતિ, પચ્ચવેક્ખિતપરિભોગં પરિભુઞ્જતીતિ અત્થો. દુતિયં ઉત્તાનત્થમેવ.

૩. મિચ્છત્તસુત્તવણ્ણના

૧૦૩. તતિયે **વિરાધના હોતી**તિ સગ્ગતો મગ્ગતો ચ વિરજ્ઝનં હોતિ. **નો આરાધના**તિ ન સમ્પાદના ન પરિપૂરકારિતા હોતિ. **પહોતી**તિ પવત્તતિ.

૪-૫. બીજસુત્તાદિવણ્ણના

૧૦૪-૧૦૫. ચતુત્થે **યથાદિટ્ઠિ સમત્તં સમાદિન્ન**ન્તિ દિટ્ઠાનુરૂપેન પરિપુણ્ણં સમાદિન્નં સકલં ગહિતં. **ચેતના**તિ તીસુ દ્વારેસુ નિબ્બત્તિતચેતનાવ ગહિતા. **પત્થના**તિ ''એવરૂપો સિય''ન્તિ એવં પત્થના. **પણિધી**તિ ''દેવો વા ભવિસ્સામિ દેવઞ્ઞતરો વા''તિ ચિત્તટ્ઠપના. **સઙ્ખારા**તિ સમ્પયુત્તકસઙ્ખારા. પઞ્ચમે પુરેચારિકટ્ઠેન **પુબ્બઙ્ગમા. અન્વદેવા**તિ તં અનુબન્ધમાનમેવ.

૬. નિજ્જરસુત્તવણ્ણના

૧૦૬. છટ્ઠે **નિજ્જરવત્થૂની**તિ નિજ્જરકારણાનિ. **મિચ્છાદિટ્ઠિ નિજ્જિણ્ણા હોતી**તિ અયં હેટ્ઠા વિપસ્સનાયપિ નિજ્જિણ્ણા એવ પહીના. કસ્મા પુન ગહિતાતિ? અસમુચ્છિન્નત્તા. વિપસ્સનાય હિ કિઞ્ચાપિ નિજ્જિણ્ણા, ન પન સમુચ્છિન્ના. મગ્ગો પન ઉપ્પજ્જિત્વા તં સમુચ્છિન્દતિ, ન પુન વુટ્ઠાતું દેતિ. તસ્મા પુન ગહિતા. એવં સબ્બપદેસુ યોજેતબ્બો. એત્થ ચ સમ્માવિમુત્તિપચ્ચયા ચતુસટ્ઠિ ધમ્મા ભાવનાપારિપૂરિં ગચ્છન્તિ. કતમે ચતુસટ્ઠિ? સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં પરિપૂરતિ, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં પરિપૂરેતિ, વિજાનનટ્ઠેન મનિન્દ્રિયં, અભિનન્દનટ્ઠેન સોમનસ્સિન્દ્રિયં, પવત્તસન્તતિઆધિપતેય્યટ્ઠેન જીવિતિન્દ્રિયં પરિપૂરતિ…પે॰… અરહત્તફલક્ખણે અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં…પે॰… પવત્તસન્તતિઆધિપતેય્યટ્ઠેન જીવિતિન્દ્રિયં પરિપૂરતીતિ એવં ચતૂસુ ચ મગ્ગેસુ ચતૂસુ ચ ફલેસુ અટ્ઠટ્ઠ હુત્વા ચતુસટ્ઠિ ધમ્મા પારિપૂરિં ગચ્છન્તિ.

૭. ધોવનાસુત્તવણ્ણના

૧૦૭. સત્તમે **ધોવન**ન્તિ અટ્ઠિધોવનં. તસ્મિઞ્હિ જનપદે મનુસ્સા ઞાતકે મતે ન ઝાપેન્તિ, આવાટં પન ખણિત્વા ભૂમિયં નિદહન્તિ. અથ નેસં પૂતિભૂતાનં અટ્ઠીનિ નીહરિત્વા ધોવિત્વા પટિપાટિયા ઉસ્સાપેત્વા ગન્ધમાલેહિ પૂજેત્વા ઠપેન્તિ. નક્ખત્તે પત્તે તાનિ અટ્ઠીનિ ગહેત્વા રોદન્તિ પરિદેવન્તિ, તતો નક્ખત્તં કીળન્તિ.

૮-૧૦. તિકિચ્છકસુત્તાદિવણ્ણના

૧૦૮-૧૧૦. અટ્ઠમે **વિરેચનન્તિ** દોસનીહરણભેસજ્જં. **વિરિત્તા હોતીતિ** નીહટા હોતિ પનુદિતા. નવમે **વમનન્તિ** વમનકરણભેસજ્જં. દસમે **નિદ્ધમનીયાતિ** નિદ્ધમિતબ્બા. **નિદ્ધન્તાતિ** નિદ્ધમિતા.

૧૧. પઠમઅસેખસુત્તવણ્ણના

૧૧૧. એકાદસમે અઙ્ગપરિપૂરણત્થં સમ્માદિટ્ઠિયેવ **સમ્માઞાણન્તિ** વુત્તા. એવમેતે સબ્બેપિ અરહત્તફલધમ્મા અસેખા, અસેખસ્સ પવત્તત્તા પચ્ચવેક્ખણઞાણમ્પિ અસેખન્તિ વુત્તં.

૧૨. દુતિયઅસેખસુત્તવણ્ણના

૧૧૨. દ્વાદસમે **અસેખિયાતિ** અસેખાયેવ, અસેખસન્તકા વા. ઇમિના સુત્તેન ખીણાસવોવ કથિતોતિ.

સમણસઞ્ઞાવગ્ગો પઠમો.

(૧૨) ૨. પચ્ચોરોહણિવગ્ગો

૧-૨. અધમ્મસુત્તદ્વયવણ્ણના

૧૧૩-૧૧૪. દુતિયસ્સ પઠમે પાટિયેક્કં પુચ્છા ચ વિસ્સજ્જના ચ કતા. દુતિયે એકતોવ.

૩. તતિયઅધમ્મસુત્તવણ્ણના

૧૧૫. તતિયે **ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વાતિ** માતિકં નિક્ખિપિત્વા. **સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતોતિ** પઞ્ચસુ ઠાનેસુ એતદગ્ગે ઠપેન્તેન સત્થારા સંવણ્ણિતો. **સમ્ભાવિતોતિ** ગુણસમ્ભાવનાય સમ્ભાવિતો. **પહોતીતિ** સક્કોતિ. **અતિસિત્વાતિ** અતિક્કમિત્વા. **જાનં જાનાતીતિ** જાનિતબ્બકં જાનાતિ. **પસ્સં પસ્સતીતિ** પસ્સિતબ્બકં પસ્સતિ. **ચક્ખુભૂતોતિ** ચક્ખુ વિય ભૂતો જાતો નિબ્બત્તો. **ઞાણભૂતોતિ** ઞાણસભાવો. **ધમ્મભૂતોતિ** ધમ્મસભાવો. **બ્રહ્મભૂતોતિ** સેટ્ઠસભાવો. **વત્તાતિ** વત્તું સમત્થો. **પવત્તાતિ** પવત્તેતું સમત્થો. **અત્થસ્સ નિન્નેતાતિ** અત્થં નીહરિત્વા દસ્સેતા. **યથા નો ભગવાતિ** યથા અમ્હાકં ભગવા બ્યાકરેય્ય.

૪. અજિતસુત્તવણ્ણના

૧૧૬. ચતુત્થે **અજિતોતિ** એવંનામકો. **ચિત્તટ્ઠાનસતાનીતિ** ચિત્તુપ્પાદસતાનિ. **યેહીતિ** યેહિ ચિત્તટ્ઠાનસતેહિ અનુયુઞ્જિયમાના. **ઉપારદ્ધાવ જાનન્તિ ઉપારદ્ધસ્માતિ** વિરદ્ધા નિગ્ગહિતા એવં જાનન્તિ ''વિરદ્ધા મયં, નિગ્ગહિતા મયં, આરોપિતો નો દોસો''તિ. **પણ્ડિતવત્થૂનીતિ** પણ્ડિતભાવત્થાય કારણાનિ.

૫-૬. સઙ્ગારવસુત્તાદિવણ્ણના

૧૧૭-૧૧૮. પઞ્ચમે **ઓરિમં તીરન્તિ** લોકિયં ઓરિમતીરં. **પારિમં તીરન્તિ** લોકુત્તરં પારિમતીરં. **પારગામિનોતિ** નિબ્બાનગામિનો. **તીરમેવાનુધાવતીતિ** સક્કાયદિટ્ઠિતીરંયેવ અનુધાવતિ. **ધમ્મે ધમ્માનુવત્તિનોતિ** સમ્મા અક્ખાતે નવવિધે લોકુત્તરધમ્મે અનુધમ્મવત્તિનો, તસ્સ ધમ્મસ્સાનુચ્છવિકાય સહસીલાય પુબ્બભાગપટિપત્તિયા પવત્તમાના. **મચ્ચુધેય્યં સુદુત્તરન્તિ** મચ્ચુનો ઠાનભૂતં તેભૂમકવટ્ટં સુદુત્તરં તરિત્વા. **પારમેસ્સન્તીતિ** નિબ્બાનં પાપુણિસ્સન્તિ.

ઓકા અનોકમાગમ્માતિ વટ્ટતો વિવટ્ટં આગમ્મ. **વિવેકે યત્થ દૂરમન્તિ** યસ્મિં કાયચિત્તઉપધિવિવેકે દુરભિરમં, તત્રાભિરતિમિચ્છેય્ય. **હિત્વા કામેતિ** દુવિધેપિ કામે પહાય. **અકિઞ્ચનોતિ** નિપ્પલિબોધો. **આદાનપટિનિસ્સગ્ગેતિ** ગહણપટિનિસ્સગ્ગસઙ્ખાતે નિબ્બાને. **અનુપાદાય યે રતાતિ** ચતૂહિ ઉપાદાનેહિ કિઞ્ચિપિ અનુપાદિયિત્વા યે અભિરતા. **પરિનિબ્બુતાતિ** તે અપચ્ચયપરિનિબ્બાનેન પરિનિબ્બુતા નામાતિ વેદિતબ્બા. છટ્ઠં ભિક્ખૂનં દેસિતં.

૭-૮. પચ્ચોરોહણીસુત્તદ્વયવણ્ણના

૧૧૯-૧૨૦. સત્તમે **પચ્ચોરોહણીતિ** પાપસ્સ પચ્ચોરોહણં. **પત્થરિત્વાતિ** સન્થરિત્વા. **અન્તરા ચ વેલં અન્તરા ચ અગ્યાગારન્તિ** વાલિકારાસિસ્સ ચ અગ્ગિઅગારસ્સ ચ અન્તરે. અટ્ઠમં ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દેસિતં. સેસં સબ્બત્થ

(૧૩) ૩. પરિસુદ્ધવગ્ગવણ્ણના

૧૨૩. તતિયસ્સ પઠમે **પરિસુદ્ધા**તિ નિમ્મલા. **પરિયોદાતા**તિ પભસ્સરા. દુતિયાદીનિ ઉત્તાનત્થાનેવાતિ.

પરિસુદ્ધવગ્ગો તતિયો.

(૧૪) ૪. સાધુવગ્ગવણ્ણના

૧૩૪. ચતુત્થસ્સ પઠમે **સાધુન્તિ** ભદ્દકં સિલિટ્ઠકં. દુતિયાદીનિ ઉત્તાનત્થાનેવાતિ. અરિયમગ્ગવગ્ગો ઉત્તાનત્થોયેવાતિ.

સાધુવગ્ગો ચતુત્થો.

તતિયપણ્ણાસકં નિટ્ઠિતં.

૪. ચતુત્થપણ્ણાસકં

૧૫૫. ચતુત્થસ્સ પઠમાદીનિ ઉત્તાનત્થાનેવાતિ.

૮. કમ્મનિદાનસુત્તવણ્ણના

૧૭૪. અટ્ઠમે **લોભહેતુકમ્પીતિ** પાણાતિપાતસ્સ લોભો ઉપનિસ્સયકોટિયા હેતુ હોતિ દોસમોહસમ્પયુત્તોપિ. ઇમિના ઉપાયેન સબ્બત્થ અત્થો વેદિતબ્બો.

૯. પરિક્કમનસુત્તવણ્ણના

૧૭૫. નવમે **પરિક્કમનં હોતીતિ** પરિવજ્જનં હોતિ.

૧૦. ચુન્દસુત્તવણ્ણના

૧૭૬. દસમે **કમ્મારપુત્તસ્સાતિ** સુવણ્ણકારપુત્તસ્સ. **કસ્સ નો ત્વન્તિ** કસ્સ નુ ત્વં. **પચ્છાભૂમકાતિ** પચ્છાભૂમિવાસિકા. **કમણ્ડલુકાતિ** કમણ્ડલુધારિનો. **સેવાલમાલિકાતિ** સેવાલમાલા વિય ધારેન્તિ. સેવાલપટનિવાસિતાતિપિ વુત્તમેવ. **ઉદકોરોહકાતિ** સાયતતિયકં ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તા. **આમસેય્યાસીતિ** હત્થેન પરિમજ્જેય્યાસિ.

૧૧. જાણુસ્સોણિસુત્તવણ્ણના

૧૭૭. એકાદસમે **ઉપકપ્પતૂતિ** પાપુણાતુ. **ઠાનેતિ** ઓકાસે. **નો અટ્ઠાનેતિ** નો અનોકાસે. **નેરયિકાનં આહારો** નામ તત્થ નિબ્બત્તનકમ્મમેવ. તેનેવ હિ તે તત્થ યાપેન્તિ. **તિરચ્છાનયોનિકાનં** પન તિણપણ્ણાદિવસેન આહારો વેદિતબ્બો. **મનુસ્સાનં** ઓદનકુમ્માસાદિવસેન , **દેવાનં** સુધાભોજનાદિવસેન, **પેત્તિવેસયિકાનં** ખેળસિઙ્ઘાણિકાદિવસેન. **યં વા પનસ્સ ઇતો અનુપ્પવેચ્છન્તીતિ** યં તસ્સ મિત્તાદયો ઇતો દદન્તા અનુપવેસેન્તિ. પેત્તિવેસયિકા એવ હિ પરદત્તૂપજીવિનો હોન્તિ, ન અઞ્ઞેસં પરેહિ દિન્નં ઉપકપ્પતિ. **દાયકોપિ અનિપ્ફલોતિ** યં સન્ધાય તં દાનં દિન્નં, તસ્સ ઉપકપ્પતુ વા મા વા, દાયકેન પન ન સક્કા નિપ્ફલેન ભવિતું, દાયકો તસ્સ દાનસ્સ વિપાકં લભતિયેવ.

અદ્ધાનેપિ ભવં ગોતમો પરિકપ્પં વદતીતિ અનોકાસે ઉપ્પન્નેપિ તસ્મિં ઞાતકે ભવં ગોતમો દાનસ્સ ફલં પરિકપ્પેતિયેવ પઞ્ઞાપેતિયેવાતિ પુચ્છતિ. બ્રાહ્મણસ્સ હિ ‘‘એવં દિન્નસ્સ દાનસ્સ ફલં દાયકો ન લભતી’’તિ લદ્ધિ. અથસ્સ ભગવા પઞ્હં પટિજાનિત્વા ‘‘દાયકો નામ યત્થ કત્થચિ પુઞ્ઞફલૂપજીવિટ્ઠાને નિબ્બત્તો દાનસ્સ ફલં લભતિયેવા’’તિ દસ્સેતું **ઇધ બ્રાહ્મણા**તિઆદિમાહ. **સો તત્થ લાભી હોતી**તિ સો તત્થ હત્થિયોનિયં નિબ્બત્તોપિ મઙ્ગલહત્થિટ્ઠાનં પત્વા લાભી હોતિ. અસ્સાદીસુપિ એસેવ નયો. સાધુવગ્ગો ઉત્તાનત્થોયેવાતિ.

જાણુસ્સોણિવગ્ગો દુતિયો.

ચતુત્થપણ્ણાસકં નિટ્ઠિતં.